

I O N   D .   S Î R B U

TRAVERSAREA CORTINEI

Corespondență

cu

Ion Negoițescu, Virgil Nemoianu,

Mariana Şora

Lucrare sponsorizată de Fundaţia Soros pentru
o Societate Deschisă

I. D. SÎRBU: SATIRA ŞI LIRISMUL

Pe I. D. Sîrbu l-am întâlnit o singură dată în viaţă, pe la sfârşitul anilor 60 sau începutul anilor 70. Era la o masă de bar cu Deliu Petroiu şi Radu Enescu. Păstrez imaginea unui om lat, puternic, într-o manta de piele, de o jovialitate feroce. Auzise de mine de la prieteni comuni, s-a pus îndată pe nişte sarcastice observaţii care m-au intimidat. M-am retras repede. Şi eu auzisem de I. D. Sîrbu. îl citisem în paginile Revistei Cercului Literar, dar mai ales ştiam de la prieteni comuni că este un neîntrecut maestru al naraţiunii orale, el şi Dominic Stanca fiind aceia care prin atmosferă, dicţie şi conţinut pot oricând înălţa în aer edificiul baroc al unui mic univers literar, mai mult, al unei iumi alternative. în privinţa aceasta nu există nici un dezacord: erau ambii figuri aproape legendare. Motiv în plus să fiu prudent şi sfios în faţa unui astfel de mastru al verbalităţii.

în schimb nu eram impresionat de scrierile lui I. D. Sîrbu, mi se păreau pedestre şi de interes provincial. Părerea aceasta s-a schimbat numai parţial urmărind explozia târzie a apariţiilor in anii 80. Nu mi-au stârnit interes piesele, pe care, de altfel, le-am frunzărit superficial. Dansul ursului mi s-a părut o jucărie. Nuvelele
sunt categoric realizări mai serioase, câteva dintre ele sunt antologice, dar cantitativ nu se acumulează suficient material pentru a-l aşeza pe Sîrbu în primele rânduri ale literaturii postbelice. Nu trec cu vederea părerile mult mai pozitive decât ale mele ale criticilor români celor mai încercaţi - Negoiţescu şi Manolescu - dar îmi menţin o atitudine rezervată. Oare romanul postum Adio, Europa!, adesea pomenit (şi sub diverse titluri) în volumul nostru de corespondenţă, va schimba imaginea aceasta? Sper din toată inima că lucrurile se vor întâmpla exact aşa, dar rămâne de văzut.

Dar că poate să existe un alt I. D. Sîrbu, un al treilea, că el exista chiar, am intuit încă de la începutul anilor 80. Un text semnat de el şi publicat în Viaţa Românească cuprinde fragmente despre beţie şi alcool - aforisme, citate, anecdote, referiri diverse - de o prospeţime şi spontaneitate care m-au încântat, amestec de erudiţie, de oralitate şi de structură literară. (Aveam să regăsesc această manieră în cele mai valoroase pagini ale micului roman ursin, dar mai ales în corespondenţă.) Entuziast, m-am trezit chiar recomandând articolul unui doctorand al meu, neştiutor de română, care însă proiecta o teză despre alcool în poezia engleză modernă. Din fericire, tânărul Paul Rice s-a răzgândit şi s-a dedicat unei teme ceva mai convenţionale. Oricum, pe măsură ce trecea timpul, devenea tot mai limpede pen- * tru mine că exista un teritoriu literar intermediar, propriu lui Sârbu, şi că pe acesta el se instalase cu temeinicie gospodărească şi confortabilă siguranţă de sine. Vreau să spun că jurnalul, corespondenţa şi (nu ştiu încă) romanul postum dau adevărata măsură a scriitorului şi îl vor plasa mult mai sus pe scara valorilor estetico-morale ale culturii române din secolul 20 decât am fi putut crede acum zece sau chiar cinci ani.^

Să reiau însă firul povestirii. Întîlnirea cu I. D. Sîrbu avea să rămână unică şi izolată. în rest, câteva fotografii trimise în plic, în care îl recunoşteam mai gros, cu fruntea şi fălcile puternice, gura lată şi ochii maliţioşi, nu

prea iertători - ochii unui satiric. Scrisoarea primită de la el în 1982 a fost o mare surpriză. în timpul ultimei sale vizite în Occident, Sîrbu se întâlnise în tren cu un tânăr american pe care, evident, îl fermecase şM cucerise după câteva ore de convorbire şi evocare. (îmi pot lesne închipui atracţia învăluitoare a unui Sârbu tânăr Dentru tot felul de doamne. De altfel, este acesta şi un enomen ceva mai larg. Toţi cei din Cercul Literar erau înconjuraţi de aura unui erotism liber, voios. Erotismul acesta se întrepătrundea cu cultura şi părea detaşat de orice urmă de vinovăţie, de complexe psihologice, de constrîngere socială, de ascunzişuri şi minciuni. Avea o anume inocenţă. La I. D. Sîrbu am recunoscut îndată trăsătura comună.) La despărţire, tânărul i-a dăruit discret o sută de dolari (pentru turistul român de ieri, şi chiar de azi, o binevenită mană) şi Sîrbu mă ruga să-l răsplătesc cumva pe acest om. Cum întâmplarea făcea ca tânărul american să locuiască şi să lucreze nu prea departe de Washington, l-am căutat telefonic şi am vrut să-l invit la masă. Omul a fost uimit de coincidenţă, amuzat, dar până la urmă o boală în familie a împiedicat întâlnirea. în schimb, incidentul a declanşat suita de texte literare pentru care, sunt sigur, cultura română va fi recunoscătoare. Simultan, continua corespondenţa cu Negoiţescu, consecinţă a- vizitei de la Koln, vizită germană care avea să rămână vreme de aproape zece ani un soi de univers ideal, paradisiac, pentru cel prins în cavernele friguroase şi întunecoase ale unui totalitarism senil şi dement. Corespondenţa cu Negoiţescu avea să fie continuată, din prudenţă, indirect, prin familia Edmund Pollak, funcţionar superior în sistemul de schimburi academice şi culturale ale Germaniei de Vest, om de cultură şi bun prieten al României, scrisorile adresându-se indirect şi simultan lui Negoiţescu şi familiei Pollak. De altfel, şi corespondenţa cu Mariana Şora, stabilită de mai mulţi ani la Munchen (spre deosebire de soţul ei, Mihai), pornise cumva tot ca o arborescenţă a dialogului cu Negoiţescu (între timp mutat la Munchen)
şi a continuat mereu cu ambigue referiri la vecinul de cartier al Marianei şi colegul de studenţie al lui Gary.

Să spun însă din capul locului că, într-un fel, termenul de „corespondenţă" este nepotrivit. Cine parcurge volumul de faţă observă îndată că este vorba de
o operă a lui I. D. Sîrbu, atât cantitativ, cât şi calitativ. Sigur, câteva din scrisorile lui Negoiţescu sunt adevărate capodopere de talent ghiduş şi de exuberanţă culturală. Sigur, tonul elegant-nostalgic al Marianei Şora (cu fraze digresiv-inclusive şi cu aluzii fine, de o leneşă eleganţă) delectează la lectură. Chiar şi scrisorile mele, scurte, melancolice sau încurajatoare, par să-i fi plăcut interlocutorului, care mi le laudă generos (şi, cum am descoperit cu amuzată bucurie citind dactilograma volumului, le laudă şi altora). Dar toate acestea pălesc în comparaţie cu masiva realizare a lui I. D. Sîrbu,. valoare literară şi document social de prim rang.

II

Nu ar fi cuviincios sau nimerit ca introducerea de faţă să se erijeze în analiză a textelor pe care abia începe să le prezinte cititorului, dar nici nu am să mă sfiesc să jalonez direcţiile în care trebuie căutate, cred eu, temeiurile meritelor acestor texte. Patru mi se par aceste direcţii sau temeiuri: generice, documentare, caracterologice şi ideologice. Să le iau pe rând şi iute.

întâi genul sau specia literară. Dincolo de epistolar, dincolo de caracterul dialogat şi deschis, dincolo de accentul pe adresant, scrisorile lui I. D. Sîrbu au totuşi fiecare o coerenţă a lor, o unitate interioară şi o structură. Iar aceste coerenţe şi texturi ne indică destul de limpede că - intersectat cu epistolarul - găsim aici eseul conversaţional. Erudiţia şi colocvialismul (până la vul- garisme rafinat-ironic contextualizate), personalul şi

abstractul, istoria politică şi anecdoticul se leagă organic între ele, cum de la Pseudokynegetikos încoace n-am văzut prea des. Detaliul cel mai particular-picant şi abstracţia filozofic-savantă conlocuiesc liniştit şi dezinvolt, citatele în 3-4-5 limbi îşi dau mâna cu referirea să-tesc-regională, istoria universală se împleteşte cu folclorul. Are acest mod generic nişte rădăcini de adâncă central-europenitate: nu altfel îşi defineau orizontul discursului lor un Timotei Cipariu sau un Codru-Drăguşanu.

Apoi documentarul. Peste 50 de ani, peste 20 de ani - vreau să cred cu îndârjit optimism -, generaţii însănătoşite de cititori români vor privi incredul spre spaţiul istoric din ultimul pătrar al mileniului II şi le va veni greu să-şi imagineze cum puteau să trăiască şi să supravieţuiască părinţii şi bunicii lor în acea vreme în România. Scrisorile-eseu ale lui I. D. Sîrbu vor putea atunci ilustra convingător şi mişcător cum reuşeau totuşi să supravieţuiască cei mai buni dintre intelectualii ro-mâni în acele decenii de noapte amarnică. Lectură puţină şi bună, adâncire In clasici. O formidabilă foame de nutriţie vizuală. Printre torturile comuniste, această de- privare senzorială trebuie să-l fi lovit cu aleasă cruzime pe Sîrbu, om al simţurilor larg deschise. (Vezi cererile repetate după National Geographic, un mensual banal, dar plin de splendide ilustraţii multicolore de pe toate rrleridianele globului.) Inventarea unui rol de spectator la un iluzoriu sfârşit de civilizaţie, astfel încât singularizarea în suferinţă să fie măcar parţial anesteziată. Născocirea vinovăţiei celuilalt şi auto-victimizarea imaginară (mitul ,,Yalta“). Intensifîcarea lăuntrică a raportului cu prietenii şi cu cei apropiaţi - astfel încât alienarea prin suspiciune (alienarea socială) să fie compensată prin organicităţi locale. Lupta încăpăţânată pentru normalităţile cotidiene şi amenităţile elementare: zece creioane cu pastă din Germania, câteva medicamente reale, un „pfund" de cafea, un loc de veci, un împrumut la Fondul Literar. Patologii sociale toate, dar adaptabile unei utilizări creatoare. Şi tocmai de aceea, mai presus
de toate, de nestăpânit: cuvântul. Cea mai importantă poezie scrisă de Doinaş în deceniul 9 se încheie cu versurile: te-nşeli, stăpâne! şoimul e aici / pe mâna mea şi aripa lui scrie“. Intelectualul român din acele decenii supravieţuieşte prin răzbunarea înregistrării, prin cronica fidelă a unei sensibilităţi derutate. Asumându-şi temerar
o libertate pe care nu o avea, Sîrbu îşi sfidează supraveghetorii şi temnicerii: corespondează, vorbeşte, scrie pentru sertar, divaghează, explodează în cuvinte. Victoria i-a revenit, victoria îi revine, iui, iar nu asupritorilor săi. Şi astfel I. D. Sîrbu poate sta ca un caz destul de tipic într-o galerie de intelectuali români de frunte ai vremii. Cititorul va observa singur documentarul faptic, va asculta banda magnetică ce înregistrează cutare nostalgică vacanţă la mare, cutare succes pe scenă, durerea la moartea unei prietene dragi, propriile boli, deteriorări,

descurajări. Petele acestea de culoare abundă şi ele. Dar valoarea documentară este infinit mai înaltă ca document al unei sensibilităţi profund vătămate şi al unei răniri continue răbdată cu enormă demnitate.

Pe deasupra acestor aspecte, şi din chiar materia lor, se constituie în paginile volumului admirabilul personaj I. D. Sîrbu - real şi romanesc totodată. Apetitul gar- gantuan pentru senzaţii, idei şi experienţe deopotrivă, mintea veşnic înfometată şi neobosit dornică să mestece şi să amestece ideile şi faptele lumii, implântarea în solul natal - iată numai câteva din trăsăturile acestui personaj de uriaş agitat şi sensibil. Recunoaştem realitatea - este portretul omului care a supravieţuit unei de- cimante campanii militare până în adâncurile stepei eur- asiatice şi înapoi, al omului care suferise cinci ani de ^ temniţă politică impusă de comunişti, este portretul omului care se iniţiase în adâncurile şi în extravaganţele filozofiei şi esteticii romantice şi în tăriile aspre ale lati- nităţii. Portretul este al unui om cinstit şi puternic: atletul care pilotează avionul, înoată lungi kilometri în valurile mării la peste 60 de ani, onoreaza plăcerile băuturii şi ale mâncării, se lasă pasionat de dragostea fizică, de
cea spirituală şi de cea prietenească în egală măsură. I uciditatea neadormită şi anxioasă e însă orizontul mai cuprinzător în care funcţionează uriaşul. El a cunoscut suferinţa sub toate formele ei şi se mândreşte cu titlul de „atlet al mizeriei" pe care i-l conferise Blaga. Se mişcă în interiorul a două cercuri sau ambianţe, îmbucate una în cealaltă, ameninţătoare şi reale amândouă, întâi, mai aproape, este cuşca (abia) poleită de la Cra- iova, cu răsplăţile zgârcit drămuite ale potentaţilor din anii 80, cu cozile la alimente, cu tortura prin frig, cu *umi-* linţele zilnice, supravegherea sistematică şi interditple de ieşire din ţară. Sîrbu nu se căinează: zâmbetul rândurilor epistolare scrâşneşte şi grimasează. Mai larg este cercul celeilalte ambianţe: cultura creştinătăţii apusene, una din patriile lui, se fărâmiţează încetişor, spiritul s-a scurs din ea, au rămas zidiri bogate şi moarte, înlăuntrul cărora se mişcă fiinţe sătule, fără năzuinţe sau viziuni.

Personajul nostru epistolar - căci în paginile acestei corespondenţe, în mod delicios şi paradoxal, tocmai luciditatea este cea care transforma realul în romanesc - absoarbe şi îşi însuşeşte decăderea întristătoare a lumii mari, constrângerile umilitoare ale lumii mici în care trăieşte. Ele devin parte integrantă şi, într-un anumit sens - de ce nu? - cauză a propriei senectuţi înaintând implacabil. Fiecare test sanguin, fiecare puseu de tensiune arterială, fiecare ceas de epuizantă insomnie nu sunt în aceste texte decât traduceri ale proastei stări a lumii înseşi, la Craiova, Bucureşti şi Cluj, ca şi la Koln, Paris şi Washington. Când Sîrbu are presimţiri ale mor- talităţii, ele traduc simţământul spectatorului că o piesă urâtă şi rea - istoria contemporană - se apropie de deznodământ. Sfârşit inevitabil, aşteptat cu răutacioasă bucurie (Sârbu e mereu vizitat

de un Schadenfreude, inocent, infantil), întâmpinat cu o durere grea, păstoasă, cu lacrimi aproape solidificate de atâta nostalgie şi de atât resentiment, dar sfârşit (personal şi universal) semnalat şi de o îngrijorare continuă, de o teamă (foarte
românească) de „mai rău“. Personajul se simte hăituit, ocoleşte obstacole imaginare sau reale, recurge ia iscusite ajustări interioare, mecanismele conservării se rotesc frenetic, până la supraîncălzire. Ca mulţi alţii din România acelui deceniu (încă un „obsedant deceniu" se încheie - al cîtelea? - în vreme ce un altul, poate la fel de „obsedant", e pe cale să înceapă şi nu ştim dacă va fi cel din urmă), îmbină prudenţa exacerbată cu o libertate interioară nestăpânită şi disperată. Cele două pietre de moară se lipesc distonant, păgubitor. Le auzim hârâitul în paginile corespondenţei.

Abundă bilanţurile în aceste pagini, ca nişte metereze de nisip ale vieţii menite să ţina piept valurilor silniciei şi morgii. Sîrbu are un acut simţ al datoriei, ca un gospodar transilvan, ca o cătană imperială, el deplânge anii pierduţi, anii furaţi de o istorie haină, lucrează cu un sentiment al emulaţiei corecte, umăr la umăr cu colegii din Cercul Literar, dornic să nu-i facă de ruşine, şi anu- me parcă mereu sub presiunea unui sfârşit care vine, mereu presimţit, cu teamă, pesimism, cu durere nostalgică. Dar atunci când sfârşitul îi apare în faţa ochilor, tonul se schimbă brusc şi radical. Rar mi-a fost dat să citesc pagini de intensitate emoţională mai chinuitoare - la limita suportabilului - decât cele în care I. D. Sîrbu îşi relatează boala terminală. în faţa morţii, orice urmă de teamă se topeşte în aceste rânduri: creatura stă singură, dreaptă, curată, în faţa Ziditorului ei. Paginile scrise şi prieteniile ideale sunt încărcătura rămasă - îndreptăţire şi pavăză la Judecata de Apoi. Gary Sîrbu (personajul? cel real? poate nici nu e important sau decent să mai distingem de la acest punct încolo!) moare cu demnitate de senator roman. Tot suferinţa este cea care îi câştigă deplin acea libertate, pe care cu atâta suferinţă tenace şi zadarnică se luptase să şi-o protejeze vreme de decenii.

O dată cu libertatea, ajung la unul din aspectele cele mai interesante ale acestei conversaţii transoceanice şi „transcortiniene", la cel ideologic. Sa începem cu.
iniorlocuitorii lui Sîrbu. Cu ei lucrurile stau mai simplu. I I sunt potrivnici convinşi ai comuhismului şi apărători nu mai puţin convinşi ai Occidentului şi ai valorilor sale.
I vită subiecte delicate şi exprimări tranşante, pesemne pontru a nu bloca definitiv un canal şi aşa subţire de comunicare şi pentru a nu dăuna amicului rămas îndărătul tiArmei ghimpate. Fără a spune neadevăruri, aleg teme Vi formulări care să poată subsista în public. Este vorba, aşadar, de o conversaţie epistolara de un soi special, plasată din capul locului sub semnul prezenţei torţe, implicând adresanţi secundari, şi în care dimen- niunea publică se strecoară insistent. Scrisorile

toate, şi (ie o parte, şi de alta, au un grad sporit de stânjeneală de conştiinţă de sine, de joc pentru galeria unui intim Vi bine supravegheat teatru de buzunar. Nu lipsesc nici ocazionalele tonuri de sfidare sau de discretă ameninţare la adresa nepoftiţilor auditori.

Tocmai aici intervine, în cazul lui I. D. Sîrbu, complexitatea incitantă a poziţiei sale ideologice. Că era potrivnic comunismului, ar fi greu să ne îndoim - la urma urmelor fusese şi în trecut, era şi în timpul corespondenţei, victima silniciilor acestuia. Pe de altă parte, Sîrbu era incontestabil un om de stânga, deosebindu-se astfel net de colegii săi din Cercul Literar care erau, în marea lor majoritate, plasaţi în tradiţia liberal-democrată a centrului românesc, iar ideologic descindeau din Lovinescu, Vianu, Blaga. Era un om de stânga prin origine muncitorească, prin mentalitatea şi educaţia sindicalistă în care crescuse (aşa cum un fiu de oţelari din Pittsburgh sau de mineri din Ţara Galilor creşte, antropologic, într-o cuprinzătoare cultură industrială). Era un internaţionalist înfocat, un proletar cosmopolit, ca în romantic-umanistele începuturi ale mişcării socialiste din secolul al 19-lea. Era totodată un patriot sincer care punea (cum spune în repetate rânduri, în scrisori şi aiurea) Limba Română mai presus de orice, socotindu-se pe veşnicie un ostaş şi loial slujitor al ei; era, tot aşa, un rafinat degustător al peisajelor şi ritualelor psihologice şi comportamentale româneşti. Era un tradiţio-
nalist idealist care deprinsese de la Blaga adoraţia pentru valori şi pentru cultura spirituală, lepădându-se pentru totdeauna de orice urmă de materialism (vulgar sau elevat). Religiozitatea lui, deşi familiar-informală (chiar uşor anarhică), era sinceră şi adâncă, după cum o dovedesc şi scrisorile finale. Oroarea de fascism, rasism, şovinism - în fond, oroarea de orice opresiune (de dreapta sau de stânga) - apare tăios cristalizată.

Toate trăsăturile acestea mi se par (când scriu aceste rânduri şi recitesc scrisorile, la sfârşitul verii lui 1990) că vor contura destul de bine un paradox: chiar năzuinţele ide- ologic-politice nebuloase ale românilor din epoca post- ceauşistă, un soi de consens naţional irealizabil totuşi ca program politic coerent sau ca acţiune politică eficientă. Cât de interesant ar fi fost să-l vedem pe I. D. Sîrbu con- fruntându-se cu realităţile istorice ale lui 1990: cu un partid de guvernământ vechi/nou care aproximează şi el (fie şi într-o formă grosolană şi deformată) acelaşi consens, sau cu dimensiunea de cavernă a universului uman din care descindea (pe care de altfel nu-l idealizase niciodată). Indiferent cum ne-am imagina o astfel de confruntare, ea nu s-ar fi redus niciodată la simpla opoziţie sau simpla coincidenţă. Prea fundamentală era sănătatea sceptică a lui Sîrbu, prea adânc înrădăcinată era în el practica ironiei neîncrezătoare, a zeflemelei stenice, prea era presărat peste toate idealurile, valorile şi convingerile lui piperul iute al pornirii anarhice, menit să relativizeze şi să potolească orice ideal triumfalist.

Este şi această arie - a ideologicului - una în care . ne vom înclina cuminte în faţa indeterminării între personaj romanesc/epistolar şi persoana reală, Ideologia lui Sîrbu, creionată în corespondenţă, e lucru artificial, menit altora, joc al suprafeţelor, dar exprimă simultan adâncurile propriei simţiri. Exista o interfaţă între teatru şi realitate pe care tocmai scrisul acesta serniâpişţolar o exprimă de minune. Dimensiunea ideologică a corespondenţei rămâne relevantă pentru România de azi în eclectismul ei fertil şi plină de fascinant interes, chiar când nu suntem de acord cu ea.

După ce am subliniat cât de autentice sunt titlurile do proprietate ale lui I. D. Sîrbu asupra acestei „corespondenţe", să revin totuşi cu un avertisment: monologul tutu dramatic se inserează la urma urmei într-un con- toxt. El se desfăşoară în faţa unor prieteni, dar aceşti prieteni sunt simultan o intelectualitate neîncătuşată a

I lomâniei şi o intelectualitate înstrăinată prin emigrare. (;« un Samson de pe cutare tablou de renaştere, Sîrbu no luptă să dea glas frustrărilor de om liber supus umilirilor şi controalelor. Pe prietenii săi din afară îi ceartă vl li împunge cu limbă ascuţită, pe sine se justifică (sau iui. de la caz la caz), dar în momente rare, nu lipsite de un infinit de dulce patetism al inocenţei, transpare un noi de nostalgie absolută după normalitatea paradisiacă *t* conversaţiei fără obstacole şi fără temei, ca după o melodie fără sfârşit. Până la urmă poate că abia aici gă- tilm pânzele freatice de lirism pe care se odihneşte scriitura lui Sârbu şi din care-şi trage puterile: visul utopic si transfigurat al unei comunicări fără piedici, al unei înţelegeri omenoase între spirite diferite, zâmbetul raţiunii deschise spre Dumnezeu.

Virgil Nemoianu

Washington, D.C., august 1990.

NOTĂ LĂMURITOARE

Ediţia de faţă era virtualmente încheiată, cuvintele mele introductive scrise cu mai multe luni în urmă, când o întâmplare norocoasă mi-a dat prilejul să citesc în manuscris cele două volume ale romanului Adio, Europa!. Este vorba, sunt sigur, de una din cele mai semnificative producţii culturale româneşti ale anilor 80, precum şi de unul dintre puţinele romane de idei cu adevărat valoroase care au fost concepute în limba română. Scris între 1982 şi 1985, romanul, dacă ar fi apărut în străinătate (în germană sau franceză), ar fi dovedit imediat că rezistenţa intelectuală românească poate sta cu cinste alături de reflexiile lui Tadeusz Konwicki, Gy6rgy Konrad, Andrei Bitov, Voinovici (cu modul lor satiric-fantastic-distopic) sau chiar Amalrik şi Zinoviev, că poate produce opere de comparabil merit cu această generaţie de dizidenţi. E regretabil că Adio Europa! nu a apărut ia vremea sa, căci imaginea politic-intelectjală a României în lume ar fi fost imediat schimbată în bine. Chiar şi aşa, rămâne o operă majoră. Dintr-o dată, „corespondenţa" culeasă în volumul de faţă devine aftceva: un soi de jurnal de creaţie al lui I. D. Sîrbu, pe care istoricii literari ai viitorului îl vor consulta cu aviditate.

Ediţia de faţă e preliminară. Nici o scrisoare nu a fost eli- » minată, deşi pare probabil că unele s-au pierdut sau au fost oprite la cenzură. Nu am inclus scurte note, biiete, felicitări şi altele ase-

menea. Două sau trei dintre scrisorile trimise de I. D. Sîrbu către mine au supravieţuit incomplet - ca pagini răzleţe (probabil din rujglijenţa cu care le-am îndosariat spre păstrare) şi deci n-au fost Incluse. De îndată ce volumul de corespondenţă va fi în librării, voi expedia tot materialul original aflat în posesiunea mea (scrisorile lui I. D. Sîrbu către I.

Negoiţescu, Mariana Şora şi V. Nemo- uiriu) pentru o arhivă Sîrbu, a cărei constituire este indispensabilă.

Cititorul va observa ocazionale eliminări marcate prin pa- mnteze pătrate. [...] I. D. Sîrbu se înscrie şi epistolar în discursul satiricului şi al maliţiei. Eliminările (puţine la număr) caută să protejeze sensibilitatea persoanelor în viaţă. Se va observa că ele sunt puţine la număr şi că editorii nu s-au sfiit să păstreze trivia- liiăţile colorate, ardelenismele şi judecăţile viguros-critice (subiective şi personale, judecăţi de moment multe din ele) ale interlocutorilor. Rămâne datoria unei ediţii viitoare, ştiinţifice (aşa cum cea de faţă nu este) să restituie textele integrale şi, eventual, să furnizeze explicaţii ale aluziilor, citatelor în mai multe limbi străine :,;l intertextualităţilor ce abundă în corespondenţă. Ediţia prezentă :»« va mulţumi să fie un document social şi de epocă, precum şi portretul în linii simple, tari, al unui creator lite^şr român major.

V.N.

2 - Traversarea Cortinei

D-lui Ion D. Sîrbu Str. A. I. Cuza, bloc 156, sc. 5, apt. 3.

Craiova Rumănien

16 oct. 1979

Vă îmbrăţişează din Berlinul plin de farmec Nego. Măi Nebunule! Tot aşa de radikal cum ai fost am rămas şi eu.

Doamnei Elisabeta Sîrbu Str. A. I. Cuza, bloc 156, sc. 5, apt. 3

Craiova, România, Europa.

Washington, 14 decembrie 1979

Dragii mei,

Vă îmbrăţişează de peste ocean, prelung,

Nego

Dragă Gari,

eu am sosit aici cu bine, la studii (totul e bine când se întâmplă la timpul său!), deşi drumul n-a fost deloc uşor, după un război atât de pustiitor: trenurile merg ca vai de ele, cu geamurile sparte, în gări (adică fostele gări), din care n-a rămas decât firma: Torokszentmiklos, Tihany Serbogard, Wiener Neustadt, Bad-Ischl, Re- gensburg etc. Din Nurenberg, din Munchen, din Frank- furt n-a rămas piatră pe piatră. Nici din Kolnul unde m-am oprit: numai Dom-ul uriaş, negru, ţâşnit din apa uleioasă, tulbure a Rinului, întreg, totul în praf, dar lumea se plimbă destul de veselă, parte din cauza berii Kdlsch care n-a încetat a se fabrica. Se lucrează intens la reconstruire, urlă maşinile de strâns dărâmături, excavatoarele, macaralele etc. La Bonn, care e de Koln ca Cisnădia de Sibiu, Karl Barth vorbeşte studenţilor sub cerul liber, în ce a rămas din pereţii fostei lui săli de curs. Aici toată universitatea e în barăci, într-un campus dinafara ruinelor. Din câte pot să-mi dau seama

după câte o faţadă rămasă dreaptă, oraşul a fost frumos, uneori ca un Sibiu mare (acum 8 ani, adică în 1938, avea aproape un milion de locuitori). Am fost la un spectacol cu Marika Rokk, Sarah Leander şi Hans
Moser - de Sarah Leander n-ai zice că a trecut treizeci de ani, de fapt e născută în 1907. Printre multele filme americane care au invadat Germania de un an, de când s-a eliberat, te uiţi ca la nu ştiu ce la „Die grosse Liebe“, unde cântă aşa de frumos lungana (ţi-aduci aminte cum fredonam şi noi acum vreo doi-trei ani pe Harteneck „Ich weiss, es wird einam ein Wunder gesche'n“...)

Din cauză că nu sunt clădiri întregi, „Requiemul german[11] al lui Brahms s-a dat anul ăsta, înainte de Paşti, în fostul parc public, la Dusseldorf (e, de Bonn, ca Ocna Sibiului de Sibiu), unde m-am dus cu Dan Cons- tantinescu - el a sosit încă de acum un an, printre armatele luptătoare, a participat şi el la asediul Budapestei. La Requiem, soldaţii americani asistau în tancuri, iar cavaleriştii francezi... călare pe căsuţele lor vii.

M-am repezit şi la Berlin, cu un camion de marfă, unde l-am întâlnit pe Deneş, printre ruinele fostei capitale; locuia lângă închisoarea Moabit, singura clădire rămasă intactă.

După cum ştii (ţi-am trimis ilustrate), am trecut şi oceanul, în America: acolo, bineînţeles, nu se cunoaşte războiul, l-am întâlnit pe Thomas Mann, Werfel, Emil Ludwig, Lion Feuchtwanger la New York. închipuie-ţi, stând de vorbă cu Thomas Mann, am constatat că ştie multe despre opera lui Blaga: spune-i când îl vezi, că o să se bucure. Eu n-am apucat încă să-i scriu lui Lulu, căci nu-i cunosc noua adresă din Cluj. Fata albă e la Cluj? Dacă o întâlneşti, spune-i că mi-am uitat la ea pardesiul şi poeziile lui Verlaine în ediţiile Pleiade, fii tu bun şi dă-le alor mei. Enescu să-şi dea repede licenţa şi să vină aici la doctorat. Eu m-am înscris la Pfănder (la care şi-a dat doctoratul şi Victor lancu, la Miinchen, acum s-a transferat la Koln, e destul de bătrân - născut în 1872, dar nu pare deloc ramolit). Sunt profesori aici şi Adorno şi Ernst Bloch, care au revenit de curând din America, unde au fugit în 1933. Cred că Deliu ar face bine să meargă la Mannheim, unde se deschide o şcoa^ lă de bursieri pentru teatralişti străini. Ca se audeJCLL revista? Nici Radu, nici Doinaş, nici Regman nu-mi dau veşti. De Nego am auzit că e la Paris, unde se pare că s-a dat ia droguri. Păcat de el, era aşa de plin de viaţă, de entuziasm şi de planuri ideale! Todoran şi-a terminat lucrarea despre „Kant şi pacea eternă"? Salutări lui Su- deţeanu, lui Ghibu, iui Petranu, lui Liviu Rusu, lui Iuliu Haţieganu!

Pe voi vă pupă reverenţios

Nego

Dragă Gari,

ninge din greu (până acum, de la Anul Nou începând, au alternat viscole de zăpadă moale

însoţite de fulgere şi tunete cu zile de soare crud primăvăratic - astea când scriu, îi dă cu Simfonia nr. 60 „Il distratto“ de Haydn, după ce a fost Simfonia a 2-a de Sibelius, chiar că pe drept elogiată astăzi, şi mai înainte „Âssa- lone punito", o Kirchenoper de Pietro Andrea Ziani - zău ca foarte merituoasă! - şi mai vine printre multe Ba- chianas Brasileiras nr. 3 fur Kiavier und Orchester de Villa-Lobos), i-am scris şi lui Liviu Rusu că am auzit că şi el mi-ar fi scris la „Viaţa românească" în legătură cu prea modestul meu eseu despre Goethe din ultimul meu volum apărut anul trecut, apropo, te rog să-mi trimiţi şi mie un exemplar din „Viaţa românească" cu Enu- resisui vestit pe care doresc foarte să-l citesc în forma sa oficială, eu de când sunt ca Ovidiu la Tomis exilat, aici, în Renania unde n-am prieteni decât pe Albertus Magnus şi Duns Scotus, la mormintele cărora mă duc credincios în biserica St. Andreas şi biserica Minoriţilor, că vezi tu, ţara asta aici, lânjjă Franţa şi Ţările de Jos e vestită de misticii care dupa anul o mie au fost şi profesori şi studenţi, nu numai la Paris dar şi mai cu seamă

în Colonia, unde chiar şi Toma de Aquino ca să nu mai fac pomelnic, că te ajuţi cu orice istorie a filosofiei sau teologiei, că şi bine înţeles Meister Eckhart, că de Crăciun am primit cadou o casetă cu 13 volume compacte foarte frumos tipărite: „Predigten und Traktate“ de zisul Eckhart, apoi pe rând: „Deutsche Theologie"; Fechven „Zend Avesta“; Bohme „Schriften“; Franz von Baader „Schriften“; Hildegard von Bingen „Schriften"; Hamann „Schriften“; „Mystische Dichtung“ (inclusiv Mechtild von Magdenburg); Kepler „Komische Harmonie“; Paracelsus „Schriften“; Ruysbroeck „Schriften"; Sense „Deutsche Schriften" şi Tauler „Predigtus“, deci cum vezi floarea florilor, că la Bucureşti n-am decât Eckhart, Paracelsus şi Sense, dar aici astea se adaugă la Simeon Teologul, Caterina de Siena, Sf. Bonaventura, Eusebiu de Ceza- reea şi zice că săptămâna viitoare îmi aduce şi Biblia lui Luther în fotocopie editată în 3 volume ca să mă pot holba pe original şi să văd nu stele verzi ci pe perete vestita cerneală! De la etajul 4 unde locuiesc şi de unde văd turlele bisericilor colonienze, dar Domul marele numai dacă ies în stradă îi văd turlele împietrite de orgoliu, că dacă mă uit pe fereastră ninge din greu şi azi dimineaţă când m-am uitat automobilele parcate pe trotoare erau îngropate sub zăpadă, dar în zi s-au recolorat că s-a topit, iar acum iar sunt îngropate că aici zăpada vine, se duce, vine, dar azi n-a fulgerat şi n-a tunat, că m-am dus şi la cumpărături ca să nu mor de foame în chilia mea de sfânt Ieronim subjugat lui Dostoievsky, că cred că ştii că de aia sunt aici ca să scriu o carte despre autorul Demonilor şi în legătură cu asta chiar am citit cartea lui Konrad Loreny despre Agresiune şi am

1 aflat interesante despre sentimentele şi riturile lor la gâştele cenuşii, să cazi jos de mirare nu alta, şi mi-am cumpărat de la aşa zisul Shop „alimentar" foarte puţine ca să nu car, pâine, margarină, bomboane, salam de Sibiu, Horzu (programul de radio în culori), 4 doze de bere

Kolsch, două cutii de lapte pasteurizat, un fel de caltaboş, Camembert şi Brie, struguri, ciocolată şi frişcă

belgiană în flacon spray că o confund cu spuma de bărbierit Palmolive, acuma îi dă cu Eine Kleine Nachtmusik, eu mă bucur foarte mult că ai să vii pe aici şi să ştii că la mine poţi dormi şi îţi dau şi să mănânci ca să nu flămânzeşti prin străinătăţi şi dacă nimereşti în sezon te duc şi la Operă să vezi „Die schweigsame Frau“ de Ri- chard Strauss dar eu zic să-ţi iei aşa biletul ca să mergi neapărat şi la Berlin, că e foarte interesant şi poţi locui ia Deneş etc. Mă gândesc totdeauna ce fericit eşti că ai o soţie aşa grozavă, vezi tu ce soartă am eu că de câte ori mă însor mă azvârle vântul vieţii departe de soţie, în 1977 tocmai în Africa şi pe mai ştiu eii unde, că la Stockholm nu ştiam că e Steiner şi de abia acum sunt de aici în corespondenţă cu el dar nu-mi mai vine să mă duc odată ce văzui atunci Suedia, poate de dragul Norvegiei, că Danemarca e foarte sudică la aspect faţă de ele, la Copenhaga m-am simţit ca în Sicilia... şi am văzut atunci pe stradă şi o drogată pe care a ridicat-o poliţia s-o ducă la spital că căzuse inconştientă lângă o poartă în frumosul cu atâtea sexyshopuri unde în fine nu mai circulă automobile. S-a terminat Mozart şi începe Cari Ph. E. Bach. Cu bine! Scrie-mi dar mai bine dactilo că e mai citeţ şi îmi place proza ta; cu bine!

nego

p.s. ce face oare bunul Deliu? Ce adresă are? Vezi tu, mă duce melancolic gândul într-acolo...

Koln, 14 mai 1981. Dragă Gari, te rog să mă crezi că eu ţi-am răspuns ia toate scrisorile taie, chiar dacă, poate, uneori cu o oarecare întârziere, însă poşta mer

ge mizerabil ~ în general o scrisoare Bucureşti - Koln Face între trei-patru săptămâni (chiar dacă e „par avion"). Adresele cerute nu ţi le-am trimis deoarece pe a lui Ivan încă n-am reuşit să o obţin (s-a mutat, de când a divorţat) şi ziceam, ca prostul, să aştept să ţi le trimit ambele deodată.

A lui Steiner e: Dr. L. St. Drothning 101, 1360 Stock- holm.

Abia aştept să-mi trimiţi piesa. Dar ce e cu nuvelele? Ţi-am cerut să-mi trimiţi de îndată ce apar mai multe exemplare.

Eu acum m-am pornit pe conferinţe. După ce am vorbit în decembrie la universitatea din Heidelberg despre „Sadoveanu, un dac?“, trec cu noi conferinţe în luna asta la Bochum, Frankfurt şi Koln, ducând mereu cu mine lumină mai mult sau mai puţin dacă... La începutul lui iunie voi fi la Paris, cu treburi (ce curios, că ma urnesc acum atât de greu ca să fac un drum la Paris! - se vede că am îmbătrânit, că cel mai mult îmi place să nu mă urnşsc din Kdln şi, dacă se poate, nici din casă!)

îţi repet şi fii*sigur că mă preocupă o vizită a ta aici. Voi face tot ce se poate, de îndată ce se poate - mi-ar plăcea să te iau prin surpriză...

Vă îmbrăţişează pe amândoi

nego

Mult stimate OomnuSe Nemoianu,

Să nu te miri, rogu-te, că-ţi scriu. Nego este de vină. (Ne-am cunoscut în treacăt, prin anii' 70. „în fuga literelor", cum se spune în Bucureşti.) Mă numesc Ion D. Sîrbu, aş fi dramaturg, locuiesc, nu de bunăvoie, în Craiova.

Am stat mai multe nopţi în Koln, de vorbă cu excelentul meu frate şi confrate de generaţie şi Destin, Nego; acum, alaltăieri, venind eu după trei luni de peregrinări transilvane prin Occident (primul paşaport, prima ieşire, primele stresuri, primele uriaşe decepţii etc.), i-am relatat în amănunte tot ce mi-a rămas după vizitarea unor ţări şi capitale; văzusem cinci mari oraşe germane (în cadrul unei burse D.A.A.D. pe care tot lui Nego i-o datorez) apoi am umblat niţel prin Danemarca, Elveţia, Franţa (o lună), Belgia, Olanda; acum, la întoarcere, îi goleam desagă.

între altele i-am spus: cea mai puternică emoţie, care m-a emoţionat până la lacrimi, a fost în ziua de 13 Decembrie 1981, dimineaţa spre amiază, în trenuleţul electric care mă urca de la Geneva spre Chamonix (prin Annemasse, Saint Gervois). Pentru prima oară în via-

t

ţa mea, am încercat să vorbesc englezeşte (citesc curent, ştiu englezeşte, dar de vorbit nu am

vorbit niciodată), cum zic, am încercat să-mi aud în urechi pronunţia engleză, încercând şi o conversaţie cu o pereche de tineri (35-40 ani) americani, care, foarte sportiv, fără bagaje, călătoreau cred că spre Annemasse (eu urcam la Chamonix, unde mă aştepta un văr emigrat de 51 ani. Avea acum 76 ani, nu mai ştia nici ungureşte, nici româneşte).

Te rog, te implor, să ai puţină răbdare. Deci călătoream cu emoţii şi trei foarte grele bagaje. Respectiva pereche americană m-a ajutat la cărat, la schimbatul trenului, la vamă. Colosal de drăguţi, de simpli, de serviabili. M-au descusut (cu discreţie), le-am povestit că vin din România, prima oară, că merg să văd o rudă muribundă, că sunt profesor, că nu sunt comunist, că mă doare, dar altfel ca pe occidentali, cele ce se petrec în Polonia. (Dimineaţa, la Geneva, am auzit la radio declaraţia de „stare de război" a generalului JarUzelski). Nu le-am spus că am fost închis (7 ani plus 10 ani domiciliu forţat), am decenţa rănilor, îmi place să le ascund aici, le drât la Craiova, de zile mari.

Totuşi-îi povestesc eu, noaptea, bunului meu amic Nego - aceşti doi „Babbit's" la despărţire mi-au strecurat în buzunar (aveam mâna ocupată cu bagaje) 100 franci elveţieni, zicându-mi: „vine Crăciunul, cărţile sunt scumpe, vă dăruim o carte pe care o doriţi!" Şi au schimbat trenul.

Am plâns - de umilinţă, de bucurie, de târzie omenie.

O dată cu hârtia de 100 de franci am găsit în buzunar şi o carte de vizită (de serviciu), lat-o:

Dennis S. Moore (senior partner)

C. F.S. Consolidated Financial Services Investment, management 1751 Elton Road, Suite 209 Silver Spring M.D. 20903 telefon Washington 301/4343232

Nego, emoţionat la rându-i, îmi spune: „scrie-i lui Nemoianu, îi voi scrie şi eu, acest american trebuie să afle că eşti scriitor, că gestul lui te-a bucurat enorm, că nu l-ai uitat".

în consecinţă, trimiţându-vă bunele mele urări de Anul Nou 1982, multă sănătate şi succese, vă rog, iubite domnule Nemoianu, să-i daţi un telefon acestui Dennis Moore şi, explicându-i ce şi cum, mulţumiţi-i încă o dată pentru cerescul său gest.

Personal, peste câteva zile mă întorc în România. Cu un suflet greu, plin de sumbre presimţiri. Nu am găsit în Occident, nici la românii plecaţi, nici la prietenii de alte naţionalităţi, nici un răspuns la dubiile mele valahe, nici o certitudine de viitor nu s-a placat peste cei 30 de ani de stupidă cretinitate şi aşteptare. Drama noastră nu contează, lumea e funciar greşiţi, Yalta e Destin şi moarte. Vorbăria laşă a francezilor m-a amuzat, ador causeria lor politică de fotoliu, socialismul lor de vitrină - dar (să mi se ierte asprimea) nu-mi trebuie prea multă imaginaţie ca să-i văd scriindu-şi „autobiografia", comunizându-se peste noapte, mouchardând cu artă şi gratuitate (în numele unui gauchism funciar francez). Cât priveşte nemţii, preferă frica (şi frica de frică) decât să mai opteze o dată pentru conştiinţa (Selbst- bewusstsein) proprie a europenismului lor. Frica de ruşi e freatică, vine ca ceaţa, ca igrasia. Este. „Lieber Rot als Tod“-şi asta am auzit-o la 100 de metri de zidul Berlinului şi rostit de oameni care au mers acolo ca să plângă şi să blesteme..

Ce să mai vorbesc de danezi sau olandezi? Sunt asemeni puiului de găină hipnotizat de un şarpe uriaş. Trăiesc bine de pe o zi rea, pe alta şi mai rea.

Nu-mi dau seama de ce, judec ca un puşcăriaş înrăit, dar libertatea pe care am venit s-o gust şi s-o admir, după a mea părere, serveşte 75% la distrugerea bazelor societăţii libere. Avem libertatea de a urla împotriva înarmării americanilor (nu a ruşilor, ei nu ne privesc), libertatea de a scrie cât de neputincioşi suntem faţă de jertfa poloneză, libertatea de a vota împotriva unor pedepse (sancţiuni) proPoloneze. Occidentul nu crede că sistemul pa care Ruşii îl au gata (şi experimentat) e făcut pentru ei. Cu 300 de comunişti, România a devenit comunistă (chiar dacă nimeni nu crede), având cea mai puternică Securitate din lume; cu 3 milioane de comunişti, Franţa, având Armata Roşie la spate, va co- muniza lumea.

Proştii cred că falimentul ideologic sau economic îi va obliga pe Sovietici să se oprească; din contră, vor ataca. Fiindcă, fără voia lor, le-a ieşit din condei un sistem de îndobitocire atât de perfect şi de universal-va- labil, încât ar fi o crimă să nu îl aplice şi în Europa de Vest. Nemţii din răsărit, Cehii (unii) sunt o dovadă că o civilizaţie (şi chiar o cultură), lipsită de putere politică, devine mai fanatică şi mai „de tip nou“ decât se fac a fi morometţii danubieni.

Cer scuze, hârtia duce în ispită, nu avearn voie să vă scriu atâtea. Scopul naiv şi creştinesc al

epistolei mele este numai şi numai rugămintea de a-i da un telefon d-lui Moore şi de a-i mulţumi, la înalt nivel, pentru gestul mai mult decât frumos, cu care m-a bucurat.

(La o anticărie aici - ce bucurie! ce bucurie!- am găsit vreo 30 de cărţi româneşti; şi un volum al meu de teatru - cam ponosit; i l-am trimis cu dedicaţie d-lui Moore Dennis, senior partner).

Primeşte, te rog, o dată cu scuzele mele, expresia tristă a bunelor mele sentimente.

Ion D. Sîrbu

P.S. Peste cinci zile sunt în Bucureşti

406 Branch DR.

Silver Spring MD 20901

Dragul meu Gari,

Iartă-mi această adresare, dar de fapt, deşi ne cunoaştem direct atât de puţin, suntem prieteni de mult, prin prietenii noştri.

Felicitările de Anul Nou mi-au făcut multă bucurie. Cu atât mai mult, cu cât printr-un concurs de împrejură) i, erai prezent în viaţa mea la sosirea rândurilor tale. Tocmai citisem fragmentele pentru laphet în Viaţa Românească pe care o primesc ocazional, din bunăvoinţa prietenilor. Le-am apreciat grozav inteligenţa şi cultura, în tradiţia stilistică cerchist-sibiană, pe care am recunoscut-o imediat. Aproape simultan, unul din studenţii noştri doctoranzi a avut o lungă discuţie cu mine, măr- turisindu-mi că se bate cu gândul să scrie o disertaţie despre metaforica bahică în poezia anglosaxonă (semnificaţii culturale etc.) Mă ruga să-i sugerez idei, teme etc. Bibliografia pe această temă e, în mod curios, restrânsă. Faptul ca aveam la dispoziţie rândurile tale atât de dense în idei m-a încurajat mult. Sigur, doctorandul nu ştie româneşte; îl voi pune totuşi să te pomenească în note, dacă cele ce-i spun din această sursă îi vor fi de folos.

întâmplarea din tren nu mă surprinde. Am avut şi eu multe asemănătoare; aproape că sunt tipice pentru americanul de mijloc. Una, nu identică, o notez aici. Cu mai mulţi ani în urmă am fost în Europa pe câteva zile, la o conferinţă ştiinţifică. Nu eram atunci nici cetăţean, nici rezident permanent, aşa că foloseam nişte documente de călătorie oarecare, cerute de lege. La înapoiere la New York, controlul acestor documente a ce- rut timp puţin mai mult (vorbă să fie: 7-8 minute în loc de 2-3). Când mi-a restituit actele, ofiţerul de serviciu mi-a strâns mâna şi mi-a spus: „Welcome home, sir“. Mi s-a umplut inima cu una din acele bucurii calde şi uriaşe pe care nu le trăieşti decât de câteva ori în viaţă. Mi-am adus aminte de vorbele unui scriitor: „Acasă e locul acela unde te duci când nu mai ai nici un £lt loc în care să te duci".

Cu dragoste,

V. Nemoianu

30.1.1982

P.S. Cerşetori însă suntem cu toţii, aşa că mândria nu-şi află locul, Iată: orice bună carte românească (proză, critică, poezie) primesc cu plăcută recunoştinţă.

Iubite Virgil Nemoianu,

Atât de mult m-a bucurat scrisoarea pe care mi-ai trimis-o (este prima scrisoare ce o primesc din Occident de la sosirea mea), încât, pe loc, m-am dus în librărie şi am cumpărat toate acele cărţi pe care consider eu că merită să le trimit peste ocean. Puţine, mă tem că lucrurile mai interesante se epuizează înainte de a ajunge în vitrine. Dar qricum, îţi trimit două-trei cărţi, poate şi câteva numere de revistă. Toate sub semnul bucuriei de a avea un prieten şi la „isvoarele de argint" ale Statelor Unite.

Scrisoarea ta a sosit teribil de repede, m-am şi mirat; scrisorile lui Nego (scrie puţin, sgâriat, totdeauna în fugă; am observat că leneşii muzicali şi contemplativi consideră epistografia o pierdere de timp) fac până la o lună. Azi merg la vamă să fac formele de expediţie; sper ca volumele alese de mine să-ţi sosească înaintea schimbării constelaţiei poştale.

Doinaş, la care am petrecut o seară „cerchistă" (în sensul că am râs timp de două ore, de toate şi mai ales de toţi - în primul rând de noi şi de prietenii noştri), a terminat ultima corectură la „Faust"-ul său: 700 pagini, din care 300 sunt numai note. Uriaşă muncă, ea nu se

explică decât prin nobila şi ascunsa ambiţie a lui Doinaş de a depăşi, cel puţin ca traducător, umbra uriaşă a lui Blaga. Personal, trebuie să-ţi mărturisesc, suferind de o funciară idiosincrazie faţă de tot ce este „ştiinţă", „progres" etc. (în sensul medieval al acestor moderne noţiuni), mă simt deseori tentat să cred că luminismul epistemologic a fost o mare nenorocire ontologică nu numai pentru Europa dar şi pentru întreaga lume, că aşa-zisul „spirit faustic" este tot ce poate fi mai străin pentru toate popoarele negermanice (inclusiv pentru ruşi), că imaginea lui Faust, contemplând din palatul său mulţimea ce construieşte voluntar un foarte util dig olandez - personal, mă laud a face parte din vitejii constructori ai digului din insula Brăilei - toate acestea mă îndeamnă sa consider pe Don Quichote ca fiind mult mai frate cu nebunia tristelor noastre figuri, iar pe Ci- cicov, mult mai tată al destinului nostru de suflete moarte vândute înainte de vreme. Chestiune de gust, singura bucurie ce mi-o provoacă străzile acestui oraş în care voi muri (Craiova) constă în cotidiana, amuzanta constatare că „Păcală" (archetipul nostru valah) mimează faustismul prometeic, tractorul e numai o vită substituită, primăria e doar ograda Popii Roşu, cel cu berbecii tăiaţi.

Lui Liiceanu îi apar traducerile din Heidegger, trec zilnic la librărie să pot apuca trei exemplare, am obligaţii în Germania. Aici nu poţi încăpea de cărţi din cauza ginecologilor cuprinşi de o

frenetică histerie de a investi în celuloză tipărită; nu citesc, speră ca cei care le vând biblioteca să creadă contrariul, mai speră că după ieşirea la pensie vor avea răgazul să răsfoiască tomurile obţinute prin relaţii de tarabă şi aliş-veliş.

Am şi eu câteva volume orfane prin edituri: un Dumnezeu al nenorocoşilor veghează peste soarta lor; vrăjitoria alchimiştilor m-ar tenta numai în măsura în care mi-aş permite luxul de a transmuta magic un director de editură în asin apuleic. Cu toate acestea, până în vară nu este exclus ca ţie şi nobilului meu prieten
Moore să va pot trimite măcar un volum din operele mele antume.

Continui să scriu proză şi numai proză; teatrul a murit, doar regizorii i-au supravieţuit. Deşi sunt reprezentat, n-aş putea să-ţi spun în urma căror mutaţii dialectice, tot mai mult mă conving că forma cea mai subtilă, profundă, totală de „reprezentare" este lectura. îmi visez piesele citite - nici măcar cu voce tare. Citite şi imaginate. Eingefuhlt. De câte ori mi se pune în scenă un text, sufăr ca un tată idiot, tremurând când fiul său recită, sau când frumoasa sa fiică e cerută în căsătorie de un imberb zootehnician..

Am un text englez, Catinca Raiea, prin 1969, mi-a tradus un scenariu de film, „Pragul Albastru", care, bineînţeles, a murit în braţele bunelor intenţii nerealizate. După acel scenariu eu am scris o drama, va apare în volumul meu; dar textul impur al Catincăi îl am (am ţinut la această paradoxală creatură fanaro-yankee), dacă aş găsi pe cineva să mi-l transcrie, ţi l-aş trimite prin Uniunea Scriitorilor, numai şi numai ca să-l citeşti cu ochii tăi transatlantici.

Regman pleacă în Germania, are şi el o bursă de trei luni!

Mă grăbesc să închei, vama mă aşteaptă.

Te rog să mă crezi, în cumplita mea singurătate de aici, gândul numai că mă ştii şi că îmi scrii din când în când mă umple de bune speranţe.

Cu toată dragostea,

Gary

P.S. Dacă doreşti ceva special, indică-mi; te servesc cu plăcere; ce anume? în ce direcţie?

Vezi tu, dragă, nu-ţi mai face nici un haz corespondenţa când ştii că vei fi citit peste şase săptămâni abia. E şi asta o metodă a descurajării... Noi, aici, te-am citit cu râs şi plâns. Când am fost la Koln acum trei zile şi mi-am ridicat scrisorile, eram singur citindu-te şi râ- deam zgomotos ca un nebun, fiindcă tu ai un humor disperat în epistolar. Stimatei doamne Lisbeth îi produci mare satisfacţie, când îi scrii sau o aminteşti în scrisori. Ea găseşte asta sehr nett şi nu aşteaptă mai mult. Sie ist klug*!

30.1.1982

Cât mă priveşte, mă aflu tot şchiop (m-am cam plictisit) şi după noul consult de alaltăieri, aştept să mă interneze în sfârşit, să mă opereze şi să mă pună în gips: va fi nu mai curând de două săptămâni: iar la data de 21 aprilie trebuie să-mi încep cursurile la universitatea din Munster, ceea ce mi se pare absurd: după ce am trecut de 60 de ani să încep carieră universitară în Germania! - când n-am mai avut alta înainte, dar nici n-am dorit-o vreodată, nicăieri. E şi>asta un fel de a-ţi face datoria de a trăi. E mult mai bine să stai acasă, să citeşti cărţi şi să scrii ce cărţi vrei, dacă vrei. O să zici însă: nu uita că ai muzică! Ştii tu, dragă, vai că te saturi şi te plictiseşti şi de bine... Trăim într-o epocă în care âm asistat şi la revoluţii pornite fiindcă oamenii s-au săturat cu binele: văzui cu ochii mei proprii, una ca asta, la Paris în '68. Niciodată nu le mersese mai bine francezilor ca până atunci şi nici n-o să le mai meargă: a fost o revoluţie pornită de fiii de burghezi mari, fii trândavi - i-am cunoscut şi erau incurabili în dorul lor revoluţionar: se duceau în automobil la revoluţie, bărboşi, cu revoluţionarele pe genunchi. Toată marea intelectualitate, inclusiv catolică, era de partea lor. Numai comer- sanţilor le era frică şi până la urmă a învins fric,a acestor comersanţi.

Aşa şchiop, mă târâi la Regensburg să ţin conferinţă, apoi trecui prin Munchenul tău iubit unde stătui câteva zile la Mariana Şora (era plină de regrete), la Regensburg mâneai mult Apfelstrudel bavarez (cu sos galben) delicios şi Sachertorte, la Munchen mult Mar- zipan, de unde venii la Derkum (mă aşteptă May în gară la Bonn) şi mă îngraş ca un porc, nu mă mai pot stăpâni a mânca - de fapt aici la Derkum stătui aproape tot timpul de când ne despărţirăm, citesc „Wahrheit und Methode“ de Gadamer şi chiar acum când îţi scriu îi dă cu cvartetul opus 135 în F-Dur de Beethoven. Te sărut Nego singur şi pustiu ca Napoleon pe insulă.

406 Branch DR.
Silver Spring MD 20901

Dragă Qary,

Multe mulţumiri pentru scrisoarea scânteietoare de idei - complet străină de resemnarea cârtitoare spre care pretinde a tinde!

Cât despre sărmanul Faust, mult pisălogit, lucrurile nu stau chiar aşa. Piesa e o tragedie, eşecul strădaniilor e evident, triumful orbului prostit e o brutală, crudă batjocură. Alţii au scos din asta spiritul faustic. Goethe l-a socotit un păgubos, scăpat prin absurdă mila Domnului şi prin rugăciunile unor curvuliţe criminale pocăite. Poveste cam deochiată, cam ambiguă, cam alune- coasă. Domnii de la catedră au scos din asta o morală edificatoare: la muncă, tovarăşi, că asta ne umanizează, ba chiar ne divinizează. La Goethe cel puţin strădania şi eşecul merg mână-n mână.

(Nu te mai pisez, am un întreg eseu, Doinaş m-a rugat să-i dau ceva pentru Secolul, dacă-l vrea ar fi foarte nimerit). în plus, dacă citeşti, cum am făcut eu pentru un curs recent, documentele din timpul vieţii lui Faust, constaţi cu surpriză că era socotit un golan şi-un escroc: ceva ştiinţă de carte, personalitate interesantă, pitorescă, dar in ansamblu lăudăros, nebun, profitor. Hutten şi cercul lui îl socoteau marginal, râdeau de el, municipalităţile serioase căutau să se descotorosească de el etc. De aici până la pioasele proslăviri naţionale şi filozofice e o cale imensă, ba chiar hilară.

D. Moore s-a dat la fund. Ce-i drept, am fost şi noi, ba bolnavi, ba ocupaţi.

Washingtonul vuieşte zilele astea că Eugen Ionescu, care primise să vină la universitatea Georgetown, destul de renumită, să primească titlul de doctor honoris causa, le-a trimis în ultima clipă o telegramă cu regrete. Ăia făcuseră pregătiri uriaşe: presă, TV* rectorat etc. Pe mine m-a amuzat grozav ideea că cineva, poate fi ajuns atât de mare încât să facă astfel de chestii (pesemne că omul a scăpat ştrengăreşte de sub pâţa anfi-alcoolică a severei neveste şi a ras o sticlă de whteţcy, după care, sigur, la vârsta şi sănătatea lui, a bolit vreo. două zile).

Românimea mai aleasă din Washingtorf a răsuflat şi ea uşurată: bătrâni şi obosiţi cum sunt, n-au mai trebuit să-i facă primiri şi petreceri vechiului prieten.

Trei cărţi recente mi-au atras atenţia: Săptămână nebunilor (E. Barbu, Albatros), Anatomia suferinţei (Mihai Nasta* C. Românească), Dicţiunea ideilor (Mir- cea Martin). In fine cred că apare Istoria lui Călinescu. Doinaş spune că poate face rost de ea. Poate-l pisto- nezi. Pentru mine ar fi o mare bucurie. Mulţumiri, precum şi mulţumiri anticipate.

Al tău

Pilu Nemoianu

Iubite Virgil Nemoianu,

Am fost de^a dreptul mirat de faptul că scrisoarea ce mi-ai pus-o la cutie în 15 Martie, mi-a sosit ieri; mult mai repede dec^t scrisorile pe care le aştept din Germania, de la acest ingrat domn ce se cheamă Nego. Rănit la calcaneu (accident de muncă, zice-se, a încercat, într-un salon franţuzesc, să danseze cazacioc şi s-a izbit de piciorul masiv al unui pian nemţesc - asta în timp ce scrie, în româneşte, o lucrare katolică despre Dostoievski posedatul) - cum îţi spuneam, acest Arca- dian (doar ştii: „Et in Arcadia, Nego!“), actualmente în gips, trebuia de mult să-mi confirme măcar primirea unor scrisori, colete etc. Nimic dinspre Koln, doar pace şi între oameni bunăînvoire. De când am venit nu pot scăpa de obsesia că întreaga mea călătorie a fost un vis, o rătăcire onirică...

30.1.1982

Ai să râzi, în timpul războiului, fiind pe front, auzind că nemţii au ocupat lasnaia-Po- liana îmi făcui acte false şi o luai spre Nord... Azi nu mai ştiu dacă am visat că am fost să-l caut pe Tolstoi, am fost cu adevărat, sau m-au prins nemţii într-o gară şi m-au pus să sap şanţuri... Am povestit de zeci de ori această aventură - ce rost mai are să trag acum ecua-
torul precis între adevăr şi plăsmuire. Dichtung und Wahrheit. Nu?

Din cărţile pe care mi le-ai cerut, nu am găsit decât Mircea Martin („Dicţiunea ideilor") - ţi-am şi pus-o la poştă (nu mă întreba cît m-a costat, nu vreau să te întristez în plin Spring...).

îmi ceri „Săptămâna Nebunilor[11], nu am găsit-o şi eu aş vrea s-o citesc; am o teorie în legătură cu complexul incurabil al autodidactului, o altă teorie că cine a pornit-o ca jandarm, jandarm rămâne şi în Parnas, şi o ultimă teorie că „există inteligenţe ce consumă doar mărgăritare; produc totuşi numai căcăreze" (Blaga). Toate aceste teorii se pot verifica citind o singură pagină din E. Barbu. Are de toate, dacă parcurgi „Caietele Principelui" rămâi siderat de „henormitatea" culturii sale; a tot citit, în toate direcţiile, et quibusdam allis... Istorie, filosofie, mistică, arte, tot, tot, tot... Borges, plus Anatole France, plus Eliphas Levi, plus Larousse, plus Brockhaus şi Marea Enciclopedie Britanică. Pune un punct aici, un bobâmac acolo; sare din Goethe (pe care îl desfiinţează), la Meister Eckhart, dar emite păreri şi despre Zen, lăsându-ne să credem că are în buzunar toată literatura veche şi nouă a lumii.

Este fantastic, rămân uluit în faţa unui asemenea tupeu bibliofil. Am văzut mulţi escroci în viaţa mea, dar ca cineva să se autopăcălească de-a lungul unei vieţi şi a unei opere - mi se pare fantastic. Am citit „Principele" - se simte efortul de a acoperi, cu plus de lexic, minusul de logos; efortul spre „stil" (cu orice preţ) e atât de vizibil încât rezultatul doare. Parturiunt montes, nas-citur... Simpla transcriere a acelor nume pe care le citează fără să-i fi citit, ar trebui să-i dea insomnii, sau să-l interneze cu schizofrenie galopantă. Umbli la sfinţi şi miroşi a vagin nespălat; citezi la fiecare pagină cartea (la care numai el are acces) „Istoria Plagiatului"... Ciocoii vechi şi noi - plus Pirgu, după ce a citit Corydon şi l-a ronţăit balcanic pe Faulkner... dacă dau de un exemplar din „Săptămâna Nebunilor" îl citesc şi ţi-l trimit;
tipul mă umple de scârbă şi simplul gând că aşa ceva este posibil îmi dă sentimentul că, prin el, Limba şi literele române ne arată cât de perfidă şi necruţătoare este răzbunarea Spiritului, faţă de cei care s-au pârţăit în biserică.

(Mi-am dat drumul, sunt nedrept; adevărul este că acest Eugen Barbu a avut tot; tot ce ar fi putut să viseze un valah ieşit din groapă; putea, avea obligaţia să scrie o operă mare şi ar fi avut cu ce s-o scrie; i-a lipsit un singur lucru: caracterul; iată că limba nu-l iartă, îl executa, l-a pus la

cazne, ca un Sisif al inculturii, adună şi măsluie milioane de fişe, iar romanele, toate, sunt nişte schime de hipercultură şi rafinament, kitschuri balcanice, aliş-velişuri cu eternitatea... Vai de curul nostru, ar zice prietenul Fănuş).

Se scrie foarte multă critică, am impresia că la ora asta avem mai mulţi critici (buni, ne-buni, străbuni) decât opere criticabile. Critica se citeşte de către critici, ea evoluează în sine, e un gen literar autonom; are o singură servitute: e legată ombilical de Literatură, iar opere literare apar tot mai rar, tot mai firave. Şi poezia se citeşte în cerc închis, avem şi mari prozatori care, ca să-i poţi lectura, îţi pretind un efort mai mare decât Kant însuşi, în original. Despre unul din ei am auzit spunându-se: „toţi cei care au reuşit să-l citească au şi scris despre el“...

Ştiu că eşti critic, departe de mine gândul de a te mâhni cumva; pe vremuri aveam o pică pe matematicieni, au asistat nepăsători la ghilotinarea filosofiei, râdeau, ziceau, îi vom ţine noi locul. Acum, se vede, golul creat de absenţa unor severe discipline (die allgemei- nen Kunstwissenschaften, die allgemeinen Geisteswis- senschaften etc.) este preluat de critici; singura lor obligaţie ar fi de a scrie despre cărţi...Dar despre cărţi - nota bene - apărute; nu din cele care zac prin sertare, sau aşteaptă, pe mesele editurilor, tulburarea apelor. Au apărut zece comentatori la Craii mateini; locul lui Matei Caragiale îl ocupă Barbu, Fănuş, Băieşu - nici unul din aceştia netrecând de genunchiul broaştei. Avem un singur Preda şi câteva zeci de predatori; un singur Eliade - şi un întreg babilon de hermeneuţi. Critica e drumul cel mai scurt spre filosofare - filosofia se reface şi ea cum şi unde poate. Uite, în Cercul Literar: Cotruş, Nego, Regman, Balotă, Todoran Eugen, Deliu Petroi, Ilie Balea, Viorica Gui. Doar Radu Stanca, Eta Boeriu, Dominic Stanca, Ion D. Sîrbu -au mai rămas cât de cât creatori. Dar ispita traducerilor din literatura universală ne copleşeşte, Eta traduce mari italieni, Doinaş a intrat cu plugul în titanii germani, Nego umblă cu spe- raclul la Dostoievschi.

A făcut mare caz în timpul războiului, „depozitul hipo“ din Razdelnâia; avea peste o sută de furieri - iar în grajduri nici zece gloabe reformate... Timp de peste 15 ani am umblat cu „Simion cel Drept", o piesă a mea, rugând un cronicar să scrie măcar despre ea. Nu am reuşit. Se scrie doar despre piesele reprezentate, despre cărţile apărute, nu ne legăm la cap dacă nu ne doare. (îi spuneam lui Alee Paleologu: „a fi critic înseamnă a continua să fii premiantul clasei, cel „bun“ la română, scutit de mama de a fi luat la concentrare...").

O   critică, zic eu (la „sfârşitul zilei", până în gât îngropat în singurătatea mea Beckettiană), dacă nu e încadrată în jos de gazetărie şi în sus de teoria filosofică universitară, va cocheta şi cu una şi cu alta; cronicheta despre o carte se va crede critica cărţii, critica unei cărţi va

putea fi critica culturii şi civilizaţiei şi aceasta nu va ţine cont de allgemeine Metaphysik... O literatură se apără de către soldaţii săi, şi nu de ştabii de la Statul Major sau Manutanţă. Suntem un popor arhiplin de deştepţi, stăm prost numai cu capitolul răbdare, seriozitate, martiriu...

Doamne, ce ridicol mă simt! Lucrez la cel de-al cincilea volum de proză, din păcate nici cel terminat în 1957 nu a apărut încă (dar va apare, şi sper ca şi critica atunci sa mă privească mai atent), adevărul este că discutăm nu de la înălţimea operelor publicate, ci de la înălţimea celor scrise sau în curs de scriere. De aici, infatuarea, megalotristeţea, pustietatea...

Iartă-mă pentru tonul neserios al scrisorii mele < (Agârbiceanu folosea cuvântul „epistolie"; frumos, nu?). Dar va trebui să trecem la a scrie scrisori, Erasmus a scris 40.000, limba latină şi lipsa telefonului au fost cauza fantasticei renaşteri în epoca luminilor; este distanţă ca de la cer la pământ între a vorbi la telefon sau a scrie o scrisoare. Nego are mare noroc - un telefon cu el mă costă pensia - aşa, sunt nevoit să-l întreţin (şi să mă întreţin) cu epistolii drolatice.

Nu âi un prieten bun în Rio de Janeiro? Sau în Sao Paolo? Am un frate (frate după mamă, din prima ei căsătorie, ar avea acum vreo 72 de ani, ultima scrisoare am primit-o în 1967, de atunci, nimic; doar zvonuri; că ar fi fost ucis de...; era muncitor, avea trei fete profesoare şi un băiat - futbolist) - tare aş vrea să găsesc pe cineva care să meargă la adresa unicei mele verişoare în Sao Paolo să ceară informaţii despre el. Prin Ştefan Baciu am reuşit ceva - dar prea puţin; verişoara mea, Yolanda Glaser, refuză să ştie de el? Sunt la vârsta la care îmi aduc aminte de tot ce mă leagă de mama... şi de copilărie.

Ştiu bine englezeşte, citesc fără dicţionar, dar de vorbit nu am avut până acum ocazia. Nici nu cred că voi avea vreodată. Limba Saxo-Anglonilor (aşa le spuneau, la Sibiu, saşii) o rezerv pentru întâlnirile de după moarte; sper să dau de Truman, am câteva anecdote să i le povestesc. Trăiesc acum frumos, ca într-un fotoliu de orchestră şi asist la tragi-comedia Istoriei; vasele de război engleze plutind peste moartea ce îi aşteaptă în Falk- land. Moartea sau compromisul diplomatic - tot una este. Nu?

Dacă o societate de babe cu humor, sau de fete pioase şi urâte, ar simţi nevoia să râdă timp de două ore, eu aş putea să le povestesc diferite măscări legate de istorie şi filosofie. Blaga vedea în capul meu clopo- s ţeii de bufon, vocaţia mea de intelectual e legată sever »

de rigorile ridicole ale acestei nobile meserii de curte. Doar curtea mi-a lipsit - trăiesc în bloc, la Craiova, râsul e considerat un act nerentabil şi chiar riscant.

Pe tine te salut cu dragoste şi grave reverenţe,

Ion D. Sîrbu, Gary

Dragă Gary,

nu toţi au norocul, când hălăduiesc prin Colonia Agrippi- nă, sa locuiască în faimosul centru sportiv (cu sau fără fruhstuck!). Unii, ca subsemnatul, totuşi... pe aproape, adică în clinica ortopedică unde mai poposesc acei sportivi. Şchiop, mă văzuşi înainte de a mă părăsi. Cu proteste, cu vaiete, tot mă puteam mişca să mai spăl o ceaşcă. De m-ai vedea însă acum, cu ditai gipsul gros ca un trunchi de fag şi lung de la vârful degete or la tes- ticole că aproape să mi le includă, ai avea de ce mă admira. După trei luni de şchiopenie, mă în fine operară şi acum târăsc atârnându-l în aer sâ nu-l supăr, când descind de pe patul de suferinţă, acest monstruos ce s-a adaptat frumosului meu corp, frumos şi nobil chiar când era doar şchiop. De aproape două săptămâni zac aşa, aici, acum singur, după ce avui mai întâi coleg un fotbalist şi după el un rugbist (întrebându-i despre tine, mi-au spus că te ştiu bine, fiindcă datorită amabilităţii tale se înfruptau dublu la micul dejun). Dar doctorii nu-mi dau nici o speranţă de a ieşi curând din carcasa asta oricât de albă, însă imposibilă. Mă îndeamnă mereu să utilizez cârjele, să învăţ nă le mânuiesc cât mai

elegant! (Zău că n-am exagerat o iotă). Ei au fost avertizaţi că la începutul lui mai trebuie să-mi încep cursurile la universitatea din Munster (şi vai! ce frumos mi-am pregătit cursul inaugural despre poeţii fanarioţi! - ca la seminar să ne ocupăm de Tristan Tzara), şi li se pare firesc ca eu să mă transportez în faţa studenţilor în cârjele astea (poate totuşi îmi face cadou universitatea unele de aur!) şi cu picioroiul impozant. Vezi tu, cum trece vremea, epocile se schimbă, fu şi vârsta când tu primişi ca decoraţie coaiele de argint, acum se înfiinţă ordinul cârjilor de aur!... dar numai pentru ego.

Primii enormul op ai Grigorescului (îţi mulţumesc, dar nu înţeleg de ce trimjţi cărţile ca scrisoare - ca carte vine infinit mai ieftin şi soseşte mai repede), după Leo- pardi, şi azi, aici în spital, articolul Cioculescului, care, sărmanul n-a priceput nimic nici din Doinaş, nici din mine. Bineînţeles, ceilalţi prieteni, pe care îi aştept cu drag, au rămas la fel de nesimţiţi în privinţa asta. Pe Doinaş l-am rugat telefonic, acum vreo lună, să-mi trimită nişte cărţi urgent. Cu telefonul am rămas! Cărţile trimise ca cărţi nu fac mai mult de 10 zile prin poştă. Doamna Dr. Palier, de la Akademisches Auslandsamt (tu prin ea îţi aranjai şederile?), a venit şi ne-a adus din partea directorului ei o groază de bomboane, sucuri şi alte îndulcituri. Din păcate Pollacii sunt plecaţi în israel până în 18 aprilie, am stat la ei până în ziua internării şi cum se întorc, mă instalez iar la ei, că acasă n-am cine să mă îngrijească. Poate apoi stau în Munster, în casa de oaspeţi a universităţii, până scap de gips şi cârji, adică ce mai, până în vară! [...] Pollacii se bucură de semnele tale şi te comentează cu simpatie.

Te îmbrăţişează

Nego

406 Branch Dr.

Silver Spring MD 20901 1 mai 1982

Dragă amice Gary,

De ce naiba nu ne-am cunoscut noi mai bine în Va- lahia atâţia ani? Acum scrisorile tale mi se par cele mai incitante şi amuzante pe care le primesc din acea zonă a globului! îmi vorbeşte un întreg trecut dulce-intelec- tual, strălucitor şi leneş, fără sistem şi fără Hinterge- danken ideologice - semnale nostalgice. Mă grăbesc să-ţi răspund; zici că epistola mea a ajuns repede, nu e de mirare, corespondenţa noastră e sclipitoare, cen- : zorul o soarbe iute, face diligenţele toate, vrea cât mai

I mult, ce compliment mai mare vrei? Gând aveam 16 ani am primit prima carte cu dedicaţie: „Arena cu un singu. spectator". Un gând picant, domnule picador, să evoluăm deci, nu? Ave, censor, morituri etc.-

Am citit fragmentul din Ramuri cu sincer entuziasm, răutatea e sinceră în auto-ironia ei. A observat oare cineva că în româneşte (acum, dar, dacă mă gândesc bine, chiar înainte de război) aproape că nu există literatură în care ironia să fie îndreptată împotriva persoanei întâia? Oare de ce? Iată un serios subiect de meditaţie. (Mateiu are un paragraf - două la începutul cărţii lui, apoi renunţă). Poate că dacă vrem să-l salvăm pe E.B. va trebui sa propunem o lectură „deconstruc- tivă“: omul se autopedepseşte prin arta sa pentru propria falie etică, se insultă prezentând ca măscărici vul- garo-pretenţios pe naratorul propriului text.

In insulele din sudul Atlanticului la care faci aluzie se petrece în fond o mare dramă - la o vârstă înaintată se înţarcă Argentina! Sărmana naţiune credea în vest 3ână acum, se socotea copil ocrotit (îi ştiu şi pe alţii pe a malurile unui mare fluviu european care credeau în această mamă ingrată până acum 50, 40, 30, 20, 10, 5,

2 ani... Treptat s-au lămurit). Brusc se trezeşte, într-o lume glacială, spaţioasă, solitară, neagră. Tare aş vrea să fiu acolo să văd asta, s-o simt dureros, intens, masochist iară (La Rio etc. nu cunosc pe nimeni).

Cu drag,

Pilu Nemoianu

P.S. Multe mulţumiri pentru cărţi: foarte serioase. Nu te simţi obligat pentru cele cerute, lasă-ie la voia întâmplării.

Dragă Gari,

să ştii că scrisorile, mesajele, prozele, cărţile şi toate atenţiile tale sunt aici bine primite, chiar cu duioşie, căci cei mai mulţi nu-şi mai aduc aminte de acest sătuc unde se simţiră bine. Chiar şi Pilu* american, îmi comunică de epistolele tale. Eu, ce să zic? îmi parveneau şi la spital, unde, după cum ai aflat desigur, stătui o lună, aici fiind cărat cu gips cu tot de Edmund. In 16 mai mă reinternez ca să mă scoată din monument. Şi apoi mă aşteaptă (calvar?) studenţii la Munster. Până atunci dădui o raită prin Ludwig Wittgen- stein, de care-mi place, căci invitat fiind să ia parte la nişte întruniri filozofice la Viena, a acceptat numai cu condiţia să nu fie niciodată contrazis! Aşa zic şi eu.

Te miraşi că descoperişi într-o epistolă a mea din juneţe pe Harnack? Sunt convins că atunci nu-l citisem, dar ştiam desigur despre cartea lui din cauză că mă interesa enorm Mardon. Dar, de altminteri, aş putea spune că în general preocupările mele de acum (minus Dostoievski, pe care în tinereţe îl detestam) reiau pe cele de altă dată: Ewige Wiederkehr! [...]

Te sărută

Nego

Bunule, ne-bunule Nego,

în zilele trecute i-am scris doamnei Lisbeth, pre limba ei, întrebând-o ce e cu tine; în cazul tău, vechiul proverb „nici o veste, bună veste", nu e valabil, ştiam ^ de calcaneul tău, în cele vreo zece scrisori pe care ţi le-am trimis, am făcut aproape o exegeză simbolică a semnului şi semnificaţiei osului „astragal", în diferite culturi şi la varii popoare. La Bucureşti circulă o ghicitoare; „mânăstire-ntr-un picior, ghici la Derkum cine-i?“

Abia azi am primit a doua scrisoare de ia tine, aceasta trimisă în... 9 aprilie. Noi corespondăm sub motto-ui „poate demult s-a stins în zări...", căci vraja rândurilor tale (excelent spital; caligrafia e superbă, scrii ca pe vremea când ai fost declarat inapt pentru serviciul militar; gipsul întinereşte, se vede!), abia acum luci vederii noastre. Nu te văd în cârje nici măcar la Munster - pentru tine am visat o cârjă episcopală, nu mi te pot închipui ca în filmele în care aceşti copii ai istoriei contemporane ne prezintă eroii învinşi în Vietnam, americanii. Suferinţa - deşi după ultima mea definiţie nu ar fi decât o forma de a face practică în Filosofie - nu ţi se potriveşte, ai fost totdeauna un trup, mult înainte de a descoperi pe Hegel şi un sistem osos perfect (din tot

Cercul Literar ai avut cei mai sălbatici canini în gură, singurul de care eram convins că, la nevoie, oase va putea să roadă) - mult înainte de a te dărui misticilor medievali alemani, sau a descoperi alte sisteme, cum de pildă cel gastro-intestinal.

Ai grijă, îmi scrii că vei ţine un curs despre poeţii fanarioţi (eu scriu acum un roman despre ei, doar ţi-am şi trimis un fragment publicat în „Ramuri", sub titlul „Adio Isarlîk") şi un seminar despre Tristan (străbătuse Sahare?)Tzara, despre care, de caut bine, îţi pot trimite o fotografie unde e alături de crotonul Eluard şi de maimuţa Gide. Distanţa e foarte mare între aceşti doi poli etnici; între Fanar şi Tzara lui Tristan se înscrie întreaga istorie a Europei vechi şi foarte noi.

între timp (estimp) nestorul Regman (suflet candriu de papugiu, numai Doinaş îl întrece) a şi sosit la tine, verbigeu şi filistin. Este totuşi singurul din amicii mei critici care recunoaşte în mod cinstit că nu îl poate citi pe

D. R.,^decât minţind că l-a citit în timp ce scria despre el.

în vara asta îmi vor ieşi - să dea Domnul - două dintre cele trei volume ale mele; la „Eminescu" volumul de drame comentate (7 drame, 500 pagini), la „Cartea Românească" volumul de nuvele „Şoarecele B“ (550 pagini). îţi voi trimite din fiecare mai multe numere ca să împărţi doctorilor care te ţin în gips, sau surorilor care te învaţă cum să umbli în vârful degetelor.

Am scris regulat şi sub diferite impulsuri (scriu aşa cum alţii fac febră sau se îmbată din cauza singurătăţii, a prostiei femeilor sau a imbecilităţii preşedinţilor USA) familiei Pollak; sper că nu i-am plictisit, încet, încet, lichidele de diferite dimensiuni din sticla mea cu amintiri tulburate de splendida mea călătorie, se lasă, se lasă, foarte curios abia acum simt pe cine am iubit şi pe cine doresc să-l mai revăd în viaţă fiind încă. Doamna Lisbeth şi nobilul Edmund fac parte din cei de care mi-e dor, i-am spus şi lui Cornel să ţină un toast pe această temă.

Cu Irinel, când motanul nu-i acasă, bârfim de ies scântei (chiar şi din măreaţa ta consoartă). Am fost s-o văd şi pe ea, eram cu redactoarea cărţii mele, fosta doamnă Bănulescu, o deşteaptă, o dulce creatură (pe care o iubesc cu nişte ani de tinereţe-rezervă, ce i-am păstrat la rece în vederea bătrâneţii). UUUăăăAAAA, ne-a servit o dumnezeiască cafea, apoi ne-a arătat divina ei grădină; am fost încântaţi; în faţă era ceapă, ridichi, spanac, în spate splendide zambile, lalele, iasomii şi asso- mii. I se promisese dezgheţarea pensiei taie - altă noutate nu pot să-ţi dau; decât că soţia Sui Ţoiu, Carin Rex, e rău de tot; iar Mimi Telea trecuse şi ea printr-o operaţie grea, acum făcea cobalt la Fundeni, zicea să-ţi trimit sărutări.

Şi soţia bunului Ioanichie e uşor suferindă (de ficat); refuză vodca, până şi pe cea autentic rusească.

Serile acum citesc ungureşte; „Szindbad" de Krudy Gyula şi nemţeşte: Luis Borges „Labirinth" (observi topica frazei?).

Etei îi scriu, o aud cum râde, dar nu^mi răspunde; amorul a fost întotdeauna aşa: unul iubeşte şi celălalt se lasă iubit. Ea se lasă iubită...

Mâine scriu, termin studiul meu despre: doi mari actori rataţi: Negoiţescu (un Dandanache ideal, unic) şi Eta Caranica, cea mai Zoe Trahanache din câte zoe s-au creat după Caragiale.

Rândul viitor îţi trimit şi o listă a celor care nu te-au uitat şi te înjură cu duioşie şi lacrimi. Ca mine,

Gary

P.S. Nu glumesc; am în faţă distribuţia din piesele „Heidelbergul de altădată" şi cea a „Scrisorii pierdute", regizate de D. Pătruţiu. Mor de râs citind distribuţiile: Doinaş „sufleur", eu - „un muzicant", Radu Stanca - llie Balea, Farfuridi-Brânzovenescu, Regman - Mausolul etc...

Dar tu... Dandanache... Tu cu familia ta de la 48... Ai fost mai bun decât Birlic. Zău!

Motto:

Perpetuum amicus sum Ego Non temporarius, Nege»!

(Din „Codex ridiculus mus", apocrife din opera lui Candidus Magnus aeter- nus Deziderius sed non desideratus...)

Mănăstire într-un picior, dragă Nego cel şchiop,

Bine că nu eşti şi chior; nu fiindcă ai ajunge împărat în Argentina sau Scoţia, ci fiindcă, în zilele acestea, am terminat, citind în armeana veche, trista biografie a marelui Timur Lenk; adică a lui Timur-cel- Şchiop. Citesc tot ce se leagă de infirmităţile tale trecătoare, ce să-i faci, homo sum, nimic nu mă bucură atât de mult decât cârjele de aur ale altora- Timur ăsta era şi şchiop şi chior, l-a prins pe Baiazid, l-a plimbat într-o cuşcă (nu am nici o speranţă să faci tu aşa ceva cu Ilderim Balotă); dar nu asta e interesant. într-o cetate euxină, cucerită de el, după bunul său obicei, tăie pe toată lumea; iată că un amărât de pictor genovez i se aruncă la picioare şi îi zice: Mărite, nimeni nu a reuşit să-ţi facă portretul, lasă-mă în viaţă, eu te voi nemuri! (Se ştie, e foarte greu să pictezi un tiran care e

şi şchiop, şi chiar* şi prost). Cum a reuşit? L-a pictat

/

ochind cu o arbaletă (deci cu un ochi închis), cu un picior (cel şchiop) sprijinit de o buturugă mică...

I-am scris nobilului nostru amic transatlantic, Pilu Nemoianu, o lungă scrisoare, care începe prin marea mea mirare în legătură cu paradoxiile spaţiului poştal. Scrisorile din Washington îmi vin în zece zile, cele din Germania (când vin), în zece săptămâni, cele din Ungaria în zece luni, iar cele de la Cluj (Eta) nu îmi sosesc deloc. Doinaş, cel puţin, nescriind nimănui, nu dă loc la decepţii. Toate amărăciunile mele de mare singurătate şi răspăr istoric mi le revărs spre acest Nemo: ce mi-e Nemo, ce mi-e Nego, două negaţii din viaţa mea realizează o frumoasă afirmaţie.

(Fantastic: exact în clipa asta îmi aduce poştaşul şi pensia şi... a treia scrisoare de la tine; cea scrisă în 4 mai are ştampilă de Euskirchen, mă bucur că în 16 ţi-ai scos gjpsul, că îţi începi discursul la Munster, că îl citeşti pe Wittgenstein. Lumea e din ce în ce mai plină de paranoici, am un vecin care îmi povesteşte ale sale păţanii din viaţă, cam în stilul: „şi în ziua aceea când mi-am scrântit piciorul, americanii au debarcat în Sicilia, iar în ziua şi ora în care s-a pronunţat primul meu divorţ, la Yalta se semnau nişte acte..." Mie, cel mai mult îmi place o vorbă a lui Hitler, pe care o citez îr.tr-o piesă: reprezintă culmea cezaric-schizofrenică a paranoiei: zice: „Dacă în trei luni poporul german nu-mi va depune la picioare victoria finală, înseamnă că nu m-a meritat!"

La soţia ta, despre care îţi scrisesem şi într-o misivă pe care o vei primi nu peste mult [...] cum zic, deşi eram după un ospăţ cu mizilicuri de operă şi balet, totuşi soţia ta a reuşit să mi se

impună. Mi-a servit o cafea - din care la ora asta nu mai beau în Bucureşti nici zeii - a vorbit de tine ca de Gandhi Sakiamuni, ne-a arătat grădina la&us, a zis să mai trec pe ta ea. Nu*a slăbit, fa asta a renunţat. E foarte frumoasă, pentru mine e ca o capodoperă, o splendidă şi cerească „bună ziua". Abia aştept s-o revăd, pentru conştiinţa mea traumatizată şt imbecilitatea Falkland, sublima ei indiferenţă şi perfectul ei egotism îmi fac bine, aşa cum apele de la Pucioasa şi Someşeni fac bine ficaţilor celor înrăiţi de vodcă şi dogme.

Eta nu-mi scrie, ea se lasă iubită, mă bucur că o ştiu frumoasă ca o zână.

Am intrat la cules cu volumul de drame pe care nu îl mai pot suferi cum o mamă nu-şi poate suferi un prunc român ce se naşte nu după nouă luni, ci după nouă ani. Am predat şi ultimele nuvele din volumul de satire, intru şi cu acesta la tipar; aş mai avea volumul de cinci comedii „nejucate, necitite, neaprobate“, din care îţi citez doar titlul volumului (care e la Craiova, la editură de aici [...]): „O capră, o varză... şi câţiva lupi“. Titlul comercial, piesa e excepţională, ghinionul ei constă numai în faptul că majorităţii directorilor de teatru le e frică, nu ştiu precis, cine e capra, ce e cu varza - şi mai ales, de unde va apare Lupul).

Sper că, între timp, nestorul Regman a sosit la Tine; am certitudinea că te va plictisi mai abitir decât te-am plictisit eu, el fiind de o mie de ori mai „caznic“ decât mine, care, deşi lizicat destul, sunt departe de a fi zorinat în forma definitivă a acestui daneş a! umorului şi papugismului transilvan.

De doamna Lisbeth rămân mereu îndrăgostit, voi căuta până la moarte să-i adresez scrisori, aş fi în stare să trec pe limbă germană cu suflet şi condei cu tot, numai să-i pot adresa într-o zi o misivă care să te facă pe tine să mori pe loc de galbenă individie.

Sorescu, astăzi s-a anunţat, e în sfârşit bine-mersi, a trecut printr-o filosofică sperietură, se zice că toată noaptea aude, ca pe vremea lui Caragea Vodă, ţipetele confraţilor olteni urlându-i sub geam: „Mazâl, mazâl“.

Ţi’-am trimis articolul interviu al lui Liiceanu cu Biemel.

I-am trimis lui Lisbeth Mocanu Faustul lui Doinaş.

Alerg mâine să procur un exemplar din Istoria Literaturii lui Călinescu, dacă procur un exemplar în plus, îţi trimit „quf *g?* qui coute" vrednicului (şi promptului) Pilu Nemoiar.

Ave Nego, ch'iar şi obiectele din jurul meu te saiută cu reverenţe şi dor,

Gary

P.S. Comedia de mai sus va deschide stagiunea Naţionalului, la toamnă. Dacă frunza nu va îngălbeni, dacă nu voi muri, dacă Lizica nu se va înscrie la doctorat. Dacă...

Nu-mi aduc aminte, scleroza este un proces Eus- tic, care spune: „să te ferească Dumnezeu de bătaia orbului şi de... nu ştiu ce al şchiopului".

Dragă prietene Pilu,

Ca şi tine, îmi. vine să exclam: trăiască inteligentul nostru neben Leser, într-adevăr, în timp se scrisorile de la tine din Silver Spring îmi sosesc înzece zile, cele din Germania fac zece săptămâni, cele din Ungaria zece luni, iar scrisorile iubitei mele Eta Boeriu, din Cluj, nu îmi sosesc deloc. Trăim o paradoxie a Spaţiului poştal, nu ar fi singura; generaţia noastră, dragă trans-atlanticule amic, se caracterizează prin aceste stupide invertiţii de sens, sex, semnificaţie şi, mai ales, de scopuri. Am cunoscut Drietenii veşnice, transformate peste noapte în duşmănii a fel de veşnice; popoare specializate în blitzkrieguri au trecut cu arme şi bagaje în viceversa, devenind nişte biş- niţari fricoşi şi cu curu-n două-trei luntre deodată; iar rasa duşmană a lor, numai în câţiva ani, realiză nişte blitzkrieguri fur Lebensraum, de-a dreptul înspăimântătoare, intelectuali de stânga, stând în fotoliuri universitare franceze, i-am văzut în căutarea unei lumânări (ziua în amiaza mape) şi a unui butoi în care să se retragă spre dâsaragonizare; şi în acelaşi timp, alţi cărturari, foşti verzi cu diagonală, militând acum pentru o pace post atomică, judeo-creş- tină. Ciudăţenii; mi s-a întâmplat, nu o dată, să salut, di-

mineaţa, un nobil universitar local, ca seara să nu-l mai pot sa uta; devenise brusc, peste zi, cea mai execrabilă lichea. Am început viaţa, sperând să-mi construiesc viitorul, iată, am în faţa mea un volum de piese „istorice", din care îmi dau seama că de fapt mi-am pierdut vremea construind doar trecutul Patriei mele dragi; să ştii, ai scris, malgre toi, prima şi cea mai străiucita cronică ia volumul meu de nuvele, încă în durerile tipografice ale apariţiei; tpate nuvelele mele satirice sunt scrise la persoana unu, cel mai ridiculizat fiind EU, autorul acestor dro- latice aventuri picaresco-soldatesco-universitaro-blenora- gice; chiar şi în comediile mele cei mai ridicoli sunt profesorii de filosofie, autorii dramatici, foştii viitori-mari-spe- ranţe ale literaturii noastre veşnic tinere.

Sunt, ca şi tine, răscolit de stupiditatea Falkland a acestui război aproape act gratuit, aproape artă pentru artă. Dar bătrâneţea mă obligă faţă de tine, un imberb în materie de istorie, istorism sau istoricitate, să-ţi amintesc un citat din Bismarck, la care citat, Blaga ţine ca la nişte ro- zarii:

„popoarele, zicea Cancelarul de Fier, ar fi înnebunite de spaimă dacă îritr-o zi ar afla «mit wie wenig Verstand sie gefuhrt sind»“. Pe front eram un fel de ţucălar-cu- ortografia pe lângă un pudrat generai, îi transcriam ordinele, ei bine, dupa o lună, mi-am dat seama că acest cretin boier, de viţă fanaro-oltenească, habar nu avea să citească liniile de teren pe hartă, dădea ordine de amplasare absolut aiurea, trimitea batalioane în contrapantă la moarte sigură, duşmanul nici nu trebuia sa mai ochească... Ma abat de la temă, am în faţa ochilor vajnicii puşcaşi marini, se bat pentru 1500 de ciobani scoţieni şi pentru oile lor; noi eram câteva sute de milioane de ciobani când am fost ciopârţiţi, pentru noi nu s-a tras nici un foc de armă. Dracu să-i pieptene, dacă ar fi să fiu consecvent hegelian, aş zice că Spiritul a luat-o razna, joacă Teatru absurd, rinocerii sunt protosapienţii, iar acel oţios Qodot, pe care îl tot aşteptăm, nu este altul decât împăratul Bokassa II, forma cea mai perfectă a democraţiei şi a progresului din lumile I, II, III, IV etc.

Ţi-am trimis Faust-ul lui Doinaş, sper să-l fi primit între timp, nu-ţi ascund că tarifele poştale s-au cam mărit; îi dădusem telefon lui Doinaş pentru Istoria Literaturii lui Călinescu, l-am rugat să îmi procure şi mie una, mi-a promis; şl mi-a spus textual; „lasă, lui Virgil îi trimit eu istoria asta“. Mă tem că nu a putut să facă rost (a apărut un prim lot de câteva mii, se spune că alte zeci de mii sunt sub tipar, dum spiro, mă duc poimâine la Bucureşti, între altele, aranjez cu amicii mei - care toţi te iubesc - ca să îţi trimitem ceea ce ne-ai cerut).

Dacă îmi apar volumele în vara asta (volumul de drame, cel de nuvele satirice) îţi voi trimite din fiecare mai multe exemplare, să poţi dărui studenţilor curioşi să înveţe limba post-română. Dar orice naştere e grea, eu sunt un vechi şi înrăit ghinionist, oriunde apăream pe front, a doua zi începea retragerea dezastruoasă, dacă eram numit conferenţiar universitar, a doua zi se desfiinţa şi estetica ^i istoria artelor, trei piese ale mele erau gata-gata sa fie jucate la TV, ei bine, la ţanc au fost schimbaţi directorii.

Acest Negoiţescu, accidentat la călcâiul Achille, i-am scris zece scrisori, mi-a răspuns abia la două; la steaua care a răsărit, poate demult, ziceam eu, s-a stins în gips, dar raza lui abia acum luceşte vederii noastre. Deci atâta ştiu, că prin februarie fu scos din gips, refuza cârjele fiindcă nu erau de aur. Diavol şchiop, incapabil nu să zboare, ci chiar să umble, l-am făcut în una din scrisori o savantă şi o informată teorie legată de cal- caneul sacru (astragal) de rolul său în magie şi fondul literar, i-am spus că Bărbatul se joacă cu calcaneul unor berbeci castraţi, că „Barbu“ vine de la Barbut şi nu de la barbă, iar barbutul derivă din călcăieţi. E o figură din ce în ce mai argentină acest Nego, atinge sublimul nu numai fiindcă se însoară cu absolut toate femeile pe care nu le-a avut, moare de grija tuturor cărţilor pe care nu le mai are, scrie o literatură a istoriei literare pe care

n-o mai scrie), studiază Dostoievski, dar nu pentru a salva sufletul îndemonit al posedaţilor Europei, ci ca să-şi piardă în rugăciuni şi post nemţesc propriul său suflet de Alioşa Corydon - ei bine, după toate acestea, acest antitango formosus pastor îşi scrânteşte călcâiul în timpul unui dans tematic ciobănesc... Groaznic, ce mai, groaznic şi ridiculus mus în acelaşi timp...

Ca să-mi scrie mai des (fiindcă mi-e dor de fantastica sa singurătate, îo camera lui, la Koln, m-a făcut să înţeleg farmecul ascuns al recluziunii sine ira et cum studio) i-am scris un vers latinesc, tot citeşte el acum în original „de viris ignobilis urbis Copşa Mica" (tatăl său este din Slatina, mama sa e sau din Copşa Mică, sau din Mică-Sasa, nu mai reţin exact), deci i-am compus următoarea xenie:

Perpetuus amicus sum Ego,
Non temporarius, Nego!

Regman, cu a sa limbă de măselariţă şi acid sulfuric, îi citesc criticile nu ca să-mi îndrept părerile despre noul val de clar-obscuri prozatori români, ci ca să îmi delectez urechea şi funciara-mi răutate lexicală, în bârfele de-a dreptul geniale ale acestui timid şi mereu speriat bătăuş (Regman fiind singurul caiamburgiu care a transformat jocul cu cuvintele în joc cu mărgelele de sticlă, e un critic fără „sistemă", dar cu un nas al valorilor, având încheiat cu Diavolul un contract de coexistenţă războinică şi agresivă cu acizii cei mai balcanici din secret-perfid-răutăcioasa noastră fagure de miere), ei bine, nestorul Regman Cornelius este în Germania; va fi greu pentru el, toată lumea, după nume, îl va crede teuton, el ciripeşte germana exact cât Ion Creangă. Dar nu-i strică un pic de DAAD (de bursă, vreau să zic), s-ar putea ca după trei luni să vină înapoi cu un volum de poezele semănătoriste, sau cu amintiri din Daneşul unde şi-a scos nasul la lumina lumii şi a literelor cirilice. Am constatat, chiar şi la Nego, un fenomen de „remem- ber“ pseudo-realist; nu ştiu cum să-mi explic asta; aşa precum astăzi, o serie de foşti inchizitori proletcultişti îşi scriu memoriile din care reiese că ei nici usturoi nu au mâncat, nici gura nu le miroase. Nego, de pildă, e muş

cat de remorduri din cauza faptului că a amăgit şi a disipat, ca un necuminte şi sturlubatec fante, amorul pur şi gratuit a! unor femei extraordinare. Fantastic, e ca şi când Nicki Lauda la bătrâneţe îşi va scrie nostalgiile sale., după caii de altădată. Cu bunul meu prieten N. Carandino, ne-am dus la octogenara, fostă, cea mai teribilă actriţă din Capitală, în tinereţele ei a sedus, numai din corpul diplomatic, peste 1001 ataşaţi, plus şapte garnizoane de împintenaţi, plus zeci de Tănase Scatii puşi pe Capşa şi flori de la madam Alice de pe Academiei-ei bine, ne-am dus la ea să ne dicteze câteva amintiri mai picante; ne-a primit în negru; domnul Carandino, care a figurat şi el printre firimiturile de la masa bogaţilor, era să fie lovit de apoplexie auzind: „Cu ce să încep, dragă, doar tu mă ştii; eu niciodată nu mi-am înşelat nici măcar bărbatul..."

Aşa se scrie Istoria.

Să ştii, consider scrisorile mele către tine un nobil fel al meu de a mă odihni, între două griji literare serioase; nu este exclus ca aceste pagini, scrise în pauza mare, să rămână pentru Tine, prea îndepărtatule, unicul substitut al gâlcevilor mele cu lumea. Nu-i nimic, să fim serioşi, Tata avea o vorbă: numai curul se schimbă, limbile rămân aceleaşi, era miner, putea să-şi permită ase-menea parole prin 1944, când încă se tutuia cu Petru Groza. Astăzi, fiindcă vorbirăm atât de mult despre Nego, şi pentru plăcerea celor ce ne vor citi în veşnicie (sau ceva mai aproape) îţi trimit o altă vorbă a sa (cu care am avut mare succes la soţiile colegilor mei beţivi şi umblăreţi pe de! ături).Iată povestea: Tata, văzându-mă că sunt cam curvar şi instabil - aveam pe atunci sub treizeci de ani - mi-a spus: ştii tu măi care e blăstămul päntru ăi de-s prea curvari în tinereţe? Nu ştiu, am zis eu. La bătrâneţe se îndrăgostesc de propriile soţii!!!

Salve moritus te salutat,

Gary

Iubite Nego,

Am stat la Bucureşti trei zile (m-a însoţit peste tot Monica, unica mea Nepoată, cea pe care o cresc să-mi moştenească numele, manuscrisele, nefericirea), am avut treabă la TV unde, se pare, au de gând să-mi monteze una din piesele mele, la cele două Edituri (am intrat la tipar cu ambele volume, fiecare cu câte 500 pagini), la Fond (eternul împrumut, am ajuns la peste 30.000 datorii), la biblioteca Academiei (Vatamaniuc mi-a arătat scrisorile originale ale lui Blaga în care vorbeşte de mine) - şi, bineînţeles, am transmis, în fugă, un prietenesc omagiu doamnei tale. M-a primit într-un capot de culoarea vagă a zmeurei cu frişcă, în picioare purta papucei de Ispahan, părul şi-l avea aranjat ca domniţele lui Gane (pe care Gane, se aude, l-ar fi copiat bunul meu coleg MRI din Ieşi); la gât un medalion giugiuc, în degete un singur ghiul, dar ce ghiul... I-am spus că speri să o

vezi reîntoarsă spre o mai înţelegătoare umanitate (citându-i din ultima ta scrisoare), nu părea a fi prea atinsă de duioşiile tale gipsiene (gipsi vine de la gips, sau de la ţigan, nu are importanţă).

Am impresia că tot repetând, urbi et orbe, povestea cu ingratitudinea ta legendară (ce poţi să-i faci, ai

intrat în folclorul ei, te recită ca pe o baladă, „Cucu şi voinicu", mă şi mir că nu te cânta în versuri, era timp suficient să fi trecut din proză în dramă istorică ende- casabilă), s-a convins definitiv pe ea însăşi că tu eşti chiar aşa cum reiese din spusele ei. Drepturile ei la bursa ta sunt sfinte; în definitiv, e soţia ta, şi ce-i dacă îţi papă banii, sau că îţi face serviciul să-ţi consume onorabil pensioara ta; ce-i aia, ai tu idee cât costă azi o casă, o femeie, o bucătăreasă, o grădină cu lalele, un telefon, un frigider? Nu ai, aşa că să faci bine şi să taci din gură, să stai în banca ta, nici nu meriţi decât soţia pe care o ai, dar pe care nu o mai ai, sufletul ei, e-hei, a început să se răcească, să aibă mici îndoieli...

(Iarîă-mă, Nego, nu pot să mă vindec de acest stângism al meu; boala mea din copilărie, când o văd în lupta de clasă de la început, îmi vine în minte Tata, Mama, sora mea, nepotul meu din Mina Petrila, care, coborând zilnic în subteran, riscându-şi viaţa nu o dată, câştigă, pe hârtie, 3300 lei din care îşi ţine familia).

Am întâlnit la £a (să fim turnători până la capăt) un domn, între trei vârste, tip şmecher de gorjan, prieten vechiu, părea a fi de-al casei. Dar nu tipul amantului de inimă, mai degrabă al misitului care cumpără ieftin şi vinde scump; eu am plecat repede, cafeaua ei fusese, cum e şi normal, divină (doamne, cât sufăr aici de lipsa cafelelor, de ce nu am lăsat la tine un sac de boabe, acum puteam să-ţi cer, vreau să zic, puteam s-o rog pe Lisbeth Mocanu să facă bine să îmi trimită...). Dorii mi-a plâns pe umeri (soţul ei rămăsese în urmă), avea aprobarea să plece cu copiii în Elveţia, gata, zicea ea, a venit un ordin că de acum toate drumurile turistice se vor plăti şi în ţară în valută... nu cred, îngerii mei protectori îmi spun în fiecare seară, când îmi termin ocenaşele, că la anul, în aprilie, plec iar să mă fâlfâi prin putreziciunea voastră...

Doinaş e frumos, îmi place. Faustul lui e lăudat de toţi, nu ştiu câţi l-au citit, e mare lucru să exişti peste ecuatorul ceresc al cotidianului. Este un clasic în viaţă,

doarme liniştit, de acum „exegi monumentum", devine - chiar fără ca el să fie ^zent în toate revistele de la sine, un monument (în s&jţş de statuie în piajă publică, literară, scutit de critici, expi^ doar neruşinării porumbeilor fără paşaport). Am un imens noroc cu el, nu mă poate suferi, ca să scape repede-repede de mine, mă serveşte cu orice îi cer; prin el am obţinut pentru Pilu o Istorie a.lui Călinescu, tot prin el intervin la iancu să mi se dea mici împrumuturi din care mănânc în

picioare, în diferite birturi ieftine şi proletare, fără să fumez, fără să beau, nici măcar bere „Kdlsch“. Este un monument de răbdare şi minuţie, acest nou „Faust" se adaugă patrimoniului nostru tot mai sărac; dar, ca şi Etei, îţi zic: nu ai impresia că întreg Cercul Literar, din poeţi şi dramaturgi creatori de literatură, peste Noapte (Ce noapte grea, a bătut în poarta lumii cineva...), unul câte unul aţi dezertat cu toţii către... (traduceri, comentarii) marea literatură universală. Doinaş prin Hdlderlin şi Goethe, Eta prin Italienii ei mari, Ioanichie traduce Esenin, tu te-ai înfundat în Dostoievschl. Doar Regman se aţâne pe lângă scriitura cavalerilor danubieni, dar şi despre el am auzit că de fapt îşi scrie cronicele în greaca-fana- riotă şi Zorina i le traduce în valaha cultă. Cotruş e ma- tein, s-a dus; Maxim scria rumânii, s-a dus şi el; am mai rămas eu şi Geza Todoran, care combatem cum putem... Critica (suntem ţara cu cei mai ridicat procent de critici pe cap de scriitor), avem 20 de critici excelenţi, şi numai 3-4 prozatori lizibili... Critica, chiar când nu e pură lipscănie (făcând pe intermediarul între creator şi cititor), rămâne, la noi, un gen ai comodei laşităţi. Nu se leagă ia cap dacă nu îl doare, discută doar despre nemuritorii care au murit demult, despre cărţi tipărite (nu în manuscris), criticii se citesc între ei, au limba lor, între timp prozatorii noştri, tot Faulknerizându-şi stilul Joyce-ian, se proustesc în aşa hal, că după zece pagini de Iepure şchiop sau de Istorii, sau de lumea în două zile, îţi vine să îi ceri iertare iui Drumeş, Cezar Petrescu, Ionel Teodoreanu... Nu poţi transforma limba într-o lo-

5 - Traversarea Cortine;

gogrifă, stilul în labirint, povestea în coşmar psihedelic; marea noastră proză, cea care e lăudată de toţi marii noştri critici, nu e accesibilă decât lor; toţi care o pot citi, au dreptul să şi scrie despre ele. Personal mă consider un Sector de texte dificile - refuz să-mi pun creierii pe moaţe numai fiindcă ador jocul de-a v-aţi ascunselea, de frică; unii îşi caută în şira de paie micul adevăr pe care îl voiau iniţial să-l spună. (Dar, nu e târziu: trec şi eu pe clasici universali, tot mă obsedează de o viaţă figura lui Cicicov, cel din „Suflete moarte", ce ar fi să scriu o sinteză despre cicovismul post maiorescian în etica criticului nou-nouţ? Uuuf, m-am uşurat! Scuze!)

Dragă Nego, cred ca în Dumnezeu în Fiinţa limbii, în fiecare zi ma aşez în Casa Ei, inteligenţa, cât o am, nu e a mea, ci a ei, de mult ştiu că ideile nu mi se nasc în cap, ci ele îmi sunt împrumutate de Limbă (am fost un atlet al stilului oral de discursivitate gratuită), cele mai grele probleme de frază (de syntaxis) le rezolv scriind, Literatura e o altă Natură, a gândi prin limbă în- seamnă a fi „întru" Fiinţa ta (Noica are dreptate) - dar asta nu mă împiedică să văd impostură în orice exploatare pur formală (subliniez: din motive de laşitate cetăţenească) a clar-obscurului, a vagului, a confuzului. Nici ca adolescent nu mi-au plăcut cuvintele încrucişate, ele sunt un preludiu al computerelor de azi şi nu al prozei sau teatrului modern. Citesc trei volume de D. R., recunosc

că e fantastic, ce fantezie, ce vulcanică erupţie de lavă stilistică, dar sunt incapabil, la urmă, să aflu cine e criminalul, cine e victima, cine e martorul, când a avut loc crima, dacă ea a avut loc, sau numai nouă ni se pare, dacă totul s-a întâmplat după colectivizare, sau imediat după plecarea pecenegilor... Pe Mircea Ho- ria Simionescu îl cunoşti, a fost şef de cabinet al unui fost ministru, ar putea scrie despre agricultură; ei nu, scrie despre cultură, scrie fantastic de subtil, texte ini- ţiatice, orfice, trei licenţiate în litere au fost internate în comă la spitalul de nebuni, nu fiindcă l-au citit, ci fiindcă susţineau că au înţeles tot, tot, tot. îmi zic: poate că literatura nu este astăzi decât gimnastica de dimineaţă a Fiinţei, îşi menţine condiţia fizică şi morală, prin scriituri funambule, borborigme, jdanoviene, poezie ultravioletă. Poate. Mă obligă să-mi folosesc altfel celula mea nervoasă; cu efortul ce mi se cere ca să aflu de ce pizda mă-sii umblă cu drezina Milionarul lui Bănulescu, eu pot reciti Critica Raţiunii Pure (pe care nu am citit-o de fapt la timpul ei) - sau, şi mai util, ca azi-noapte, să mă afund în splendoarea dificilă dar fertilă a lui Heidegger (o capodoperă studiul introductiv al lui Noica; o capodoperă de claritate latină); sau, tot consider eu limba germană făcută de Dumnezeu pentru a gândi în filosofie (dat fiind că greaca a fost ucisă de bravii săi eliberatori), ce ar fi să mă întorc la Verbu nemţescu, ce zici?

îi scriu regulat lui Pilu (şi Etei îi scriu, e forma mea de a scăpa de gheara de singurătate ce mi se înfige în gât); soţia mea nu numai că nu îmi citeşte absolut nimic din ceea ce scriu, dar, cred, nici nu ştie cam în ce limbă scriu; după noua lege a moştenirilor drepturilor de autor, numai soţia şi copilul de sânge au drept; sora, amanta, fratele care te-a crescut, mumă-ta, care te-a născut, nu au dreptul. Asta e, eu sunt mai îngrijorat decât tine, am zece filme viitoare, sub formă de nuvele, 15 piese din care 6 comedii, am şanse mai multe să fiu Bulqâkovizat decât ai tu, deşi post-mortem, orice surpriza e posibilă; ce vom râde în secolul viitor, aflând noi acolo, în Raiul Literar în care vom sta în gips etern, că întreaga literatură postatomică se înscrie sub semnul Dramei cu Turn, sau a Şoarecelui Dante? Am citit o carte a unui oarecare Fischer, alsacian, despre „Les re-putations litteraires"; el susţine că tot ce cunoaştem din Antichitate nu e o selecţie de valoare făcută de Timp şi Istorie, ci un hazard al incendiilor, jafurilor, întâmplării. Contemporani cu Eschil au fost zece care erau mult mai mari ca el, dar nu au avut noroc; au ars, soldaţii romani s-au şters la... să zicem.

Am o infinită admiraţie pentru o soţie ca Sorana Coroamă, o asemenea femeie e în stare să dea foc tuturor editurilor şi directorilor lor, dacă nu îl publică integral pe... L-am iubit pe Dominic, şi acum îl aud, reci- tându-se din „segnotesz“~ul său:

„...Să-mpletiţi rogojini, să le duceţi la târg,

Craiova, 2 iunie 1982

Auzit-aţi puţori"?

Dar ştii cum e cu soţiile; ce a făcut doamna Ba- covia (Âgatha) pentru memoria soţului, doamna Fanny Rebreanu (bătându-se cu fiica ei la Mogoşoaia pentru drepturile ei de autor), doamna Goga (doar ştii, Goga zace în mormânt, la Ciucea, în costum, nu de cioban din Răşinari; nu, ea a hotărât ca el să intre în rai în costumui iui Tristan, ea dorind şi rolul - Bayreuth - ai Isoldei) etc. Blaga se ruga aşa: „să mă ferească Dumnezeu de memoriile soţiei mele" (nu a scăpat, am auzit că, în Manuscriptum, ar fi apărut...). în sfârşit, acum urmăm noi: soţia mea aşezându-mă în mormânt în costum de căluşari de Mehedinţi, soţia ta făcându-ţi funeralii ca ale lui Ilya Ehrenburg... De aceea zic: Sorana e un miracol, sparge Troia ca să-i publice şi ultima notiţă de pe un şerveţel a bunului şi inteligentului (şi atât de modestului) Dominic; a ajuns spaima editurilor, ia „Emi- nescu" doar i-am pronunţat numele şi într-o clipă au dispărut ca în gaură de şarpe directorii şi redactorii, şi corectorii, şi tipografii, chiar şi fără operă, aveam asigurat Pantheonul. (Dacă ar fi să te ucid cu mâna mea, atât ar trebui să fac: să-i spun: „Sorana, Nego are de gând să-ţi traducă în nemţeşte operele complete ale lui Dominic"! Drn clipa asta ai fi pierdut, chiar în Amazonia de ai fugi, că te-ar găsi şi... Şi până la urmă, însuşi Cancelarul din Bonn ar da aprobarea, ca din coita sa de hârtie să se publice Opera...)

(Sunt pur şi simplu invidios, de aceea o bârfesc, adevarul este că o ador, este un personaj gata făcut, mă duc ia ea ca la teatru, e o literatură de cea mai bună calitate).

Şi dacă e adevărat ce mi-a spus Dorii, înseamnă că nu voi mai vedea niciodată Derkumui visurilor mele; pe doamna Lisbeth, pe care o simt cum se volatilizează

încet-încet în ceaţa balcanică a Cfaiovei mele, pe nobilul nostru Edmund, cumpănindu-şi cu farmacistă minu- ie nuanţele celei mai frumoase limbi germane ce mi-a ost dat să aud (şi să-l şi înţeleg). Adio, umbre dragi - îmi vine să cânt ca un tenor de operă italiană; dar nu pierd speranţa, am o invitaţie în Israel (vezi tu de unde sare iepurele şchiop!?), dacă inima mea va fi de acord, nu este deloc exclus să mai încerc un periplu prin Welt- schmerzul Mediteranei. Aseară am ascultat Haydn, o simfonie a despărţirii (de casa Eszterhâzy), instrumentele tac pe rând, pleacă, la urmă rămân doar două viori, una pjeacă, cealaltă, ultima, se îneacă într-un fel de plâns.

îmi împachetez vioara şi plec, dragă Nego, te priveşte restul partiturii.

A! vostru,

Gary

406 Branch Dr.

Silver Spring MD 20901

Dragul şi vechiul meu prieten,

(căci aşa mi se pare că ar trebui să te agrăiesc -după poză şi scrisoare) am primit cu bucurie Faustul, ca şi mesajele pe care le citim cu deplină euforie familială. Mai greu e să răspund - cât de cât onorabil la verva-ţi îndrăcită - mai uşor îmi e să-ţi spun că am să-ţi trimit nişte cafea boabe în săptămânile viitoare; în cât timp şi cum vor ajunge nu putem şti, dar la urma urmei, mai acum o sută de ani nu călătoreau sacii de boabe cu lunile în corăbii? Să ne închipuim că suntem în secolul trecut şi gata!

întrerup mereu scrisoarea asta să urmăresc puţinul fotbal de la mondiale pe care-l prind aici; mă lupt să cumpăr câte 2-3 cotidiene să-mi fac o imagine din ştirile sărăcăcioase şi rău plasate -fotbalul rudă săracă. Dar am văzut două meciuri ale brazilienilor - superbe. Date însă pe canalul cultural; cele mari, comerciale, nu-şi prea dau osteneala. Cu un mic efort, plăcerea spectacolului e mai mare. Constat că-mi face bine să vizionez fotbal numai la 1- 2 ani şi atunci numai' de foarte bună calitate; era un chin să. mă uit la mizeriile săptămânale. Aşa am micşorat şi teatrul - opera la 2-3 ieşiri pe an. !n rest, pentru minte, cărţile, pentru maţe filmele de groază. La cinema nu prea merg decât la filme foarte proaste: filme stupide, cu sânge mult, cu fioroase măceluri, sau filme kung fu produse în Taivan de-un cretinism violent, arte marţiale şi subtitluri într-o engleză care mă face să mă rostogolesc în hohote orgasmice. Stau şi văd câte 2-3 deodată, în sală cu tot soiul de prăpădiţi, agramaţi, abrutizaţi. Apoi plec mulţumit acasă. Altora le pare de necrezut, dar e adevărat.

30 iun. 82

Nu-ţi bate capul cu trimiterea de cărţi, şi-aşa mi~s ochii mai mari ca burta, se acumulează şi nu le pot citi! (Despre bunui Pop-Corniş am să-ţi scriu o mică notă re- cenzivă).

Despre cercheiştii răspândiţi prin lume nu mai ştiu nimic. Aud că bunul Doinaş va veni la toamnă în Nemţia. Zburdări! Meritate!

Distracţii americane: sunt din nou pradă unor încercări de convertire. Sectanţi, grupuri social-politice, oameni de afaceri etc., toţi vor să te racoleze. După unele teorii, ţara asta va sfârşi printr-un soi de feudalism de grup (al „sub-culturilor“ cum se spune aici). Nu m-ar surprinde. Libertatea impusă la maximum duce nu la controlul ei, ci la pierderea ei liber-consimţită. Iar vara Washingtonul se transformă în junglă fierbinte, cu ploi care nu răcoresc, cu nopţi de zăpuşeală. Atunci cred, în adevăr, că planul divin ar fi fost ca pe aceste locuri să rătăcească câteva sute de mii de nomazi primitivi, nu să aşeze sute de milioane de desţăraţi, care în marea lor majoritate nu de bine au venit. Eu însumi sunt caz tipic: a alerga pentru a menţine. Ce? Viaţa unui dascăl academic dintre cele două războaie, cu slujbă şi căsuţă şi bibliotecă şi liniştea lecturilor. Preţ mare.

Cu drag,

Pilu

Dragă Nego,

Cariera mea literară - „un cuţit fără lamă, căruia nu-i lipsea decât mânerul" (Lichtenberg) - este asemenea scrisorilor sosite de la Tine; ele sunt aşteptate, meritate, promise, doar că întârzie, întârzie. Aştept mereu să fiu chemat la Bucureşti, două volume le am în faza de cules, aştept corecturile în pagină, ei bine, întârzie, întârzie... Poate că nu am fost atent cu cine trebuia, cum trebuia, cât trebuia... (Există şi o artă a „atenţiilor" concrete). Poate că Zeii ce mă amăgesc vor să mă şi pedepsească; la vârsta mea, nu am voie să fiu şi prost, deasupra. Poate că vânturile bat altfel, chiar dacă, citind atent ziarele, mie mi se pare că ceea ce scriu eu este exact ceea ce visează şi poeţii oficiali să scrie, numai că nu pot. Trăiesc corect, cu Lizica în fiecare zi facem o oră de informaţii politice, ea îmi spune ce e nou prin târg, eu o ţin la curent cu ce citesc prin ziarele mele. In rest, lucrez ca un tractor, seara mă culc precum câinele din Pompei, muşcând din veşnicia lui Dumnezeu, în speranţa că, sub lava tui, forma uitată a trupului meu, păstra-mi-l-voi! Amestec pe Doinaş cu Blaga, e semn rău, pentru Doinaş, mai ales; ca şi continentul din ape ce ia forma uitată a trupului iubitei, ei nu are nimic comun cu Câinele Blaga; dar, în ultima vreme, se pare, locul lăsat gol în schema mare a literelor româneşti, de plecarea din ţară a lui Lulu, încet, încet, este („pe drep- telea şi cinstitelea" ar zice nevastă-mea) luat de tăcutul, sobrul Doinaş (Boeingul iui extraordinar are Un cauciuc mai vechiu, numai eu ştiu cu ce a fost umflat, aş putea,

prost şi invidios cum mă ştii, să i-l dezumflu cu sula unei singure vorbe: dar eu am uitat tot, tot, tot, contractul pe care eu l-am încheiat cu Bunul Dumnezeu avea o clauză şi anume aceea de a ierta şi de a uita, aşa că mă doare, desigur, că mă evită, dar pe de altă parte, e vina lui că nu mi-a oferit, ca Tine la Kdln, deliciul unei nopţi în care să ne deschidem, cu dragoste şi creştinie, inima şi memoria). De zeci de ori l-am rugat, acordă-mi domnule o audienţă, de câte ori te întâlnesc mă doare unghiul fals din colţul zâmbetului tău; el îmi promite, dar... totdeauna e grăbit, mă serveşte scurt, vorbeşte telegrafic, cât poate, o fereşte chiar şi pe Irinel de prezenţa mea. Doinaş a fost şi este cei mai talentat dintre noi toţi. Dumnezeu i-a dat, cu ghiotura har şi slavă, nici măcar beţiv sau muieratic n-a fost. Dar, după a mea părere (mintea românului cea de pe urmă), are o singură lipsă: nu a avut norocul de a suferi, toate i-au ieşit bine, până şi anul aceia de stagiu în Iad l-a făcut la clasa întâia. Poezia lui de acum mie mi se pare contrastant apolinică, lasă cuvintele să-şi facă armonia şi suferinţa lor, el rămâne deasupra, un anti-Dyonissos. Singura sa suferinţă e cea legată de vanitatea de a nu fi fost perfect la un moment dat. Eu aş fi martorul acestei „Tache de beaute", să nu mă vadă în ochi. Lui Everac i-am spus, în glumă: piesele tale sunt perfecte ca maşinărie, ca tehnică; dar sunt NE-SUFERITE, în sensul că ai fost mereu un boier de bulevard, un ştab al Fondului literar, nu ai tras nici o zi nici la roabă, nici la stuf (dar scrii despre muncă şi morala ei). Am o imensă nevoie de dragoste, altfel mă înec în Craiova asta, îi scriu scrisori lungi Etei, îi scriu şi lui
Nemoianu şi ţie şi lui Edmund le scriu; în ordinea asta de idei să înţelegi puţinul nisip ce se strecoară între roţile dinţate ale relaţiilor mele absolut perfecte şi colegiale cu Doinaş. S-ar putea, mi-am zis, să aibă un profund „dispreţ[1]* faţă de opera mea inexistentă p6ntru el; nu mi-a citit nici o piesă, nici o nuvelă, doar câteva scrisori întâmplătoare. Aici are dreptate; nu am făcut nimic să scap de Craiova, să mă mut la Bucureştii Dar mă simt prea bătrân pentru o carieră nouă (de cinci ori mi-am început viaţa de la un zero absolut) şi apoi, bănuiesc că nu voi mai avea de trăit decât vreo 4-5 ani; în aceştia trebuie să termin cele - ultimele - cărţi de proză pe care le am gata sub formă de pietre la ficatul meu. Opera mea există; cu trei volume de Teatru literar (drame, comedii), cu un volum mare de nuvele, cu trei romane (ce sunt aproape gata, simt că mă apropii de ceea ce voi criticii numiţi „o formulă". Altă şansă de ne-murire nu am; sunt incapabil să îmi scriu memoriile , (sunt prin excelenţa, un povestitor, un oral) ele ar fi fost cel mai frumos roman din cele ce nu le-am scris. Azi îmi dau seama că eram un „tip aparte" când ne-am întâlnit la Sibiu; eram campion de fugă, călăream, aveam brevetul de zbor fără motor, înotam ca un delfin; eram mult mai mândru de

Fizicul meu decât eraţi voi de Spiritul vostru bibliofil, citadin, literaturizant. Mărturisesc, tu m-ai atras spre Litere, deşi eu nu dădeam o oră de călărie - cu un cal de rasă - prin Dumbravă - pe toată poezia Cercului vostru. Acesta e adevărul, chiar şi proza la care m-ai îndemnat, am abordat-o aşa cum un săritor în lungime (ce eram!) încearcă să vadă dacă poate sări şi în înălţime. Eu nu am avut talent, a trebuit să suplinesc acest dar al Zeilor, printr-o imensă, teribilă, niciodată terminată suferinţă fizică şi morală. în acest sens am făcut norma pentru voi toţi, ăsta a fost şi rolul meu în Cerc, acela de a tot pleca în războaie şi de a le tot pierde fără glorie, fără decoraţii, doar cu răni şi pă-
duchi... în sensul acesta mi-ar place să înţelegi că Patria pentru mine este o imensă suferinţă; unica mea investiţie constând în această suferinjă; eu iubesc Limba Română, fiindcă nu am avut o limba maternă (Blaga zicea: „Gari, tu eşti orfan de limbă maternă!"); eu am învăţat româneşte în şcoli şi citind. Puteam uşor, când am terminat liceul, să merg la o altă facultate şi numai în doi-trei ani să ajung a scrie gazetărie bună în ungureşte sau nemţeşte. Dar acum simt că limba a început să mă iubească, simt că maşina asta a mea de scris e o fiinţă vie care s-a ataşat şi de mine, şi de oboselile mele şi chiar de prietenii cărora le scriu...

Nemoianu, fără să citească vreo nuvelă a mea, îmi scrie: „ciudat, în satira românească niciodată nu e satirizată persoana I-a" (vezi Caragiale: autorul e numai „în vizită" la persoanele ridiculizate); i-am scris vesel şi victorios; absolut toate nuvelele mele (vara asta îţi trimit volumul cu 18 nuvele cerchiste, 550 pagini, cunoşti câteva dintre ele) sunt scrise la persoana UNU; şi această persoană, care sunt EU, este totdeauna cea mai ridicolă. Mă simt eu un pic Gulliver în ţara miticilor, totuşi, aşa uriaş cum slint, mă consider un fel de Candide prost, păgubos, nimic-înţelegător, din-lună-picat-ca-fraier-în-ţara -deştepţilor-şmecheri...

Romanul pe care îl voi termina în iarnă (sper!) are câ temă tocmai această diferenţă de structură mentală între un occidental, crescut cu cărţi, muzică, valori, creştinism, şi Isarlâkul balcanic în care turcii ne-au învăţat cum să ne descurcăm în viaţă. Ridicol sunt eu, cel sosit din Genopolis (Cluj), un beşleagă de ipistat calemgiu, [...] care nu numai că citeşte, dar refuză să citeze de parcă ar fi curvă şi nu intelectual naţionalizat...

Nu plec nicăieri în vara asta, aştept veşti de la Bucureşti, trăiesc din amintirile fantasticei mele călătorii; întreţin relaţii cu o mulţime de oameni de bine: nepotul meu din Chamonix insistă să-mi plătească un drum, fosta mea iubită, Ştefania, ar dori să vin s-o văd, unchii mei din Dâsseldorf au o cameră pentru mine; cred că şi la Derkum aş putea veni într-o zi, la masă, la această graţioasă doamnă a Ospitalităţii, Lisbeth; aşa că, dacă va fi pace, nu este exclus, chiar fără o bursă să mai vin

o dată să vă văd. Mai ales pe Tine; citesc nopţile Cartea pe care tu mi-ai recomandat-o „Die Blendung" de Elias Canetti; sunt la capitolul „Un cap fără lume“, vor urma părţile „O lume fără cap“ şi la urmă „Lumea din capul meu“; ei bine, în primul capitol este vorba despre un bibliofil ce îşi iubeşte doar cărţile; se căsătoreşte numai şi numai ca cineva să aibă grijă de aceste cărţi: să le şteargă, să le ferească de incendii... Servitoarea The- rese bineînţeles, odată măritată, începe să se uite altfel la cărţile soţului pe care îl consideră un nebun, dobitoc, bun de escrocat... Până aici am ajuns cu lectura, bănuiesc că herr profesor Kien va pierde biblioteca, va ajunge în stradă, în lumea fără cap, el care fusese un cap fără nevoia de lume...

Cum ţi-am scris, am cumpărat pentru tine cartea lui Livius Ciocârlie, „Mari corespondenţe", am vrut să ţi-o trimit, e greu cu vama de aici; sper că autorul (care îşi încheie volumul cu corespondenţa Nego-Stanca) s-a gândit la Tine, nu e exclus să-l ai deja la masa ta. Eşti din ce în ce mai des citat la TRECUT, adică aşa cumva de parcă ai fi murit. Ştiu că te va durea această frază a mea, de amiciis nisi sine veritas, l-am întâlnit pe stradă pe Drîmba, este semişomer, m-a întrebat: „Nego mai trăieşte?" l-am spus, scrie în stele, va muri la un secol după moartea ta, întâi trebuie să-mi dicteze amintirile despre tine. Şi i-am recitat cu respectiva greşeală de pronunţie: „Patience, Patience/ Patience dans l'azur/ Chaque atome de silence/ A la Chance/ D'un fruit mDr“.

Dacă îmi iese o carte, îţi trimit mai multe exemplare, vreau să mă citească toţi cei (şi cele) pe care i-am iubit în viaţă. Cu sufletul trăiesc în romanul viitor, cu spiritul lucrez la cel de pe masă, cu trupul lupt pentru manuscrisele deja predate...

Serile mă rog: să dea Dumnezeu să te mai văd, să mă mai vezi; să aribă grijă de generaţia noastră; să aibă

grijă de Limba şi Literatura Română; să ne asigure un finish, dacă nu glorios, măcar curat, umil, numinos.

Al tău,

Gary

P.S. Scrisoarea asta este răspunsul meu la bucuria unei ilustrate splendide în Catedrala din Munster. îţi doresc succese la catedră; şi Demosthene a fost la mce- put niţei bâlbâit: a ţinut pietre în gură şi a ajuns orator. Cum stai cu calcaneul?

Iubite Nego,

Câteva zile de caniculă (în care am lucrat excelent), de ieri s-a înnorat, e ziuă şi ce întuneric, mă simt rău, azi-dimineaţă m-am dus să-mi fac analizele, mi-e frică. La Bucureşti, manuscrisele mele, pe care le credeam în tipografie, s-au întors, printr-un capriciu ai L'eternel retour-ului a tot ce fac şi întreprind eu, iar pe masa de lectură a unor noi redactori. Am obosit. Nu are rost. Lozinca ce o aveam lipită pe colţul mesei mele „Ich schreibe fur den lieben Gott“, am schimbat-o ieri cu un citat din Schiller: „Mit der Dummheit streiten die Gotter selbst vergebens". Un rău moral mă întunecă; e târziu, e inutil. Aseară am citit psalmi, căutând să mă ostoiesc. M-a indispus până la os lectura în galop a spovedaniilor învinsului Panait Istrati, o carte pe care mi-o dăduse Tata s-o citesc prin 48, atunci am refuzat-o. Mi-e greu cu frica asta de diabet, nu am cum să-mi respect regimul, mi-e încontinuu foame după carne, după brânză... Dar asta nu ar avea nici o importanţă, cerul acesta fără de nădejde al lumii cuprinsă de apocalipse, starea de pustietate, de prostituţie a omenirii, „Cum rugito ac cum suspinose oremus", îi scriu

Etei. „Ad securae taciturnitatis portum me transfero in- tendo“, îmi răspunde ea; tind spre portul unei linişti sigure. Tind oare? E cutremurător acel vers din Blaga (pe care de câte ori îl caut, nu-l găsesc, anume se ascunde) în care refuză ideile altei vieţi. Eu nu, amin! i-a ajuns una, să fie lăsat în pace, nu doreşte să mai învie.

Ieri la pâine (intră în atribuţiile mele cumpărarea ei), doi mai tineri pensionari discutau: zice unul: „nu poţi fi toată ziua român; o oră-două pe zi, mai merge, în rest eşti v om ca toţi oamenii, nu?“ Această simplă revenire la bun simţ m-a împrospătat pentru mai multe ore. Eu simt când sunt bolnav după gradul de funcţionare a glandei mele critice; în clipa în care încetez să mai produc hormoni satirici, mă curpinde frigul morţii, simt cum mă înec aproape de un mal care totuşi e departe şi numai în vis văzut. îţi scriu des, într-o zi am să-ţi explic modul bizar în care o parte din Fiinţa mea o simt rămasă în camera Ta din Koln, singurul loc unde, ascultându-te şi ascultând şi

muzică, am reuşit să uit în ce secol m-am născut şi ce naţionalitate am. Doinaş cred că a plecat în vilegiatură, nu răspunde la telefon, eu, înşelat de promisiunile editurilor, am rămas în aşteptarea corecturilor - nu*i nimic, tot nu mă simt bine nicăieri, în afară de casă şi de nevastă, absolut totul în lumea asta mă plictiseşte. Chiar şi cu cel mai bun amic, după două ore de banalităţi (ce rost are să discutăm despre ceea ce ştim'amândoi), simt nevoia să fug acasă. Amicul Paleo- logu spunea: lectura cărţilor mari, iată ce trebuie să facem în aceşti ultimi ani ai vieţii noastre. Are dreptate? Cele trei şanse la care am ţinut: a trăi intens şi periculos, a ceti intens şi periculos, şi a scrie intens, dar în afară de orice pericol - sunt ele, mai sunt ele posibile? Citesc fiindcă nu mai trăiesc, scriu fiindcă nu mai pot citi, trăiesc numai în măsura în care mai citesc şi mai scriu, totuşi !?

închid ochii şi iar te invidiez pentru forma odihnită (oare?) de singurătate la care ai reuşit să ajungi. Dar cu ce preţ, mă întreb, nu cumva nu ne spui cât de greu îţi

I

este? Ţin minte, o noapte întreagă mi-ai vorbit despre Tatăl tau, am rămas uluit, totdeauna te-am acuzat de indiferenţă şi chiar cinism faţă de părinţii tăi şi iată-te lăcrimând de dragoste şi umilinţă îrv amintirea discretei şi tragicei lor treceri spre moarte...

Cu Drîmba m-am întâlnit, era amărât, aproape fără catedră. Nu am putut să nu-i spun: „Tant et tant d'arrivisme, pour si pei) d'arrivage", s-a făcut că nu ştie franţuzeşte[...î în fond, mi-e indiferent, la ora asta mi-e dor până şi de Oană, de Şipoş Petre (am auzit că e grav bolnav de inimă) de Petre Hosu (care e neschimbat)[...] A murit Radu Stoichiţă, în iarnă, am cu el o fotografie, fusesem împreună la Ralea. O tempora. Am întâlnit-o într-o zi pe Bombonica Hopîrteanu, fata ceea blondă din Blaj, căreia Radu îi făcea curte (ea mă iubea pe mine în mare taină); eram pe bulevard, în dreptul bisericii italiene, o văd pe Bombonica, mă luminez, desfac braţele şi strig: „Bombonica!" Ea se lasă îmbrăţişată, sărutată. Apoi, zâmbind îmi pune un pumn delicat în piept, mă împinge uşor şi îmi spune: „Da, numai că eu sunt fiica Bombonicăi!“ Povestea asta idioată o povestesc mereu, poate că ţi-am mai spus-o, iartă-mă, îmi venise în minte din cauza lui Radu Stoichiţă, care a ajuns la catedra de logică[...] Se alcoolizase în aşa hai în ultima vreme că, după ce îl întâlneam, o săptămână nu mai puteam eu să mă ating de vodcă. O duc greu, Nego, parcă aş fi depus viu la morgă.

Gary

Ce face Regman? Pe unde îşi plimbă nasul?

Dragă Pilu,

Azi, duminică, scriu scrisori, âm terminat acum o veselă misivă către familia Boeriu din Cluj (încercând să dispun pe alţii mă vindec eu însumi de „melanholie"), când să le-o.pun la cutie, poştaşul îmi aduce scrisoarea ta din 30 iunie. Strig tare: vivat Cenzor, scriitorii te salu- tant. Pentru că o scrisoare de a ta soseşte de trei ori mai repede decât o ilustrată (chinuit scrijelată) de Nego; îşi are şi spaţiul ironiile lui, mai uşor vorbeşti la telefon cu Noua Zeelandă, decât cu Calafatul sau Segarcea, Să nu îmi trimiţi cafea, te rog, mai mare daraua decât ocaua, mă descurc cum pot, nu vreau să te pun la griji. Graţie anilor mei de studii postuniversitare, am un fantastic antrenament în a renunţa; un japonez care a lucrat la noi doi ani - la plecare ştia o singură expresie românească pe care. a reţinut-o: „merge şi aşa"! Sper că îţi dai seama de consecinţele „abisale" ale acestei dimensiuni valahe, legate de mariajul dintre superficialitate, nepăsare, fuşerai, nimicterminare. Pe mine, singurul lucru care mă enervează este calitatea chibritelor,. cleiul care nu lipeşte al plicurilor, apa care nu curge acum când am schimbat panglica de la maşină şi ar

trebui să mă spăl pe degete. încolo, mă doare in col, nu am cea mai mică admiraţie pentru progresele zborurilor voastre Columbia, ultimul ţăran, fost morar de pe Amaradia, ştie mai multă politică europeană decât Ni- xon, Kissinger şi Reagan laolaltă.

încep să mă uit cu atenţie spre ţigani (se înmulţesc în progresie geometrică), după un război atomic ar fi singurii capabili să ofere un model nou de anticivilizaţie. Refuză higiena (murdăria lor îi apără de miliţieni), refuză alfabetul, istoria, literatura, tradiţia. Nu au religie, nu au decât o morală a lor de uz intern. Refuză orice fel de Contract social, refuză munca, refuză actele publice (buletin, certificat, dovadă), au nume pentru „Gajo“ (aceştia sunt toţi cei care nu sunt ţigani) şi alt nume pentru ei, ca „Romi". Nu au verbul „a începe", nici cel de „a termina", nici cel de „a munci". Pentru a fura au zece noţiuni, ca şi pentru a-ţi bate nevasta. Ne dispreţuiesc profund, cu un dispreţ de jos în sus care e definitiv şi incurabil. Nimeni nu ştie câţi sunt, din ce trăiesc, cum trăiesc. Am asistat, la spital fiind, la o scenă: doctorii nu voiau să opereze unul de-al lor, imagi- nează-ţi trei mii de ţigănci cu căţel, purcel, veniţi să împresoare spitalul, urlând şi blestemând: îi gonea dintr-o parte paza, apăreau pe cealaltă parte, un spectacol de coşmar, urlau şi blestemau până la urmă, doctorul de la etajul 12 le-a strigat: gata, mâine îl operezi

(Un singur mit-legendă am citit despre ei: se spune că Adam ar fi trăit înainte de Eva cu o ţigancă. Prin tufe, amour buissonier; Dumnezeu habar nu avea, era ocupat cu construirea socialismului lumii. Pe urmă şi-a adus aminte de Adam că e singur, credea El, a făcut-o pe Eva. Şi a urmat ce a urmat. Blestemul cu: „să-ţi câştigi pâinea cu sudoarea frunţii, se referă la copiii făcuţi cu Eva, nu la copiii făcuţi cu ţiganca. Ei sunt metafizic scutiţi de angarale şi podvezi patriotice... Ce zici de legenda asta?)

Nu se asimilează, asimilează - asta mi se pare teribil; e adevărat că şi noi ne cam ţigănim (nivelul nostru de trai... dar despre asta „meliora loquor silentio"), un român căsătorit cu o ţigancă, chiar dacă e bine situat, pe nesimţite, devine ţigan. De românce nu mai vorbim. Am un prieten, celebru cântăreţ, culegător de folclor, Tudor Gheorghe, când îl prind, îl pun să-mi cânte cântece de ocnă ţigăneşti; sunt teribile.De altfel, mahalaua noastră bucureşteană nu poate fi imaginată fără ei. „Lume, lume - soro lume!“ pare un motto al robiei lor. Ei sunt robii ideii de robie, ne plătesc o poliţă, au timp, trăiesc în afară de timp, „c-aşa-i lumea, trecătoare, unul naşte, altul moare, soro lume!“

Ce m-a apucat, nu ştiu, ce va zice „familia" ta cu care (tare m-am bucurat aflând) citiţi împreună misivele mele, când vesele, când deznădăjduite. „Himmelhoch jauchzend, zum Tode betrubt", bătrâneţea mea are o singură mângâiere; îl văd zi de zi cât de total-prost-poet a devenit Beniuc; acum s-a însurat din nou, zice: „trebuie să mă îngrijesc, să am pe cineva care să-mi facă

pomenirile, căci critica...".

Pe Blaga continuă să-l urască. Acesta a făcut gafa (în 1947) să-i citeze astfel un vers de-al lui Mihai: în loc de: „Pe unde mă-ntorc, pe unde mă duc/ Lumea vuieşte, şopteşte/ Acesta-i Mihai Beniuc/ ştie şase limbi şi ruseşte". Blaga l-a citat aşa: „ştie şase limbi... Dar ruseşte".

Te sărută,

Gary

Gary dragă,

mă întristează peripeţiile tale cu editurile mincinoase (mă gândesc şi eu cu groază la această experienţa, pentru vremea când mă voi întoarce), dar am citit în schimb cu interes - chiar dacă nu cu veselie - pagina din „Vatra“. Regmanulu^ nu i-am putut-o pune sub ochi, căci el e acum la r-re i burg (unde l-am văzut chiar acum o săptămână), după ce petrecu chiar vreo lună în Mun- chen (unde de asemenea îl văzui) şi tot vreo lună, ba mai bine> aici la Koln: poate ne vom revedea peste vreo săptămână la Paris şi. în acest caz îi aduc şi pagina. Aş vrea însă ca să ştiu dacă tu ai primit pachetul alimentar (cafea etc.), de 19 kg, ce ţi s-a trimis în urmă cu mai bine de două luni - căci nu sufli o vorbă despre asta în epistolele tale.

Eu citesc acum parapsihologia lui Hans Driesch şi studiez operele lui Agrippa von Nettesheim, pentru ca mai apoi, în România, să deschid un mare laborator de magie albastră, ca astfel să transform totul în poezie. Dar nu-mi dau seama dacă şi Craiova poate fi cuprinsă în ambiţiosul plân.

Dacă ai un pic de timp liber, te-aş ruga să-mi faci rost de dicţionarul de scriitori până la 1900, publicat de Academie anul trecut - la Iaşi, de Istoria literaturii de Piru - tot cam recentă, şi de poeţi români din secolul XX (până azi) în ediţii bilingve (de preferinţă germano-ro- mână) - îţi dă Ua banii - şi să mi le trimiţi prin Doinaş. De toate astea am nevoie pentru cursul meu la Munster. [...]

Sărut pe tine şi pe Lizica

Nego

Mult iubite şi stimate domnule Nego,

♦

Nu ştim dacă mai sunteţi în viaţă, nu deţinem despre domnia voastră nici cea mai anodină informaţie. Doar zvonuri: că v-aţi cumpărat un velier olandez pe care îl amenajaţi ca bibliotecă plutitoare, având ca scop să faceţi conjuruljlumii până la sfârşitul acestui secol; că v-aţi căsătorit din nou, de astă dată cu o halterofilă care vă bate şi vă minte, dar care e putredă de bogată şi, în caz că o loveşte guta, veţi rămâne moştenitorul unei averi ce vă va permite să scoateţi seria a II-a

a Revistei Cercului Literar, pe hârtie chinezească şi în trei culori cunosc pe lume...

Personal, aşa cum m-aţi sfătuit în ultima epistolie pe care aţi uitat să mi-o scrieţi, mă pregătesc pentru festivităţile funerare aie împlinirii a 50 de ani de la naşterea şi moartea (subită şi tragică) a susamin- titei reviste. (Căutându-mi articolele scrise între 1940- 1945, în vederea unui volum, ele, articolele mele, dove- dindu-se de o mare actualitate, am dat şi peste anunţul alăturat pe care vi-l trimit, însoţit de temenele şi şola- malecuri).

Tot conform pretinselor d-voastră sfaturi (mi-au prins bine „haranguările" din Koln, Kolsch, Derkum) stu-
diez asiduu şi minuţios frumoasa limbă a frumoşilor noştri confraţi ţigani. Vă comunic (acum vă pot contrazice, sunt în temă), cuvântul „Bulă“ e pur ţigănesc; ca şi Că- bulea; bulean = a regula (a f...te), bul fiind egal cu cur. De unde, nesfârşite, interesante, meta şi para şi pata- fizice deducţii: verbul „bulean“ de pildă vine de la substantivul „bul", sau invers? Bulă vine de la Căbulea, sau invers? Cercetările continuă, deocamdată mă uluieşte minunea acestei limbi care nu are verbele „a începe[1], „a termina", „a munci". Nici ajutătoarele „a fi“ şi „a avea" - „a vrea" e sinonim cu „a dori în viitor". Interesant, nu? Sărăcie e sinonim cu foamete numai dimineaţa („Cio- râpe"; seara este exact invers. Nego în limba romilor înseamnă „frică"; Nego baro = frică mare; Nego şoşoiu = frică de iepure; asta e culmea fricii. Garî înseamnă (pe mine mă cheamă Gari, nu?) prieten la hoţie, la vagabondaj, dar tot Garî se cheamă şi coţofană. La ţigani, „eu te iubesc" se zice „eu te sărut" (Ciumtdeau) şi Devlo (drac) e sinonim cu şcoală, miliţian şi sanitar. Termin această paranteză Parpanghelescă (parpana = înapoi, de unde Sandu Napoilă) - cu expresia, singura expresie religioasă (?) „O del sî baro", Dumnezeu e mare, deşi ţiganii, spre fericirea lor, nu au nici un Dumnezeu (Nu au nici Timp, nici Spaţiu, nici istorie) („Am cunoscut ţigani fericiţi" e titlul unui excelent film sârbesc).

îmi scrie des din Washington fratele Nemoianu; şi pe ei îl plictisesc cu diferite ţiganiade. Doinaş s-a reîntors de la Mare, e bine, încă nu am vorbit cu el decât la telefon. Cu casa şi nevastă-ta nu m-am văzut de două luni.

Fac primele corecturi în pagină la volumul de Teatru, în toamnă totuşi îţi voi trimite două din volumele mele; adică două titluri din fiecare câte 5-10 exemplare, să ştiu că te satur de celuloză (şi spirit autohton) şi valah.

Lui Edmund îî trimit în aceste zîle un dicţionar de artă modernă apărut la Bucureşti. Lui Lisbeth Mocanu i-am trimts „Faust“, nici măcar „bonjour" nu mi-a răspuns. Tu să-mi cumperi 10 pixuri din

cele pe care le foloseşti tu, galbene, Koh-I-Noor, şi să mi le trimiţi cu Regman (A murit de 10 zile Karin Rex, de cancer). Nu-mi place să-ţi scriu bilete - abia aştept să mă pot desfăşura într-o scrisoare.

Ciumimos (cu dragoste)

Garî Baro (Gariul Mare)

P.S. Cei împrejmuiţi cu negru sunt decedaţi; cei cu roşu, doar cedaţii

Bătrâne,

Ieri ţi-am pus la p6şta cartea lui Livius Ciocârlie „Mari corespondenţe" (în pachetul trimis la Derkum, aveam câte o carte cadou şi pentru cuplul Lisbeth-Ed- mund); azi citesc, din întâmplare, că ai împlinit (dar nu îndeplinit) 61 ani, să fii sănătos, eu, de-ziua mea (63), am notat în jurnalul meu atât: „Azi am împlinit 63 ani; m-am făcut că plouă!". De-acum e treaba Providenţei, fiecare din cincinalele noastre viitoare; studiez preceptele unui grup american care propune „sinuciderea con-ştientă", „autopieirea"; ce rost are să putrezeşti, termini viaţa când ea s-a terminat ca culoare; de aceea rugăciunea (şi urarea mea) cea mai frecventă este: „Ajută-mă, Doamne, să fiu viu toată viaţa!"; mi-am reluat (din blajină răzbunare) lecturile preţioase în latina „vulgară" a epocii luminilor, acum şi pentru tine am scos de la bibliotecă volumul lui Iohannus Robeck (citat de Voltaire, în „Candid"). „De morte voluntaria, philosophorum et bono- rum virorum, etiam Judaeorum et Christianorum".

Am deasupra ficatului trei vesele scrisori pe care nu ţi le-am scris, fiindcă nu ştiu dacă le primeşti; cred ca eşti plecat undeva în Baleare (soţia ta e la mare!), ce rost are să-ţi umplu cutia din Berrenrather cu scrisori prea lungi (Gazda mea din Paris e plecată în Gabon, are rude în Crâiova, i-am cerut adresa, acum mi-a dictat-o, eu, distrat, am notat-o pe hârtia pe care îţi scriam. O acopăr imediat cu o poezie. Cer scuze!)

De Regmani am aflat că sunt la Paris (la doctori, bănuiesc), mie mi-e dor de Gizuca, abia aştept să-mi iasă cărţile, redactorul spune că cea mai filosofică nuvelă a mea este „Compartiment" (profetică), îmi vine să râd; într-o scrisoare anterioară ţi-am trimis o fotocopie a revistei Cercului; reclama ei de apariţie este sub un articol al meu din „Naţiunea Română", 1945; ţi-am scris şi de moartea frumoasei Carin Rex (în cinstea ei am citit cartea lui Ţoiu, m-a plictisit de moarte, parcă e făcută din petice, seamănă cu acele jocuri şarade pentru copii, cu titlul „Căutaţi iepurele", iepurele speriat e ascuns? după două anecdote cu Bulă pe care le ştiu şi cîinii); cu mare şi nobilă plăcere şi cu un creion în mâini, studiez Poli- tropia lui Liiceanu (i-a apărut o excelentă cronică în Viaţa Românească, nr. 6, semnată de Rdxana Sorescu); Doinaş îşi aşteaptă paşaportul cum aştepţi la

maternitate; plec cu Lizi la mare la 1 septembrie, anul acesta nu mă sinucid; Eta e şi ea plecată în vilegiatură, a murit Şipoş Petre, mi-e dor de voi, cumplit mi-e dor, îi trimit Căli- nescu „Istoria..." lui Virgil; nu uita să-mi trimiţi pixuri ieftine (10 buc) din cele galbene folosite de tine, eu lucrez continuu ia cel mai bun roman românesc, te sărută

Gary

Craiova, 13 august 1982

O, du liber-lieber Nego (der Augustin kommt nach...)

Îţi trimit cu piozitate confesiunile conformistului nostru prea iubit; te citează frumos, ar fi cazul, după a mea modestă părere, să-i scrii două rânduri, spunându-i că ai primit, prin i.D. Sîrbu, că eşti încântat, că uneori când ai insomnii îl visezi frumos. Ştii tu să fii conformist cu neconformiştii. Eu îl iubesc, articolul alăturat pică bine şi greu, Beniuc s-a luat iar de Blaga, de astă dată cu tupeul lui „eu nu am avut niciodată nimic cu Blaga, cât am putut l-am ajutat!" Liviu Rusu lămureşte drama Prerrtiului Nobel într-un fel care şi mie mi-e total nou. De altfel, înainte de a pleca, în vara trecută, la cererea lui Ioanichie am scris un frumos articol la aniversarea a 80 de ani: l-am adus în Cercul Literar, la seminarul lui ne-am adunat noi, care mai târziu... l-am numit un mare dascăl, în sfârşit, articolul e atât de frumos, că Eta a zis: „am plâns, Gary, nici nu-mi vine să cred că e vorba de Liviu Rusu". Dragă Nego, aş dori pentru noi longevitatea lui Liviu Rusu. Părerea mea este că opera cea mai reuşită a sa este propria viaţă; a avut parte de o căsnicie, de doi copii, o casă, prieteni de excursie, călătorii etc., cum nimeni în jurul lui nu se poate lăuda. Viaţa lui este tratatul său de Estetică; aşa cum viaţa mea este
tratatul meu de Morală şi Politică (dacă îmi permiţi!). Cartea sa despre Eminescu, Blaga nu am citit-o; am devenit imposibil de regăţean, mă dor urechile şi pancreasul când îi urmăresc sintaxa lui, care, foarte corectă, îmi dă totuşi nausee-ul agârbicean al Unirii (pentru care noi, ardelenii, eram copţi politic şi moral, iar regăţenii copţi doar în ceea ce priveşte limba; acum e invers, zău dacă ştiu ce am face cu un nou 1 Dec. 1918?)

Zilele trecute, la librărie, cumpăr un ;„journar iscălit Ion Istrate. Credeam că e un bun amic al meu, fost secretar literar la Brăila, stins prematur. Dar, apucându-mă să-l citesc, aflu cu stupoare că acest jurnal (autorul lui a murit corectând ultimele pagini) e scris de un Istrate care a fost simili-ul proletcult, spaima anilor negri ... la Iaşi. Un fel de Beniuc pe Prut, lumina îi venea foarte de peste apă. Ce constat (ca şi în jurnalul Măriei Banuş şi al multor altor biografii date la curăţătorie) că Istrate publică in extenso scrisorile nenorocitei Otilia Cazimir, care îi cerşea bani. Nici un cuvânt despre şedinţe... Jda- nov, poezia putrefacţiei etc. Am fost revoltat. Persb<>al, fiecare are dreptul, cred eu, la posteritatea pe care o merită: „de mortuis nihil nisi veritas...". Dacă aş fi Partidul, aş prelucra pe aceşti impostori care se „pocăiesc" înainte de a muri, care se leapădă exact de ce a constituit forţa şi sensul carierei lor. Nu? Eu nici nu mă lapăd de Tatăl meu, rămân credincios Petrilei, Cercului, celor şase cercuri din infern pe care am avut favorul ceresc de a le parcurge, brav şi pur ca un adevărat fiu al acestei clase căreia îi aparţineam până nu am ajuns în această

micro-anatolie, isarlîkă, din care îţi scriu delungi plângeri fanariote, vai de curul meu.

Fac corecturi la volumul de drame, nu-mi mai plac, sunt totuşi foarte ale mele, vor rămâne în literatură, ştiu eu de ce. Volumul de nuvele (tot d,e vreo 5 - 600 de pagini) va intra *f i* el la cules; acum, din pură curiozitate directo- rală, îl citeşte lumea în două zile, Bălăiţă. Sper că claritatea scrisului meu, faptul că eu pledez pentru proza ce poate fi citită şi de alţii ca Regman şi Negoiţescg (lasă că

îţi trimit, mama ta de vizigot, volumul „Tiron B“ şi „Iepurele şchiop[1]', să văd eu dacă îţi va mai rezista celula nervoasă), adică pur şi simplu nu caut să mă ascund în stil, nici nu am sti, nu vreau să scriu altfel decât scriu alţii, vreau să scriu despre altceva decât scriu aceşti alţii... iartă-mă, trebuie să înţelegi, este aproape o boală acum, acest soi de proză fără conţinut, cu subtilităţi fantastice, funambulo- trapezisto-onirico-onanirico-subtexto-şmechereşti, care îmi produc impresia exerciţiilor de arpegii pe care le fac cântăreţii; sau,un fel de Yoga, făcut de gimnaşti cărora le e frică să sara gardul grădiniţei (din care le e frică şi să iasă, Ja un pipi în văzul lumii...).

îngâmfarea.mea vine de la faptul că am terminat partea I a romanului „Candid în Isarlîk[11], de care sunt foarte legat; loanichie (şi Paleologu) au citit vreo o sută de pagini, nu pot să-ţi spun cât de încântaţi au fost. loanichie mi-a propus ca, începând din toamnă, să publicăm acest roman al meu în serii de 50 de pagini, în fiecare număr din Viaţa Românească. Nu cred că mă apuc să-i transcriu totul; merg înainte să văd în ce gară ajung şi de ce'fel de cuier îmi voi agăţa şapca ce mi-am cumpărat-o la sfatul tău (eine Tarnkappe), n-o scot decât noaptea, scriu cu ea în cap - dar despre asta altă dată. Dacă reuşesc să intru la tipar şi cu a treia carte (patru comedii, orice vis se răzbună, tu nu cunoşti decât prima versiune - 1948 - a „Căţelului") atunci încep să cred că am început să devin o fire, ceea ce am fost de fapt, fără să fi putut să fiu de tot.

V-am trimis cărţi, am adunat altele. Lui Pilu îi voi trimite Istoria Literaturii lui Călinescu, acum nu am bani. Cafeaua mi s-a terminat, fac slujbe să scap şi de acest ultim viciu al meu.

Servus,

P.S. Şapca o poţi zări în poza antet.

Iubite Edmund, stimată doamnă Lisbeth, Senilissime (ta noi aşa se scrie corect ,,Serrenissime“) NEGO,

Ca un ţigan m-am întors de la mare (de unde v-am tot scris); ce păcat, corespondăm peste patru-cinci scrisori, în sensul că voi îmi răspundeţi la rândurile mele din iunie, în timp ce eu, între timp, v-am scris patru scrisori; am evoluat, mi-am schimbat de trei ori şi sexul şi originea socială şi părerile despre N. Balotă; am îmbătrânit cu cinci scrisori (şi un pachet pe care nu trebuia să mi-l trimiteţi, sper că aţi primit inventarul a ceea ce mi-a sosit, regret că nici un bob de cafea nu mi-a parvenit, nu-i nimic, am trecut pe ceai siberian şi chinezesc, e bine, a sosit timpul să-mi schimb humorul, cafeaua mă făcea răutăcios şi abendlândisch, ceaiul îmi va da linişti ceva mai asiatice, nu strică, nu?); deci teribil m-am bucurat la întoarcere (am avut 15 zile de mare egeeană, Maia Belciu îl salută pe Nego), am luat zilnic baia de soare cu teribil de citita dar şi teribil de trista domnişoară Szem- ler, iscăleşte cu pseudonimul Lendvay Eva, vă transmite salutări, este la a treia

încercare nereuşită de căsătorie (sau sinucidere, nu sunt sigur), la nebunie mi-a plăcut formula ei amară de nefericire şi singurătate; teribil m-am bucurat (parantezele mă omoară, şi viaţa, mi-a spus-o cineva, e o simplă paranteză a morţii), găsind acasă o scrisoare de la Nego şi alta de la Edmund. Mersi, am fost foarte flatat, în cutie aveam o scrisoare din Germania (de la Derkum), alta din Koln (Nego), a treia din Franţa (elhunyt Szekely Bela, beke szerencsetlen poraira!) de la Chamonix, şi ultima din Statele Unite, de la Pilu Ne- moianu. Nici o scrisoare din România; doar Eta îmi trimite o invitaţii tipărită pentru nunta lui Daddy, fiul ei; voi fi la Cluj, în 9 octombrie, voi ţine un toast în numele celor absenţi.

Nu îmi confirmaţi primirea unui plic în care v-am trimis un caiet program de expoziţie al graficianului Cioca... Am o lucrare a lui, aş dori să v-o dăruiesc, este ceva intermediar între fabulă, glumă şi apocalips văzut de după fundul unei femei ce priveşte trist o clepsidră, îmi scrieţi de Biţan, mi-a fost elev la şcoala de Arte plastice djn Cluj, asta după ce mi-am pierdut catedra la Ins- titut. îi voi scrie, apoi când plec la Cluj la rtuntă îl caut ca să-i transmit bon voyage şi auf Wiedersehen. I-am scris şi doamnei Nego, salutări de la mare, cred că e tristă din cauza fiului ei care în loc să vină să muncească pe unul din marile noastre şantiere, a luat-o razna spre Australia. E asta o boală a copiilor de ştabi, dar eu îl invinuiesc pe Nego de lipsă de spirit educativ, la nivel geografic şi economic. Şi fiica foarte vigilentului director general al Teatrelor (care îmi refuza piesele din cauză că ştiam nemţeşte şi englezeşte) a ramas în America; acum aflu că „fetiţa" a plecat acolo cu o bursă ce trebuia dată unui dramaturg cu origine socială sănătoasă, care nu a fost nicăieri în Occident. Pe vremuri, capitaliştii îşi plasau veniturile ilicite în străinătate, mai nou sunt plasaţi copiii (liciţi şi iliciţi). Să fie sănătoşi, tata avea o vorbă: „numai curul se schimbă, limbile rămân aceleaşi!"

Doinaş e greu de întâlnit, mă tem că trece printr-o scurtă febra de „cezarie". (Boala geniilor cu succes în presă). Vorbind la telefon mă serveşte excelent (el mi-a obţinut şi repartizare la mare, şi cei trei mii de lei împrumut de la Fond), dar de văzut nu ne-am văzut, o fereşte şi pe Irinel de prezenţa mea, sau numai mi se • pare. E hirsut, ciufut, pieziş, egolatru, scump. Aşa-i stă bine - ochii care nu se văd nu au pete în soare. La anul cred că-i voi adresa cereri de audienţă...

Balotă a fost la Cluj; cineva, care nu ştie că îl ador, mi-a spus la mare (Romul Munteanu, care îl salută pe Nego, Regman şi Mocanu) că „are succese în Franţa fiindcă seamănă concomitentei cu fostul Papă şi cu Louis de Funes“. Bianca revenita de la Paris purta basmale şi stambă, se plângea de mizerie. Mi-e frică, nu cumva - precum măgarul lui Buridan - să moară de foame, între

două castele, proprietate personală.

Volumul meu de drame a trecut de corectura doi, va avea bunul de tipar luna octombrie. Aşijderea volumul de nuvele, care va obţine bunul de cules la Bălăiţă. Volumul de comedii aşteaptă, aici la Craiova, să trecem de anul editorial 1983. Romanul va fi gata în aprilie anul viitor („Candid în Işarlîk", titlul provizoriu) şi am de gând prin el să lungesc niţel nasul criticului Regman.

Ultima glumă cu ardeleni auzită la mare:

Un oltean trece uliţa satului, vede un ţăran pe o bancă:

- Ce faci bade; şezi şi cugeţi? îl întrebă.
- Numai şăd!

Vă trimit câteva anexe cţrafice (ca să vă amuzaţi), refuzate de regmani. Şi vă sărut. Din toată inima şi cu toată recunoştinţa.

Gary

Mult dorituie Gulliver (în ţara băutorilor de bere),

Azi nu pot să ies, nu pot nici să continui a lucra la „Candidul" meu, sunt copleşit de idei patriotice, mândru că am contribuit la măreţul act de lâ 23 August 1944, prin faptul că mi-am părăsit tunul anticar de pe dealul Lupului (laşi) şi am dezertat. Povestea e mai complicată: în martie, după ce intraseră ruşii în Moldova, am primit ordin de chemare, regimentul meu era din Sibiu, 35 Art., cu cai vioi dispăruţi toţi (era epoca Corydon), fusesem numit comandantul unei unităţi de cercetaşi, aveam în subordine cincisprezece ostaşi bătrâni şi resemnaţi,^ ce a mai rămas după Odessa, Crimeea, Sta- lingrad. îmi luasem un cal şarg, tânăr, nu mergea grozav, dar îşi ţinea frumos gâtul, ştia ce este o şa şi un călăreţ. Am zis: e ora amiezii, în loc să merg spre gară, pe strada de sub ziduri (pe lângă restaurantul Veneţia), ce ar fi să urc până la Bulevard şi să trec, măreţ şi ridicol (mergeam spre o mare şi stupidă moarte), prin corso-ul Unirii; să văd vreun coleg, să fiu văzut macar de vreuna din frumoasele fecioare ale acestui ev studenţesc. Ghinion. Nimeni, nimeni, nimeni, singur, singur, singur; mocani bătrâni, saşi îngrijoraţi, ofiţeri de cavalerie, pudraţi, pensionari Astra. Nici o cunoştinţă care să

poată consemna vitejia-mi călăreaţă cu care îmi transportam frumosul meu trup de fotbalist şi înotător, spre bou-vagonul cu care urma să fim duşi la tăiere.

Trecui de Nepomuc, începeam coborârea spre Fro- nius, orice speranţă părea pierdută; atunci, ca în Munch („Strigătul[11]), auzii o voce de pe Mureş: „Gary, Gary!“ Există un Dumnezeu, mi-am zis: comandai descălecarea, îmi luai şargul de dârlogi şi mă întorsei să văd vocea. Era Ion Oană, venea în fugă, arăta ca de obicei, ca un teolog absolut, avea înscris pe faţă şi numărul iugărelor de

Gary

le avea, şi numărul iugărelor ce trebuia să le aibă viitoarea preoteasă. Venea (eram în al nouălea cer - observi, infernuri sunt doar şapte) şi eu ziceam: „am un prieten, nu este totul pierdut, pot pleca să mor exact pentru inversul cauzei mele, român sunt, viteji au fost, viteji sunt încă...“ (etc.). Oană sosi, nu mă îmbră- ţişă, abia mai respira (nu a avut niciodată nici condiţie fizică şi nici condiţie morală), îmi spuse haletant: „Gary, bine că te-am ajuns, nu cumva a rămas briceagul meu la tine?“ Era la mine briceagul său. I l-am dat şi l-am băgat în aia a mă-si de căcănar şi bese-n cismă, comandai „încălecarea", râdeau ostaşii, râdeau şi caii, râdeau şi turnurile vechiului Sibiu. (Şi totuşi Oană a făcut o strălucită carieră pactofizică:, briceagul lui va rămâne în muzeul literaturii. Am eu grijă de asta.)

Lui Deliu îi scriu din nou; am fost la el, prin aprilie. Abia l-am recunoscut: sub trei zâmbete suprapuse (teamă, emoţie, vinovăţie) am regăsit inima lui bravă şi generoasă [...]; doar fecioara Petroiu, de 18 ani, durdulie dar proaspătă, arunca spre „faima" mea priviri^ şi vorbe ce denotau inteligenţă, personalitate, cultură. în ea vedeam salvat petrismul, căci Petroi, deşi este un confe- renţiar de Arte maestru şi sensibil (l-am auzit, fără să ştie că sunt în sală, vorbind despre Ţuculescu, excelent, , ponderat; Liviu Rusu pare o caricatură pe lângă el, ne- maivorbind de deliciosul Coriolan Petranu), mie mi-a făcut impresia unui om resemnat, învins, parcă se scuză că trăieşte; cunosc sentimentul acesta, îl au toţi beţivii
pare se cred damnaţi; îşi poartă crucea cu demnitate - părerea mea este însă că de vină e Timişoara, nu a avut cine să-l pună să se apuce de o lucrare care să-l scoată din inerţia abuliei sale oblomoviene. [...]

Sper că ai găsit în cutia ta de scrisori o pagină în care îţi vorbesc despre cercetările mele voluntare de ţi- ganologie; am făcut progrese (deşi nu reuşesc să citesc „Ţiganiada", mi se face rău); alaltăieri, de pildă (de astea mi-am adus aminte gândindu-mă la Oană şi Titircă), am descoperit un amănunt filologic deosebit de picant. Cu grave implicaţii socio-culturale. Cuvântul „Bu ibaşa“ este un cuvânt cunoscut, înseamnă ceea ce ştim cu toţii că înseamnă: este compus „istoric" din două cuvinte: „Buli“ (care înseamnă şi cur şi a regula) şi „başa“ care e o adăugire turcească, ironica, însemnând şef sau „mai- marele". Consideraţiile lui Holzner, Bretter, Capucci etc. (autorităţi în materie) mi se par interesante; se consideră că şeful tribului este şef peste cururi şi nu peste capete. De altfel şi cuvântul Cap se exprima prin perifrază, sau prin derivatul Buliga, ce înseamnă „capătul curului". Urmează acum să cercetez rolul conjugării pasive în limba romilor: pare-se, instinctiv, ţiganii se feresc de conjugarea activă, preferând să puna vina pe alţii; nu e totuna să spui, de pildă, eu fur, cu eu sunt furat, dar în sensul că „sunt furat, fiindcă sunt". Nu au

cuvântul „josnicie", folosesc ceea ce noi am traduce prin „sus- nicie". Interesant, nu? (Nu îndrăznesc să fac acum etimologia numelui de Beligan de pildă: a beli e cuvântul ţigănesc, dar ei au şi cuvânt „bîligan" care înseamnă escroc în propria şatră).

(Sunt excelente medicamentele „Lipostabil", le iau de cinci zile - am scris trei scrisori despre acel pachet pentru care nu pot să vă spun decât că vă mulţumesc, dar nu trebuia, e inutil, am găsit o cutie de Ness la negru, încet, încet şi cafeaua va deveni o noţiune din Şe- herazadă) - au încetat uşoarele ţiuituri din urechi, semn de scleroză şi luciditate prea mare; ele, Lipostabilul, sunt bune şi împotriva acceselor de psihoză depresivă, există la mine un fenomen de entropie, de scurgere fără întoarcere a unor energii spirituale, nimic nu rugineşte şi ucide mai încet şi mai sigur'decât singurătatea şi izolarea. Lizi spunea că, pe vremuri, soţiile care voiau să scape de soţul lor (beţiv, rău sau curvar în altă parte) aveau o metodă sigură: în fiecare ciorbă, pentru ei, ie puneau o dată cu zarzavaturile şi un bănuţ de aramă, vechi, foarte coclit. în câteva luni, respectivul mâncător de ciorbă se stingea, topindu-se. (Poţi fi ucis şi bătut la cap de o gaiţă de tip nou, nu ştiu care bănuţ de aramă e mai otrăvitor). Consoarta mea, după furtuna post occidentală prin care am trecut, a arborat acum (faţă de totala mea indiferenţă: în afară de literatura mea şi corespondenţele mele cu prietenii mei întru literatură, nu mă mai interesează nimic, nimic. Nici radio nu mai ascult, nici ziare nu citesc, romanul meu trebuie să...) în sfârşit, chiar ieri am răsfoit tratatul de psihiatrie al prietenei noastre din Cluj, doamna Sîrbu Cornelia, discipola lui Dan Arthur; am citit simptomele de schizofrenie; mi se potrivesc, ţi se potrivesc, ni se potrivesc; de mania persecuţiei: la fel. De Paranoia să nici nu mai vorbesc. Trăiesc în paranoie, înot în paranoie, vorbesc prin şi pentru paranoie; (Pentru tine am găsit trei diagnostice pe care ţi ie Voi comunica numai şi numai pentru că sună atât de frirmos, încât merită să le afli. Deşi cuvântul german „Verblojdung", asezonat cu un toponim e foarte corect: la mine**craiovenische Ver- blodung“, la tine „Kolsch-Verblodung" etc. (iar am pus invers plombagina, iartă-mă, tham mâi spus, sunt înconjurat de Poltergeist-uri, tratafubţău de demonologie nu mă prea ajută, va trebui sa recurg la magie neagra). Nettesheim era un impostor, fţrb spun eu, ţi-l recomand pe Raymond Lulli, chiar dacă jiu e din Koln. Magia albastră eu am depăşit-o de zece ani, după câteva succese răsunătoare; am făcut vrăji pe atunci ca să trans- form un director de teatru în rahat, am reuşit, azi e tot rahat, numai că prin uscare a ajuns un rahat mai emerit. Tot prin vrăji am dorit să-mi schimb în aur diplomele ce
le am, nu am reuşit, ele tot în căcat s-au transformat. Asta e ghinionul meu (sau al secolului meu), ca şi regele Midas (invers), pe ce pun eu vorba se transformă pe loc în rahat.

îmi scrie seniorul din Freiburg, ca să-mi facă inimă rea; a fost la Basel să-i arate muzee

Gary

doamnei Regman (pentru asta nu îl invidiez), acum e la Salzburg să asculte muzică (asta da), apoi pleacă pe Adriatica, să-şi vadă castelele. Bravo! Bănuiesc că nici tu nu ai stat călare pe misticii medievali, rămânând la Koln. Vei avea o toamnă grea, soseşte Doinaşul, el e mai dificil decât trei Regmani şi zece Gary la un loc. Aşa cum ţi-am promis, am început să adun cărţile pentru tine; am cumpărat o ediţie critică a poeziilor lui Eminescu (trei volume), am cumpărat (procurat) un volum din Istoria lui Piru. Pentru texte de poezie în ediţii bilingve, i-am telefonat lui Doinaş, el zice că ţi-a trimis, că, după câte ştie el, numai Doinaş şi Blaga au apărut în nemţeşte; nu-l am pe Bla- ga (i-am scris Măriucăi Ţengea, mi-a promis că îmi face rost. Dorii e în Elveţia, altfel i-aş fi cerut ei, pe mine nu mă poate refuza), aşa că îţi voi trimite un Doinaş tradus de Wolf. Dacă ai nevoie, scrie-mi; continui să caut pentru tine poezia românească în nemţeşte, păcat că nu mai am legături la Sibiu, dar voi căuta să-i scriu lui Mir- cea Tomuş, el e acasă acolo, poate mă ajută.

Te rog mult să transmiţi Derkumilor mei prieteni toată dragostea şi recunoştinţa mea; ie-am scris să nu fie supăraţi, dar îi rog să nu mai rişte prin trimitere de pachete; nu am nevoie, omnia mea tecum porto, m-am obişnuit, sunt fericit că vă gândiţi ia mine, asta îmi ajunge. Pe soţia ta nu am văzut-o de mult, a fost la mare, am auzit. La Eta (acum recitesc din motive personale „Infernul") mi se pare că Ea (şi Doinaş în Faust) au atins maximum de fineţe şi curgere poetică a limbii noastre. Dar Eta îmi place mai mult, fiindcă şi ea este o mare POEZIE; ea rămâne cea mai frumoasă zână din amărâtele noastre tinereţi.

Gary

Craiova, 18 august 1982

Volumul de teatru, am terminat corectura de autor. 590 pagini, acum, fiindcă înot într-un ocean de proză (şi ce proză!), mi se pare ceva depăşit. Bălăiţă mă tot citeşte, lumea lui s-a făcut în două zile, volumul meu de proză are nevoie de 40 de ani. îl simţi înainte de defilare, cu gura plină de lozinci şi veselie, ura!

Gary

Dimineaţa, 23 August 1982. Spre regretul meu, fiind pensionar, nu pot participa la defilare (a plouat toată noaptea;plouă şi acum; simt, ca Bacovia, cum „vechi piloni se prăbuşesc", în lacustra mea); consoarta mea, de la ora opt priveşte la televizor; orice iluzie despre mine a pierdut-o; este o vrednică alutană, a visat şi ea, ca soţie, ca, măcar prin mine, să ajungă şi ea în tribună, să primească defilarea altora. Nu am reuşit, toată viaţa mea am defilat; la Cluj defilam cu Blaga în rând, ţin minte ce emoţii încercam simţind privirile lui Pavel Apostol, Pârvu, Bugnariu, Daicovici, care ne fluturau batiste roşii. Blaga a murit, eu sunt pe moarte, nevastă-mea nu are decât să se resemneze. Marx spune că ambiţia femeilor a alimentat motorul luptei de clasă; eu îl cred pe Marx, cred şi în femeile noastre, dar sunt total castrat de orice ambiţie socială, mă simt jignit chiar când, pe stradă, un necunoscut, îmi spune: „tovarăşe şef!"

Dimineaţa m-am trezit, începuse la televizor defilarea, plus tristeţea „Infernului" (lectura mea din Dan - Eta), m-au îndemnat la un pic de somn suplimentar. [...]

Defilarea la TV continuă. Lizi, plictisită de tăcerea mea, şi-a făcut poşeta şi a plecat cu „cumnaţii" taTurnu Severin. Rămân singur: Mănânc ardei ump uţi. îi scriu lui Deliu. Pa-pa.

Gary

Dragă Nego,

Scrisoarea aceasta ţi-o scriu din biroul Lizicăi; am fost la dentist, după aceea m-am uitat în oglindă; arătam, fără dantură, ca acei bătrâni hidoşi din desenele lui Leonardo; mă gândesc cu galbenă invidie la caninii tăi, ştiu că şi Edmund are o dantură onorabilă; Doamne, nimic nu-ţi dă mai ridicol sentimentul morţii decât ideea unei proteze dentare permanente.

Medicul meu mi-a spus (ştiind că am „rude şi chiar prieteni" în străinătate) că neapărat să cer să mi se trimită un fel de praf care se foloseşte pentru fixarea protezelor ce nu au suporturi naturale. (Este un fel de cauciuc care lipeşte de cerul gurii placa ce altfel riscă, la mari emoţii, să danseze, sau chiar să cadă).

Dragă Nego, am fost mâhnit că mi-aţi trimis acel pachet ce trebuia să fie cu Cafea şi nu a fost; nu trebuia. Am o mare forţă interioară, faptul că am reuşit să mă las de tutun, de alcool, de curve, dovedeşte că dispun de energii speciale; acum încerc (şi sper să reuşesc) a trece de la cafea pe

ceaiul siberian, eventual pe „Tea“-ul anglo-saxon; am rezerve pentru trei ani, în definitiv s-a scris bună literatură şi cu ceai.

Dar îi voi scrie fetiţei Irinel (care, sper, îl va însoţi pe amorezul Doinaş în peregrinarea sa allemană) despre acest praf dentar (nu ştiu cum arată, ştiu farmaciştii voştri), rugând-o să-ţi amintească şi la întoarcere să îmi aducă ea acel praf de care depinde întreaga mea viitoare carieră de retor, orator, conviv, causeur certăreţ de târg sau de şedinţă.

Ieri seara am primit o cerească invitaţie de la divina Eta; în 8 octombrie suntem chemaţi la Cluj, la nunta lui Daddy, fiul ei, puiul ei mai mic. Voi fi acolo, eu cred că şi tu eşti invitat, dar mă îndoiesc că vei putea veni.

Plec la mare cu Lizica, pentru 15 zile; întrerup lucrul la „Candid“-ul meu, care mă chinuie şi mă fericeşte; încontinuu mi-e frică să. nu-mi pierd minţile, uneori efortul de concentrare e atât de intens, încât mă suspectez de o uşoară ieşire de pe fix. „

Am terminat corecturile de autor la volumul de drame, sper să se tragă acum tirajul (habar nu am cât este); volumul de nuvele (care va fi o mare surpriză pentru Tine) este tot pe masa lui Bălăiţă, care mă citeşte cu mare atenţie. Volumul dexornedii (Ed. Scrisul Românesc, Cra- iova) pluteşte în apele mistice ale misterului Isarlâk local.

îţi scriu des, serile mă rog; citesc Dante, Heidegger şi... o revelaţie, Radu Petrescu. Ascult concerte papa- Haydn; decupez din reviste versuri Beniuc (monumental de idioate). Continui să te iubesc,

Gary

Derkum, 31 aug. 1982

După cum văz uşi, dragă, din ilustrate, ne tot întâlnirăm cu regmanul şi chiar jcu dânsa, ba la Mânchen, ba la Freiburg şi în cele din urmă chiar la Paris (unde mai furăm împreună în '68). în schimb cu doinaşul şi a lui nu ne vom întâlni nici măcar în Chioln, că iar refuză a veni (cum refuză în toamna trecută, în primăvară şi acum a treia oară, după ce tot pune lumea la treabă cu intervenţiile, telefoanele etc.). Scrisorile tale pline de atenţie la adresa Elisabethei şi a lui Edmund îi emoţionează (ieri îi zise dânsa: de ce nu-l inviţi personal pe Herr Sîrbu să vină la noi în primăvara viitoare?) - dar tu nu mi-ai răspuns dacă primişi pachetul cu cafea şi celelalte, de mult, de mult expediat. După cum iarăşi vezi, eu în prezent mă odihnesc la ţeară, pe acest meleag şi ţie deja cunoscut, unde lipsii toată vara şi abia acu spre sfârşite venii, profitând de vacanţă (cursurile în MQnster încep abia la 15 octombrie) şi bucurându-mă de curatul aer şi verdeaţă, ca pe lumea cealaltă. îţi mulţumesc pentru Ciocârlie: dacă mi-ai putea face rost de adresa iui, ar fi şi mai mişto. Dar de când, într-o epistolă, îmi ziseşi că mă ţine lumea (Drîmbii şi alţii) drept mort, mă gândii să-mi completez numele: Negoiţescu-Mortu. Ce părere ai? Am mare nevoie de sfatul tău înţelept, că de, tu făcuşi toate armatele... Autobiografia ta o citirăm împreună la Paris, cu interesul cuvenit, adică în sfârşit (zise regmanul) ştiu de unde să-l iau.

Stringente salutări doamnei şi dumitale

eu

Iubită Trinitate: Lisbeth, Edmund, Nego,

Sunt cu soţia mea, de trei zile pe malul marii; vremea a fost până azi splendidă; un soare blând, cuminte, constant, apă curată, caldă, nesfârşită. Sunt un bătrân înotător, uit câţi ani am când intru în apă, fac distanţe generoase, nu prea departe în larg, doar la vreo 100 metri, apoi înot paralel cu malurile, până la epuizare. Gândesc excelent în timpul acesta - am constatat - e chiar foarte bine să mă gândesc la lucruri cât mai vesele şi mai îndepărtate (la voi, de pildă), numai la inima mea şi la viaţa mea nu e bine să mă opresc, asta poate să nască frica, spaima, gândul că sunt slab, departe şi nici o barcă prin apropiere... Dar dacă uit că am îmbătrânit şi uit că am inimă, atunci realizez adevărate excursii natate.

La 19 ani am urmat un curs de şcoală de sbor fără motor (planorism). Am luat brevetul B, apoi

m-am aventurat sa iau şi C-ul, C-ul simplu şi cel acrobatic (la Sân- petru, lângă Braşov). Eram remorcat de un avion până la 500-600 metri, acolo dădeam drumul cablului şi rămâneam singur ca o pasăre. Speculam curenţii de ascensiune, o dată am reuşit să mă ridic, graţie unui şuvoi de aer cald, până la 1500 metri. E fantastic, nu există (după a mea părere) o plăcere ontologică mai mare decât sborul acesta fără motor, sbor planat de vultur, de pescăruş. Azi în apă, obosisem, există şi o lecţie a înotului prelungit, am realizat asemănarea, fericirea biologică de a înota, e o formă de singurătate uterină, de stare paradjsiacă, vecină cu melancolia, cu dragostea narcisică.

Eva mi-a spus că Deâk Tamâs e pe moarte, că Rudi Schuler s-a internat iar, că Szigethi a scris un roman european, că Suto tot măgar a rămas, că Folsch Mariv (Macşo) s-a sinucis în Israel.

în jur aşa-zişi scriitori; mă bucur de reîntâlnirea mea cu Eva Szemlâr, fiica decedatului scriitor ungur. Ea semnează Lendvay, îşi aduce aminte de Edmund; e deşteaptă, cinstită, amară, singură, uşor speriată de amurgul feminin ce o ameninjă şi o găseşte şi singură şi obosită (îţi transmite salutari).

Romul Munteanu, gras, pepene, e cuminte, nu bea. Velea e consecvent, trece de la o masă la alta, îi dăm (în glumă) cei 5 lei, pe care îi va bea în sănătatea noastră.

Discutăm despre vreme, nimic despre mâncare, aici trăim ca-n rai, grijile ne aşteaptă acasă...

Despre pachetul ce mi l-aţi trimis v-am scris şi am să vă mai scriu. Aştept inventarul real al pachetului, nu-mi pot închipui că îmi trimiteţi 20 kg, fără un singur bob de cafea; în sfârşit, să ne învăţăm minte, vă implor, să nu-mi trimiteţi nimic, vreau să nu vă provoc nici o grijă, orice om are nevoie de un port, un far, un cămin, la care visează, spre care tinde teoretic, de care îşi agaţă pălăria, umorul şi tristeţile, pentru mine Koln şi Derkum şi Nego şi voi - reprezintă Germania, lumea, celălalt tărâm. Credeţi-mă.

Regman nu ştiu să se fi întors, Dojnaş nu ştiu când şi dacă pleacă; mi-a dat a înţelege la telefon că totul e mai complicat decât cred eu.

în 8 octombrie vom fi la Cluj, Eta ne-a invitat la nunta fiului ei; Eta e zâna noastră cea bună (Viorica Gui, se spune, e vrăjitoare, zboară pe o mătură, zâna e realist- socialistă, noaptea participă la Sabat-uri decadente; îi creşte acum şi un dinte de vampir, fostul ei soţ a fost împăiat, mâncat fiind pe dinlăuntru de viu).

Aici, diseară, o întâlnesc pe Maria Bănulescu Gra- ciov, editoarea mea, am invitat-o la o cină

Neptun, 3 septembrie 1982

(ea e în staţiunea 1 Mai); în toamna asta se numără bobocii, volumele.

Excelente, fantastice de-a dreptul, Lipostabil-ul, mă simt alt om. Lui Nego îi scriu des, cred că mult prea des.

Balotă a fost în vacanţă pe aici, am auzit, nu l-am văzut. Se întoarce la Paris. Un răutăcios coleg îmi spunea: „nu mă îndoiesc de succesele sale franceze, acum, că a îmbătrânit şi şi-a desăvârşit actoria, seamănă leit cu Louis de Funes“, cred că studenţii îi adoră fizionomia, Funes, în rolul de abate devot sau de aristocrat engage, este delicios. Ca şi Balotă, de altfel.

Ioanichie (pătrat, egal, solid, Madeleina suferă de ficat, votca prea rusească nu iartă) este singur la Vai- dei. Pe aici văd trecând umbra lui Ion Horea, care seamănă cu Asachi, dar cu un AsaChi bolnav de dezinterie, din cauză că i se contestă cântarea... La Bucureşti toată lumea îşi rescrie memoriile cu următorul motto oltenesc: „Nici usturoi nu am mâncat, nici gura nu ne miroase".

Eu scriu la romanul meu („Candid în Isarlâk"), care mă chinuie precum o amantă flămândă şi perversă.

Pe voi vă sărut cu nesfârşită dragoste

Gary

Vacanţa ne-a întrerupt cursul aproape „menstrual" al scrisorilor noastre. Chiar şi „ave Censor", care ne simpatizează (sunt convins) se întreabă dacă unul din noi nu „s-a dat la fund“. (Expresie românească riscantă; evit s-o folosesc faţă de unii „pidosnici"; gaffeur de vocaţie, în 1956, la redacţia revistei Teatrul, bucuros să-l văd după o lungă absenţă, i-am strigat lui Petre Comăr-nescu: „Vai, maestre, ce s-a întâmplat de v-aţi dat la fund, nu v-am mai văzut de o vecie". S-a înroşit, a bâlbâit şi mai tare şi a plecat jignit).

Am nimerit (sunt cu deşteapta mea soţie; o vei cunoaşte ad literam după ce voi termina romanul „Candid în Isarlâk"; este atât de deşteaptă că nu are nevoie de lecturi şi cultură (are o derogare cerească în acest sens) şi atât de bună, încât nici să se roage nu îi e necesar. Dialectic însă, este uneori atât de proastă şi de rea, încât îmi excită la maximum apetenţa-mi leneşă de ardelean aşezat, provocându-mă la nişte certuri de bucătărie, care, am certitudinea, sunt perle de literatură orală, de dialoguri comice, din păcate inconservabile ca şi frumuseţea fulgerelor de vară pe un ger oltenesc, ambi-

guu, sticlos şi şmecher - cum zic, sunt cu soţia mea); am nimerit o vară egeeană olimpică. Am fost pe vremuri un fantastic înotător de cursă lungă, mi-am refăcut condiţia, înot zilnic, trei ore, în rate, câte o oră (ceea ce e enorm; i-am scris lui Doinaş, înot zilnic până la Bosfor şi zilnic vin înapoi, nu-mi plac turcii din cauza fanarioţilor şi fanarioţii din cauza românilor turciţi apres les lettres...)

în 15 septembrie ne întoarcem la Craiova, în 8 octombrie avem nuntă în familie; Eta Boeriu din Cluj îşi însoară fiul, care e doctor cu patalama. Apoi continui să mă agit pentru volumele mele ce se nasc după 9 ani (nu nouă luni) de la concepere şi ies prin cezariană, direct prin capul meu ca Minerva („Vai de curul tău“, zice nevasta mea.)

Nego mi-a trimis un pachet de 20 kg, ar fi fost să fie în el vreo 7 kg cafea şi 2 kg de şocolată, aceste bunuri valută s-au metamorfozat la Craiova la vama noastră în conserve expirate pentru câinii de poliţie germană. Nici un bob de cafea. Am trecut pe ceai siberian şi înjur de zor americanii, Yalta şi Teheranul cui i-a făcut de cretini, criminali şi încurcă-lume...

îţi trimit, în sfârşit, Istoria Literaturii Române de G. Călinescu. Doinaş ţi-a cumpărat-o, eu ţi-o trimit, zeii ţi-o donează. Până mal ieri era text interzis la export, acum că a apărut şi tranşa a II-a (am procurat şi pentru mine un exemplar) avem voie s-o trimitem peste hotare (cântăreşte 8 kg).

Scriu mai bine la maşină, am un creier de găină, Pavlov a fost naşul meu; scrisul cu mâna mi se pare un act mult prea direct, prea sincer; pun între inima mea şi foaia de hârtie o maşină; din această distanţare se naşte literatura şi se evită pierderile de inimă, convingere, luciditate. Am observat aceasta când lucram la Teatrul Naţional Craiova, trebuia să răspund celor 5000 de autori dramatici care îmi trimiseseră fiecare câte trei din cele mai bune ale lor lucrări; dacă le formulam în scris răspunsul, mi se făcea milă de ei şi scârbă de mine; dar luam o dactilografă şi dictam; civilizaţia este rezultatul crud şi rece al ordinelor dictate - cultura ar fi suma adreselor scrise cu mâna (apoi arse; de frică, de ruşine, de milă).

îţi scriu în grabă, soţia mea, ca o sabie, mă aşteaptă pentru plajă; la amiază mergem la Mangalia după bilete, îţi pun ia cutie aceste rânduri.

Iţi sărut consoarta (amintindu-i un proverb ad-hoc: „faute de mieux on mange sa femme“).

Al vostru.

scrisorile tale, care uneori năpădesc câte trei-patru deodată ca un hurican, îmi mai îndulcesc singurătatea cu amarele lor, dar şi cu singurele veşti reale din ţară despre prieteni ca şi despre

duşmani. Iar când mâi merg pe la Derkum, mai pică şi acolo rândurile tale care îmbucură pe toată lumea (de ce nu adaugi totdeauna pe nemţeşte câţe ceva lui May-Elisabeth?). îţi mulţumesc pentru decupajele din presa literară - eşti de asemeni vrednic în această materie, căci de la putorile de Doinaş şi Regman n-am ce aştepta, iar de la Eta nici nu aştept că e damă fină! - şi o femeie mult prea bătrână ca să-i cer un astfel de efort. Tu însă de ia mine să nu aştepţi prea dese răspunsuri egale, căci mi-ar fi imposibil: am socotit că în general corespondez cu patruzeci de persoane (asta fiindcă n-am viaţă socială) şi numai dacă aş avea o secretară (nu secretar, căci m-ar ocupa) aş birui cu punctualitatea în toate direcţiile. Aşa aş fi vrednic: să stau la Bucureşti, comod şi tihnit, cu cărţile şi lucrul meu, cu paşaportul şi valuta în buzunar şi cu o secretară isteaţă şi harnică, ba chiar urâcioasă... Singurele probleme să-mi fie cele dintre nevastă şi secretară...

Vacanţa ne-a întrerupt cursul aproape „menstrual" al scrisorilor noastre. Chiar şi „ave Censor", care ne simpatizeâză (sunt convins) se întreabă dacă unul din noi nu „s-a dat la fund". (Expresie românească riscantă; evit s-o folosesc faţă de unii „pidosnici"; gaffeur de vocaţie, în 1956, la redacţia revistei Teatrul, bucuros să-l văd după o lungă absenţă, i-am strigat lui Petre Comărnescu: „Vai, maestre, ce s-a întâmplat de v-aţi dat la fund, nu v-am mai văzut de o vecie". S-a înroşit, a bâlbâit şi mai tare şi a plecat jignit).

Am nimerit (sunt cu deşteapta mea soţie; o vei cunoaşte ad literam după ce voi termina romànul „Candid în Isarlâk"; este atât de deşteaptă că nu are nevoie de lecturi şi cultură (are o derogare cerească în acest sens) şi atât de bună, încât nici să se roage nu îi e necesar. Dialectic însă, este uneori atât de proastă şi de rea, încât îmi excită la maximum apetenţa-mi leneşă de ardelean aşezat, provocându-mă la nişte certuri de bucătărie, care, am certitudinea, sunt perle de literatură orală, de dialoguri comice, din păcate inconservabile ca şi frumuseţea fulgerelor de vară pe un ger oltenesc, ambi-
guu, sticlos şi şmecher - cum zic, sunt cu soţia mea); am nimerit o vară egeeană olimpică. Am fost pe vremuri un fantastic înotător de cursă lungă, mi-am refăcut condiţia, înot zilnic, trei ore, în rate, câte o oră (ceea ce e enorm; i-am scris lui Doinaş, înot zilnic până la Bosfor şi zilnic vin înapoi, nu-mi plac turcii din cauza fanarioţilor şi fanarioţii din cauza românilor turciţi apres les lettres...)

în 15 septembrie ne întoarcem la Craiova, în 8 octombrie avem nuntă în familie; Eta Boeriu din

Cluj îşi însoară fiul, care e doctor cu patalama. Apoi continui să mă agit pentru volumele mele ce se nasc după 9 ani (nu nouă luni) de la concepere şi ies prin cezariană, direct prin capul meu ca Minerva („Vai de curul tău“, zice nevasta mea.)

Nego mi-a trimis un pachet de 20 kg, ar fi fost să fie în el vreo 7 kg cafea şi 2 kg de şocolată, aceste bunuri valută s-au metamorfozat la Craiova la vama noastră în conserve expirate pentru câinii de poliţie germană. Nici un bob de cafea. Am trecut pe ceai siberian şi înjur de zor americanii, Yalta şi Teheranul cui i-a făcut de cretini, criminali şi încurcă-lume...

îţi trimit, în sfârşit, Istoria Literaturii Române de G. Călinescu. Doinaş ţi-a cumpărat-o, eu ţi-o trimit, zeii ţi-o donează. Până mal ieri era text interzis la export, acum că a apărut şi tranşa a II-a (am procurat şi pentru mine un exemplar) avem voie s-o trimitem peste hotare (cântăreşte 8 kg).

Scriu mai bine la maşină, am un creier de găină, Pavlov a fost naşul meu; scrisul cu mâna mi se pare un act mult prea direct, prea sincer; pun între inima mea şi foaia de hârtie maşină; din această distanţare se naşte literatura şi se evită pierderile de inimă, convingere, luciditate. Am observat aceasta când lucram la Teatrul Naţional Craiova, trebuia să răspund celor 5000 de autori dramatici care îmi trimiseseră fiecare câte trei din cele mai bune ale lor lucrări; dacă le formulam în scris răspunsul, mi se făcea milă de ei şi scârbă de mine; dar luam o dactilografă şi dictam; civilizaţia este

Cred că te-ai văzut cu Regman şi ai aflat de la el cum a decurs predarea de ştafetă după ce plecaşi tu şi veni dânsul. Cum el stătu mai mult şi nu fu atât de bogat în rude ca tine (ba chiar lipsit complet, din păcate), care în privinţa asta eşti un internaţionalist invidiabil, ne văzurăm mai des şi mai răspândit pe Europa. Te-am in-; vidiat - ca şi pe nevastă-mea - că îţi scufundaşi burdu- hanul în valurile albastre-verzi ale mării Negre, ceea ce mie îmi este mai greu accesibil de vreo câţiva ani încoace. Dar dacă ajută Domnul, poate la anul viitor mă reped şi eu la Marea Neagră şi atunci să vezi!

Am primit de la Va pachetele cu cărţi şi bănuiesc că energia ta a pus la cale acest fapt măreţ şi mie mult util. Să ştii că ai face lui Edmund cea mai mare plăcere, dacă i-ai trimite cât mai grabnic Istoria literaturii române a lui Călinescu. Dacă n-aş avea.strictă nevoie de ea i-aş da-o pe cea primită de mine. în altă ordine de idei, trimite-mi datele precise privind nevoile pentru dinţi: numele materialului şi cantitatea, ca apoi să mă sfătuiesc cu dentistul meu (mi se pare că Regmanii şi-au

cumpărat aşa ceva, când au fost în Germania).

Cu drag,

Nego

Se apropie ziua morţilor, mă voi duce la Petrila să îmi văd locul de veci, voi aprinde aici, în acest bâlci al deşertăciunilor, câteva lumânări duioase; din fericire, mă simt bine (după o teribilă intoxicaţie cu ciuperci), meditez (transcendent, imanent, permanent-repetent), scriu cu zor la Candidul meu care va fi o Balcaniadă, ce mi-e un veac de singurătate, ce mi-e alt veac de colectivă, literatură bună să iasă; mi-a plăcut mult ce mi-a spus un popă de ţară oltenească, zice, poţi să le vorbeşti de orice, numai de înviere nu, nici să nu mai audă că trebuie s-o începem de la început, toate „prostiile" astea ţi le spun totuşi fiindcă mă obsedează teribila frumuseţe a cimitirelor ardelene luminate de 1 Noiembrie... Am fost la Eta şi Puiu Boeriu la nuntă (fiul lor s-a însurat) a fost şi perechea Doinaş şi cea a Regmanilor. Te-am evocat, ai un imens avantaj, eşti atât de departe că nici nu mai poţi fi bârfit... Ai la mine un exemplar din Istoria lui Căli- nescu, jur că ţi-l voi trimite, dar în prezent, din anumite cauze, până la 15 noiembrie nu se mai primesc colete cu cărţi la poştă (arabii, studenţi, cred eu, îşi trimit acasă cursurile, e o gâtuire provizorie); nu mi-ai mai scris

de mult, poate că nici nu-ţi mai sosesc scrisorile ca odinioară, eu continui a te iubi fără speranţă, îmi iese în două săptămâni (Slavă, Slavă Domnului) volumul de Teatru Comentat, mă ocup acum de organizarea unor protocoluri, lansarea volumului va avea loc la Teatrul Naţional Craiova, poate şi la Deva şi la Bucureşti. (Volumul de nuvele - la care ţin enorm, ascunde cheia viitoarelor mel@ romane, - pluteşte încă prin Editură, dar va ieşi şi el pâhă la Crăciun). Doar Volumul de Comedii, exact textele prin care speram să conving amicii mei că există şi un umor necaragialean, un umor nordardelean, dracu să mă ştie şi să mă pieptene, ei bine, profet în urba mea, acest volum depus nu spun de câţi ani la Editura. Scrisul Românesc - nu va apare anul acesta (nici anul acesta), poate la primăvara. Domnul Caria- nopol mi-a luat-o înainte, nu pot concura cu un om pe patul morţii literare, mai ales dacă a fost şi verde (şi de verde) - nu-i nimic, aşteptarea aceasta m-a obligat să scriu texte teatrale, ştiind că ele vor aştepta mulţi ani, nu pot să critic în comediile mele defecte ce dispar mâine sau peste zece ani, eu sunt, par excellence, un scriitor vates, scriu despre

defecte fără leac, de pildă despre prostie, lichelism, speranţă...

. Sunt foarte grăbit astăzi - vreau să prind poşta, am făcut un mic colet pentru Liviu Rusu (îi trimit 150 gr boabe de cafea - o comoară, e fostul meu profesor, eu mai am, mai procur, deşi pachetele trimise cu cafea nu îmi sosesc decât fără cafea); am fost şi pe la Muzeu, am văzut un film despre Impresioniştii americani, cu un ciorap albastru ce ne spunea truiâme despre... coliision between shape and nature, confundând impresionismul cu alte şcoli ce au derivat din total academice... Dar proiecţiile au fost frumoase... Am rămas totuşi profund convins (nu sunt un patriot decât când nu am încotro), pictura noastră dintre cele două războaie depăşeşte în frumuseţe ceea ce au, tot prin francezi, americanii... Un coleg de lângă mine îmi şopteşte, vezi, americanii au,

francezii ştiu, dar numai ruşii vor... Nu ştiu la ce se referea, cred că tot la teoria artei impresioniste şi impresionante..., cum îţi spun, expunerea m-a întristat, am acasă un teanc de Reader Digest-uri vechi, uneori, ca să-mi refac celulele engleze, ie răsfoiesc, citesc franţuzeşte, nemţeşte, englezeşte, nu am ce, o ador pe domnişoara Marple, pe Mr. Poirot, dau oricând un tractor pentru o Agatha Christie bună... mint, abia am terminat „The philosophy of the teachings of Islam", autor (îmi place numele lui, e ca un tunet de furtună) Hazrat Mirza Ghulam Ahmad of Qadian, consider că citind în cafea (conflictul Israelo-Arab) pot întrevedea şi prezice viitorul. Ai uitat să-mi spui ce fac ai tăi, nici nu ştiu câţi copii ai, la a câta nevastă eşti, dacă crezi în psihanaliză şi în şarpele monetar. Enescu Radu este la a cincea soţie, nu se mai învaţă minte, curios, i-au dispărut coarnele, coarne nu-ţi ies decât după primele trei soţii, Nego e fericit, departe, lui ce-i pasă, Regman (care e un mare ca- lamburgiu) zice Nego bea bier cu fugiţii; care fugiţi, Nego abia aşteaptă să-şi revadă biblioteca, el este singurul meu amic care şi-a iubit şi fizic cărţile. [...] Acum, bătrâneţea se aşterne peste amintirile noastre, în curând, oftând cu lacrimi, vom povesti nepoţilor (care nepoţi?) cât de frumoase erau defilările pe vremea noastră, cât de ieftină era poşta, cât de deştepţi erau proştii... O tempora, o pecora, termin înjurând iar şi iar pe porcii tăi de americani, imperialişti, capitalişti şi chiar im- presionişti, au terminat cu faza biberonului, în politică, încep să umble de-a buşilea, tot e bine. Reagan este un fost armăsar, ar vrea el dar nu are cu ce; şi acest curvar de Kissinger care îşi poartă genialitatea ca un păunaş. Mi-e dor de Chaplin şi Stan şi Bran, ei sunt Istoria copilăriei mele, copilăria Istoriei tale.

Te sărută,

Gary

P.S. Recitesc scrisoarea, râd ca prostul de unul singur, nevastă-mea olteancă (o cheamă Lizi, mai deşteaptă decât mine) zice: „râzi, râzi şi purceaua noastră-i moartă în coteţ", la care a suta oară îi replic: „care coteţ? care purcea?", adevărul este că râde mereu, râdem tot timpul, râdem în doi, de am ajuns de râsul vecinilor. Dar... râsul acesta e vitaminos, numinos, axios.

Cum va fi posibil, îţi trimit şi cartea mea, chiar în mai multe exemplare, să dai şi la alţii.

406 Branch Dr.

Silver Spring MD 20901

Dear Gary,

Ţi-am scris, ţi-am scris. Dar dragul Ave C. iubeşte desigur literatura română, îi asigură fondurile scriptice viitoare. Frumos şi asta. Am trimis şi cafea, la vremea sa, în iulie. Dacă-ţi soseşte, mai

trimit, dacă nu - nu. (Vezi ce logică admirabilă? Numai era modernă mai era capabilă de astfel de învăţături. Apropo de modernism, citeam recent pe unul care zicea: da-n fond nici secolul ăsta XX n-o să dureze la infinit! Mi-a deschis nebănuite orizonturi de speranţă propoziţia asta de mărunt bun simţ).

Fiindcă mă-ntrebi, îţi spun. Am băiat de 8 ani, inteligent şi blond. Un vizitator spunea că: ah, e băiat cuminte, bun, se vede că-i din tată egoist! Nevasta e a doua, măritată de 13 (14) ani cu mine; prima trăieşte în Elveţia, tocmai i-a murit al 4-lea soţ (fapt anunţat cu oarecare pompă în ziarele române, de unde l-am şi aflat; omul era un actor de caracter, alcoolizat rău, dar cu oarecare talent).

Pe clujenii Boieri felicită-i din parte-mi pentru evenimentul familial, îi ţin minte înalţi şi frumoşi pe toţi trei. Dar acum am mari anxietăţi, de fiecare dată când trebuie să revăd pe cineva după ani: prevăd catastrofe fi* zioiogice, schimbări hidoase la chip şi trup.

Timpul trece, sunt grăbit, parcă („but at my back I always hear/Time's winged chariot..." etc.) Termin opul meu despre Biedermeier ca fenomen european şi-l găsesc parcă zmucit, prea scurt etc. Dar alte lucruri mă aşteaptă, n-am vreme.

Nuvelele şi piesele tale le aştept cu nerăbdare. O să adauge, zic eu, - fie chiar cu întârziere - o dimensiune cercheismului; în mod organic, ea era acolo in po- tentia (dar nu actualizată: se ştia din vorbe, glume, comentarii). Deci scrie. Suntem toţi în deplasare, toţi plecaţi de acasă - (deci toţi la fel, toţi laolaltă, nu-i aşa?); dar, mai important este că avem un acasă, scrisul şi cititul. Ţin minte că-n una din numeroasele mele schimbări de rezidenţă din ultimii ani, ajuns într-un foc nou, zgomotos, dezordonat, cu cer jos, urât, apăsător - epuizat nervos, eram pe punctul să izbucnesc în lacrimi când brusc m-am aşezat la masa de scris şi mi-am dat seama că - ce dracu?! dar de fapt sunt acasă, sunt acolo unde am fost totdeauna, ce-mi pasă de restul mizeriilor, ce mă interesează pe mine de celelalte?

Al tău

V.N

. Dragă Negoiţescu Ioan,
»

Nu ştiu ce e cu tine, habar nu am câte scrisori ţi-am scris, oare, le-ai primit pe toate? Cu vremea, stând în acest timp tâmp şi craiovean, am impresia că am murit de mult şi că visez doar cum mai trăiesc (sau viceversa). Mi-a ieşit primul volum din Trilogie, cel de Teatru Comentat „Arca Bunei Speranţe", Editura Eminescu, 7 drame, 596 pag.i 23,50 lei. Miercuri vom face, în holul

teatrului de aici/o lansare oarecum oficială; la Bucureşti,'cartea s-a epuizat în două zile, eu am cumpărat 40 de exemplare ca să trimit colegilor şi criticilor din presă. Ţi-am expediat şi ţie un exemplar, şi lui Edmund şi lui Lisbeth Mocanu; rămânând fără bani, am lăsat soţiei tale cinci exemplare, rugând-o pe ea să ţi le trimită ca să le împărţi tu celor care crezi că se interesează de soarta mea sau a scrisului meu. Pagina de autobiografie, pe care am publicat-o în Vatra şi ţi-am şi trimis-o în vară, a apărut fără nici o ştersătură; Ioanichie, care acum a citit-o, mi-a spus că ea, acea pagină, constituie poate cea mai bună din dramele din volum (vorbesc pentru prima oară de Tatăl meu). Cartea, cu toate că eu zic acum că „e scrisă în altă viaţă de fratele meu vitreg", are o anume unitate, ea e o singură carte de dialoguri, Tn şapte capitole, despre aceeaşi persoană, şi anume poporul şi ţara mea, văzute de un sentimental antinaţionalist bun-român. Aş dori ca criticii mei să înţeleagă măcar efortul meu teoretic de a încerca să reabilitez genul dramatic ca gen literar, beletristic. în general, textele teatrale sunt considerate pre-texte de spectacol teatral, ele sunt judecate după o premieră, din sală. Aici textul tău a trecut prin genialitatea malignă sau benignă a unui regizor (care te-a „descifrat", care te-a reinterpretat, te-a „procusîiat", cum se zice în teatru), apoi vin actorii cu modul lor fericit sau nefericit de „a te citi“, apoi e decorul, publicul, momentul politic al hic et nunc-ului etc. Cronica spectacolului nu e cronică literară (doar eu, pe vremuri - 1955-1957, când scriam la revista Teatrul, întâi ceream textul să-l citesc acasă, apoi mergeam să văd şi după aceea scriam); eu aş dori să fiu citit de cei care citesc poezie şi proză şi criticat de cei care ştiu ce e literatura. Sau să mă citească istoricii, dascălii, oamenii de bine, chiar dacă nu se duc prea des la teatru. După ce a trecut nebunia cu regiile de tot felul, moda eros, caca, nud, cruzime, polibrecht, urlet, schizo etc., mai nou, în Anglia, a apărut o formulă nouă de regie: schimbarea sexului personajelor. Hamlet e fetiţă, Lear e babă, lady Macbeth e bărbată etc. Mă îngrozesc. Nu e departe timpul (regizorii, spre deosebire de dirijori care sunt ca atare), nu este, cum îţi spun, exclus, ca peste câţiva ani întreg teatrul să se^despartă în două: teatrul homo şi teatrul-lesbi; îmi şi vad piesele mele cu ciobani, preferate de unii din cauza oii, de alţii din cauza „chestiei" măgarului...

Sunt teribil de trist, la Bucureşti toată lumea e apel- Disită, deşi nu abuzez, abia am reuşit (graţie iscăliturii ui Doinaş) cu greu să obţin un împrumut de 1000 lei. Sunt la pământ, acest volum a fost deja plătit bucată cu bucată, fiindcă fuseseră achiziţionate piesele; acum nu iau mai nimic pentru el, sunt până în gât în datorii, soţia mea (ca orice femeie, judecă literatura în primul rând pe baza rentabilităţii sale) mi-a spus aşa (vorba asta a ei circulă acum în tot Bucureştiul, caracuda a rămas caracudă): „dragă Gary, încă o carte ca asta şi vom fi nevoiţi să vindem şi televizorul (Abia în 19

iau banii, atunci îi voi trimite lui Pilu şi lui Edmund Istoria Literaturii de Călinescu; ce să-i fac, până ieri, Craiova nu primea cărţi, dovadă că şi eu am expediat volumele mele prin Bucureşti, l-am trimis ieri trei sute de lei soţiei tale, sper că îţi va trimite pachetul cu cinci exemplare pentru amicii mei lectori de litere române...

Volumul de proze a intrat la tipar (primind cele zece iscălituri de înaltă şi grea aprobare), sunt fericit acum, va ieşi pe piaţă în februarie, vei primi ce ţi se cuvine, sper să nu fiu desumflat cum sunt acum, ca după o naştere prea lungă, prea târzie şi prea inutilă, prea cezariană. Mie îmi lipsesc douăzeci de ani din viaţă, tot ce iese acum trebuia să fie publicat în urmă cu două decenii, oricât efort fac (de a fi foarte harnic, de a nu bea, nu fuma, nu iubi pe nimeni şi nimic) tot nu pot să recuperez anii furaţi de soartă.

irinel e tot bolnavă, Eta nu-mi scrie nimic, nu ştiu cum stă cu inima ei, soţia mea legitimă e dărâmată de reumatisme şi fel de fel de crize de existenţialism (ce rost am avut în viaţă de m-am măritat cu un om care mă consideră o simplă menajeră? etc.); doar - să te felicit? - soţia ta era splendidă, sănătoasă, veselă. Puternică, liberă, pe soartă stăpână. L-anri cunoscut şi pe socrul tău. Mi s-a plâns mie că nu e înţeles, că a fost înlăturat, se consideră nedreptăţit. L-am înţeles, l-am aprobat. Asta-i viaţa, dragă Nego, istoria o scriu totdeauna învingătorii.

Singura mea mângâiere şi bucurie este nepoata asta a mea din Petrila (ţi-am trimis eu o poză cu ea? Sau am vrut numai?), la liceul de Filologie de aici. Are acum 16 ani, e firoscoasă, citeşte.

De două ori pe săptămână face engleza cu mine (eu ştiu foarte bine englezeşte, doar că pronunj, cred eu, fiind un total autodidact, ca un şeic arab sarac în petrol); ce să^i faci, traduc cu ea piese de Oscar Wilde, limbă vie, preţioasă, eu încropesc dialoguri imaginare, o fac să râda; aşa am învăţat-o franţuzeşte, acum citeşte deja Rimbaud şi Maurois... O cheamă Monica D. Crăciun, tatăl ei e unicul fiu al sorei mele, din cauza mea a rămas miner, dar e un miner teribil, excelent, luminat foarte. Monica este dragostea mea, unica mea speranţă, pe ea p pregătesc ca să îmi preia manuscrisele, cărţile, în cai că nu aş fi nemuritor, aşa cum eşti tu, de pildă.

Doamnei Lisbeth din Derkum i-am trimis o scrisoare idipata'în nemţeşte, sper că nu a fost prea mâhnită. Mai-‘nou am reluat lecturile în nemţeşte din cauza lui Kepler; o veche obsesie dramaturgică a mea, am zis, să fiu ardelean în toate („a fi ardelean, zice Zaciu că a zis Blaga, înseamnă a duce un gând până la capăt“), să termin şi cu această piesă dedicată memoriei Mamei mele Catherine, care, ca şi mama iui lohannes Kepler, s-a sacrificat ca să salveze opera fiului[1] ei... Cartea ce o citesc se cheamă: „Der Sohn der Hexe“ de Rosmarie Schuder, Editura Rutten § Loening, Berlin, cartea mi-a fost trimisă de nişte colege secretare literare din R.D.G. Mai citesc şi

„Les Somnambules" de Arthur Kostfer, teribil mă interesează acest autor, spune-i te rog lui Edmund, cred că el îl ştie, mi se pare că e ungur de origine... (Tot în legătură cu Kepler). Dacă reuşesc să scriu piesa „Iohannes neînţelesul", atunci o anexez volumului de piese inedite ce le am la Craiova, la „Scrisul Românesc", volum ce va apare, sper, anul viitor. („Bieţii comedianţi", cinci tragi-comedii.)

Regman a fost plecat la Budapesta, în cadrul a nu ştiu ce fel de activitate Agârbiceanu. Zaciu a scos o carte despre „Serile mele cu Ion Agârbiceanu", nu am cumpărat cartea; faci rău, Nego, că nu scrii despre serile noastre cu Agârbiceanu; oare nu noi l-am sărbătorit când a avut 60 de ani? în toamna anului 1952. Mai ţii minte? l-am scris lui Todoran amintindu-i, nu mi-a răspuns la scrisoare, e ciufut. [...] Eu îl consider pe Doinaş un savant în teoria poeziei. Dar Todoran scoate carte după carte despre Blaga. în „Flacăra", am auzit, nu am apucat să citesc, dar procur articolul şi ţi-1 trimit (ţi-am trimis o pagină xerox după debutul tău în „Răscruci", 1940, ai primit-o?) Un reporter a vizitat-o pe doamna Blaga. A găsit-o în cea mai neagră mizerie (e total senilă şi decrepită, fără apă, fără WC, nespălată, într-o cameră sordida, nevizitată de nimeni); Dorii îmi spunea că a angajat o femeie pentru ea. ...

Acum, că am trei exemplare din Istoria lui Călinescu, citesc deseori din el; mă interesează - ai să râzi - mai ales viaţa şi portretele scriitorilor. Am citit viaţa lui Alecsandri şi Ghica, doamne în ce lux au trăit, cât au umblat, ce bani au avut. îmi place şi portretul făcut iui Creangă, Blaga, Bizu... Zău de pot înţelege: Istoria asta, pe care o citesc ca pe un roman, e genială; cym a putut Călinescu să fie atât de submediocru în unele scrieri poetice, teatrale, chiar în primul (Enigma Qtiliei) şi ultimul său roman (Scrinul Negru) care e de zece ori sub Bietul loanide. Nu ştiu dacă nu mă înşel, parca tu ai scris o notă, cu Călinescu Bătrân, cu nevasta de mână, trecând pe bulevard. Teribil. (De când a apărut Istoria lui Călinescu, a dispărut total Piru de pe piaţă; suplinea pe Călinescu, acum nu mai e nevoie de el).

Nu cred să ne mai vedem; „chemări de dispariţie mă sorb", sunt mereu şi tot mai des obsedat de gândul că, în cadrul Cercului, a sosit rândul meu. Sunt cel mai bătrân şi cu cea mai teribilă viaţă avută. Am fost la So- rana acasă, te-a blestemat, te-a lăudat, are un cult fantastic pentru Puiu Stanca, îi scoate un nou volum, are un teanc de cronici în care acesta e declarat, post mentem, mult mai mare decât Radu Stanca, chiar ca fiind primul poet din Cerc (deşi Sorana neagă Cercul!). Doamne, ce noroc au unii cu asemenea femei! Şi Delia iui Cotruş are un cult mistic pentru Puiu, dar ea e tăcută, închisă, nu face nici un fel de gălăgie...

Am obosit, închei; de fapt nici nu ştiu de ce îţi mai scriu; mă tem că lungimea şi stupiditatea scrisorilor

mele te şi plictisesc. Jur că nu vreau să vorbesc despre mine, scrisul acesta e o formă tonică a mea de a scăpa de lespezile grele ale singurătăţilor mele. îmi zic: „numai Nego e mai singur decât mine“! şi atunci îţi scriu ca să facem pe din două această formă de plimbare spre noapte. The long journey into the night. Acum, că sunt profesor de engleză (eu am un cuţit, dar soră-mea merge la şcoală... orice limbă la început e ionesciană), tot mai des îmi vin expresii saxone în minte. De pildă, ieri, am notat (nu se poate traduce în româneşte) These disgusting tomorrows. Diese ekelhafte Ubermorgens, să zicem...

Te anunţ că sunt total împotriva războiului, împotriva armelor atomice (am doua piese cu această temă), împotriva tuturor militarilor din lume.

Te sărută

serg. T.R.D. Sîrbu

Ţi-am trimis şi o nuvelă, „Pisica", apărută în septembrie în „Ramuri". Ai primit-o? Profesorului Miron, la Freiburg, îi trimit luni un exemplar al cărţii mele. La Paris, spre regretul meu, nu cunosc pe nimeni, am stat prea puţin, de români m-am ferit din motivele pe care le cunoşti. Dar ţi-am urmat sfaturile şi bine am făcut.

fui la Derkum acum câteva zile (după multă absenţă, căci ei trecură prin diferite nenorociri: mama lui asasinată la Frankfurt, nepotul lui căzut în războiul din Liban), când tocmai sosise lunga ta epistolă germană scrisă doamnei şi care doamnă Elisabeth era teribil de încântată de atenţia ce i-ai acordat. Bineînţeles că şi eu m-am amuzat de hazurile tale de necazuri, fără a avea nici un fel de necazuri, eu, aici, sunt mai mult moros decât cu haz, probabil din cauza acutei singurătăţi, căci oricât de buni amici mi-ar fi Henry Miller şi Ezra Pound, Grable (dacă încă nu l-ai, citeşte-l de îndată, fiindcă te ţii dramaturg), Robert Walser ori Beckett, ei sunt morţi sau ca şi (apropo de ultimul care e.„ca şi“, află că mie nu-mi plac decât autorii dramatici ale căror opere nu lasă loc nici unei speranţe). Pe aici, unde trecu aproape anul de când trecuşi, lumea de altminteri a cam început să te uite. Astfel, Lya Gurzenich, fosta ta studentă la care ai locuit cinci săptămâni în Aachen, şi cu care m-am întâlnit alaltăieri la operă, la „Arabella" de Richard Strauss (era superb îmbrăcată, căci era premieră, sobră şi picant totodată, numai negru şi brun şi cam biju- teriată dar numai cu aur), nici nu m-a întrebat de tine şi când i-am amintit humele tău s-a făcut că nu recep- tează: oare e supărată pe tine? Nu uita că atunci când ai plecat i-ai promis o ladă întreagă cu ceramică oltenească! Dar ca să nu mint, am remarcat totuşi pe degetul ei inelul - zău că e grozav de frumos! - pe care ţi l-a dat unchiul tău din Dusseldorf şi tu i l-ai făcut ei cadou. Poate mai bine

Koln, 10 decembrie 1982

Dragă Gary,

ţineai inelul pentru tine şi-i trimiteai în schimb oalele! Mi-a scris din Berlin Hans Rosbant, care zicea anul trecut că vrea să-ţi joace piesele şi de asemeni nu aminteşte nimic despre tine. Poate nu i-ai mai dat tu nici un semn de viaţă? Bagă de seamă, că pe aici chiar şi artiştii sunt mai formalişti. Iar dacă nu mă înşe), parcă i-aipromjs că-l inviţi la Craiova. Cum te ştiu cam hăbăuc şi neserios, poate ai neglijat să-i trimiţi invitaţia. Vorbit-ai în senstil ăsta cu Everac? Dacă eu sunt cinic şi prost, iar tu inteligent şi sentimental, asta nu înseamnă că nu trebuie să iei în seamă apropourile mele. Oricum, ţine-mă la curent cu ceea ce nu numai te dar şi mă interesează. Altfel raţia şi hapul riscă a fi fără efect. Te rog să transmiţi sărutări de mâini Evelynei şi multe salutări calde lui Liniciu Stratulat şi lui Milu Ciom- poritu!

Al tău

Nego

P.S. Chiar am primit impozantul tău op dramatic; cum aştept cu mai mare nerăbdare volumul de proză!

Craiova, 11 decembrie 1982

Dragă Pitu,

Ieri mi-a sosit scrisoarea ta din 13 nov. Probabil, un răspuns la o scrisoare a mea din... 13 sept., în care îţi vorbeam despre cele ce mi-ai scris în 13 august. Vezi, e greu, nu e totuna să dansezi Tango sau să dansezi Menuet, Gavotă etc. Azi, când îţi scriu, ştiu că ţi-am scris în medie două-trei scrisori pe lună, că într-o lungă scrisoare ţi-am mulţumit de cele 600 gr de cafea primite, că, din cauza unor dificultăţi ale poştei locale, nu ţi-am trimis încă Istoria Literaturii a lui Călinescu, ţi-am trimis o foaie din Vatra în vară (cu un fel de autobiografie a mea), acum o lună ţi-am trimis o altă foaie din „Ramuri" cu o nuvelă, „Pisica" etc. etc., deci stăm bine.

Lucrul cel mai important *e* faptul că, din Bucureşti, ţi-am expediat un exemplar al volumului meu proaspăt ieşit „Arca Bunei Speranţe", Teatru Comentat, 7 drame, plus bibliografie. îţi voi trimite şi din Craiova, o dată cu Istoria lui Călinescu (asta înainte de Crăciun, îţi voi explica de ce) alte două exemplare, plus un volum al meu de povestiri pentru copii pentru fiul tău „cuminte şi bun “ (chiar dacă nu citeşte româneşte). Fiindcă, iubitul şi îndepărtatul meu amic, un volum de teatru se plăteşte

mai puţin, se consideră un fel de a doua ediţie, tocmai fiindcă fiecare piesă fusese achiziţionată în vederea premierei pe scenă. Deci am cheltuit enorm (chiar şi cafeaua ta, Dieu merci, mi-a deschis nişte inimi şi nişte uşi la Bucureşti), soţia mea, olteancă practică dar păguboasă (din cauza mea), mi-a spus: „dragul meu, încă o carte ca asta şi putem să ne vindem şi televizorul[1]'. Deci pe 15 iau banii la Fond, mă repun pe linia de plutire, şi atunci mă achit de obligaţia de a-Ji trimite Călinescul (pe care Doinaş l-a procurat şi plătit, ca să ştii; eu mă ocup numai de poştă). între timp intrai la tipar cu volumul de nuvele, încep o altă cavalerie, sper mai uşoară, mai lucrativă, volumul acesta va fi pe piaţă în februarie... Iar cel de comedii, care aşteaptă de mult aici la Craiova, sincer să spun, nu ştiu când îl voi vedea. Cu aceste trei volume, o visez pe Mama şi parcă-i spun în vis, aşa: „Ei, şi uite aşa, ceaca-paca, într-o bună zi mă pomenii că am şi eu o operă literară...".

Să-ţi spun, americanule, câteva lucruri despre dramele pe care le vei citi, dar pe care trebuie să le citeşti în contextul de aici... E stupid să încerc a-ţi explica ce şi cum... dar adevărul este că am suferit oricum fiindcă nici unul din criticii din Cercul Literar (sau vecini cu noi) nu mai citesc Teatru. Nici Nego, Regman, Balotă, Doinaş (e un excelent teoreticean în Poezie). Or, orice mi-ar spune, eu continui tradiţia Blaga, Stanca şi încerc să scriu Literatură Dramatică, beletristică, în cadrul genului dramatic, mai nou eliminat din toate Istoriile literare (au rămas: Liricul, Epicul şi Critica. Atât). Deci, tocmai fiindcă am fost permanent jignit de modul în care mă „citeau" sau mă „descifrau" sau mă „încifrau" diferiţi regizori de circumstanţă, m-am încăpăţânat de a scrie texte

clare, ce se refuză unor. alte simboluri scenice decât cele gândite de mine. Am avut o păţanie cu „Arca", în care un regizor mi-a „văzut" în ea o dramă homo- sexuală. Fraţii cei mari, Sem şi Ham, nu se bat pentru Arcă şi Ara (Femeia), ci pentru... curul tânăr al fratelui cel mic, lafet. Am interzis spectacolul. Dacă regizorul
simte nevoia unui cur, nu are decât să şi-l scrie singur. Am o piesă în volum în care totul se axează pe prezenţa unui covor oltenesc, ca simbol. Ei, bine, s-a jucat piesa (şi-n aceste zile, am auzit, această versiune craio- veană a ei va fi prezentată la Televiziune, bineînţeles procustată la cele 90 minute reglementate), fără scena finală cu incantarea covorului ca loc sacru, pe care se comite o jertfă. Am schimbat titlul piesei la premiera craio- veană, am scos covorul, cum se zice în teatru, „l-am scopit de esenţă", titlul cu care se va juca la TV „Seară de taină". în sfârşit, revin; ştiu că piesele mele sunt mai lungi decât timpul cinematografic sau cel TV - dar eu consider că „trebuie să revenim la timpul specific al Teatrului", care e altul decât cel al filmului, al serialelor etc. O piesă trebuie să aibă L'espace d'une soiree. Şi ca lectură, şi ca spectacol, să ţina loc de ceremonial. (Prostii: Vaticanul a micşorat timpul liturgic; de pildă, o predică nu are voie să fie mai lungă decât trei credo-uri...).

Despre „Pragul" trebuie să-ţi spun că iniţial a fost un scenariu, (acest prim text îl am tradus în englezeşte de regretata mea amică Catinca Ralea, nu am timp să-l transcriu că ţi l-as trimite); am zis, scenariul nu e încă gen literar, să-l transform în dramă. Euăş fi singurul, dintre toţi prietenii mei, care, fără nici o exagerare, am fost considerat mort de două ori. Deci cunosc pe pielea mea ce .înseamnă să te întorci în viaţă, spre marea dezolare a celor care ţi-au luat şi locul (la slujbă), şi nevasta, şi cărţile, chiar şi competenţa. Deci: morţii cu morţii - cine ! a murit să stea pe fund, cea mai neagră veşnicie poate fi mâi luminoasa decât un început de carieră, decât o înviere din morţi. îmi place Christos, după înviere nu a mai făcut nici o minune, s-a grăbit să se întoarcă de-a Dreapta Tatălui. Blaga are o poezie, mi-e lene s-o caut, în care, întrebat daca ar mai vrea să aibă parte de încă o existenţă, (viaţă) - răspuns: „eu, NU, Amin!" Adevărul e că ne cam pierdem viaţa, câştigându-ne existenţa.

Acum că volumul e gata - mi se pare un copil la a cărui naştere a murit iubita mea nevastă. Una e să
naşti nouă luni, normal, alta e să ai nevoie de cezariană, la 19 ani după termenul fiziologic şi istoric. Nu?

De două lucruri m-am bucurat în scrisoarea ta. Adică de trei:

1. Că ai fiu bun şi inteligent. îţi voi trimite o carte, uriaşa mea durere, urletul meu spre

ceruri, drama acută şi cronică a nopţilor mele de insomnii şi regrete, se leagă de faptul ca am pierdut şansa de a avea un copil. Prima mea soţie a avut cu mine acel nenorocit R.H., a făcut mai târziu un copil cu un ştab, în timpul în pare eu umblam cu Virgiliu într-o barca. Cu actuala, eram bătrân, ea se şi temea de mine, aveam 47 de ani, ieşeam dintr-o mină, aveam o sută de tinichele legate de coada şi nervii mei. Acum m-am ataşat de o Monică, unica mea nepoată, are acum 16 ani, face liceul, Filoloagă şi Firos- coasă, stă la internat aici la Craiova, iese sâmbătă, fac cu ea engleza, acum citim împreună pe Lamb, acele rezumate după piesele lui Shakespeare. Eu citesc (şi scriu) suportabil englezeşti, dar, ca orice autodidact, pronunţ, probably, comme une vache espagnole, sau, mai rău, ca un Şeik arab sărac şi în petrol. Dar va învăţa să în- ţeleaga şi să citească, bani de profesor particular nu am, şi ajşoi, am auzit eu cam ce fel de englezească ox- fordo-baileşteană se predă cu banii fraierilor de către anumiţi garabeţi neduşi la biserică...

2. Că scrii un studiu (sau o carte) despre Bieder- meier. Stil de mobilă, pentru mine: de operetă, de cofetărie, de fericită şi inconştientă burghezie: de cozonac, oglindă şi bovarism kezaro-crăiesc. Numai Ardealul a cunoscut Biedermeierul, acasă aveam mobile proletare „Lengyel" Arad, garantierte echte Biedermeier. Mi s-a spus că există şi o poezie şi un teatru (bulevardier); cred că „Casina“ tatălui meu, cafeneaua ungurească şi vieneză, o anume gazetărie, Witzul, datoriile de onoare la cărţi (Ferbli, Poker), sărurile contra leşinurilor cucoanelor, lectura romanelor fascicole, Lola Stein, Courths- Mahler, Pittigrilli. în orice caz, Internaţionala II şi o brav- laşă burghezie, care, culmea, a fost singura clasă ce s-a ridicat împotriva propriilor valori, predicându-şi propria pieire. Bunica mea care a fost ceva „Haushălterin" (eufemism pentru servitoare) la nişte „domni"din Czerno- witsch, folosea încă expresia „ich biedere mich an“, formulă ce nu am mai auzit-o niciodată. Când voi avea timp, îţi transcriu o pagină din romanul la care lucrez acum; eram pe moarte, nu spun unde, şi am deodată un vis din altă copilărie: eine Sonntagspromenade, în park, fanfara cântând un vals lent, foarte lent, ofiţeri, servitoare, copii jucându-se cu mingi, biciclişti cu roate din faţă uriaşă, un havuz cu îngeraşi, vestea că Silber- gold a dat faliment şi s-a împuşcat şi că (ţumoasa Fanny, soţia Geheimsratului von Klebel, îl înşală cu ruinatul conte Eszterhâzy, care a fost mutat disciplinar în garnizoană, la regimentul de Dorobanţi... şi care îi mănâncă banii, promiţându-i că o va lua la Wien... Cred că Biedermeier nu e numai un gen de interior şi mobilă, e un stil de viaţă, o fază istorică, un capitol âl Europei. (Mayerling şi Sarajevo sunt tragediile care au pus capăt acestui „stil"), lartă-mă, dar, la Cluj, un fost fanatic pro- letcult, poetul Aurel Rău, are cea mai frumoasă colecţie de mobilă Biedermeier - aşa cum regretatul Baconski avea (în întrecere socialistă cu primul) cea mai frumoasă colecţie de mobilă

Empire. (Nuvela mea „Enuresis nocturna", pe care o vei citi în volumul ce e sub tipar, mi se pare mie a fi duioasă satirizare a acestei lumi.)

3. îmi scrii despre a doua soţie foarte puţin; mai mult despre prima. Sunt foarte sensibil la acest subiect, şi eu am avut o primă soţie, acum e soţia unui mare fost-ştab, pensionat şi senilizat complet. Ea a fost de faţă la cei câţiva ani de Cerc Literar la Cluj (1940-1954), a asistat la toate discuţiile noastre (Nego, Balotă, Enes- cu, Rudi Schuller etc.j, pe acea vreme eram pasionat de Istoria Artelor, aveam o frumoasă bibliotecă de specialităţi.[...] Stanca a avut cea mai cerească vorbă: „Gary, mi-a spus, nu ridica femeia în ceruri că se fute cu îngerii" (cer scuze pentru cuvântul „îngerii")... (Bietul Stanca! Ne povestea cum a fost cu el prima oară la

Gary

„curve", la „Hawai" în Sibiu. O cameră verde, o femeie verde, un divan verde. Un act verde. Apoi, eu, gol, stăteam verde în mijlocul camerei? Ce stai ca un dobitoc? strigă femeia. Ce să fac? întreb eu. Spală-te, nu vezi ligheanul? Şi atunci, eu m-am dus spre ligheanul (verde) şi m-am spălat. Pe faţă).

Vă sărut pe toţi, la mulţi ani, 1983.

P.S. Mi se pare ridicol să trimiţi peste Atlantic cafea. Cele mai practice pachete sunt cele de 1 kg, în care să nu fie decât 3 1/2 pungi de 1/4 kg. Cu plic cu tot, 1 kg scris clar „Cafea" pe recipisă. Aceste pungi ajung. Dar nu te obosi, mă descurc. Având cel mai profund dispreţ faţă de politica speculei maselor, lupt pentru pace şi împotriva drogurilor şi şomajului.

Ueber Nego, Iată că ieri primiţi fotografi# făcută la Mare în Septembrie, Tu o veirecunoaşte pe Mala iei- ciu (oare te iubeşte); Edmund poate o va recunoaşte pe Eva Szemler'Lendvay (cea cu ochelari);

Ţi-am trimis de două săptămâni cartea mea. Şi Ita ţi-a trimis câteva. Volumul de proză este şub tipar, va fl gata în februarie-martie. îţi scriu des, mult/ mi tem că nu primeşti scrisorile mele, nevinovate şi puerile, iau am început să te plictisesc? Cărţile promis© lui Idmund (Istoria Literaturii de Călineseu) le pun ia Poştă, în ia- nuarie. Acum totul e foarte aglomerat - iar eu, în aştep- tarea onorarilor, f.f. strâmtorat

îţi doresc un an nou fericit,

Qary

este adevărat că noi l-am sărbătorit pe Agârbiceanu în 1952 (când împlinea 70 de ani): tu, eu, Todoran, Enes- cu, Balotă - cei care am vorbit, fiecare cu un mic eseu asupra unui aspect al operei lui (eu despre „Arhanghelii") şi au mai participat Iencica (dacă nu mă înşel), Monica Lazăr şi Rozi. Eu am aranjat totul cu fiica lui Agârbiceanu, Maria Magdalena, cu care eram prieten şi coleg la biblioteca Academiei. Aflasem că se pregăteau să-l sărbătorească, tot „particular", Blaga, Liviu Rusu, Muşlea şi Breaţu (aflasem de la Muşlea) poate şi D. Popovici (dacă mai trăia?) - întreabă-l pe L. Rusu. Cu Maria Magdalena Agârbiceanu am aranjat aşa, ca să nu-l prevină pe tatăl ei de venirea noastră, ca să-i facem o surpriză mare (el era atunci complet „uitat"). Totuşi, după ce ne-am ţinut „cuvântările", ni s-a servit un bufet copios şi vin bun, din belşug. Bătrânul era teribil de emoţionat în răspunsul său, îi tremura glasul, ochii în lacrimi - ne-a povestit din trecutul lui literar şi mizeriile actuale. Mai târziu ne-a mărturisit că de când fusese închis nu mai scrisese nimic („secase" brusc), dar după sărbătorirea noastră i-a revenit ca prin minune pofta de lucru. Peste cinci ani, la Cluţ, a fost sărbătorirea oficială organizată de Ion Brad. Intre timp Agârbi- ceanu

Cralova, 18 dec. 1982

fusese reabilitat iar eu publicasem în „Viaţa românească" un studiu amplu despre el (se găseşte in volumul meu „Scriitori moderni"). Dar nici unul dintre noi n-a fost invitat, deşi Agârbiceanu ne-a propus lui Brad, spunându-i: „păi ei m-au sărbătorit când de voi eram uitat". Din întâmplare eu (care locuiam deja la Bucureşti) mă găseam atunci chiar în Cluj şi oficialităţile sărbătoreşti ştiau de prezenţa mea, totuşi au socotit că era mai bine să nu apar... După (a doua zi), l-am vizitât acasă pe Agârbiceanu, să-l felicit şi eu personal, şi, cu toate că bătrânul era de fapt încântat de sărbătorirea oficială şi ieşirea din „uitare", mi-a mărturisit că neinvitareâ celor care l-au sărbătorit din inimă, cu cinci ani în urmă, l-a amărât foarte mult şi că pentru el adevărata sărbătorire rămâne pentru totdeauna cea din 1952... adică sărbătorirea Cercului literar. Ar fi bine să se amintească astăzi toate astea. Poate o faci tu, cu o ocazie, în presă, folosind rândurile mele de aici. Controlează însa datele, căci eu aici nu am posibilitatea să le verific. Nu discuta cu Todoran, căci prezenţa Măriuchii Lazăr îl „deranjează" în familie...

Dragă Gari, te rog telefonează-i lui Doinaş şi spune-i din partea mea că e foarte important să predea ataşatului cultural sau locţiitorului său o confirmare scrisă pentru DAAD că îşi menţine decizia de a veni ca bursier la 1 aprilie 1983. Să nu se refere deloc la program, căci de fapt se va aranja cu el, aici.

Iţi repet, May a fost extrem de încântată de scrisoarea ta în limba ei: greşelile gramaticale şi ortografice nu le-am remarcat decât... eu. Dar te invidiez pentru curajul (binevenit) de a scrie nemţeşte, fără să-ţi pese de aceste greşeli. Pe mine mă ucide inhibiţia, care îmi taie curajul şi-mi gâtuie îndemnul.

An nou fericit şi cu noroc

Cu totul întâmplător (dând un telefon Etei, care s-a întâlnit cu Doinaş la Bucureşti) aflai groaznica veste în legătură cu mama lui Edmund.

Sunt un sentimental, personal când simt nevoia să mă rog - o fac rugându-mă spiritului mamei mele; ea mijloceşte pentru mine, având excelente relaţii şi mare influenţă în ceruri.

Aş dori să te rog (eu între timp, conform stupidului meu obicei, am continuat să scriu la Derkum, ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat. Ţi-am scris şi ţie mult). Acum, pentru o vreme, intru într-un post de rugăciune şi de tăcere. Şi de singurătate (un simplu antrenament de rutină pour l'au-delâ.)

Te rog găseşte tonul şi momentul de a transmite lui Edmund şi doamnei Lisbeth (căreia îi cer scuze pentru idioţi a unor scrisori) imensul meu regret pentru cele care s-au întâmplat în acel Frankfurt fatal.

Sper că ai primit cărţile mele; eu, acum din motive pur financiare, până spre 15 ianuarie, plec la Petroşani. Aştept câteva rânduri de la tine; dacă nu ai timp pentru

Cralova, 18 dec. 1982

o scrisoare, te rog să îţi faci timp mai târziu să fmi oferi volumele acelor literaţi care mă cunosc şi care se pricep. Scrijelează-mi două vorbe pe o ilustrată de catedrală, eu sunt fericit să te ştiu sănătos, restul, tout le reste est litterature.

îmi scrie Pilu, este mai sociabil decât eşti tu. Azi e ziua lui Doinaş, a primit (am auzit) premiul special al Uniunii (împreună cu Beniuc, Clopoţel, Geo Dumitrescu

- cel puţin aşa mi-a spus Eta la telefon, e cazul să-l feliciţi, eu mă rezerv pentru Beniuc).

încă o dată, Nego: te implor să trimiţi celor din Derkum empathia mea profundă.

Tu să fii sănătos, cuminte, iubit de muze, zei şi de toate soţiile prietenilor tăi. Te sărută,

Gary şi Lizi

Stimată domnişoară Nego,

încerc să mă adaptez premizelor teatrului modern. Nu ştiu dacă aţi binevoit să primiţi scrisoarea mea anterioară (din anul trecut) în care vă vorbeam de teribila inovaţie saxo-anglonă în materie de teatru hiper-modern; eroii clasici apar pe scenă cu sexul (sexus est omen, nomen, amen!) schimbat; personal am un nume şi renume mult prea masculin (sunt autor şi nu personaj), eu nu pot să-mi permit luxul, la bătrâneţe, de a-mi schimba sexul (deşi, acum, chiar nu mai are importanţă; vorba domnului Carandino: „sunt mascul numai ca pronume personal dar numai la persoana a treia singular"): dar gândindu-mă, mai ales după ultima (singura) scrisoare (din 10 decembrie) pe care am primit-o, la Tine, m-am hotărât că te voi supune, primul, acestui „licenz" dramatic, inversându-ţi androginia; şi îţi voi scrie ca unei domnişoare bătrâne, bigote, bogate şi zgârcite, pe care sper să o moştenesc (având ea cea mai bogată colecţie de idei în spirt, de autografe celebre, de memorie şi memorii în sertar şi, mai ales, un paşaport cu cele mai mujte ştampile).

De altfel, scrii despre mine ca despre o umbră tristă: eu sunt stafia care nu mai umblă prin Europa, îmi

spui că până şi fostele mele amante (c 'acţionare de oale olteneşti) m-au trecut în rândul obiectelor uitate. Sunt foarte mâhnit, constat acest fenomen şi aici, acasă. Am avut la dispoziţie, de-a lungul Candidei meL vieţi, timpul necesar, ca să reşerş amantele pierdute. Am numărat 186 de nume, în asta neintrând, bineînţeles, damele incognito din gări (Teiuş, Simeria, Vinţu de Jos, Copşa Mică), damele din locande (Hawai, Rozsika etc.), damele poete. Ei bine, din acest fastuos număr de don-juanice performanţe, la ora asta nu îmi mai amintesc decât vreo zece şi nu mai sunt amintit decât de vreo trei, care au devenit atât de senile că citesc Teatru şi speră ca eu să iau premiul Asociaţiei Scriitorilor Zoote- hnicieni din Băileşti (ceea ce nu e cazul).

Cralova, 18 dec. 1982

Am călătorit cu o doamnă (care ştia şi nemţeşte), era numai cearcăne, sbârcituri, vene vinete, plină de false ghiuluri, de false lecturi, m-am întreţinut cu ea, într-un personal, timp de 5 ore. Abia aproape de coborâre (la Coţofenii din Deal) am stabilit, printr-o străfulgerare mistică, faptul că aceiastă doamnă, în tinereţe, îmi fusese apropiată iubită, ne-am îmbolnăvit reciproc de aceeaşi boală ruşinoasă, ne-am iubit şi ne-am şi bătut frumos (aproape ca în romanele ruseşti); dar nu mai ţineam minte nici oraşul în care a avut loc împreunarea noastră, nici numele ei şi nici măcar calificativul STAS al dulcelui ei sex; ea îmi spunea „Ghiţă, Ghiţă - dacă nu erai porc, te făceam om“. M-am despărţit de ea în excelenţi termeni, abia după coborâre, mi-am dat seama că nu o întrebasem ce pensie are, nici de unde se aprovizionează. O pierdusem definitiv, încă o insulă a Timpului „foutu“, scufundată sub apele oceanului uitării.

îmi spui de iubitele mele risipite prin putredul Occident. Se poate. îmi vorbeşti de o domnişoară din Aachen, fosta mea elevă: am uitat-o (niciodată nu m-am încurcat cu fostele mele eleve); vag îmi aduc aminte de Ana Maier, de Ştefania Dorn, de Mona Cîmpineanu, de Lis- beth Mocanu. Lui Lisbeth i-am trimis cartea mea, s-a întors, îi greşisem adresa (asta din cauza emoţiei), I-o voi trimite de îndată ce mă îmbogăţesc. Nu am luat banii de la Fond, aştept plata din ianuarie; atunci îţi voi trimite cartea mea şi lui Wolf, profesorului Miron şi atât. îţi las ţie în grijă lectoratul feminin, tot eşti tu un pic de lector de română, îmi şi închipui ce studente aschimodii ai acolo în Munster. (De când ai devenit conferenţiar universitar, mereu aştept să mă invite şi pe mine Universitatea din Craiova la un ciclu de prelegeri despre Cercul Literar. Nimic. Aici nu exist. încă. Aici a trecut Piru. Care detestă Cercul Literar. Nu aş dori să citeşti ce scrie despre tine în ediţia de buzunar a Istoriei-Literaturii Române).

Nu aştept să mă citeşti. Mai nou, criticii se citesc numai între ei. Apar zece cărţi de critică, la trei de poezie şi nici una de proză. Critica a devenit stăpâna Literelor şi a Filosofiei, und leider auch Theologie. în critică s-a refugiat spiritul speculant, speculativ, speculator etc. Critica se întrece prin a fi din ce în ce peste, în afara, supra literaturii. Poporul nu o citeşte, creatorii, câţi nu au sucombat în lupjta singulară ce o duceau cu editorii, se pot considera un simplu pretext al unui dialog între taberele critice. Ca şi textul teatral (simplă materie primă în mâna unui morosopf regisor) şi textul literar a fost creat de Dumnezeu ca să aibă o justificare: cei 300 de tineri şi mai bătrâni critici literari din România. înainte critici deveneau doar premianţii oligofreni din licee, cei „buni la română[11], indivizii rămaşi pe dinafară la repartizarea spre muze: refuzaţii de filospfie, de poezie (Oana), de metafizică, de rogacione... în Bucureşti, la ora asta, există pe puţin 100 de ipochimeni, capabili să vorbească ore întregi cu ochii deschişi despre Chagall sau Arp, dar incapabili să

Cralova, 18 dec. 1982

deosebească fotografia unui cu[illegible]al de simbolul chinezesc al ceaiului rusesc. Ca să te linişteşti, voi face rost de Teatrul comentat de Eve- rac; ţin mult să citeşti „Fluture pe Lampă", abia atunci îţi vei da seama ce mare autor este I.D.S. Iohannes, neînţelesul. Şi teatrul ca şi proza (mai nou) trebuie clasificat în două:Teatrul suferit (îndurat) şi Teatru ne-sufe- rit (auzit numai; neîndurat pe piele proprie). Eu îţi dau premiul Gono-court, dacă reuşeşti să citeşti ultimul roman al lui D.R. „Tiron B“. Dar, vei zice, invidia vorbeşte în mine; D.R. a scris într-un singur an 19 piese, fiecare i se joacă în trei teatre şi eu, în schimb, aştept, cu cele mai proletare piese ale mele, în medie câte 19 ani. „Frunze care ard“ a fost scrisă în 1951; s-a reprezentat în 1969, după ce am lichidat cu sovromurile. „Simion" a fost scris în 1964, s-a jucat abia anul trecut, dar numai fiindcă am început să avem un plan de încurajare a cio- bănitului patriarhal.

Mi-am petrecut aşa-zisul Revelion la sora mea, la Petroşani. Sobru, citind cu îndârjire „Fraţii Karamazov". Deşi parcă am mai citit romanul ăsta (am vorbit ex-ca- tedra despre el), acum mi s-a părut o uluitoare revelaţie. O didactică, şcolărească introducere în Istoria Sufletului Rusesc Contemporan. O fabulă despre eterna crimă, eternul nevinovat, eterna bestialitate a Binelui, eterna bunătate a Diavolului. Cartea e teribil de clară, e cea mai profetică din tot ce a scris acest cel-mai-su- ferit-şuferindsuferitor care a fost marele Fiodor.

în luna asta fac corecturile la volumul de proze; se culege acum. Volumul de „comedii" (inedite, nejucate) va intra în lucru în februarie. Tare aş vrea să adaug la acest volum povestea lui Kepler, care mă obsedează. Dar scriu roman, un autor singuratic ca mine, se mişcă în lungimea de undă a ceea ce scrie acum, hic et nune, .şi nu a ceea ce a scris în vieţile sale anterioare. între piesele mele şi eu, cel de azi, e o mutaţie biogenetică. Sunt altă specie animală, am năpârlit vechile piei de şarpe, acum am devenit un balaur blând şi universal ironic. Vreau să scap de cărţile scrise, să le public, să le ştiu în raft. Până la sfârşitul vieţii mele (care e foarte aproape, mă ocup de astrologie, ghicesc nu numai în palme, pot ghici şi în intestinele unor păsări, deşi sunt greu de găsit, şi mai greu de vânat), timp de acum doi-trei ani de zile, voi lucra obstinat de romanele de finish. Sinteza ta critică despre „Ion D. Sîrbu, sau ridicolul ca formă de mântuire" nu îl voi mai apuca. Te vei lău ‘a că m-ai cunoscut, că m-ai îndrumat, că mi-ai salvat viaţa. Eu, memoriile mele nu pot să le scriu; Preda a scris viaţa unui oarecare Petrini (nu Petrila), fiu de muncitor, asistent universitar la filosofie, în Cluj, apoi la pârnaie, mină, deratizare, soţia lui se căsătoreşte cu un ministru, lată ca- ricatura unui Candid vatah, ea poate fi imaginată la Mo- goşoaia, şi fără nici o greutate, seamănă leit cu viaţa mea. E atât de banală existenţa pe care am dus-o, încât chiar şi Literatura mi-â luat-o înainte. înainte de a o povesti cuiva, am fost dejâ inventat.

Cralova, 18 dec. 1982

Stimată domnişoară, regret că scrisorile mele stupide au picat la Derkum în momente atât de tragice. Acum nu le scriu, aştept să uite, să se vindece. Cum am bani, îi trimit lui Edmiind (şi lui Pilu) Istoria Literaturii Române de Călinescu - aşa cum am promis. Pentru buna mea Kollegin Lisbeth, prin Dţ. Telea Sibiu, umplu o valiză cu ceramică de Vîlcea şi Ţîrnave şi cu prima ocazie i le trimit. La Sibiu se fac celebre târguri de oale şi ulcele, sper să mai apuc unul.

Pe prietenul din Berlin, care vrea s'ă-mi joace piesa, l-am uitat. Lui Dionisie Apostatul i-am trimis un exemplar, nu-mi scrie, mă dispreţuieşte, treaba lui. Versiunea aermană o am, ce să fac dacă singura lozincă ce am invăţat-o din pagina a Ii-a a ziarelor germane a fost (vor- bindu-se despre literatură): „Keine Shickeria, ohne Sho- ckeria". Stupidă - dar adevărată.

Nu a nins la noi, avem o formă stranie de secetă de iarnă. Nici la Petroşani nu ninsese decât foarte puţin. La noi „mais ou sont Ies neiges d'antan" nu e vers, ci lăcrămaţie agricolă.

Despre soţia ta nihil sine deo. E bună cu mine, abia aştept să o văd. Regmanii sunt placizi, blânzi, dar vor să-şi cumpere un câine rău. Ioanichie a tradus frumos pe Esenin, e tradus frumos de ştii tu cine. Doinaş e greu de văzut, a devenit stihie, am auzit că vrea să-şi facă o culă poetică la caporalul Alexa. Dar Irinel vrea la Cluj. De Balotă nimic rău nu pot să-ţi mai spun. Ţi-am

scris o muffftrie de scrisori teribile; despre nunta lui Daddy, despre prof. Mateescu sau Zamfirescu, despre Fufa Baba Gui etc. Nu îmi spui nimic despre aceste preţioase documente ale post-mortem-ului nostru. Eşti un leneş, un solitar îngâmfat, un candidat la paranoie ceza- rică, despre singurătatea ta scriu eu acum o poveste satirică, ştiinţifico-fantastică. („Povestea veselă" a lui Ramon Ocg).

îţi transmit urarea mea, ce eu am primit-o de la Conducerea Uniunii noastre; ca să vezi şi să nu-ţi vină să crezi că Petru Vintilă e Chagallul nostru oficial. Să-ţi fie dor de ţară, să crăpi invidiindu-ne, fliegende Hollân- der, Lumpacius Vagabondus, dezertor conjugal, „Hoch- stapler und Poet dazu". (mit Entfremdung)

Te îmbrăţişează brechtian

Gary

Soţia mea Kunegunda a terminat acum o mie de ode; vrea să se lanseze. îţi trimit volumul ei. E vesel. Altfel, ea continuă să-ţi fie fidelă. Şi te sărută!

10 - Traversarea Cortinei

sper că ai primit cele două scrisori ale mele (ultima privitoare la Agârbiceanu). Cât priveşte ultima epistolă trimisă aici, ea a stârnit deliciul şi încântarea adresantei, care de altfel ţi-a şi răspuns: îi eşti cel mai simpatic dintre toţi cei care au trecut prin Derkum: să vedem cum o să-i placă mai ţeposul Pilu, care va veni şi el în vară ca bursier DAAD (sunt foarte mulţumit că mi'-a reuşit şi figura asta!). De la Regman am primit două scrisori şi o ilustrată şi i-am răspuns la toate pe larg; de la Eta una epistolă, de asemeni îi răspunsei. Uii i-am trimis trei me- sagii, probabil că poşta i le-a predat. Lui Irinel i-am trimis o carte, lui Doinaş două volume - te rog intere- sează-te tu dacă s-au primit, căci ei nu au obiceiul de a răspunde sau confirma. Aici m-am aflat de sărbători, căci doamna râmând singură şi fiindu-i frică, avui rol de paznic: trebuia de fapt să dau şi eu o goană până la Viena, dar din menţionata cauză renunţai. Prin Renania şi Vestfalia ninse o singură dată, bogat (chiar într-o seară, miercuri când mă qălătoream de întoarcere de la Munster la Koln), cu efect feeric, deoarece în faţa caselor ardeau becurile în brazii de Crăciun, însă fără spor, căci a doua zi nici urmă de zăpadă. Dar luminaţia continuă încă: aseară, întorcându-ne cu maşina de la Bonn, unde furăm să vizităm o expoziţie, trecurăm prin marea comună Rheinbach, de fapt o uliţă foarte lungă cu faţadele nordice, ţuguiate, luminate încă risipitor: conturul faţadelor, vitrinelor şi ghirlănzile, atârnând deasupra străzii în tot lungul ei, ardeau în becuri: un fel de decor copilăresc dintr-un ev mediu stăpânit de Edison, ca să te îmbăt cu poezie de carte poştală... Şi cu asta basta!

Nego

406 French Dr.

Silver Spring MD 20901 Jan. 6, 1983

Dragul meu Iugoslav,

Mulţumesc pentru poza crunt-nobil sugestivă (dacă scrie cineva un articol despre „nobleţe şi autohtonie" la români, i-o sugerez spre ilustrare. Am primit toate scrisorile cu extrase etc., nu 2-3 pe lună cum spui tu, dar cam una pe lună. (Ţin totul ca un hârciog, mă văd inundat de ele). Ocazional, voi mai trimite cafea, dar deocamdată să mă văd scăpat de neamurile care m-au invadat imigrant. Buimăciţi complet, monogloţi, non-cali- ficaţi, îmi stau pe cap, transformându-mi casa în balamuc şi bugetul în fâşii. Culmea este că pe ei (mai exact pe fratele meu, nu şi familia-i) îi mai şi iubesc, aşa că starea mea psihologică este una de totală confuzie.

Biedermeierul văzut de jos în sus este cam ce spui; de la înălţime regulată este însă ultima epocă europeană în care culturalul şi socialul se află într-o oarecare balanţă şi dreaptă legătură. Eu îi spun „epoca olimpică a burgheziei".

Cărţile tale le aştept cu nerăbdare. Sună, în descrierea ta, ca un Platon Pardău purificat (îl admir pe acest scriitor, trebuie să spun, e explicativ).

Felicitările de Crăciun creează o mare distanţă: nu pot spune că apropie, ci mai mult că depărtează oamenii, întrucât se substituie unor epistole mai reale.

îţi trimit şi eu o poză a nevestei şi copilului. Făcută de mine, poza combină lipsa de talent cu pretenţia de a crea un cadru social-estetic al verii trecute, rezultatul fiind dezastruos, fireşte; altceva n-am ca să mă revanşez. Oricum, meţionez locul: Cape May (New Jersey); mai demult veneau philadelphienii bogaţi să se distreze. Acum e melancolica, parca ar descinde din Cehov, cu pavilioane şi foişoare, pensiuni pretenţios-sincjuratice, ca un Călimăneşti ideal, ocolit de cursul vremii.

Al tău, plictisit şi neschimbat

V.N.

t

Derkum, 6 ian. 1983

Dragă Gari,

Doamne, cum trece Timpul... (Postume, postume...). Ieri m-am întors din Bucureşti, am predat corecturile la volumul meu de povestiri („Şoarecele B - şi alte povestiri"), care volum va fi pe piaţă, sper, în maximum o lună. E al meu, foarte al meu; tocmai fiindcă majoritatea nuvelelor din el au fost scrise între 1943-1957; ele s-au pierdut, în 1977 le-am regăsit, le-am transcris, iată-mă, ce baftă!?, în posesia unui „portret al autorului din tinereţe". Dacă în piesele mele mă refugiez în sublimul şi stupidul secol XIX, în povestirile mele, fug înapoi până la Boccaccio şi Swift (mutatis-mutandis, bineînţeles).

Derkum, 6 ian. 1983

Dragă Gari,

Din scrisoarea ta, cu stupoare aflu că nu ai primit volumul meu de teatru; Nego l-a primit de la începutul lui decembrie, mi-a şi confirmat asta... (deşi el, en grand seigneur, e foarte obişnuit să primească, niciodată nu mulţumeşte nimănui, pentru nimic. El e ultimul nostru negotist - egotist de geniu pustiu. Era şi pustiitor, acum nu mai e, a îmbătrânit, arată ca leul britanic din caricaturi, peste noapte îşi ţine dantura feroce într-un pahar. De „Bier"). Am aflat şi de ce nu ai primit cartea mea; în neştiinţă de cauză ţi-am trimis-o (de-odată cu
a lui Nego, prin 15 noiembrie), dar nu „par avion“; ci cu trenul. Va sosi „cu trenul" peste Atlantic, în secolul viitor. Mâine, ba nu, săptămâna viitoare, îţi pun la poştă unul „par avion", vei avea două, mai faci şi tu cadouri românilor de bine...

Volumul (de 5 kg) cu Istoria Literaturii de Călinescu, acum am deslegare, vama le primeşte, ţi-l trimit pe adresa lui Nego. Tot vii tu la studii în Germania, îl găseşti la el; iar dacă eşti nerăbdător, Nego nu are decât să ţi-l retransmită. Pe mine mă cam depăşeşte greutatea opului. Doinaş m-a sfătuit să fac astfel...

Doresc să-ţi explic de unde mi se trage acest imbold de a trimite cărţi. De la, ai să râzi, Nego cetire... Ştiind ce face el la Koln pentru toţi scriitorii români în trecere, am zis că este un ideal „detaşat de presă", dar ataşat de cultură; aici, toţi şefii mei politici din Uniune îmi cer adresa lui, mie îmi place că a devenit util, că serveşte Literele române. Sunt de părerea lui Adrian Marino că orice literat trebuie să stabilească relaţii culturale şi personale,,pentru binele bietelor litere naţionale; nu putem lăsa totul pe oficialităţi, care au, de obicei, alte mai urgente probleme. Nu-i aşa? Şi atunci, ur- mându-i exemplul, eu ce să fac? La Craiova nu doreşte nimerii să vina, nimeni nu-mi cere adresa.... aşa că, conform duhului meu care are ca deviză „Je seme â tout vent", eu servesc Patria, trimiţându-vă cărţi din patrie. Simplu. Honni soit qui mal y pense. Dacă vreun răuvoitor crede că vă stric morala şi vă fac un bine ce nu îl meritaţi - eu îi răspund ritos: nu o fac pentru voi, o fac pentru Cartea ţarii mele. Punct.

Am trecut pe la librăria editurii Cartea Românească să-i cumpăr lui Nego cele ce îl pot interesa. Am găsit (culmea) zece volume proaspete de critică, nici un volum de proză, de pildă. (Multă poezie de mine necunoscută; am pierdut, la Craiova, legătura cu Poezia - ea trebuie citită ca un unitar roman fluviu în fascicole - dacă pierzi câteva numere, câteva nume, pierzi întregul, poezia mi se pare cea mai fantastică aventură a epocii mele, sublimul şi gunoiul nu au fost aproximate decât de pictura, muzica şi poezia modernă, dar, la noi, poezia e un instrument de cercetare, de foraj, de disperare, laudă şi bârfă, de slavă şi otravă puternică, continuă. De Cuvânt. De mult sunt convins că Limba e o a doua natură, are un dumnezeu separat, un şef de cadre al lui numai

Derkum, 6 ian. 1983

Dragă Gari,

(foarte sever şi necruţător), face investiţii, retrage anume investiţii, duce la faliment sau la glorie, înalţă sau compromite, mântuie sau damnează... Blaga se temea mai mult de judecata Limbii decât de judecata de apoi... Eu, la fel, de când am îmbătrânit.

în ceea ce priveşte proliferarea de Critici, eu cred că totul se poate explica prin faptul că se refugiază, în acest gen de filosofare, toţi „rataţii" din domenii ingrate ca estetica, metafizica, morala, filosofia culturii, teoria generală a Artelor etc... Aproape că au ajuns criticii să discute numai între ei, aproape că se miră când mai apare o carte de proză, de poezie mai acătării. Scriu plictisiţi şi în silă despre cărţi; din mijloace, au ajuns scop în sine; ca şi regizorii şi criticii de teatru, nu-i mai interesează textul, ei au un teren al lor, acolo sunt tari, textul e doar un pretext. îi citesc cu plăcere, pentru mine Regman este o lectură „veselă", jur, sunt de-a dreptul uluit de capacitatea lui Nego de a fi citit până la capăt unii prozatori ilizibili, pe Balotă, descoperind mituri greceşti la autori care, au mâncat ei usturoi, dar elineş- te nu ştiu nimic, se joacă cu clar-obscurul, e la modă să fii confuz (profund)... Despre un mare prozator al nostru i-am spus lui Regman: „toţi cei care l-au cetit, au şi scris despre el“. Farseur şi comediant de Arte cum sunt, la teatru, aici, am lansat cuvântul „subacută". Nimeni nu a venit să mă întrebe ce înseamnă această tâmpenie (la armată, ca să scap de corvoada la cai, ziceam că sufăr de cefalo-subacută. Asta la armată mergea!), cuvântul circulă, a făcut carieră, l-am găsit şi în articolul unui critic local, în sensul „caracterul subacut al viziunii despre lume...". (Lansarea în paraneologisme' face parte din micile mele bestialităţi de boanghină lătinistă ce mă aflu aici aux portes du sousorient...)

Eta mi-a scris că excelenta mea fostă elevă din Cluj (fiica regretatului profesor D. Popovici), Ioana Pe- trescu (pe nume), de la Universitatea din Cluj, funcţionează ca profesor invitat la Universitatea Berkeley din California. Am să-i procur adresa, poate îi scriu; o am în faţa ochilor, era o fată slabă, mică, numai ochi şi voinţa. Teribil de timidă. Volumul meu de nuvele, care îmi va apare, e în mare parte scris de un fost profesor clujean. Aş vrea ca fostele mele eleve să mă citească. (Rodica Tiniş, traducătoarea celor patru volume din Wellek, a fost eleva mea favorită).

Iubite Dascăle (be-he-he, dtacu să te ie), află că acum, când mă privesc în oglindă, îmi dau seama că de fapt eu am avut două mari talente naţive, ambele ratate lamentabil: cel de gazetar şi bossa da dascăl ardelean, luminist, tribun, profet în pustiu... Nu âţn nici un talent pentru filosofie, am citit filosofie din politeţe faţă de limba germană şi de Untergangul Abendlandurilor; azi, scriind 1a românul meu (care va fi summing up-ul lucidităţii mele, gulliverian-candidian, îmi dau seama că am ajuns, în sfârşit, „liber", fiindcă am reuşit să scap pe rând de toate obsesiile mele bătăuş- gâzetăreşti, de tot aplombul şi ispitele catedrei, de toate stafiile filozofării în sine. I-am scris lui

Derkum, 6 ian. 1983

Dragă Gari,

Negoi. Iam reuşit să trec spre literatură - nu mai aveam alt mijloc de a muri «mărturisit»- din clipa în care reuşii să leg filozofia şi s-o separ de mine. Acum o ţin sub birou ca pe o maimuţă roasă în dos, are un lănţug în nas; ca orice dictator, îi dau din când în când alune americane, ea îmi linge mâinile, se bucură că nu o mănânc friptă în cuptor şi asezonată cu salată Sartre şi Marcuse".

Las cuvintele să filosofeze în locul meu, atât am învăţat citindu-l pe Heidegger prin Liiceanu şi Noica. Limba noastră e atât de tânără încât, filosofic vorbind, este o „frunzăverde", uneori chiar numai frunză. Eram student, venise un oarecare Gamilscheg la noi, avusese loc o discuţie cu grămăticii din Sibiu; reţin concluzia lui Blaga: există limbi cu clorofilă şi limbi cristal. Engleza, germana sunt cristale. Limba noastră pluteşte încă pe apele materne ale genezei. îmi aduc aminte de exem- p ul iui Blaga: „noi zicem «cumpăna apelor» francezii spun «partage d'eaux», nemţii «Wasserscheide». Nu e acelaşi lucru".

în zilele trecute am adăugat (pe linia Noica) câteva gânduri legate de trei cuvinte vechi: *îndoială* (vine de la în-doi) - ceea ce e foarte important pentru un popor de mare singurătate, la care verbele a gândi, a râde, a plânge iniţial se conjugau la modul reflexiv: „mă gândesc, mă râd, mă plâng" etc.); *părere* este infinitivul lung de la verbul „a părea", deci, „părerea mea“, „mon opinion", „meiner Meinung nach", „my opinion", la noi e... părere. Şi al treilea cuvânt, tot curând developat, este „*batjocura*", total diferit de verbul „a batjocori" ca sens. Bat-joc-ura, mă miram eu, se pare a avea legătură cu „batjocul", un mare etnograf mi-a spus că Bat- jocul se cheamă toba cu care se bate ritmul la jocurile din nordul Transilvaniei...

Iertare... Şi, uite aşa, las cuvintele să filosofeze în locul meu. Care sunt şi ageamiu şi cârcotaş. Despre mine, Mama a spus: „când eşti mai deştept, atunci eşti cel mai prost". Ştia ea ce spune. Tata, care avusese uriaşe decepţii cu aşa-zişii intelectuali (dintre cele două războaie), se temea să nu ajungă un „fute-vânt“, un vopsitor de ciori, un nima-n drum. In 1947, fiind încă un responsabil, la stabilizare a fixat el ordinea în care diferiţii salariaţi îşi vor schimba banii. Eram cu Liviu Rusu, să murim de râs, pe intelectuali i-a pus la urmă de tot, „după curve", fiindcă curvele totuşi îşi câştigă cinstit pâinea. De altfel, el este, cred eu, autorul unei vorbe ţărăneşti teribile spuse în tinereţe: „la noi numai curul se schimbă, limbile rămân aceleaşi",[...]

Iar am luat-o razna prin porumbişte. Tata mi-e drag - şi îţi mulţumesc pentru fotografia trimisă. Ai crescut enorm în ochii mei. Ai un fiu, eşti asigurat pentru un

pic de veşnicie. Să-ţi trăiască. Sincer te invidiez, am ajuns să mă uit la copii ca la îngeri, întreaga mea fiinţă urlă după urmaşii mei pierduţi pe drum, mă agăţ de nepoata asta, ca de un radeau de la Meduse. La Bucureşti, în familiile bune ale unor amici sau cunoştinţe, nu îmi permit a-l cita pe Tatăl meu, decât cu următoarea lui apostrofă: la 27 de ani ai mei, văzându-mă buiac şi curvar-şturlubatec, cum zice Nego, mi-a zis aşa: „Fătule, ştii tu care e blăstămul pentru curvarii din tinereţe? (Nu ştiam). La bătrâneţe se îndrăgostesc de propriile soţii".

Dragă Pilu, sper că nu aştepţi bătrâneţea, sper că eşti îndrăgostit. Mă bucur pentru fratele tău; mie mi-a murit unicul frate (după mamă) în Sao-Paolo, are patru copii mari, nu reuşesc să dau de ei. Nu l-am văzut niciodată pe acest frate al meu, acum sângele meu totuşi îl cheamă. Din neantul acestei Brazilii infinite, care e lumea.

Te sărut cu reverenţe şi biedermeierisch gututig.

Gary

Craiova, 10 februarie 1983

«f

Stimate domnule Negoiţescu,

Sunt un fost admirator al fostelor dumneavoastră poezii: de când mă ştiu v-am admirat, pentru mine, etern Candid, aţi fost cel mai bun amic, dintr-o lume care nu poate sa fie decât cea mai bună din lumile posibile. (Să îndrăznească să fie altfel: o voi distruge fără pic de milă!).

Pe lihia acestui morbid şi incurabil complex de amiciţie, mai în fiecare zi mă gândesc la dumneavoastră: de rău, de bine, iar de rău; depinde de stele, de stelniţe, de lipide, glucide etc... Vă văd elegant şi ceţos, admi- rându-vă în oglinda din antreu: sunteţi cel mai frumos din oraşul acela. Singurătatea dumneavoastră e cea a unui câine nobil, căruia i-au decedat stăpânii din cauza muşcăturii unui şarpe monetar, sau, după unele versiuni, din motive de melancolie aragonică. Sfântul Pantalon, patronul dumneavoastră spiritual (nu are nimic comun cu cartierul Pantelimon şi nici cu Anton Pan), îmi apare uneori în somn, gol puşcă, zburând orizontal ca îngerul lui Barlach, vine la urechile mele, şi încearcă să te bârfească, să bage intrigi... Cică nişte cronicari, pe aici, ar fi hotărât să te uite de tot (există uitare simp ă,
uitare de tot şi uitare rememberată, cea mai rea: cea care începe cu: cine a mai fost şi ăsta?), ar fi cazul să te duci ia el, să-l întrebi de sănătate...

Iubite Domn, ieri, în sfârşit am reuşit să pun la Poştă un greu pachet: pe adresa dumneavoastră, conţine volumul Calinescu, promis lui Pilu, plus trei volume de critică (ce am găsit şi eu pe la Editură). Volumul lui Vartic conţine un studiu despre „Tezaurul Corydon sau Teatru

Euphorion" (de titlu nu răspund: mă lasă memoria, mă lasă curelele, mă lasă nevasta...) Tot ieri, fiind un'parolist de modă veche („promettre c'est noble, tenir c'est antibourgeoia") i-am expediat lui Edm. şi Lisbeth volumul promis. De când ştiu de nenorocirea prin care au trecut (din scrisoarea doamnei Lisbeth, nu din scrisorile tale care sunt urmuzocgiene), îmi vine greu să le scriu (ce poţi să scrii în asemenea situaţii?) prefer să le arăt altfel că ţin la ei, că nu i-am uitat.

Mi s-â copt moalele capului, lucrez (când bine, când deloc, în general mă lucrez continuu), am făcut corecturile la volumul de proză (care a ieşit mai frumos şi mai actual decât tot ce am citit eu în acest sens), deşi nuvelele, majoritatea, au fost scrise între 1943-1957. Vei regăsi „Compartiment", „Enuresis nocturna", „Scuipatul divin" (îi spun acum „începutul călătoriei", din respect pentru divinitate), regret că din această colecţie („Şoarecele B" plus „Intelectuali de rasă", ocupând un loc central -acestea sunt nuvele pe care tu le-ai citit prima oară), regret că nu am putut vârî în volum o scurta dar acidă povestioară (humanioară), căruia tu i-ai dat titlul „Siropul de smeură", care, singura supravieţuitoare a potopului meu, a fost publicată în volumul „Povestiri petrilene".

Volumul va fi gata într-o lună, e greu, mare, conţine o grămadă de fiare vechi, recuperate şi revalorificate...

Aştept să iasă; am zis, lui Wolf, profesorului Miron, Lisbeth Mocanu, trimit cele două volume deodată. Poate că ies pe piaţă înaintea plecării Doinaşului, poate acceptă să ia în bagajul său şi câteva orfane scrieri gariene...

Nepoata mea Alice Szekely îmi,trimite scrisori regulat, ai putea să-i scrii două rânduri, să ştie că nu sunt singur în lume. Dacă aş primi o invitaţie de oriunde, dar o invitaţie oficială, aş pleca în toamnă, pentru o lună, dar nu ca să bat gările Europei, ci ca să stau liniştit undeva într-un frumos oraş aleman. De pildă la Koln, am şi biblioteci, am şi catedrală, am şi muzică cât vreau. Din când în când de lesă, aş ieşi la plimbare cu tiranul Nego, i-aş face curat în cameră, i-aş căra cutiile de Bier Kol- sch. Am devenit modest, spun doctorii că fac o formă inofensivă de senilitate, simt nevoia să duc gunoiul, să şterg mucii copiilor, să admir pe Croh şi trecutul său...

Te invidiez pentru Pilu, nu te invidiez pentru Ştiva; doar Irinel mai ştie, râde, soţul ei are o proteză de zâmbet oficial, din cauza acestuia, nici eu nu am reuşit a-l face măcar să treacă de faza schimei plictisite. Faţă de anul trecut, totuşi parcă e mai drăguţ, mai cald; deşi Blaga susţinea că Poeţii (dădea ca exemplu pe Goga şi Beniuc) au o celulă nervoasă ce nu rezistă la Putere, se pare că Doinaş a trecut cu bine peste primele febre ale foncţiei şi celebrităţii adiacente. Cunosc acest proces de adaptare la glorie, prin marele meu confrate Everac: care, zilnic, se uită în oglindă şi îşi zice tare, tare: „sunt mare, sunt tare, sunt fără de asemănare"[1]! Sistemul acesta e excelent, el şi-a

aranjat o barbă care din faţă pare a fi a lui Walter Ulbricht, din spate a lui Ulianovici Vladimir. Trebuie, mi-a zis el: cu barba asta, când intru la un minister, sau la un director de teatru, incoştientul lui tresaltă şi strigă: „orice, vă dau orice, numai să nu...“

Eta te sărută, te întreabă dacă ai primit scrisoarea lui Gary despre cum a fost la nunta lui Daddy. Ţi-a apărut studiul despre Agârbiceanu, în anexele voi. II de proze scurte. Am uitat să ţi-l trimit.

Be he he, dracu să te ie!

Iubite şi stimate tovarăşe Nego,

Fiind, eu şi a mea nevastă, în plină campanie de economii - economie la lumină, la apă, la încălzire, la entuziasm - ne-am adus aminte de tovărăşia voastră, zi- cîndu-ne: el este primul care a iniţiat, pe aceste mândre plaiuri, economia cea mai economică posibilă. Ar fi pro- toeconomistul noştru, trăiască! Trăiască primul scriitor român care a inaugurat economia de hârtie, de pixuri, de timbre; economia de dragoste, trăind el cu toate becurile stinse, citind la o lumânare eminesciană, nerisi- pindjj-se deloc în prietenii sau amoruri; primul soţ valah ce a atins maximum de economie la soţie, neconsumând-o, cu o parcimonie de-a dreptul monahală (Doamne, ce păcat că nu putem valorifica, la export, economiile tale de nevastă; balanţa noastră s-ar echilibra de îndată); noi spe- răm aici, date fiind genialele tale dotaţiuni protoegoiste, să nu începi prin a face economii şi la viaţă (respiraţie, masticaţie, defecaţie); mi-a fost dat să cunosc un nebun amic al meu care nu făcea nimic, zicea râzându-mi în nas: „Ioane, sunt deştept, pun zile albe la CEC, fac economii pentru bătrâneţe; când cu toţii veţi fi muribunzi, eu scot de la bancă 20 de ani noi-nouţi, sa vă iau piuitul..."

Tovarăşe Negoiţescu, nu mă pot împiedica să nu te aplaud în unanimitate; noi, ştiindu-te atât de strângător şi de cărpănos în energii şi materii prime, ne închipuim că ai primit deja (ţi-a sosit cu hârzobul din cer) aura de sfânt, de martir; Nego-stâipnicul îţi zicem, făcându-ne cruce şi scuipând spre stânga de trei ori. Nego-eremitul wesî-falic (nu ştiu scrie corect cuvântul acest impudic „phailos“, de ia care, zice-se, derivă bănăţeanul „fălos"), Nego-martiru! sfântului Pantaieon, Nego-oaia cea pierdută, Nego-fiul rătăcitor, fără Tată, fără frate harnic, te asigur chiar şi fără de acel viţel gras ce numai în Biblie se mai există...

Eu, recunosc, sunt un mare risipitor (un sohimb de experienţă cu tovărăşia voastră mi se recomandă călduros), consum multă hârtie, cheltuiesc, o jumătate de pensie de fost-ortograf-muncipal, cu timbre poştale: „je seme â tous vents", fiind lozinca mea, fac ca Oficiul PTT local să-şi îndeplinească planul; şi să şi-i depăşească chiar. Mi se face rău ori de câte ori încerc „mich

einzufuhlen" în teribila ta singurătate kdlsch. Te văd consumându-ţi pasca olandeză, aplecat grijuliu peste cuvetă (economia de pâine şi de cuţit), pigulind firimiturile răzleţe (economie de mătură şi nervi), privindu-te narcisic în oglinda din antreu (E-heu, E-heu, Postume, Postume...), umblând pe străzi mai mult plutind (economia de pingele), neintrând în vorbă cu nimeni (economia de limbă şi literatură germană) etc.

Ce dracu faci că nu îmi scrii decât o dată pe trimestru; şi atunci cifrat de parcă ai fi Ramses înainte de terminarea piramidelor. Am citit, din cauza ta, întreg fluviul târziu de omagii aduse marelui Agârbiceanu; îţi voi trimite şi ţie volumele, să vezi şi tu cine te va evoca la parastas; şi cum te va evoca; Todoran îmi scrie (îmi scrie mie, în loc să scrie la gazetă) că îşi aduce aminte, era în 6 dec. 1952, seara, când am fost de l-am sărbătorit pentru cei 70 de ani împliniţi; lucrările ce i le-am citit atunci, zice Geza, au rămas toate la tine, ziceai că le vei păstra să le publici. Mai târziu i-ai spus că... ai pierdut texteie sau că le-ai rătăcit, în 1957 apari totuşi cu un articol, despre proza mică (deci altă temă decât cea pe care ai avut-o în seara aceea);
curios, îmi zice Todoran, în dimineaţa aceea am fost la morgă, era expus bietul D. Popovici. Venise pe ascuns şi Zaciu (cu Zoe Bugnariu), păreau veseli şi victorioşi. Reg- man fusese invitat, dar refuzase să vină, de frica lui Geo şi Baconschi...

Azi Geo este un biciclist alături de prinţul care ar fi Doinaş (ţi-am trimis articolul lui Manolescu scris cu ocazia premierii celor doi, „Prinţul şi biciclistul"!. Zaciu e Profetul Literelor transilvane, Brad e coleg „In Mica Roma" cu bătrânul Ion Agârbiceanu. „Şi noi dormim, domnule...", adaug eu cuvenitul refren al înţeleptului Conu Leonida...

„Tot mai citeşti probleme sociale - sau ce mai faci iubita mea uiţată", ar fi versul din Bacovia ce mi se potriveşte. Am adunat material pentru o carte „şuie"; de ce râdeam noi în anii negri, toată lumea vorbeşte de obsedantul deceniu - toţi cei cu care Blaga nu dădea mâna scriu sumbru despre tăcuta, încruntata sa singurătate. Eu am o serie de afurisite amintiri, prin care - de acord cu tine, fiind unul din cei mai mari şi mai buni ridendori ai epocii - să încerc a-i face să râdă pe cei de azi, cu materialele recondiţionate din trecutul nostru. Ce zici, Nego? Asta, desigur, în pauza dintre două romane, ce se scriu singure, dar cu ordin de foarte sus...

Am trimis lui Edmund Călinescul promis, doamnei Lisbeth, ieri, i-am pus la poştă un mărţişor (şi lui Lisbeth Mocanu). Nuveiele îmi ies în martie. Lui Nemoianu îi predai tu Călinescul lui, sper că până îţi soseşte prezenta epistolă, tu ţi-ai ridicat de mult pachetul de cărţi ce ţi l-am trimis. E cazul să-mi sgârâi pe o coală un fel de „j'accuse la reception des suivants livres". Nu (îţi dau citatul pe franţuzeşte, căci îmi place la nebunie expresia „j'accuse!").

Frumosule egonom, află că anul trecut am simţit deodată că mi s-au terminat zilele. Aşteptam moartea să sune la uşă. Deodată mi-am adus aminte că am... (eu sunt prostul care avea depus zile albe la CEC), că am ceva ani puşi deoparte, Directorul Băncii mi-a scos fişa;

aveam zece ani, plus ceva dobândă. Dar prin devalorizarea Timpului, aceşti zece ani abia malfac acum vreo patru-cinci. în consecinţă, îi folosesc la maximum; dau în primire prin anul 1986, cu un an înainte de sumbra prezicere a lui Nostradamus. Te voi trece în testamentul meu, îţi las ţie ceasul meu deşteptător rusesc, o jumătate din lexiconul Brockhaus şi o jucnătate din nevastă (Pe lângă cât ai, nici nu va conta). Lui Doinaş îi las memoriile mele, Irinei trei pisoi siberieni sălbatici, lui Regman îi las volumul meu „Căbulea et Comp", lui Todoran, colecţia mea de sticle şi etichete de vinuri celebre. Lui Eta (ultima zână din Munţii Apuseni) îi las o uriaşă colecţie de înjurături la adresa ta; teribil ce o amuză modul în care ştiu să te înjur (decent, la obiect, fără să froasez pe nimeni).

Ţi-am trimis o pagină din revista „Răscruci", în care debutam (pe aceeaşi pagină): o copie după anunţul în presă al apariţiei revistei cercului literar. Fotografii ţi-am trimis; frunze verzi, doine, lătrături de câini ciobăneşti, de maidan, de salon, o colecţie de rugăciuni apocrife, o altă colecţie de snoave bacalbaşe. Tu... nimic. Vii.de la MOnster, ninge frumos. Pleci la MOnster, nirrge şi mai frumos.

Am căzut de acord cu Doinaş că te-ai instalat definitiv în perfectul cel mai simplu. Fui, dresei, primii, nu scrisăi, da-i spusăi lui, de-i scrisă el... Cu atât de mult pass£ historique, locul tău ar fi la Craiova; aici ai fi acasă. Mie mi-au trebuit zece ani să pot trece la vorbirea cu acest perfect special, deşi, aş ţine să îţi atrag atenţia, localnicii folosesc altfel acest timp decât prozatorii regăţeni. (într-o filosofie a Culturii, Carpaţii despart geografic aria Perfectului Compus, ca verb şi Weltanschau- ung, şi spaţiul levantin al Perfectului Simplu, care e o mare şmecherie. înseamnă un trecut scurt - cel mare nu ne interesează - ceva ce s-a întâmplat azi de dimineaţă până acum. Acuşilea, de fusăi în piaţă, îl zării pe Naşu, se pricopsise cu nişte ouă de raţă verzi...")

Ca să te instruiesc, îmi voi permite a-ţi transcrie, din romanul meu, pagina 42, câteva fugare notaţii:

„Trecerea la Perfectul simplu, scriu eu, înseamnă aici (în Oltenia, n.n.) o şmecheră, agilă şi hoţească modalitate de a ieşi din istorie, prin reducerea acesteia la o bagatelă, la un răstimp ce abia cuprinde spaţiul unei zile. Scrisăi, vrusăi, rupsăi, făcui pe mine de frică - e cu totul altceva decât am scris, am vrut, am rupt, am făcut pe mine de frică. Ţi se ia de pe suflet o greutate, nu ai trântit uşile toate, mâine e loc ^i de aferim şi de kali- mera, toate se pot lua de la capat. Ce-am avut şi ce-am pierdut e altceva decât ce avusăi şi ce pierdui. Prima sună ca un fel de adio mamă, testament fără nici o speranţă. Spusă însă la modul isarlâk, ce avui şi ce pierdui, totul devine un bobârnac glumeţ, un fel de năstrătinie păcăleaţă, dă întregei lumi a înţelege că mă doare în cot de ea, că mâ asta pe ziua de ieri, şi mă şi mai asta pe cea de mâine sau poimâine; noi să fim sănătoşi, ce avui dădui, ce pierdui dă-i în mă-sa etc..."

Deci „Fui la Munster" sună foarte corect, dar e comic când aflu că „fusăşi" acolo acum zece zile.

Sufăr de scripto-ree (graphoree, cred eu), vrui să-ţi scriu doar două vorbe şi un brânci, iaca mă prinsăi cu treaba, umplui pe dai boje patru pagini,... futu-i yalta ei de viaţă, nu ştim să facem economii, de aici ne vin toate relele, belelele...

Nu mi-ai spus un cuvânt despre cursul seral de ţi- ganologie pe care ţi-l oferii voluntar; mă lăsai de ei ca poliglot, mă întorsăi cu umilinţă ia prima mea dragoste; limba rusă fără profesor. Am văzut câteva filme mari, foarte mari. „Siberiada", de pildă.

Aştept cu răbdare să îmi scrii. Dacă nu o faci, vin şi îţi trag o mamă de bătaie de ai să-ţi aduci aminte de tinereţele tale nenorocite. Auzitu-m-ai?

îţi trimit totuşi un mărţişor; să-l dăruieşti cui vrei tu.

406 Branch Dr.

Silver Spring MD 20901

Sunt în vădită întârziere cu răspunsurile, nu însă şi cu afecţiunea. Am primit volumul de piese: mulţumesc din toată inima. L-am şi citit de îndată. De departe cel mai bun lucru/piesă de antologie („by my standards") este prezentarea familial-genealogică.

Cu fratele (+ familie) aici viaţa mi s-a complicat imens: nu mai e vorbă de biedermeierlich - gutmiitig, ci de agitaţia toistă a unui Est care a năvălit peste mine, mă sileşte să iau sedative, îmi încetineşte ritmul de lucru, mă sileşte să redeschid dileme pe care (în ce mă priveşte (privesc?) personal) le închisesem de mult, şi, speram eu - naiv, pentru totdeauna. De fapt însă semnele trecutului ne urmăresc mereu, nu scăpăm de ele, cum nu scăpăm de păcatul originar (păgân ce eşti, nu-ţi pasă$_t$ sigur, de vorba asta a mea).

In schimb acest frate al meu mi-a adus poze multe ale strămoşilor, străbunicul protopop Pavel Boldea etc. etc. - care mi-au făcut imensă plăcere sentimentală, m-au re-banatizat; străbunicii din ambele părţi erau din neam de

grăniceri. Bunicele erau non-romànce: una sârboaică din Voivodina, alta germano-italică din Bosnia. în schimb nevasta mi-e pur/romàncă, iar copilul pur american - mă apucă mari senzaţii de alienare când îl aud „preşedinţii noştri" sau „în istoria noastră" etc. (Prima senzaţie de groază a fost acum vreo 5-6 ani, când el, la vreo 2, 2 1/2 ani, mormăia ceva englezeşte, eu nu-l înţelegeam, dar colegul american cu care ne plimbam îl înţelegea perfect şşi-mi explica şi mie, tatălui, ce-i zice fiul!). Plăcerile multilingvismului, aeh! Ţie nu-ţi sunt necunoscute: tu poţi să spui precum marele prozator Nabokov care-şi începe memoriile zicând „am fost un perfect normal copil trilingv".

Cu drag,

V. N.

vorba aia, primii azi tocmai două epistole ale tale -una cu poeziile sexagenarei Eta (Doamne, Doamne, cine să fie de vină?) - cealaltă cu mărţişorul; pentru toate îţi mulţumesc din inimă; ba primii chiar şi alte epistole ale tale, dar pe cea cu anunţul apariţiei Revistei Cercului, ba

- dacă totuşi ai trimis-o! Nu te mai văieta de avariţia mea epistolară: în definitiv cîţi corespondenţi ai tu? Află că eu o duc din greu cu vreo patruzeci. Dar cu România, deşi corespondez şi cu ea, nu mă prea ajunge, fiindcă o scrisoare încolo sau încoace face chiar 4-5 săptămâni. A lui Regman, că o primii acu cîteva zile, făcu exact 28 de zile... Iar eu abia azi primii confirmarea ta că tu intraşi în posesia rândurilor mele despre Agârbi- ceanu, care ţi le trimisei la finele trecutului an. Asta e. Deşi mesajele tale le citesc cu mare plăcere. Că ce să zic: de la nevastă-mea primesc cam 3-4 epistole pe an. Anul ăsta încă nu-mi scrise nici un rând. Poate o fi la Paris şi n-are timp. Dar Edmund fuse încântat de Istoria lui Călinescu ce-i trimiseseşi. Află însă că mie nu-mi parveniră cărţile expediate de tine şi cu care mă ameninţi în ultimele trei scrisori, ceea ce mă miră, fiindcă totuşi pachetele de cărţi trimise din România sosesc repede, mult mai repede ca scrisorile. De îndată ce vor sosi te asigur că îţi voi recuza primirea lor. Mărţişorul sosi la timp, căci studenta mea de la Munster, care petrecu vreo doi ani în România şi rămase cu nostalgii, îşi dorea un mărţişor, l-l voi da deci, deşi abia la sfârşitul lui aprilie îmi reiau la Munster activitatea, când începe semestrul de vară (nu-i ştiu adresa ca să i-l trimit prin poştă - şi apoi eu sunt prea bătrân ca să-mi permit exagerări de amabilitate, iar dânsa prea matura ca sex ca să i se cuvină exagerările). Altminteri mă vizită Elisa- beth, care era deja în posesia lui. îţi alătur ultima mea poză şi te rog transmite crudei tale doamne omagiile mele.

Te pup

Nego

25 febr. 1983

Dragă Gary,

Am fost plecat o săptămână în Ardeal (la Cluj, simpozionul Radu Stanca), o altă săptămână prin Moldova (Piatra, Bacău - mi se repetă nişte piese) - apoi am stat la Bucureşti câteva zile. Abia ieri m-am întors, frânt de oboseală, o gripă perfidă îmi dă târcoale, chemări de dispariţie mă sorb. Am găsit scrisoarea ta, îmi dau seama că nu ţi-e uşor. Mă bucur că ţi-a ajuns cartea mea, eu de fapt ţi-am trimis trei exemplare, în două rânduri. Dintr-o simplă zăpăceală poştală. Volumul de Istoria Literaturii Călinescu, al tău, l-am expediat din februarie, la Nego; dar el nu-mi confirmă primirea, aş fi dezolat să se fi rătăcit.

E un sezon idiot din punct de vedere climateric, din vară am trecut direct la primăvara de acum. Nu a mai plouat din Septembrie anul trecut - nici nu a nins, Ieri s-au anunţat ploi, dar văd că afară e senin, nici gând.

Dintr-o scrisoare a lui Nego către Eta am înţeles că am cam abuzat de răbdarea voastră, v-am scris prea des şi mult. De vină e singurătatea în care trăiesc aici, munca intensă la masa de lucru, nevoia de a mă defula scriind unor cât mai îndepărtaţi amici (celor de aproape
ce să le spun? Avem exact aceleaşi necazuri şi bucurii, e destul să ne vedem la trei luni o dată, în cinci minute ştim totul unul despre altul).

A murit doamna Blaga, Dumnezeu s-o ierte, era de mult o moartă, Dorii nu s-a interesat deloc de ea... Au înmormântat-o la Lancrăm, lângă soţul ei. Ţie, ca vechi bănăţean, pot să-ţi repet un vers popular (am fost în casa Brediceanu, la Lugoj, eu am salvat lăzile cu care se refugiase Blaga în 1940, am cunoscut nişte babete acolo etc.) (doamna Blaga era rudă de departe cu Victor Vlad de la Marina, acesta era Poetul Familiei, până la apariţia lui Lulu-Lucian) - deci ţie pot, în amintirea ei, sa-ţi repet un vers ce mi s-a spus în casa Brediceanu (am cunoscut-o atunci pe Anişoara Odeanu):
„Foaie verde ca şofranu Nu-i român ca banăţeanu,
Bănăţean ca lugojanu,
Lucjojan ca Brediceanu..."

Am pe masa semnalul volumului meu de proză „Şoarecele B. şi alte povestriri", edit. Cartea Românească, 1983, 413 pag., 19,50 lei. O copertă pe care eu am rafistolat-o, o contracopertă văduvită de portretul meu, e mai bine aşa.

Volumul e scris în anii 1943-1956, în cea mai mare parte (doar transcris acum). Mi se pare onorabil să pot publica în deceniul cinci nişte nuvele scrise în deceniul unu, cu mândrie chiar... Ele sunt adeleneşti foarte, fără să fie totuşi pe linia Slavici, Agârbiceanu, Rebreanu, Pavel Dan... Cred că sunt un „mitteleuropăer" incurabil, pe atunci credeam că sunt un bun cerchist, azi ştiu că sunt foarte, foarte - cum bine ai zis tu de Nabokov - un bun român trilingv...

Vezi, aici la noi, Simion cel Drept e considerat a fi cea mai bună piesă a mea (dacă aş şti adresa lui Ciulei, i-aş trimite-o, suntem vechi amici), ţie nu-ţi spune nimic, nu-ţi mai spune absolut nimic. Aşa cum mie, acum, Ionescu nu-mi spune nimic. îmi vinde el „absurd" la grădinari, o, păi aici rinocerii lui se plimbă pe stradă cântând... Eu, dacă ar fi să scriu o piesă ionesciană, aş începe prin a plasa zece Berangeri la o cafenea, toţi fiind de mult şi incurabili rinoceros... Şi deodată, unul din noi ar observa că pe stradă trece în goană, buhu- ind,... un om. Groaznic!

Mai am acum de tipărit volumul de comedii inedite; l-am recitit, e iar depăşit. Comediile aparţin fluxului gazetăresc, trebuiesc transcrise mereu; comedia vieţii a luat-o înaintea dramaturgilor, publicul nu admite să-i vorbesc sau să râd de bătăturile lui, când pe el îl macină gripa sau râia... Nu?

Citesc serile, ca să pot adormi, cel mai imbecil şi splendid roman american: Anita Loos „Gentlemen prefer blondes“... pe Nabokov îl voi căuta, regret nu l-am citit...

Pe voi vă sărut! Sunt foarte bolnav, nu glumesc, ceva nu e în ordine cu inima mea (Gluma zilei: „Dragă, mi-am făcut toate analizele, au ieşit excelent! - Ai făcut şi analiza „subit"? Nu! Ce e aceea? Boala după care scrie în ziare „a murit subit").

Servus,

Gary

Omule, eu nu ştiu ce o fi în capul tău lipsit acum de aburii bachici! Mi-ai scris, reiterat, că ai trimis deja pe adresa mea Istoria literaturii de Călinescu pentru Pilu, iar pentru mine o carte de Vartic. Văzând că aceste trimiteri nu mai sosesc aici, mi-am închipuit, pe drept cuvânt, că ai visat, ai fabulat. Dar cum m-aqri, gândit la Derkum şi neridicarea pachetelor după un ahumit termen impjică reexpedierea la sursă, îmi provocaşi dureri de cap. în ce priveşte corespondenţa, cred că ţi-am explicat clar că îmi place mult a primi epistolele tale, dar că te rog nu aştepta răspunsurile prompte, eu fiind angrenat într-o corespondenţă activă cu zeci de preopinenţi şi nu am secretar (din păcate şi din toate punctele de vedere). Acu primii cupurile din presă şi ultima ta misivă, precum şi, în două zile succesive, câte două exemplare din volumul de proză. L-am citit de îndată, compjet.

în general, e foarte bun Şoarecele B şi Cimex lecturaria mi se par a fi capodopere ale prozei româneşti. Fesul sau fustanela? - fermecătoare, pe linia cea mai fin caragialescă. Doi intelectuali de rasă, foarte interesantă. începutul călătoriei (păcat că nu ai

*

putut păstra titlul iniţial de Scuipatul divin), Caz disciplinar, Bivoliţele, toate trei de mare respiraţie. Cum se sparge ghiaţa, Soluţia omega, Perpetuum mobile,

25 febr. 1983

Dragă Gary,

perfect convenabile satiric. Compartiment, cu pricepe revizuită (deşi n-aveam la dispoziţie vechea versiune). Păcatul fratelui Vasile, superficială. Nu ştiu cum s-a spart oglinda..., sub posibilităţile tale. Pisica, „normală", ca să zic aşa. Schiţele din Colonie, duioase. De Enuresis noctuma, îmi pare rău, putea fi grozavă, dar ai fost depăşit; şi-ar fi trebuit mai mult estetism, mai bună cunoaştere a mediului: prea se vede că nu eşti acasă între aristocraţi, care e adevărat că pot fi ridicol şi ordinari, dar tu, ca autor, nu ai voie să fii. Şi apoi nu e logică. Faptul că el nu ia masa în public ascunde o boală. Or, aici nu se reveleazǎ nici o boală, ci pur şi simplu omul a băut prea mult şi... ca tot omul... Eroului puteai să-i dai alt nume; prea sună a Wolf - şi fără nici un temei.

în ce mă priveşte, ce să-ţi spun? Sunt încântat că am contribuit la mynca ta, ajutându-te - involuntar - să creezi personajul Crâsnic din Caz disciplinar. Mi-am adus aminte că tu mă numeai Ramon (nu ştiam însă că de fapt pronunţai Ramona). Povestea lui penibilă cu soldatul sănătos mi-a adus aminte de o anumită poveste dintre noi doi, când tu erai... şi soldat. Probabil că de nebunia tragică a prietenului tău de altă dată tu îţi râzi în pumni, în amintire, şi acum. Mă rog, fiecare cu amintirile şi sentimentele lui.

Dar, ca să redevin critic literar, dacă îmi permiţi, aş mai observa că, la cultura ta, mai cu seamă ştiinţifică (filozofică), izbitoare e păcat că nu ai controlat scrierea numerelor proprii şi a anumitor expresii în limbi străine. Din respect faţă de talentul tău şi substanţialitatea impresionantă a respectivelor bucăţi. Unul din înaintaşii tăi de mare glorie, Borges, e ştiinţific de pedant în acest sens. Fiindcă îşi respectă omul, geniul (din nefericire trebuie să recunosc că şi cărţile mele sunt pline de astfel de pete, din cauză că mi-a fost lene să fac corectura...). Trebuie să scriem întotdeauna pentru şi să ne înfăţişăm întotdeauna cititorilor celor mai pretenţioşi.

Te îmbrăţişează şi te felicită

Nego

(plus o anexă autocritică în culori)

406 Branch Dr.

Silver Spring MD 20901 19 aprilie 1983

Dragul meu &ary,

Scrisorile tale îmi fac totdeauna măre bucurie şi plăcere - adesea le citim cu voce tare în faţnilie şi râdem în hohote. Nu te lua după Nego, ajuns spre sfârşitul maturităţii (ca să-i zic aşa) cam ciufut, mai ales faţă de prieteni, istoric, nu e singurul care trece prin această stare psihologică: Carp, certat de mulţi ani cu Titu Liviu M., nu s-a dus la înmormântarea acestuia zicând că n-are rost să-i arate o politeţe pe care Majo- rescu nu poate s-o întoarcă! Poate ajung şi eu aşa peste

10-20 de ani (dacă-i apuc) dar deocamdată, nu!

Cât despre schimbările de mentalitate pe care le, produce nu vârsta, ci schimbarea de mediu (sau unghi de vedere; adică aşa poreclitul „exil" - să-i zic mai bine „diasporă"?) - fii iertător; fiecare la locul lui are câte o cruce de cărat. (Există o poezie cam sentimentală, dar nu lipsită de adevăr, a lui Chamisso, intitulată Die Kreuzschau; ţi-a căzut vreodată în mână? Eu n-am mai recitit-o din adolescenţă, dar o "ţin bine minte). Ca să-l citez din nou pe dragul defunct Nabokov (la ocazie îţi voi trimite o carte-două de el) - proaspăt sosit în America îşi căuta de lucru şi a fost luat în discuţie la o catedră de limbi slave a unei mari universităţi de pe coasta de Est, unde susţinătorii săi au argumentat că trebuie angajat, fiind el un mare scriitor de limbă rusă. Li s-a explicat concludent că, ce dacă dom'le, noi, dacă am fi catedră de zoologie, am angaja un elefant?

Trimite-mi neapărat un exemplar din nuvele, sunt un cititor vorace, în plus mă consider cumva „cerchist" prin „alianţă", indirect fie, dar înrudit, vreau să văd ce-mi scriu neamurile. La un moment dat se adună lucrurile, găsesc ocazia măcar să pomenesc undeva şi cumva despre ele! Mitteleuropeico - marginali suntem cu toţi, nu scăpăm de asta, cum nu scapă negrul de piele; am râs citind ce-mi scria un prieten despre Nicu Balotu (mie nu-mi sdrie, nu ştiu nimic de el), şi anume că „trăieşte cu perseverenţă la sfârşitul secolulCii al XIX-lea“, particularitate în virtutea careia obţine ocazional cursuri cu ora la universităţi provin'ciale franceze!

Vezi ce faci cu sănătatea - totul e psiho-somatic, desigur dar se ştie că şi paranoicii au de fapt inamicii lor (cafea nu mai trimit, deci, poate Nabokov!).

Cu dragoste, Pilu Nemoianu

P.S. Citesc cuprins de mirare disputele despre Ion Gheorghe, „Marea bătălie de la Iazul Mic" -asta-i problema acum?

406 Branch Dr.

Silver Spring MD 20901

april 26, 1983

Dragă Gary,

Am primit cartea ta acum o săptămână şi am citit-o în aceeaşi după-masă, cu multă plăcere, nu ţi-am scris imediat căci am plecat în California şi m-am întors abia ieri. (Mulţumesc şi pentru volumul Culcea). Găsesc excelent prinse tablourile din Colonie (aproâpe fiecare din ele e marcat la sfârşit de meiodramatism, din păcate; doar Dorel e total fără cusur, emoţionant). Clmex lecturaria, excelentă, reia (inconştient) nişte teorii ale lui Joseph De Maistre. începutul călătoriei şi mai ales Caz disciplinar sunt piese de un realism viguros, cum rar se întâlnesc în literatura noastră. (Cea din urmă are o excelentă sugestie ironică la sfârşit: micul persecutat suit pe scară socială! Efectul şi cauza!). Bivoliţele e dulce-demodată, dar scrisă cu impecabil meşteşug - mare lucrare în ochii mei. Iar Enuresis nocturna, deşi ~ are aceeaşi lungime, e poate cea mai fină din toate*.

Ca să vezi că n-aveai dreptate în privinţa lui Nego, spun că ultima lui scrisoare către mine era aproape integral dedicată volumului tău („humor filozofic", „reintrat glorios", „lucruri... grozav de bune“, referiri la Bor- ges, Caragiale etc.).

Sănătate şi bucurie,

Virgil Nemoianu

P.S. Destule mici eroi tipo; pe una o menţionez. Metternich în 1857 în Transilvania în misiune politică?!? Omul, deşi întors din exilul londonez, era sută la sută la ora aceea complet retras din politică. Mă mir că nu ţi-a atras atenţie nici un prieten. (în Enuresis etc.).

12 - Traversarea Cortinei

406 Branch Dr.

Silver Spring MD 20901

(Deşi mulţi-naţionai ţinându-te, trebuie să fii pe undeva, mai departe, şi cu genetică sudslavă în lăuntricul intim al celulelor dumitale).

Corespondenţa, noastră s-a-ncurcat. Poate că n-am mai scris eu: plănuiam o vizită în Europa, care în ultima clipă a căzut sau, mai bine zis, s-a văzut modificată - aşa că deocamdată mai sunt pe meleaguri americane, scriind în fine recenzia mult plănuită despre traduceri faustiene în română. (Blaga, Doinaş).

Tot felul de nesiguranţe trupeşti mă chinuie şi-mi tot amintesc de vârstă şi de trecerea timpului. Bătrâneţea mă apasă pe uneri (potenţial): citesc biografii sau memorii de filologi mari ai trecutului.

Am primit două exemplare din frumosul volum de proză; am şi răspuns cu nişte observaţii destul de detaliate - sper că al primit scrisoarea respectivă. Pe scurt pot spune că mie - ca şi lui

* Vulgaritatea cea mai subţire din lume.

Nego - ne-a plăcut mult acest volum. Aferim şi la mai mare!

Chestia cu cine citeşte proza şi ce proză se citeşte e tare interesantă. în adevăr, anii 20-30 par o epocă privilegiată, nu tărâm edenic, când autorul bun conta pe un public (Camil, Sadoveanu etc.). Eu cred că epoca asta era oricum pe cale de-a lua sfârşit (Holban, Ble- cher, Dinu Nicodin începeau sau ar fi început să nu aibă cititori). Mai târziu Preda, sărmanul a fost o excepţie. în Vest situaţia e cronică: există o literatură de consum şi există o literatură propriu-zisă. Numai că cea dintâi - după formulă - e scrisă extraordinar de bine, meşteşugăreşte vorbind. Iar cea din urmă are totuşi un public al ei, pătrunde până la un anume nivel. Izolarea prozei bune în România pare altfel: îl citeşte lumea D.R.P.? pe Bănulescu? etc. Se mai citesc încă clasici, spui - dar asta nu va mai dura decât 10-15 ani, până când tonul va trece în mâinile celor ce vor fi terminat liceul în ulti- mii 10-20 de ani şi care nu vor mai şti nimic despre clasici. Prin politica editorială se poate manipula o vreme lectura publicului, dar nu prea multă vreme. Este posibilă depăşirea acestei rupturi şi crearea unei proze- punte aşa cum spui? Nu ştiu, nu e imposibil, dar pare prea frumos ca să fie adevărat.

Al tău

V. N

Preacucernice Nego,

A dat Domnul, şi după exact trei luni de mistică tăcere, iată-mă în sfârşit în posesia unei - pentru mine - foarte preţioase scrisori. Este adevărat că, pentru ca acest miracol să aibă loc, eu a trebuit să fac multă magie neagră, să ard tone de tămâie pe altarele răbdărilor mele, să accept vizita a numeroşi demoni (draci: vineţi, mărunţi, nu răi - dar foarte răutăcioşi) care îmi şopteau fel de fel de bârfe la adresa ta. Am scos din neant un volum de proză, Ji l-am dedicat (acesta e, stimate domnule, ADEVĂRUL), te menţionez în subsolul paginilor mele, re-fac „Compartimentul" (ai observat just: la transcriere am umblat un pic la sublinierile semnificaţiei metaforei: „Viaţa ca o intrare şi ieşire din tunel", din întuneric), transcriu şi „Enuresis" (când am scris-o, era o satiră obraznică la adresa nobilimii maghiare pe care o întâlneam prima oară la Cluj, prin persoana angelicului meu prieten Rudi Sch.: mai târziu mi-a devenit teribil de simpatic, am încercat să-l scot din nuvelă, nu am nici o vină dacă inconştientul meu mi-a jucat, festa, dic- tându-mi un nume ce seamănă cu Wolf. Povestea este hibridă: dar am lăsat-o aşa, fiindcă această nuvelă e istorică, ea a fost citată de Leonte într-o uriaşă plenară prin 1951-52 (via Regman-Baconschi).

Deci: nu observi tămâia acestui volum, vanitos şi posedat cum ai fost toată viaţa, acorzi, într-o

3 iunie '83

Dragă maestre Sîrbule,

singură pagină, diagnosticări de valoare nuvelelor mele (teribil de exacte, recunosc, ai devenit un fel de computer de depistat valorile) - dar... dar...

Vanitatea ta... Retroactivă. îmi scrii o pagină întreagă despre Cârsnic; crezi că i-ai servit de model indirect. Te înşeli. Am avut un coleg de franceză, fusese asistent la Auger, acum e şef de catedră la Timişoara, rămas tot un fel de „trage-apă“. Lui îi plăceau soldaţii de duminică, el aluneca mereu în baie. I-am spus „Ra- mon“, fiindcă voia mereu să te cunoască (am fost colegi la Liceu nr. 1 de fete, Liana Moldovan îl botezase aşa), eu refuzam să îl invit la mine, mirosea... Singurul din Cerc ar fi Regman (criticul Roman din „Caz disciplinar") şi un pic Fronius, care, pe vremea Albinelor, ar fi fost derivat din Pârvu. Trebuie să-ţi iasă din cap că ai putea să devii personaj în vreo dramă sau un roman; nu îndeplineşti condiţiile, tu eşti deja un personaj gata făcut în viaţă. Iţi aduci aminte cum definea (sunt foarte supărat, iată am pus invers plombagina, acum trebuie să îţi transcriu o întreagă pagină; mai nou am observat, am pe raft tratatul tău de demonologie, de câte ori îţi scriu, cade de la sine, apoi diferiţi Poltergeist-uri îmi încurcă hârtiile, memoria, humorul etc., ce poate să însemne asta?) Blaga, în plastică, Kitschul? „Este Kitsch tot ceea ce e frumos ca atare în Natură, dar transpus aidoma în Artă, pe pânză de pildă, devine fals artistic". Nu se poate scrie (fără riscuri) proză sau drame despre ciumă (ştiu ce spun: ciuma lui Camus nu e despre Ciumă), despre tranşee jilave, explozii în mină etc. Aşa şi cu tine: ce rost are să te copiez, când tu eşti deja Weltberuhmt in sich!? O lebădă pe lac, sub lună -vai ce frumos este; dar pe pânză, în sufragerie este ca Nego într-o nuvelă despre Macarenko... Nu crezi?

îmi pare bine că âi primit ambele colete cu cărţile mele, nu doresc să fiu admirat, doresc să fiu citit. Dar, spre ruşinea mea, nici acum nu am putut afla dacă ai primit sau nu Istoria Literaturii de Călinescu (pentru Puiu), pe care ţi-am trimis-o la Koln, în aceeaşi zi cu exemplarul trimis (şi primit) de Edmund. Mă faci cu ou şi oţet, citez: „Omule, nu ştiu ce este în capul tău lipit acum de aburii bachici?... Văzând că aceste trimiteri nu mai sosesc aici, mi-am închipuit că ai visat, ai fabulat. Dar cum m-am găsit la Derkum şi neridicarea pachetelor implică reexpedierea lor, îmi provocaşi dureri de cap“... Te-am citat fidel; te întreb acum; totuşi, ai mers la Poşta de pe Berrenrather strasse să vezi dacă te aşteaptă pachetul (în care erau patru volume de critică numai pentru sufletul tău hain)? Ori ai întârziat şi pachetul mi-a fost reexpediat? Eu aici, până azi, 28 Aprilie, deci după două luni de la expedierea lui, încă nu l-am reprimit (şi nici nu am speranţe; un astfel de colet returnat duce la ispită şi pe un vameş pravoslavnic!) Iubite Nego, nu îţi ascund că sunt iar foarte sărac, în fiecare lună adaug, din diferite împrumuturi, câte o mie de lei la pensia mea (care, şi aşa, abia ajunge pentru casă-masă, deşi este numai cu 700 lei mai mică decât pensia doamnei Nego). Din

82000 lei cât am primit în Ianuarie, pentru ambele mele volume, am achitat datoriile toate la Fond (vreo 25000 lei), apoi impozitul progresiv (nu am copii, e o nenorocire) şi am primit în mână 12000 lei care s-au dus repede, repede. Acum iar am datorii vreo zece mii lei, dar nu la Fond, care nu mai are bani (Doinaş e „preşedintele marei secete"; ehei, ce bine era pe vremea lui Ioanichie). Deci, cu o sinceritate ce mă doare, ţin totuşi să-ţi spun că acest pachet de cărţi, ce te caută la poştă de pe strada ta, m-a costat 700 lei, un sfert din pensia mea. Lui Pilu (care nu îmi scrie de trei luni de zile) mi-a fost imposibil să-i trimit cartea (cărţile) „par avion": costă 300 lei, nu îmi pot permite; i le-am trimis... cu trenul, simplu, peste Atlantic, le va primi în deceniul următor. Pentru Ştefan Baqiu (la El şi la soţia lui eu ţin mult) o carte în Honolulu costă 800 lei. Nu îmi pot permite. (Ai obligaţii materiale faţă de Mira: ai putea să îi trimiţi câteva din cărţile mele. E tare singur şi pieziş, acolo unde este).

De astă dată m-am achitat faţă de familia Miron; pe adresa din Freiburg, am trimis Tatălui şi Fiului (şi sfântului Duh, sper!) fiecăruia câte o carte. Am trimis şi nobilului Wolf, care, mai des ca tine, îmi trimite ilustrate duioase din Iberia Corsarila Mauri.

Acum, doar peste un an, vă voi mai trimite o carte; volumul „Bieţii comedianţi" (comedii inedite, anticaragia- leşti, şase la număr, refuzate de Baranga et Comp.) l-am împins pentru planul editorial al anului 1984, primul trimestru: comediile nu sunt ca dramele; ele trebuiesc transcrise în fiecare an, viaţa, din punct de vedere satiric, pur şi simplu galopează, eu scriu despre băuturi şi realitatea face infarct - deci, pentru a nu ştiu câta oară, voi transcrie comediile mele. Cred fanatic în soarta cărţilor. Mă simt în graţiile limbii, un dispecerat ceresc îmi dirijează şi mintea şi scrisul şi publicarea cărţilor.

în orice caz, mult iubite Nego, acum e momentul să-ţi spun că, dacă totuşi volumul are de neiertat multe greşeli, nu e de vină autorul. M-am oferit să merg la Bacău, să fac acolo a doua şi ultima corectură. Nu s-a putut. Faptul că uneori greşesc anumite nume, de vină sunt prietenii pentru care am stat unde am stat, pier- zându-mi absolut toate cărţile. Am fost la tine în 1968, te-am rugat umil: dacă e să arunci cărţi ce nu-ţi mai folosesc, dă-mi-le mie. Nu am, la Craiova, ţi-am spus plângând, nici un dicţionar, nici un manual de filosofie sau o Istorie a Românilor măcar. Tu ştii ce a însemnat să-mi refac raftul de dicţionare (nici acum nu am decât un Larousse mic şi un Brockhaus din 1936 în cinci volume). Nici tu şi nici Liviu Rusu (pe care, la fel, îl rugasem să îmi împrumute câteva cărţi de lucru) nu mi-aţi răspuns la intervenţie. Tu erai sever, crispat, îţi pregă- teai sinuciderea tetragamă; acum de câte ori ma duc să îţi contemplu biblioteca, o simt pe aproape pe câr- ciumăreasa Gigi, care abia aşteaptă să ţi-o evalueze şi să ţi-o vîndă. întâi argintăria, apoi

„bibilourile", la urmă de tot Pleiadele, fiindcă tot mai rari sunt cumpărătorii de coperţi frumoase.

3 iunie '83

Nu te supăra,'exact acum vreo trei zile, disperat că nu îmi scrii deloc (mă gândeam, cum te ştiu sensibil, bibicule, cine ştie ce fel de ascuns afront s-o fi strecurat între numeroasele mele scrisori), am scris o scrisoare „lăcrămaţie" lui Edmund şi Lisbethei în care ceream politicos veş;ti despre sănătatea ta. Aici circulă fel de fel de svonuri. Indiferent de ce se aude, tu eşti marele meu prieten (şi nu numai al meu), sper că ţi-ai dat seama că ai o familie aici (păcat că nu ai fost la Clu[cu noi), o familie al cărui fondator ai fost, chiar dacă acum îi eşti enfantul prodigue.

Dragă maestre Sîrbule,

Eta îmi telefonează des; eu îi scriu. Baba Guy, ci- tindu-mi piesele, a ajuns la concluzia că eroina Ara (din Arca) şi Fata Albastră-Ana (din Pragul Albastru) sunt inspirate de amoral meu tainic pentru fiinţa ei. Ea totdeauna a ştiut că o iubesc fără de speranţe - se bucură totuşi că m-am defulat în literatură; nu putea să-mi răspundă la amorul meu, nu ^corespundeam politic, eram ratat de înainte de a-mi începe cariera...

Nu ştiu dacă voi mai putea pleca, aş avea unde, poate că aş găsi şi banii necesari, dar stau prost cu TIMPUL; ce pacat că nu pot scoate de la CEC, din economiile mele de TIMP. Acum aş avea 20 de ani tineri, plus dobânda aferentă; nu m-ar mai durea capul. Or, eu am de terminat două romane (să ştii: „Cimex" este cap. V dintr-un roman), am de scris un volum „De ce râdeam cu Lucian Blaga“,plus câteva memorii. Dar simt că celula mea nervoasa cedează, chemări de dispariţie mă sorb, uneori lupt ca la Griviţa, contra acelui ucigător sentiment care începe cu „Â quoi bon?“

Doinaş a recitit mottoui piesei mele „Sâmbăta amăgirilor", fostă „Căţelul", cu acel motto de aur: „orice vis se răzbună"-ei bine, dar scrisă în 1948, ea este cea mai actuală piesă a mea. Să râzi, să nu crezi!

Dar criteriile de apreciere de aici sună total diferite de cele pe care le ai tu; ai uitat din ce lume ai plecat. Dovadă: nuvelele mele conţin un amănunt care, deşi ex- traestetic, nu poate fi ignorat. Dacă scot la iveală, de sub pământ, o statuetă Hamangia, la emoţia mea se adaugă şi faptul că această statuetă a stat sub pământ 30 000 ani. Deci: nuvelele mele trebuiesc considerate şi în contextul, şi împotriva contextului epocii în care au fost scrise. „Bivoliţele" dezvoltă o temă absurdă; dar asta are altfel de sens dacă adaug că, în 1955, nu citisem Camus, nu auzisem de lonesco...

Gata, am obosit, servus

Gary

*

My dear Nemo\

After Nego, normaly, folow Nemo; after one who is completly fool, one who has loosed his memory; you, my dear, because your last letter I received in Craiova, was writed in 25 Febr. You announce me the receiving of my book (with this oldfashion theater plays). But I don't believe that the single reading of this book, deter- mined yoiMo give up our friendly corespondance; I am an old folowNYou must trust me, if you want my secret opinion abourthe intim value of my writing, I declare you sincerely tn&t, in the great harmony of the World, the friendship „in ^ich“, is more important as the lite- rature „in mich“. MyNplays represents for me dramatical period of my ridicoloi^s existance: one of the means of my strugle for life and for liberty, but here, in the special conditions of the Theater in our contry, in a special time, of our very special histofy. My ambitions was to opose

in clasic-realistical form - to the propagit-plays, some texte who are writed with the suffering - conscience of the thrue; I wanted to be dangerous in each moment, and I accepted to be nonconformist, but not in the form of my writings, but in their moral and political ends and means. Departe de mine orice gând de a nu lua cunoştinţă de evoluţia teribilă a formelor şi experienţelor teatrale; le cunosc, crede-mă, oricând pot să-ţi scriu o piesă impresionist-crud-symbolical-absurdă. Comediile mele (pe care nu le pot publica decât anul editorial viitor), cel puţin cele scrise în ultimul deceniu, fără să fie futuriste, au totuşi o tentă modernistă, metafora lor pleacă de la Giraudoux şi, chiar dacă nu ajung la Ionescu, ele sunt aiurite, funny, urmăresc râsul filosofic, râsul total şi ai garabetelui burtă-verde (rătăcit la teatru, din cauza că restaurantele s-au scumpit) şi al fostului profesor de Litere, acum pensionar, amărât de tristeţea zilelor, jurnalelor, femeilor din târg, ţară, lume. Nici comediile mele nu se joacă, nu înţeleg de ce; nu este vorba de o interdicţie de cenzură, Doamne fereşte; mai degrabă cred că e vorba de un fel de mafie din care nu fac parte; în singurătatea cumplită în care mor în Craiova, frealizez* tot mai multe relaţii în ,cer, în schimb, la

* Păstrăm neschimbat textul Englez al lui Sîrbu. Este plin de erori gramaticale şi ortografice, dar până lâ urmă inteligibil şi coerent, de fapt chiar destul de remarcabil pentru o primă încercare epistolară în limba pe care autorul o cunoştea bine numai la nivelul lecturii, Iată traducerea. „Dragul meu Nemo, După Nego, urmeazţ, normal Nemo; după un nebun, unul care şi-a pierdut memoria; tu, dragul meu, pentru că ultima ta scrisoare primită de mine la Craiova era datata 25 februarie. Mă anunţi că ai primit cartea mea (cu acele demodate piese de teatru.) Dar nu-mi închipui ca o simplă lectură a acelei cărţi te-a convins să renunţi la amicala noastră corespondenţă; sunt om bătrân, crede-mă, dacă vrei să-mi ştii

I

părerea intimă despre valoarea intrinsecă a scrisului meu, în marea armonie a lumilor, prietenia în sine este mai importantă decât literatura mea. Pentru mine, piesele mele reprezintă faza dramatică a ridiculei mele existenţe: unul din mijloacele prin care am luptat pentru viaţă şi libertatţ, dar aici, în condiţiile speciale ale teatrului din ţara noastră, într-o epocă anume, a foarte specialei noastre istorii. Ambiţia mea a fost să opun pieselor de propagandă şi agitaţie, în forma clasic-realistă, câteva texte scrise cu suferinţa lucidă a adevărului; vroiam să fiu în fiecare clipă periculos, şi am acceptat să fiu nonconformist, dar nu în forma scriiturii, ci în mijloacele şi în scopurile morale şi politice. Frealizez: tare îmi place această eroare a maşinii de scris. Cred că la mine „free" şi fear" se confundă, de aici un nou verb anglo-valah: a frealiza sau a fearliza.

Bucureşti încep să mă uite chiar şi unii prieteni care au contribuit masiv la dosarele mele penale...

Dă-le dracului de piese, ţi-am mai spus; ţi-am trimis peste ocean două exemplare din ultima mea carte: „Şoarecele B. şi alte povestiri", ed. Cartea Românească, 1983, 412 pagini. Costă prea mult ca să ţi-o trimit par avion, ea va face mult până să ajungă la Silver Spring, dar îl voi ruga pe Nego să îţi trimită un exemplar. Cred că prin aceste proze ale mele fac legătura cu tinereţea mea, cu tinereţea inteligenţei mele. Ele se uită deja spre Europa, se simte în ele trilingvitatatea mea, partenenţa la un orizont nord-valah, absolut antilevan- tin, anti miticist. Prin acest volum, limba literară a început să mă agreseze, să-mi facă concesii. Acum când îţi scriu, am un roman care e aproape gata şi acest roman ştiu că e foarte bun, Weltliteratur, tocmai pentru că e niperbalcanic. Mă culc cu el, visez prin el, mă trezesc pentru el. De astă dată mă simt „in der Gnade“ - de aceea sunt fericit, de aceea nu mă agit pentru volumele ce sunt pe piaţă. Ce e al meu e pus deoparte. Nu vreau să scriu altfel decât confraţii mei, vreau să scriu despre altceva. începe în orice literatură un fel de narcisism din clipa în care limba ajunge - din instrument de comunicare cu publicul, cu oamenii - un instrument de forare şi autocercetare. Nu este rolul meu să mă încifrez - ajunge haosul din lume şi din omenire, datoria mea este să descifrez. Scriu un roman ironic, şui, consider că „batjo- cul“ e o virtute naţională, o forma de apărare, consider că Păcală e mai mitic decât Meşterul Manole şi că rolul nostru aici, „au carrefour des empires mortes", este nu acela de a valorifica virtuţile popoarelor mari, ci de a le compromite. Ce am făcut noi din sfânta pravoslavnică biserică? Din tânăra noastră democraţie? Din regalitatea noastră fost-nemţească? (Urmăreşte cariera etică a regilor noştri şi vei înţelege că între Carol I şi Carol II nu este o jumătate de secol, ci distanţa ce o reuşim între spiritul german şi cel camarilo-levantin.) Nu pot să nu-ţi povestesc aici, tocmai pentru a scăpa de furcile caudine ale teoretizării sterile, ce mi-a spus domnul Carandino (78 de ani) în ziua în care, revoltat şi maliţios, i-am spus: „stimate domn, te văd mereu şi mereu cu femei din ce în ce mai tinere şi mai frumoase. Spune-mi, domnule, ce le faci?“ Simplu de tot, spontan, ca la Capşa, cu un gest de lucid histrion, mi-a răspuns (în gura mare, să mă audă toată Casa Scriitorilor): „Le compromit".

Pilule, volumul tău de Istoria Literaturii Române de Călinescu, din motive de poştă şi bani, i l-am trimis lui Nego: până azi (el trecând printr-un tunel de confuzie şi nevricale, tare mă tem să nu înceapă iar cu serial de sinucideri), cum spun, azi, deşi am primit de la el vreo două scrisori zgâriate şi zgârcite, nu am reuşit să înţeleg dacă a pus mâna pe volum, sau acest volum trimis pe adresa lui din Koln l-a aşteptat în zadar la locuinţa din Darkum. Nu i-a sosit înapoi exemplarul, tare mă tem că s-a rătăcit. Ar fi păcat, nu pentru că e foarte scump, dar pentru că nu mai poate fi

procurat...

Mă tot gândesc la perioada dintre cele două războaie: acum îmi dau seama că a fost extrem de importantă pentru evoluţia noastră (a Literelor noastre), pentru întreaga noastră identitate. Tot ce se scria putea fi citit de întreaga inteligenţă. Şi era citit. De la Theodo- reanu până la Camil, de la Gib până la Holban sau Matei Caragiale. Elevii de liceu, cucoanele din provincie, gazetarii, snobii, arhanghelii de dreapta sau posedaţii de stânga, cu toţii citeau aproape totul. Acum trebuie să constat că marea nostră proză nu mai poate fi citită decât de specialişti; şi aceştia cu greu răzbesc prin fluviul de imensă „pisălogire" (Regman) a acestor romane moderne. Mituri, contrapuncturi, Joyce, Proust etc. Efectul acestor uriaşi inventatori de stil şi metodă a fost totala separare în literatura noastră a prozei culte de cea „poporană". Preda şi fostul Eugen Barbu erau ultimii prozatori cetiţi şi de masele largi. Acum şi ei au trecut - unul în umbra, celălalt în izmeneală de „principe". Poporul citeşte câţiva clasici ce mai circulă în ediţii vechi (Hugo, Zola, Musset, Dumas, Tolstoi) - iar din literatura actuală, singurul gen absolut cerut şi total popular este cel... poliţist. Rar Simenon, rar Christie sau Chandler;
avem şi aici geniile locale; cunosc o autoare, Ojog Bra- şoveanu (este teribil de frumoasă, i-a murit soţul nu de mult, e o văduvă aleasă, nici prea tristă nici prea veselă, are un succes nebun cu cărţile ei poliţiste sau mili- ţiste). Nu ştiu ce impact „poporan" au acum nuvelele mele paralogice, sper totuşi că ele pot fi înţelese şi de un miner deştept (nepotul meu, mecanic instalator la mina Petrila, 42 ani, cântă din clarinet, face Yoga, citeşte Noica şi Blaga etc.) şi de un fost profesor de fostă filosofie dintr-o fostă universitate...

Doamne, ce rău îmi pare că nu sunt bogat; aş merge în vara asta în Germania, ce bine mi-ar prinde două săptămâni de schimb de experienţă cu Tine şi cu tristul Nego. Dar nu pot; nici la mare nu voi merge, mi-am plătit datoriile, sunt iar foarte sărac, la vara scriu ultima sută de pagini din romanul meu. La toamnă, când frunza va îngălbeni, când pentru ftiziei (şi americani) ce noi surprize vor veni... eu voi începe transcrierea lui, sper. Am 64 de ani, e târziu, e frig în Lume, Europa se duce dracului, eu totuşi vreau să termin aceste două romane ale mele. Cariera mea literară a început la 50 de ani, volumul de proză ce îl vei primi ar fi trebuit să fie volumul meu de debut. Ieri am cumpărat (pe sub mână) excelentul volum alcătuit de Doinaş din articolele de critică ale lui Ovidiu Cotruş „Meditaţii Critice" Meridian, .630 pagini, cu un studiu introductiv apolinic scris de Doinaş. Volumul vi l-aş fi trimis eu la Koln, dar Doinaş mi-a spus că îl va duce el când va pleca pe la începutul lunii Iunie.

Plec în 13 Mai la Sebeş Alba, are loc un simpozion Blaga, îi dezvelim şi o statuie. Apoi, în 20

am o premieră la Piatra Neamţ, cu drama mea „Pragul Albastru". Cum va ieşi?i Piesa asta mi-a plăcut mult pe vremea când eram un revenant, acum o găsesc străină şi uşor făcută... Dar ce va ieşi acolo la Piatra? Mi-e frică mai rău de regizori, decât de anchetatori. Şi unii şi alţii îţi falsifică intenţiile, şi unul şi altul te condamnă nevinovat.

Am răutăţile mele: a fost o vreme, prin anii şaizeci, când autorii se plângeau de abuzurile procustiene ale

regizorilor lor. De vreo trei ani, regizdrii se plâng de abuzurile împotriva lor a scenografilor. Mai nou, am auzit un mare scenograf înjurând cumplit pe maestrul de sunet şi lumini, care îi compromite creaţia spectacolului. Actorul, cu darul şi verbul său, autorul cu harul şi Cuvântul său sunt aproape uitaţi... Dar eu cred în faptul că până la urmă Cuvântul se răzbună... El a fost la început, el va decide şi sfârşitul erei noastre (pline de un număr egal de retori şi de bâlbâiţi, de logorei şi de surdomuţi,, de logomachi şi logovictime...). Dacă voi scrie vreodată un roman S.F. acesta va avea tema: într-o ultimă şi ultra civilizaţie, Natura-Cuvânt, deci Cuvântul ca Natură, supărându-se pe prostia oamenilor, se hotărăşte să-şi retragă investiţia făcută în acest experiment care se cheamă Omenire. Apar tot mai mulţi bâlbâiţi (şefi de state, generali), pier cuvinte, se şterg manuscrise, în biblioteci cărţile devin pură celuloză, copiii cântă, aplaudă, dar nu mai pot învăţa limba etc... Totul va începe într-un Teatru, în care un regizor nebun va descoperi că nici un actor nu mai ştie vorbi...

Te-am plictisit, azi Sâmbăta Morţilor, mâine îţi voi spune „Christos a înviat". Doamne, ce trist e Vechiul Testament; Adam nu a avut Mamă; să fii izgonit din rai, cu o femeie (şi ea fără de o mamă), să fii trimis spre agricultură şi zootehnie şi să n-ai o mamă în braţele căreia să poţi plânge. Christos, pentru mine, e deţinutul, condamnat politic, dar răstignit între doi tâlhari de drept comun; mă înfioară acel Lama Sabactani, dar mă liniştesc gândind-o pe Maria Dolorosa. Eu, recunosc chiar şi faţă de înalţii teologi amici ai mei de studii, când mă rog imaginei sacre a Mamei mele. Ea are relaţii „dincolo", eu cunoscând prea multe religii, nu am una precisă. Aparţin totdeauna de confesia adversă.

Te sărut,

P.S. în clipa închiderii plicului mi-a sosit scrisoarea din 19.IV. Christos a înviat. Cartea mea călătoreşte. Dacă a sosit Arca, va sosi şi Şoarecele B. Nego are mai multe exemplare, de n-ar fi hirsut şi zgârcit, ţi-ar trimite.

P.S. Iartă-mă, nu am răbdare să scriu englezeşte. Ar fi prima scrisoare a mea, în această prea mare limbă.

Dragă PHu,

M-am reîntors aseară din Ardeal; am participat la un interesant (totuşi obositor) Festival de poezie Blaga, la Sebeş Alba; am desvelit o statuie uriaşă, în plin câmp, la Lancrăm. Eu am fost ţârcovnicul cte serviciu

(........ şi deasupra tuturora va vorbi un mititel..."); apoi

Eta cu soţul ei m-au luat cu maşina la Cluj, unde le-am fost plicticos oaspe timp de două zile...

Pe o căldură infernală, din Cluj până la Craiova am făcut opt ore cu trenul; foame, sete, secetă cumplită; lumea e teribil de îngrijorată, căldura asta e de cuptor; în Craiova nu am avut IARNĂ, îmi lipseşte din sistemul nervos o iarnă, din septembrie 1982 nu a mai plouat, nu a mai nins, o toamnă foarte lungă, s-a continuat cu o vară timpurie...

La reîntoarcere am găsit foarte prompta ta scrisoare; am răsuflat uşurat: deci ai primit cartea mea. Mă amuză modul în care şi tu şi Nego o consideraţi o scriitură de ieri-alaltăieri; eu re-citesc aceste proze cu sentimentul că au fost scrise demult-demult, nu de mine, ci de un frate vitreg care era foarte talentat (pentru acea

epocă), dar care nu a avut noroc, săracul. Fiecare povestire este un eşantillon de stil, dintr-un roman sau volum ce ar fi putut să fie, dacă acestea sunt ruinele din Pompei, eu sunt câinele lui Blaga, poate că cenuşa îmi poartă în ea urma a ceea ce am fost când eram viu şi nu ştiam ce este Vezuviul... Rudi Schuiler, care este ce! mai cult şi mai citit aristocrat ungur din câţi am cunoscut (se zice că ar fi servit ca model autorului pentru un fel de Enuresis), circulă prin Cluj şi susţine că sunt un mare scriitor ardelean de limbă maghiaro-germană, păcat că sunt tradus în româneşte de un Gary oarecare... Spre ruşinea mea, când scriu, închid cu cheia uşa spre lecturile mele, spre ştiinţa literară ce o am (volens-nolens). Oricât de învăţat am fost, scriind, am parcurs toată filo- geneza (toate teoriile şi ororile scrisului de teatru şi proză) ca orice autodidact oarecare; nu învăţ şi nu evo-luez decât prin maşina mea de scris; lecturile şi viaţa îmi oferă un imens coş de rufe murdare (materia primă a literaturii), eu mă suflec şi încep să spăl o batistă, o izmană, tot timpul visând că într-o bună zi mă voi apuca şi de spălătura cea mare, de ultima spălătură... (Namo- şaş). Dar trăim într-o lume dificilă, ba nu-i apă, ba nu-i săpun, începem un război murdar, ca apoi să ajungem într-o pace ne-curată, acum scormonesc în coşul acesta de rufe uitate, îmi caut cămaşa de noapte, renunţ să mai doresc a spăla totul, vreau doar cămaşa asta în care mă voi culca definitiv, uite că nu o găsesc, s-a dus pe apa istoriei, mizda păşii, ce-am avut, tot am pierdut...

Sunt călare acum pe un măgar de aur; vorbesc cu voi totuşi de ia înălţimea celor două romane ce le am în lucru foarte avansat. Primul îl termin în toamnă târziu, 600 de pagini aproximativ, acum când scriu (fără să fiu paranoic, doar ţie, că eşti peste Atlantic, îndrăznesc a-ţi mărturisi că tot timpul am sentimentul că acest roman ai meu este tot ce s-a scris mai bun în Balcani de la

Apuleius încoace), deci, acum câpd mă întorc spăşit la maşina mea de scris (furtuna protocolară a celor două volume scoase fiind consumată, Dieu Merci), reintru în apele albastre şi pure ale sfârşitului meu de veac. în trei ani am gata aceste două romane; dacă socoteşti că în 1968 eram fără nici un manuscris, fără nici o carte sau dicţionar în bibliotecă, în acest oraş ce trebuia să fie mormântul Duhului meu, consider că peste trei ani voi avea o operă despre care se va putea bârfi chiar şi her- meneutic...

Am avut o discuţie cu un universitar la Sebeş (a avut loc şi un simpozion ştiinţific cu tema dramaturgia lui Blaga); m-am ridicat împotriva uzuiui şi abuzului acestei metafore nenorocite (Blaga scrâşnea din dinţi când simţea că „mioritic" a devenit un fel de consemn al proştilor şi găgăuţilor tehnofili) care este „spaţiul mio- ritic“. Sala a râs cu hohote (sunt şi rămân un mare bu-fon al Uterelor române), când, cu un fals aer savant, am povestit cam ce idioţii spuneau studenţii lui Blaga pe vremea când el era încă profesor. Că „nu întâmplător" (o spunea un mare critic universitar, ajuns acum la pensie), de pildă, Creangă iubea în copilăria lui scrânciobul şi datu de-a huţa-huţa; categoriile sale abisale îl mânau spre spaţiul deal-vale. Nu întâmplător, susţinea alt deş-tept, „Roata morii se-nvârteşte“ a fost scris la un moment dat; spaţiul stepă nega spaţiul mioritic. Ce să mai vorbim de cântecul: „şi în vârful dealului, şade plugul badelui/ Nici nu urcă nici coboară", aici, spuneau exegeţii, are loc o criză în categoria scurgerii timpului. Nici nu urcă, nici coboară, reprezintă stadiul de aşteptare, de suspans istoric; e normal, am adăugat eu, ca după o asemenea rătăcire a Badiuiui, să urmeze tragedia cu „bate boii de-i omoară"... Am încheiat că, personal, nici nu urc, nici nu cobor, stau în vârful dealului, mă simt bou, aştept pedeapsa ce o merit din partea celor care tot urcă şi tot coboară...

Adevărul este că Blaga a inventat termenul de „mioritic", neştiind ce carieră penibilă va avea această găselniţă stilistică. Cu doi colegi ai mei, am asistat la o prelegere a regretatului titular al catedrei de Pedagogie, Onisifor Ghibu (se împlinesc anul acesta 100 de ani de la naşterea lui) şi acesta se ridicase ca un tribun ce era împotriva abuzului cu acest mit al Mioriţei; un român laş se lasă ucis de doi fraţi tâlhari; în loc să se apere, să lupte, se pregăteşte ca un moşneag pentru moarte. Nici' nu a trăit, zicea Ghibu, şi îşi vede înmormântarea... Noi, ostentativ, am trântit pupitrele şi am ieşit din clasă. Jigniţi de... „cât de încuiat e acest cioban din Sălişte". Glonţ ne-am dus la Blaga şi i-am povestit. Tot, Blaga a oftat, a tăcut, a oftat, a gândit, pe urmă ne-a spus: „mă tem că nea Ghibu are perfectă dreptate... Pe plan istoric". Mai târziu, când i-am citat versul său:

„veşnicia s-a născut la sat" - amar şi târziu, adăuga: „s-a născut la sat şi va muri o dată cu satul românesc". Când gândeam (în categoriile politice ale ţării mele) piesa mea „Simion cel Drept" (care vouă nu vă spune absolut nimic), am gândit-o ca un fel de requiem al satului care moare, care a şi murit. Teribil mă emoţionează tot ce e în legătură cu satul - am scris o piesă (comedie?) în care doi ciobani refuză să-şi împuşte câinii; merg deseori la capul oraşului, acolo coboară din autobuze ţăranii ce vin cu diferite jalbe la oraş, se descalţă de bocanci, se travestesc un pic, intră în oraş ca pe o scenă unde li se joacă o piesă în care ei sunt numai figuranţi. Citesc acum istoria războiului de 30 de ani a lui Schiller, îmi place, el susţine că războaiele lungi le câştigă totdeauna ţăranii, dar numai după ce soldaţii (katolici, protestanţi - tot un drac) le-au luat tot, plus şapte piei de pe ei...

I-am scris lui Nego, anul acesta nu cred că am timp să vin „în vandră" prin Apus; dar la anul voi cere

voie, aş dori să stau o lună într-o bibliotecă, lângă catedrală, asta îmi reface humorul şi acerbia, abia cunoscând de aproape multilaterala voastră idioţie politică şi economică, revin în patrie cu sentimentul că tot ce facem noi e sublim şi cu totul altfel decât întregul mapamond.

Trimit fiului tău o fotografie, sper să-i placă; soţiei tale, sărutări de mâini; ţie, un Blaga din Lancrăm, tipărit la Orăştie, la tiparniţa „Paliei“.

Cu dragoste,

Gary

Dragă Nego,

îmi dau seama, pe zi ce trece, cum se abureşte, se întunecă geamul prin care mă uit spre tine: continui să oftez după Koln, după serile noastre „memorialistice", după vizitele noastre în diferite catedrale etc... Degeaba, scleroza de vârstă, depărtarea, automastimele obligatorii de adaptare şi coexistenţă paşnică, hic et in aeternam nune, îşi spun cuvântul: ca şi Euphorion, te înalţi în sus, arzi şi te prefaci în scrum şi sdrenţe... Unde eşti copilărie, cu pădurea ta, cu tot... Doinaş se pregăteşte de drum; îl invidiez numai şi numai pentru întâlnirea cu tine: Pilu, într-o ultimă, grăbită scrisoare, îmi spune că pleacă spre Europa, bănuiesc că va trece pe la Tine... Desigur, în acest cor de nefericiţi, de genii cu transfer şi negaţie, ar fi fost un loc în schemă şi pentru tristeţea mea, care (ţin să te anunţ) devine tot mai veselă, mai debordantă, pustiitor de ridicolă...

(Nu te speria, îţi scriu pe banda roşie, neuzată, fiindcă, după cum poţi vedea, banda neagră e foarte uzată, în comerţ nu se găsesc bande noi, aşa că...)

încă nu am reuşit să-mi refac liniştea şi ritmul meu de scriitor în pustiu: complicatul protocol legat de apa-
riţia a două cărţi, premiera mea de ta Piatra Neamţ, o serie de obligaţii mărunte legate de Valea-Jiului şi de Lancrăm (de peste tot ţi-am trimis câte un semn) m-au scos din monotonia hărniciei mele craiovene... Mă uit cu groază la maşina mea de scris, azi a venit miliţianul să îmi ceară amprentele, i le voi duce mâine, mă uit la maşina mea şi mă gândesc că cele două romane, pentru care mi-am luat angajamentul în faţa voastră şi a zeilor, zac în manuscrise, aşteaptă coborârea îngerului, tulburarea (sau liniştirea apelor). Ieri am uitat numărul de telefon al Lizicăi, alaltăieri scriind articolul pentru Ramuri (despre puşcăriaşul violonist Ciprian Porumbescu) deodată mi s-a năzărit că nu-mi vine în minte autorul piesei „Steaua fără nume“. A trebuit să caut în enciclopedie... In tren (Eta râde teribil de această absurdă aventură a mea) am întâlnit... o babă, urâtă şi antipatică, mi-a sărit de gât, Gary, Gary, plângea... Am călătorit cu ea trei ore, era clar că îmi

Craiova, 10 iunie 1983

fuseşe iubită, dar nicicum nu reuşeam s-o localizez, în timp sau spaţiu. A coborât la Videle, după ce m-a pupat în neştire: sub geam mi-a mai spus: „Ghiţă, Ghiţă, dacă nu erai porc, te făceam om, de ce m-ai părăsit la Turnu-Măgurele!?“ Straniu: nu-mi aduc aminte să fi fost vreodată în Turnu-Măgurele, nici ca vreuna din iubitele mele să fi îndrăznit să-mi spună Ghiţă. Şi totuşi ... (O a după grele beţii, a doua zi întrebi: şi ce am mai spus ieri? Şi unde am mai fost, cu cine m-am mai bătut, iubit, certat?) Eta m-a dus s-c văd la Sebeş Alba pe OSga Caba: cu Erich, eu habar nu aveam că acest Erich este fosta mea colegă de la filosofie. Teribil ce mult mi-a plăcut Olga, vreau s-o mai caut, are o formulă de nebunie ce se acordă perfect cu imaginaţia mea. Ultima ei carte, un fals roman S. F. „Totali- ter-Aliter“ este foarte bun, foarte profund şi original...

Regman scrie despre Şoarecele B, i-am trimis ieri şi o comedie a mea: mi-e ruşine, ştiindu-l aplecat peste umărul meu, analizând, cu lupa iui disecantă, scrisul, aş fi dorit să-i spun că, fără lectura comediilor mele (necitite, nejucate, ne-nţelese), e greu, cred eu, să pricepi cam de unde şi cum devine formula mea de ironie şi satiră... Adevărul este că am luat în serios acel îndemn al lui Blaga (şi Stanca) referitor la humorul caragialesc: „Caragiale a băgat humorul românesc într-un şanţ din care, până acum, nu a reuşit nimeni să-l scoată". Nici Muşatescu, Hertz, Baranga, Băieşu etc... Eu, cel puţin aşa mi se năzare, posed din naştere o formulă de analiză şi humor, tipic transilvană, total anticaragialescă. Comediile mele, toate, încearcă exploatarea pe scenă a unor situaţii total nebizantine, antibalcanice... Cea mai uluitoare supriză ce am avut-o în ultimele luni e legată de ultima mea carte: închipuieşte-ţi, Nego, nuvela „Scuipatul Divin", la care noi râdeam cu poftă, aici nu provoacă nici un fel de râs. Din contră. Vreo zece cărturari (?), tipic craioveni, se chinuiesc să mă citească, să mă descopere spiritual, sau inteligent: nu reuşesc. Recunosc că sunt cult, că sunt deştept, că pe alocuri scriu interesant, dar scrisul meu le e strein, îi lasă rece, îi Plictiseşte chiar. Acum înţeleg de ce nuvelele mele sunt uate ad iiteram, foarte serios; chiar şi Lizica zice: „să ştii, «soluţia Omega» nu e o satiră, este un simplu proces-verbal al unei şedinţe banale, al unei discuţii conjugale din care numai în blocul nostru au loc cu zecile, zilnic..." Eu cred că mă distanţez de lichele (de pildă), adevărul este că de mult înot în aceeaşi apă cu ei, numai eu simt ridicolul, nimeni nu-l mai simte ca mine. (Trist? Nu ştiu. în orice caz, interesant: tipic).

Voi face tot posibilul ca la toamnă sau în primăvara viitoare să vin să te văd. La Derkum scriu destul de des, nu-mi mai răspund.

Servus

406 Branch Dr.

Silver Spring MD 20901

Dragă prietene,

Craiova, 10 iunie 1983

Mulţumesc, pentru chipul românuţei: fiul meu mi-a declarat cu ocazia celor 9 ani ai săi că nu plănuieşte să se căsătorească vreodată!

Mulţumesc mai ales pentru atât de admirabilele anecdote blagian-ghibiene. Totdeauna l-am iubit şi l-am admirat pe Blaga; în ciuda tonului pompos din proză (şi chiar din poezii - mai rar) am recunoscut în el o inteligenţă vie, neastâmpărată, poate chiar puţin copilăroasă, înţelepciunea lui nu se poate reda, adică ascunsă şi contradictorie, nu „înţelepciunea" oficială pe care o proiectează suprafaţa şlefuită a scrisului său. Ştii ce? Eu cred că în zece-cincisprezece ani se va găsi cineva, un tânăr deştept, cum era Nego când a scris despre Emi- nescu plutonic /neptunic, care să scrie despre Blaga: să dărâme statuia profetică, să spargă suprafaţa şi să descopere înăuntrul operei ceva viu, agil, contradictoriu, ironic, chiar puţin ordinar. Nicu B. mi-a povestit odată că, în vremea refugiului la Sibiu, Blaga scriind unei iubite semna notele sale „Demiurg cu ceapă-n cur“. Am râs cu hohote; dar L. B. era un om prea mare.ca să nu intuiască această picantă contradicţie din interiorul său, dincolo de morgă şi coajă. Ei bine, eu cred că acest Blaga („plutonic") va fi descoperit de tânărul pe care de pe acum îl invidiez grozav. Şi mai cred că umanizarea asta îl va adânci în mod special (că doară barem noi doi ştim că, dacă există un adevăr pe lumea asta, el stă în ironia romantică, în dialectică, aşa cum era ea înainte de a deveni Dialectică, în adevarurile opuse şi simultane) - or eu cred că în Blaga se poate găsi treaba asta. Dar întâi trebuie să mai treacă vreme, să ne mai enervăm pe bălmăjeala mioritizantă (ea este echivalentul fui „Pe lângă plopii fără soţ“ ca romanţă de mahala: omagiu, sigur într-un fel, dar şi vulgarizare); să ne enervăm, sa dăm la cap statuii şi să reconstruim. Ăsta e de fapt testul scriitorului cu adevărat naţional şi mare: rezistă când îi dai la cap? rezistă la transformare? Hamlet se poate juca şi în costum de seară, Ringul lui Wagner l-am văzut nu de mult cu personajele transformate în bancheri-antreprenori ai erei wilhelmiene. Fiindcă rezistă, înseamnă ca e mare. Ca să nu mă înflăcărez la rândul meu prea mult şi prea pompos, rămân, ca totdeauna,

al tău

V.N.

P.S. Tare bine-mi pare că eşti prieten cu Rudi, pe care-l iubesc şi-l admir grozav din umbră, fără ştiinţa lui.

Dragă Pilule,

Eşti un aur! într-un vacuum moral şi psihologic (nu e normală vara asta, după zece luni de secetă totală, o iarnă Sahel, iată-ne în pline ploi musonice; aud materia plângând; e ziuă şi ce întuneric... etc.), iar am intrat în tunel. Ori de câte ori mă opresc din lucru (din scris, să fim bine

Craiova, 10 iunie 1983

Înţeleşi), încep să umblu cu polbucul în fundul ceaunului ars... Memoria e o formă de suferinţă, ca şi patriotismul (în cazul meu), ca şi Cultura. Purceaua-i moartă în coteţ, dar şi purceaua - zic oltenii - e o noţiune ce aparţine, prin memorie, de Istorie. îţi mulţumesc pentru rândurile tale, untdelemn peste ape; te plângi de oboseală, te dor „sensurile", ţi s-a gripat busola, simţi că ia coborâre nu funcţionează frânele, „pragul" numai în literatură poate fi albastru... Eşti nedrept... Nedrept cu vârsta mea. Peste patru zile împlinesc 64 de ani, am trecut cu trei ani peste media de vârstă a bărbaţilor de la noi, cu zece ani peste media de vârstă a minerilor. îl visez tot mai des pe Tata. Mama, care mă patrona până acum, pare să se fi retras într-o mănăstire, nu o mai visez, o văd uneori, e indiferentă, o strig în somn, nici nu se uită spre mine. Tata în schimb îmi împrumută hainele, mă conduce spre mină, fumează tăcut, uit lampa, mă strigă „Fără lampă nu se poate, nu e voie...“, eu cobor cu colivia, singur, în mină nu e nimeni, doar un cal alb, bătrân, care paşte printre şine... (Acesta-i visul meu din noaptea trecuta. încă nu s-a reaşezat în raft, povestindu-ţi-l îl ostoiesc, îl îmblânzesc...).

Doinaş pleacă în vacanţă spre Nego în câteva zile (pare-se, nu sunt sigur; Craiova e foarte departe de Bucureşti, iar între mine şi Doinaş sunt câteva meridiane de amărăciune refuzate la export, suferinţe şi umiliri re- butate, nevandabile). Nego, îmi pare foarte rău, nu îmi scrie mai deloc. îl cunosc, ştiu cum este, mă doare inima pentru inima lui. I-am spus mai demult; nu ai talent pentru suferinţă, nici pentru singurătate. Eşti un fals călugăr, mă tem că în loc să te rogi (sau sa asculţi inteligent muzică mare) nu faci acolo pe Berrenrather decât sa-ţi lingi rănile mistice, decât să-ţi numeri pietricelele colorate, adunate pentru un monumental mozaic Sofia- Sfânta, dar care, deşi se adună mereu şi mereu, refuză să se închege în chip şi perete. Să nu-i spui asta, îl răneşti; în tinereţe nu-l cruţam, era genial şi sublim, nu-i păsa de pişcăturile mele; acum însă îşi păzeşte ca un leu bătrân intrarea în vizuină, aşa cred eu, deşi minuni sunt încă posibile şi neaşteptate, să dea Dumnezeu. (Nu te speria, îţi scriu cu partea roşie a panglicii mele ca să fac economii pe partea neagră, mai uzată; deocamdată nu se găsesc panglici bune în comerţ). Tare mi-e dor de Nego, voi face tot posibilul să-mi angajez încă o excursie (de măcar o lună) prin Vest, am rude, prieteni, n-ar fi sfârşitul nici al lumii, nici ai finanţelor mele.

Am făcut (apropos de Doinaş) o reclamaţie în toată regula pentru coletul ce a dispărut; în 9 februarie 1983 am expediat prin Vamă Craiova (în aceeaşi zi cu un volum identic pentru Edmund Pollak (care l-a primit) cartea Istoria Literaturii Române de G. Călinescu. Cu următoarea dedicaţie: „Doinaş ţi l-a procurat, Gary ţi l-a expediat, Nego ţi l-a înmânat, Domnul fie lăudat... “ Cam aşa cumva. Co etul lui Pollak, trimis pe adresa lui din Der- kum, a sosit; volumul tău, trimis pe adresa

Craiova, 10 iunie 1983

din Koln a Negoiţescului, zice el, nu i-a venit (lipsise, pare-se de acasă). Dar coletul nu mi s-a returnat - aşa că am reclamat, am plătit pentru a se urmări soarta lui, nu cred în minuni, „nous sommes ici aux portes de l'orient, oD tout se prend...“. Moral mă simt teribil de vinovat faţă de tine, te asigur, dacă, aşa cum se aude, ar mai scoate o tranşă, îţi procur un exemplar şi ţi-l trimit. Mi s-a părut enormă taxa pentru Atlantic, ştiam că vii la Nego, am vrut să fiu şmecher, să economisesc nişte bani. (în colet, alături de masiva Istorie, vârâsem patru volume de critică pentru Nego). Scump lâ tărâţe...

într-o viitoare scrisoare voi reveni la discuţia noastră despre proză; despre cine şi cât citeşte aici din această proză elaborat hermetică. Pefşonal, mă consider un gazetar „in nuce“, mă simt mai aproape de ruşi decât de Gide, idealul meu de proză este linul de defulare filosofică şi de autovendetă satirică. Mohje suis le nouveau Candide... Am terminat de citit, în original (Doamne, ce frumoasă e fosta limbă germană!), „Mein trauriges Gesichf de Heinrich Boli; citesc Raymond Aron „Intro^uction dans la Philosophie de l'histoire" şi, în americană* un banal tratat de parapsiholoaie, Lyall Watson „Supernature"... Romanul meu la care Tucrez (mai ales nopţile, când dorm bine) îl visez ca un fals tratat de balcanologie, introducere în filosofia subistoriei, manual pentru uzul celor care confundă durerea cu suferinţa (şi pe cretinul criminal care este domnul Harriman cu Christos). Susţin în continuare că ultimul fost morar de pe Amaradia ştie şi cunoaşte mai multă realpolitică decât mulţi senatori americani sau miniştri europeni. Una este să ştii, alta să cunoşti, să re-cunoşti, să înţelegi, să nu mai înţelegi nimic... Să duri şi să în.duri.l

îţi trimit câteva noutăţi: un caiet program.

Servus, te sărută,

P.S. Am vrut să-ţi trimit un caiet program de la „Pragul albastru", Piatra Neamţ (Doinaş, Al. Paleologu, Carandino) - dar poşta e scumpă, ţi-! trimit cu altă ocazie. Plec luni 27 la Bucureşti, stau trei zile la „taclale". La mare am bilet de la 1-15 septembrie.

Preafericitule Nego,

Am fost foarte grav bolnav; nimic organic, o simplă reşută a fostei mele „melancolii depresive", cea cu care am zăcut (în 197... peste şase luni, prin spitalele de nebuni, după care m-am şi pensionat). De astă dată am făcut o formă mai perfidă; îmi venea să plâng, să plâng - plecam apoi în oraş să caut o otravă pentru şoarecele B din mine, nu găseam, bineînţeles; noaptea încercam să citesc cărţi sacre, să mă rog, nu nimeream priza, în fiecare dimineaţă mă sculam din neadormire cu sentimentul că trebuie să dau în primire, că sunt condamnat, că Dumnezeu şi arfticii m-au uitat, gata, les jeux sont faits, rien ne va plus...

Craiova, 10 iunie 1983

Am realizat, după publicarea cărţilor mele, câteva mici economii; îmi achitasem toate datoriile (la Fond, la cumnaţi, la soră-mea) pentru prima oară eram un „gent- lemen a! Republicii scrisului"; aflu, pe nepusă masă, că Lizi a mea, a cumpărat... loc de veci... în cimitirul Si- neasca din Craiova. S-a gândit ea bine, ţărăneşte, moartea vine, nu poate fi driblată, speculată filosofic, dusă cu mâia, vine, drăguţa de ea, orice om serios, şi
domnul Papastate, şi domnul Pândele, şi Nicolau şi-au cumpărat locuri de veci; noi, îmi zice Lizi, mai pe la margine, în sărăcime, dar tot e bine că avem un loc unde să ne aşezăm, ca oamenii. Nu suntem ţigani, nici dramaturgi cu moşie la ţară, câştigată cinstit din piesele şi filmele despre colectivizare şi naţionalizare: noi, ca orbeţii, stăm în două coşmelii mititele, abia ne tragem sufletul din pensia ce ne-a dat-o Logofăt Ţoiu, măcar loc de veci să ştim că avem. Altfel te interesezi de Clinică, mai uşor te sinucizi sau afli că ai cancer generalizat la prostată şi plămâni (Amza Pellea e pe moarte, mi-a fost Director, s-a purtat ca un prinţ cu mine); desigur, dacă aveam o gogoşerie, dacă eram măcar dentist (sau ginecolog), dacă scriam şi eu un roman „cel mai urât dintre pământeni“, puteam acum, pe şest, să cumpăr o criptă de marmoră italiană, a unui fost boier alutan, evacuat de şmecheri ş[popi din locul de veci, cu îngeri şi dicton latinesc pe fronton. Dar noi, iaca, avem acolo, patru pe patru metri de lut, din banii ce-i împrumutăm de la lancu, îl îngrădim, punem şi o inscripţie duioasă, să plângă babele, să se sperie juveţii...

Aflu, de la Regman, prin telefon, că în aceste zile au plecat spre tine două cupluri îngereşti: Boerii şi Doinaşii - nu te vei putea plânge de singurătate, izolare, uitare: „vers toi les ennuyeux bienheureux, partent en ca- ravanne“; sper că, de astă dată, vei pune la bătaie cearşafurile pe care ţi le-am făcut cadou; cadou pentru nunta ta, a treia, la care nu m-ai chemat; ca să-ţi faci plinul, frumosule Amphitrion, numai o soţie îţi mai lipseşte; crapă fierea în mine de invidie, Doamne, ce fericit aş fi să mai pot petrece cu tine, cu voi, o seară de pomină, v-aş căra bere, pui grecesc, salate renane.

Pe Irinel am rugat-o să-mi aducă pixuri, arată-i tu ce pixuri foloseşti, am mare nevoie; din toarnă mă apuc să-mi scriu memoriile, am o grămadă, din cele mai gre-
le, vreau pixuri nemţeşti, le scriu noaptea (ziua bat la maşină romanul meu care acum se numeşte „ciocoii noi şi vechi"); convinge-l, rogu-te, pe Prinţul din Levant că, dacă eu afirm că ţi-am trimis un colet cu Istoria Literaturii de Călinescu, pe adresa din Koln, chiar dacă s-a rătăcit, poate să se îndoiască de orice în lumea asta, de poşta germană chiar, dar de cuvântul meu nu; volumul era

pentru Pilu, îl consider un aur, îl iubesc, scrisorile lui surit undelemn peste apele tristeţilor mele de aici; cum era să delapidez eu un dar al nostru pentru el.? M-am înscris la două Istorii, aici, la Craiova; se vorbeşte de o tranşă nouă, te asigur că volumul pierdut (am făcut re- clamaţiile de rigoare până sus de tot) va fi înlocuit cu altul. Trimis direct (oricât mă va costa) la Silver Spring.

I-am scris lui Edmund, am întrebat de tine (timp de trei luni nu primisem nici un rând, eram îngrijorat); am cumpărat, la târgul de Mai, cinci farfurii admirabile de Hurez, Oboga, Biştriţa: pentru bucătăria doamnei Lis- beth; greu de dus', greu de riscant de împachetat, aştept francezii mei, dacă vin, vin cu maşina lor, pot să accepte să le ducă.

Citesc cu zel şi uimire, tratatul de Futurologie al marelui gânditor Pavel Apostol. Este cea mai veselă literatură, te asigur: plin de americani în el, te şi miri câtă engleză ştie acest fost savonarola al altruismului total, îmi face bine studiul ştiinţific al viitorului meu (locul meu * de veci e asigurat, în Craiova veşnică), acum, că am terminat cu reconstruirea pe baze noi a trecutului, e cazul să ne gândim şi la secolul ce urmează. Vom avea de lucru, nu glumă.

Aflu acum, ce păcat, cum că - fii atent, ştiu că ţi-a plăcut eseul meu entomologie „cimex lecturaria" - ploşniţele pot fi fecundate pe mai multe generaţii înainte; deci o mamă ploşniţă nu naşte nişte domnişoare, naşte nişte mini-mame, fecundate gata prin ştafetă, ele la

rândul lor... şi asta până în a cincea-şasea generaţie, când e nevoie de o nouă copulare cu un mascul. Teribil pentru mine care încep să mă specializez în fiare de tot felul, acest amănunt mi se pare copleşitor; aşa ceva, ca metaforă, nu poate fi folosit decât în literatură, mai precis în critică, în care o singură idee (carte, autor, svon filosofic) naşte reacţii în lanţ. Mă gândesc acum cu duioşie la Ramon Ocg-ul tău (unicul exemplar din Cra- iova l-am găsit la doctorul Olaru, la spitalul de nebuni, mi l-a împrumutat, nu i-l mai restitui), de câte ori încerc să-l citesc pe D. R. şi eşuez, în genunchi mă întorc în realismul naiv al Şoarecelui Dante. Povestea tristă a lui Ramon Ocg constituie o protocronie a suprarealismului valah; caut un al doilea exemplar, vreau să i-l trimit lui Pilu, nu pot concepe America decât sub specia unui şoarece Dante născând, a treia zi după, un alt şoarece B.

Ţi-am trimis revista Ramuri, cu interviul Doinaşului; nu ştiu ce să fac cu cărţile care s-au strâns aici, nu mi-ai scris nimic, le vrei, nu le vrei; UUăăAA susţine că ţi-a trimis tot ce ai cerut, dacă le ai, le-aş trimite aşa lui Pilu, sau altor binevoitori cu Literele Române; dar presimt că, din toamnă, vom

Craiova, 10 iunie 1983

Încep a face economii pentru ciment şi marmoră; locul de veci obligă; am relaţii la Ruşchiţa, am fost pe acolo cu nebunul de Dan Cons- tantinescu (pe ăsta nu ţi-l recomand, a fost la mine în vizită, a desfăcut toate borcanele de dulceaţă, mi-a recitat cu ochii închişi, barbar cânta femeia aceea, dar atât de tare că băteau vecinii în pereţi, i-am dat calmante, le ronţăia cu ochii sclipitori, m-a trimis să caut o vioară, voia să-mi cânte sonata de Proust, o compusese el, nu am găsit vioară, mi-a dansat-o fără muzică... După ce a plecat, eu m-am internat la neurologie, Lizi s-a mutat la soră-mea, care e prescurăreasă...)

Excelenta mea nepoată din Chamonix îmi scrie mereu; corespondez şi cu Steiner, Giurchescu etc...

Unchii mei din Duseldorf abia mai respiră (e grea viaţa pentru pensionari), dar toată lumea, cu excepţia ta, doreşte să mă mai vadă (în viaţă). Am volumul de Comedii la Editură, romanele neterminate, învăţ italiana fără profesor, citesc demonologie, dar toate aceste mărunţişuri nu mă vor împiedica să cer voie de la stăpânire să mai merg o dată în Occidentul putred; pentru o lună măcar. Abia acum simt că mi s-a copt hipothala- musul, abia acum aş putea înţelege, cu tine alături, simbolul unui negru înger ce zboară Barlach-orizontal; serile aş putea, dacă vei simţi nevoia, să îţi dansez cazacioc, că ştiu; sau să-ţi cânt în strună aria vânătorilor d-in Weber (numai Regman mai ştie marşul nostru uitat).

Voisem, iniţial, să-ţi scriu doar două rânduri; mi s-a pus piedică la scrisul-scris; ziceam, acum că am aflat (prin telefon de la Regman - aici Doinaş, nici Eta nu s- -au obosit să mă sune, aş fi ţipat şi eu un „Lebewohl“ pentru cei din Derkum, nu-i nimic, când se vor întoarce, mă mut la ei, îi descos, le mănânc dulceţile, cer vioara, pot fi şi eu traducător din Rilke, fiecare cu Constanti- nescu-ul său, nebunia are şanse să devină o formă nouă de amiciţie şi ospitalitate, dracu s-o ia de Craiova, azi e meci, aici suntem în sudamerica. Doinaş ştie ce înseamnă fotbal aici, hic et hodie...), acum, că am aflat că doi din bunii mei amici sunt în drum spre tine, am zis, hai să-ţi trimit un bileţel, iată bileţelul meu, să fii sănătos... Be-he-he!

Din cauza „scuipatului divin“, a cultului ce există în Cluj pentru eroul nuvelei mele (cunosc acolo un [...] amic al tău, a scris nuvele satirice după moartea lui D. Popovici; se pare că de la el se trage tăcerea neagră ce însoţeşte bietul meu volum), aici, la Craiova, sunt citit, dar nimeni nu mă gustă, humorul meu exotic, parcă aş fi un mare scriitor ostrogot, prost tradus în alutană, habar nu aveam că aparţin unei alte ethnii literare, am

aflat acum; Regman va publica în Viaţa Românească un studiu cu un titlu-regman: ceva cu „râsul himeric" în loc de „homeric". Tot e bine, zic eu. Am loc de veci, fac rost de marmoră: epitaful meu e gata; doar ţi l-am comunicat, l-am şi trecut în literatură: „Nu mă judecaţi după cele ce le-am făcut, ci după cele ce le-am refuzat a le face", e destul de reuşit nu ca cel al domnului Ca- randino, care sună aşa: „Nu-I numiţi şi nu-l plângeţi!/ Aici zace un zevzec./ A-ncercat să fie GREC/ Intre Sciţi şi între Geţi!/".

Cir-li lai,

Gary

P.S. Frumosule, să nu crezi că îţi scriu cu roşu din motive Croh. Nu. Dar după cum vezi, dunga neagră a benzii mele e uzată. Cea roşie e bine mersi. Aşa că... facem ce putem, mâncăm ce n-aveam... Rudi Schuller e bolnav grav. Nu ştiu amănunte.

Dragul meu Pilu,

Am rămas singur; în aceste zile a plecat spre Nego Doinaşul cu a sa soaţă; Eta, din Cluj, cu Boierul ei, tot în drum spre Renania este; tare aş. fi vrut să fiu şi eu la o asemenea agapă studenţească. îmi organizez celulele interioare în vederea unui nou voiaj, dar nu mai vreau să merg iarna, vreau primăvara, aşa încât, sper, în primăvara viitoare voi drumeţi din nou, transilvan şi peregrin.

M-a încântat ce îmi spui despre Blaga; eu sunt colecţionarul celor mai multe din amintirile drolatice legate de fiinţa lui; asta nu pentru că nu i-am fost un serios student (să nu uităm: teza mea de licenţă a fost despre

C. G. Jung şi Blaga; încercam o diferenţiere între „artie- tipuri" şi categorii abisale; am fost -zicea Blaga - primul care am folosit acest termen într-o lucrare; şi mă citează la subsol cu el. Apoi, în teza mea de doctorat, am umblat la Cassirer, Vaihinger, Ernst Mach, încercând, ex nihilo, atunci, o explicaţie epistemologică a metaforei în Cultură), dar s-a întâmplat, la un moment dat, El să fie atât de trist încât să aibă nevoie de serviciile unui bufon regal; eu am fost acel bufon, nu mă jenez s-o spun, consider talentul meu de bufon (păcat că nu m-ai auzit povestind, mimând, cu gestică şi schime) fiind esenţial atât pentru destinul meu politic, cât şi pentru cel lite/ar. Am avut, aşadar, misiunea de a-l face să râdă. între 1950-54. M-am achitat săptămânal, zilnic, de această nobilă şi înaltă misiune.

Zice Eta, mai în lunile trecute: ce ar fi să scrii o carte cu titlul următor: „Cum şi de ce râdeam cu Lucian Blaga?“ Nu de cine, fiindcă eram prudenţi, singurul geniu despre care am îndrăznit să

avem păreri, parecum distanţate a fost marele Beniuc. Blaga avea un humor freatic, ieşea rar la suprafaţă, dar atunci era ucigător; râdea fără să scoată vreun sunet, cu lacrimi, scuturându-se, dar... mut. Ha-ha-ha-ul oricărui râs normal îi lipsea (probabil o rămăşiţă din perioada sa de lebădă). Desigur, Balotă are dreptate, Blaga avea son cote porno, dar în felul său. Verbal. Cu Breazu, mergeau (în zilele cele mai triste) la muzeul Limbii române în Cluj, pe Elisabeta; aici, de pe un gramofon vechi, tambur-înregistrator, ascultau cu religiozitate „povestea poveştilor** de Creangă, mi se pare în lectura marelui Sadoveanu. Prima poezie populară învăţată în Lancrăm, mi-a spus mie, nu a fost Mioriţa (de care se săturase ca de mere acre), ci, redau din memorie: „la Maria văduva/ Fut de-mi iese măduva!**.

Acelaşi Blaga, nu mai ţin minte cu ce ocazie, mi-a povestit, foarte grav (îl detesta, admirându-l, pe Freud) cum, elev în ultima clasă la Braşov, timid şi închis, l-au dus colegii pe Tâmpa şi l-au pus să urle: „vreau la curve!“ „Nu am strigat decât« curva, curva», aşa, mai în general, dar m-am uşurat teribil (Redau din memorie). Ador cuvântul acesta, îl consider teribil catartic, de o poezie re-zonantistă unică**. Din perioada cât îi eram student, într-o plimbare, ne-a povestit unicul banc politic ce l-am auzit atunci de la El: zicea: în Bucureşti, Hans şi Fritz, doi soldaţi germani, furieri la Ambasadă, călătoreau cu tramvaiul în mare aglomeraţie cuţo-vlahă. Se apropie de o staţie; Hans, care era mai vechi în Bucureşti, îi spune lui Fritz, total neiniţiat: „Pass mal auf, Fritz, jetzt kommt der Fu- tutz“. Prin substantivarea fututiului, neamţul înţelegea scandal şi gălăgia tipică urcărilor şi coborârilor din tramvai. Acest „Jetzt kommt der Fututz“ a devenit emblemă, ni l-am spus nu o dată, mai târziu. Considera că unul din păcatele creştinismului nostru ortodox consta în totala eliminare a serbărilor dionisiace; în Apus există „Carnaval", e ceva, la noi tendinţa dionisiacă se diluează, l-am povestit cum am prins la internat nişte elevi care „jucau oina“; era un joc erotic, barbar: se desena un cerc, în jur de şapte aleşi la sorţi onanizau pe circumferinţă; cel care la ejaculare nimerea în punctul central, era declarat erou al nunţii socialiste; o stupizenie. Blaga a rămas foarte pe gânduri, mi-a spus să citesc Sittengeschichte, nu e invenţie, e memorie colectivă, e vorba de o iniţiere magică în... Altă dată, i-am relatat o păcăleală a mea. Eram cel mai tânăr (şi frumos, şi dat dracului) dascăl la un liceu de fete; treizeci de profesoare între 40-50 de ani, refulate, speriate, complexate. Eu, la 30 de ani. Le-am povestit că, în Japonia (inventam), iniţierea erotică a Gheişelor se face, între multe altele, prin proba infinitului. Se vâră un creion în sfincterul candidatei şi aceasta, doar mişcându-şi bazinul, trebuie să deseneze, pe o foaie întinsă sub_fundul ei semnul infinitului (acel opt culcat şi prelung). îi zic lui Blaga: după ce le-am povestit porcăria asta, deodată am simţit cum se introvertesc, cum încep, în scaunele lor să mimeze, să-şi imagineze acel parşiv infinit... Peste trei zile îmi spune: „ai avut dreptate: am povestit şi eu proba cu creionul la nişte

cucoane din înalta societate, nici una nu a ţipat «vai», toate s-au imaginat desenând în extaz". Monogamia, spunea, ca şi monoteismul, e sursa imaginaţiei noastre păcătoase, să nu te închini la alţi dumnezei în afară de mine, e un ordin formal, trebuie luat dialectic, evreii sunt poporul cel mai senzual şi pervers-erotic din lume, tocmai fiindcă sunt şi cei mai buni soţi ce se există...

Urmare în numărul viitor.

Te sărut,

406 Branch Dr.

Silver Spring MD 20901 — 29 iul. '83

Dragă Gary,

Grozav îmi place corespondenţa asta în care ne lăudăm unii pe alţii: tu-mi spui „de aur“ (nu ştiu de ce)

- un metal nu prea rău, deşi supra-apreciat întrucâtva. Tu-mi eşti drag (cum mama dracului nu ne-am cunoscut mai bine la Bucureşti!!!?!! zic furios), pentru că într-un fel reprezinţi şi azi cerchismul mai bine ca alţii; adaug la asta că faci parte din specia rară, ah, atât de rara, a unei adevărate stânge româneşti - substanţială şi adevărată; păi asta, domnule, chiar dacă n-ai avea nici un alt merit şi tot ar fi motiv excelent să primeşti o încoronare, cinstiri mari, să fii ţinut pe palme. Ţine seama că vorbele astea vin de la un om care nu e de stânga de fel; sunt conservator de la natură (nu-i vina mea, aşa a fost să fie), dar vreau să sper că am în mine atâta brumă de minte şi de suflet încât să admir şi să iubesc pe unul care e altfel ca mine, dar întreg altfel, substanţial altfel şi deci în fond mai apropiat de mine în adâncuri decât filfizonii şi mâncăcioşii care-mi „împărtăşesc" vederile!!

(Minieritul, în treacăt fie spus, era pentru Novalis, pentru E.T.A. Hoffmann, simbolul cel mai adânc al cău

ţării umane, al pătrunderii în sufletul şi în tainele naturii; Werner, profesorul de geologie al lui Novalis la Jena, ora pentru el prototipul magului atoate-înţelept, iar arta minieritului o socotea o „astronomie inversă", mai tainică şi deci mai adevărată).

M-am întors după 2 săptămâni de încântată vizitare a Engliterei, unde, mai cu seamă spre beneficiul odraslei mele, ne-am plimbat pe ziduri de cetăţi medievale. M-am topit de plăcere: tot americanismul meu lu- cid-raţionalist-modernist s-a dus naibii în nici 10 zile. în ruinele de la Sf. Andrews în nord-est pe linie dreaptă - ultima Thule - nu se mai vedea nimic: nimic până la Polul Nord, dar ruinele gotice stăteau mărturie unor decizii absurde, creatoare de formă, stabilite cu 800 de ani în urmă. De aceea când mie - ca şi ţie - îmi vine să-i înjur pe aceşti nord-vestici pentru „naivitatea lor“, mă opresc. Sunt altfel. Ţii minte începutul secolului 16? Trebuiră să ajungă turcii până la Viena, până aproape de Gibraltar ca să se trezească, cine? -aproape nişte amatori, un Don Juan de Austria, de să-i oprească la Lepanto (alţii la Viena). Ăştia-s cartofori, zor nevoie să le ajungă la os cuţitul, altminteri nu se deşteaptă. Merge aşa la infinit? Până acum aşa le-a mers în istorie, dar cine ştie?

Cu drag, al tău

V.N.

P.S. Citesc pe Hans Urs v. Balthasar, elveţian, poate cel mai mare gânditor catolic al secolului, patristic, nu scolastic, în alcătuirea minţii sale. Ştiu că am aflat despre el prima oară de la Nicu şi Nego prin '960 şi înainte - ei ştiau de el cam cu 15 ani înainte. Or, de-abia acum se vădesc dimensiunile ample ale acestui om! Vreau să zic: ce colosal de bine informaţi erau tinerii ăia ardeleni dintr-o margine de lume, atunci, demult!

Stimate Domn,

Refuzi a-mi răspunde la scrisori. Mă consider victima unor intrigi maligne, a unor bârfe plutonice; nu este adevărat că am vrut să vă încornorez sau că am furat ceapă verde şi usturoi din grădina anexă a căsniciei domniei voastre; cu ce să vă încornorez? Vă întreb: în această lume lipsită de imaginaţie şi iniţiativă, de asta ne arde nouă? Recunosc sincer, în sinea mea ascunsă, totdeauna v-am invidiat pentru fantasticul succes ce îl aveţi la cucoane -- nu înţelegeam însă obstinaţia ce o aveaţi de a le şi lua de soţie, cu acte şi în faţa Primarilor. Nu este adevărat nici svonul cum că v-aş fi blestemat, într-un moment de o mânie biblică, cu următoarea imprecaţie: „să dea Domnul să-ţi sosească pe cap Prinţul Dan, cu vioara şi soţia !ui“... Aşa ceva am rostit (aveam febră, sufeream de icter din cauza unor ilustrate de castele spaniole, aşa că), amintindu-mi de dărnicia lui Wolf (care era să leşine când a aflat că doresc, din bursa mea, să mănânc, dimineaţa,

Craiova, 4 aug. 1983

şuncă cu 2 (două) ouă-nouă; aşadar, aşa ceva am rostit, într-o seară înnorată, la adresa Freiherrului Wolf; am regretat cumplit. Peste numai trei săptămâni, primea de la D. Const. - Prinţul o ilustrată-Freiburg, prin care, victorios, mă anunţa că stă la Wolf, cu soţia şi cu pofta lui de mâncare (e vegetarian, dar consumă cât un dinozaur). De vioară nu mi-a amintit, nu-i nimic, are Wolf pian, Dan va improviza, va dansa, va recita, va mânca, iar Wolf va înnebuni şi va veni să ceară azil, la noi, la Hunedoara...

După cum vezi, iubite şi stimate Abazios, vă trimit cea mai preţioasă geografie artistică din modesta mea culegere; asta fiindcă nu voi putea participa la 10 August, la aniversarea naşterii dumneavoastră. Peste zece ani, dacă voi mai apuca, sper să vă trimit o copie a unei fotografii şi mai sugestive decât cea de faţă: am un „cul“ mai vestejit, cuprins de o pînză veche de păianjen. Copleşitor, de câte ori mă uit la el şi mă gândesc la anii mei de distracţie, în care moartea mi se anunţa prin prăbuşirea în sine însuşi a propriului meu anus...

în jur se moare, stimate domn; sub geamul meu din superba citadelă a fotbalului mondial, Craiova, trece, în fiecare zi, la orele patru p.m., un trist convoi de înmormântare („cu Popa porumb în trăsură" - asta e o replică din „Gaiţele", de Kiriţescu); ţi-am scris despre tribulaţiile Doamnei fnele în legătură cu cumpărarea unui loc de veci; nu avem suficienţi bani - veşnicia e din ce în ce mai scumpă - ar trebui să ne asociem cu cineva, nu e uşor; nu aş putea să „mă odihnesc" lângă un raha- giu izmenit, sau un preot zarzavagiu localnic. E greu, foarte greu; doresc şi un popă care să ştie latineşte, de unde? Şi un car tras de cai (boii tradiţionali au alte sarr cini acum) şi nu de un tractorist ameţit, strângându-şi Ileana, în timp ce eu, cu faţa decoperită, trebuie să îndur chinul unui marş funebru executat.de cinci ţigani pensionari,suflând din tromboane Carol I...

Am căutat peste tot volumul dumneavoastră de versuri „Moartea unui contabil" să-l citesc; teribil îmi place titlul, există o piesă cu moartea unui comis voiajor, dar cred că e altceva; „moartea unui contabil" pare un titlu ales pentru mine - eu mă consider un contabil căruia toate socotelile şi bilanţurile i-au ieşit pe dos; am fost acuzat şi de delapidări, eu care, totdeauna, am

plătit la restaurant, la puşcărie, peste tot; trăim într-o lume în care de la Buch s-a trecut prea uşor la Buch- halteri...

Regret că nu l-am citit pe Borges mai demult; acum citesc (de trei luni numai în limba germană) pe Boli, Heinrich. Doinaş îmi va aduce un volumaş Rilke, şi de la dumneavoastră zece (10) pixuri din acelea cu care mereu şi mereu vreţi să-mi scrieţi şi ori uitaţi, ori vă e lene, ori, ceea ce ar fi mai grav, mă consideraţi definitiv pierdut şi şters de pe listă.

Eu continui să vă iubesc; dacă aţi fi în Craiova, luntre-punte m-aş face să cumpărăm alături locul acela pe veci. Fiindcă, volens-nolens, domnule Negoiţescu, în viaţa de dincolo nu veţi putea să îmi mai întoarceţi spatele. Ştiu eu de ce.

La mulţi ani (62 c'est pas un âge: c'est deja l'eter- nite), vă doresc sănătate, calm, linişte, multe vizite aşteptate, lecturi grele, prieteni sinceri, digestie uşoară, tensiune normală, vise plăcute, metabolism ideal, an- dropauză cerească.

Cu umilitate şi con-descendenţă,

Gary Sîrbu

P.S. Foarte important: acum două săptămâni, aici la Vamă şi Poştă, am făcut o reclamaţie în legătură cu „rătăcirea" volumului Istoria Literaturii Române... Acest volum, cumpărat de Doinaş şi expediat de mine, pentru Pliu (ţi l-am trimis ţie fiindcă peste ocean ar fi costat 800 iei; aşa am plătit numai 350 lei).

Volumul, în colet, era însoţit de patru diverse cărţi de critică pe care ţi le trimiteam ţie. Coletul a fost expediat, prin Vama Craiova, în 6 februarie 1983, în aceeaşi zi cu cel trimis lui Edmund, la Derkum. El l-a primit. Al tău era adresat la Koln, pe Berrenrather strasse. (poate că ai lipsit de acasă, în luna Februarie-Martie). în orice caz, volumul nu mi s-a returnat. Am plătit taxele, recla- maţia mea (mi s-a promis) va merge până la Oficiul poştal al tău să se vadă cine a iscălit de primire.

Cu ocazia asta ţin să te anunţ că i-am trimis două cărţi d-lui prof. Miron, nu mi-a confirmat primirea lor. Idem Lisbeth Mocanu care nici ea nu-mi scrie că a primit cărţile mele.

Wolf le-a primit. îţi cerusem adresa lui Radu Meier si a prietenei tale Mariana Şora. Constat cu uluială că femeile mă citesc şi mă înţeleg mult mai bine decât bărbaţii (Criticii sunt lectori androgini). Se pare că are loc în inteligenţa lumii o matriarhalizare a spiritului.'Bărbaţii, tâmpiţi de specialitate, putere, bani, şedinţe, politică, devin pe zi ce trece tot mai impotenţi şi mai limitaţi în duh şi libertate; cazul merită o cercetare, pe vremuri se vorbea de cretinitatea ofiţerilor superiori (eunucaţi de supunere şi obedienţă), astăzi orice funcţionar este un subaltern în care se usucă

nişte coaie de bărbăţie iniţiale.

Craiova, 21 august 1983

C'est □ conşiderer.

Soţia ta m-a sunat la telefon, ca să-mi spună că m-a cetit şi m-a înţeles. Am fost în al nouălea cer.

Gary

Servus, Pilule!

Te invidiez pentru ambele noutăţi din ultima ta scrisoare: că ai fost să vezi Old-Englandul (şi că te-a dărâmat) şi că ai făcut acest pelerinaj iniţiatic împreună cu fiul tău... Am trecut, în vara asta, prin cel mai negru tunel (încă nu am ieşit din el) posibil, azi, pentru un cărturar literat: unica mea nepoată (lumina vieţii mele), cea pe care o luasem la Petrila, ca s-o aduc aproape de mine, la Craiova (existând aici aşa-zis liceu cu profil de filologie şi istorie), stătea la internat, mergeam serile s-o văd în curtea liceului (eu am o locuinţa mică de tot, când doarme la noi, îi punem un pat pliant în camera soţiei mele, care e şi biroul meu de peste zi), cum îţi spun, fata asta, elevă de zece şi nouă, la limbi şi istorie, deja policjlotă şi foarte gramatică (pasiune specială pentru logica şi sintaxă) - ei bine, această operă vie a mea (creată egoist de mine, cu gândul să am şi eu pe cineva să îmi preia manuscrisele, corespondenţa, caietele etc.), Monica mea, 16 ani, „cade“ cu nota 3 (trei) la examenul de treaptă (II), adică la trecerea spre clasele a XI-a, a XII-a. Dar o cădere la filologie înseamnă că nu mai are acces decât în agricultură... Drama mea: mi-a şi spus nepotul meu, care e miner la Petrila: „Dragă Gary, aduci

numai nenorociri; tatăl tău a murit din cauza ta, mama mea, care ţi-e soră, şi-a ratat viaţa din cauza ta, eu nu nm reuşit să trec de şcoala profesională din cauza aventurilor tale „filosofice" şi acum mi-ai nenorocit-o şi pe Monica; ai luat-o premiantă de aici şi mi-ai adus-o înapoi repetentă..."

Fata are însă o minte de diamant, s-a pus pe fizică şi matematici (cu un preparator găsit de sora mea) şi, sunt sigur, va reuşi să intre la liceul de mecanică, ce o patronat exact de atelierele de utilaj minier, la care şi ou, la vârsta ei, fusesem un nenorocit de ucenic... (iar sora mea tot acolo şi-a început cariera ei de contabilă fiind curieră, dactilografă...). Locuri sunt puţine, vor fi patru pe un loc, ea trebuie să reuşească...

Trei nopţi nu am dormit din cauza ei, în aceleaşi trei nopţi mă gândeam la fugitivul Nego, despre care abia acum am auzit... Va fi o dramă între candidaţii la mâna Penelopei sale; zestrea în cărţi (neatinse, necitite, neîmprumutate - Nego, din manie bibliofilă, cerea împrumut cărţile de care avea nevoie, anume ca să nu-şi uzeze pe cele din rafturile sale, zgârie-nori) cum zic, acum această fantastică bibliotecă va fi, ca în Călinescu sau Hortensia Papadat Bengescu, un casus

libri; cunosc tineri critici, bibliofili în devenire, gata oricând s-o ia de nevastă pe [...] fosta madam Nego; [...] Dar... Fosta mea soţie, misită de Consignaţie, a şi evaluat biblioteca. E vorba de milioane... (Dacă o părăsesc sau o otrăvesc pe consoarta mea, tot citesc eu de mult pe Dostoievschi

- atunci, cine ştie?... Dar, din păcate, cum bine notai tu în ultima scrisoare, la mine, lupta de clasă este sfântă, eu când o vedeam pe madam Nego, tot la Revoluţie şi la naţionalizarea muierilor prea grase şi prea leneşe mă gândeam... Soţia mea e slabă ca un ţâr, tăcută şi foc de inteligentă. Face singură cât o bibliotecă. Am şi spus despre ea amicilor mei: „nu are studii universitare, e atât de cu bun simţ şi inteligentă, încât bunul Dumnezeu i-a dat derogare de la cărţi şi lectură..."

încolo, scriu,.scriu, scriu... Am ajuns la acel grad de obsesie şi spaimă de moarte în care a lucra (= a scrie) înseamnă a te muta cu -totul în literatură. Şi noaptea visez cu eroii mei, orice muritor (chiar şi un bun amic, de care mi-a fost dor), dacă în vizită vine şi stă mai mult de o oră, mă enervează, mă închide... Ştiu exact simptomele vieţaşilor; un deţinut de celulă moare dacă îl aduci brusc în colonie... Eu trăiesc exclusiv între cele 1000 de zdrenţe (nu se mai pot numi cărţi), con-form unui ritual de călugăr trapist. Oro et laboro... Şi când nu pot să scriu, în acele zile goale, scriu scrisori, sau recitesc scrisorile primite de la cei foarte îndepărtaţi ai mei amici...

Tot la Atelierele Centrale, unde am fost ucenic, mă întorc. Terminasem clasa a IV-a de liceu, tata, proletar convins, zicea: „Ajunge, doar n-o să te fac domni?" Şi m-a băgat la aceste Ateliere să învăţ o meserie (să nu ajung în mină, ca el). După un an am fugit, directorul liceului, Giurchescu, şi profesorii mei de română m-au înţeles (plîngeam în hohote, eram gata să mă sinucid; la Ateliere eram tâmpit, nătâng, absolut toată lumea, calfe, ucenici, maiştri nu treceau pe lângă mine să nu-mi ardă un pumn sau un picior în fund: „asta ca să vezi că aici nu-i ca la liceu!“). Am fost admis în clasa a V-a, am primit şi o bursă, acasă nu puteam să mă întorc. Tata mă considera un dezertor... Verile îmi câştigam pîinea preparând corigenţi... într-o vară, 1937 sau 38, nu mai ţin minte, m-a chemat unul din foştii colegi de ucenicie să vin la Ateliere, se plăteşte bine, e o muncă specială. M-am dus, lucram ca la clasă, râdeam... Ne soseau de la turnătoria de fontă nişte forme trapezoidale (nu se mai terminau, mereu mai mari, mai grele) ele trebuiau să fie curăţite de praful de turnătorie ca să fie aduse la arămit. (Galvanoplastie, cred că se cheamă). Nu era voie să rămână nici un fir de praf, de nisip, altfel arama nu se lipea. Directorul A.C.P. (Ateliere Centrale Petroşani) era un inginer foarte luminat, căsătorit cu o veri- şoară a lui Radu Stanca; era gorjan şi îl chema Geor-

gesor Gorjan (mai târziu a fondat o editură). Venea însoţit de un popă mic şi al dracului, controlau, ameninţau, ne obligau să stăm până seara târziu. Sub un şopron. Periile de sârmă se toceau repede, domnul Lam- pe (care semăna leit cu fostul rege Ferdinand) era o bestie, zgârcit şi la perii şi la cele trei calităţi de şmir- ghel. Degetele îmi erau zdrelite, aş fi plecat, nu puteam; nu se mai terminau trapezele acelea, popa cel mic venea şi ne înjura mărunt şi într-o oltenească repezită, de neînţeles, eu şi noaptea (mulţi ani după aceea, mai ales când făceam febră) nu visam decât acele suprafeţe aspre pe care trebuia să le curăţăm, să le facem lună... Nimeni nu ştia la ce servesc, nici. nu se interesa...

Prin 1966, trebuind eu să conduc un grup de tovarăşi din teatrele Est-Germane la Tîrgu-Jiu, aratâdu-le şi explicându-le (sunt un om cult, pot vorbi mai ales des^ pre cele nevăzute) cam ce este şi ce vrea să fie COLOANA INFINITA - deodată auzii bubuind în subconştientul meu: astea sunt trapezele mele, futu-le, astea mi-au mâncat tinereţea, de ce nu ne-au spus? De ce nu ne-au explicat? Şi popa ăla de ne înjura gorjeneşte, era Brâncuşi, băga-l-aş olteneşte în infinitul muică-si...

Asta e Pilule... poate că generaţia noastră, fără să ştie, lustruieşte nişte absurde forme trapezoidale, care devin tot mai mari, tot mai rele, dar... Idioatâ comparaţie. E o chestiune personală - mai nou, eu nu pot să văd nici pe marca chibriturilor noastre coloana acea, fără să mi se urce sângele în cap...

Totuşi, stau într-un fotoliu de orchestră, statul mi-a dat posibilitatea să asist la Istorie ca la o tragicomedie clasică. Nu particip, am şi citit-o de altfel, totuşi jocul modern şi expresionist-impresionist al âbtorilor (nemai- vorbind de regia baicalo-atlantică) mă emoţionează teribil; acum va urma furtul miresei, acum încep, ca la orice nuntă balcanică, să se încaiere Naşii, acum se spor- căie popa şi primarul, invitaţi de onoare şi circumstanţă... Cum să plec de la această nuntă cosmică,

sublimă şi ridicolă, genocidă şi nocidă... Nu pot, sunt un spectator disciplinat, am primit un bilet de favoare pentru acest fotoliu de orchestră - acum vreau să văd măcar finalul... Acel imbecil împărat habsburgic, care a fost despresurat de turci prin ajutorul neprecupeţit al lui Ian Sobieschi, regele polonilor. Ei bine, citesc acum în Propylâen Weltgeschichte că, timp de trei zile după această fantastică victorie, împăratul nu l-a putut primi pe salvatorul Europei de turci (dacă cădea Viena, noi doi eram azi ayatolahi ia Ineu), fiindcă nu cădeau de acord sfetnicii săi asupra protocolului de urmat; regele să fie pe jos, împăratul călare; sau împăratul să coboare două trepte, iar Sobieschi să îngenunche la picioarele sale. Să-i dea mâna, sau să-l îmbrăţişeze... Cre- tinitatea acestui

amănunt de protocol se repetă şi azi; se discută o lună despre forma mesei la care se vor aşeza cele cinci mari puteri mici; diplomaţia, după a mea părere, este forma cea mai schizofrenică a istoricităţii, este forma în sine, impotenţa ridicată la rang de serenadă şi reverenţe...

Sper ca Ştiva să se întoarcă, abia aştept. Cu Eta mă duc (dacă fac rost de bani) la Mare... De la 1 sept.

- 15 sept. La anul aş fi vrut şi eu să mai fac o „vandră" prin Occident, măcar de o lună. Mă tem că acest şoarece A, care a fost Nego, iar mi-a mâncat porţia de caş- cavaljiber.

îmi pare sincer rău, el trebuia să rămână ceea ce a fost de fapt: un fel de ataşat extraordinar de Litere şi Filosofie pe lângă ambasada Republicii noastre, la Kdln. Toţi trăgeam de el, pe toţi ne ajuta cum putea - făcea, în orice caz, o treabă patriotică, curată şi utilă. Nu arunc cu piatra în nimeni; eu consider (eu, care am avut parte de cele mai groaznice suferinţi în viaţă: război, rană, prizonierat, tifos, legionari, şomaj, trei condamnări, mină etc.), deci eu consider exilul ca forma cea mai cumplită de suferinţă umană posibilă. Eu nu aş putea s-o îndur, deşi sunt antrenat în rele şi, apoi, de 18 ani, trăiesc cuc, ia Craiova. Şi totuşi nu aş putea su

porta forma asta de murire... Tu eşti tânăr, e altceva. Dar Nego e deja un Dandanache... De vină, cred eu, sunt cei, de la Uniune, care nu i-au prelungit viza (se aude!). în sfârşit! El, pentru mine, este mai muit decât un amic; el este Tinereţea mea, debutul meu în literatură, singurul dintre amicii mei pe care, din naivitate, l-am bătut de l-am sfârticat de bătaie, prin 1940. Voi !ua măsuri (am o mătuşă bisericoasă în Cluj) să mă îngrijesc de mormântul bunilor săi părinţi. Salve,

Gary

406 Branch Dr.

Silver Spring MD 20901 sept. 20, '83

Dragul meu Gary,

Nu te lăsa descurajat de păţania nepoatei (a cărei frumuseţe o ştiu din fotografie). Nu se ştie cum se-ntorc lucrurile rele spre bine. Să-ţi spun eu: prin '56, premiant la toate, dădeam admiterea la medicină (la îndemnul părinţilor: filozofia etc. nu „mergeau", la ştiinţe tehnice n-aveam aptitudine, filologia era universitate de fete, rămânea prin eliminare numai medicina). Am obţinut, după notele de atunci, 3,38r Limita la jntrare a fost 3,43. Fără pericolul imediat al recrutării (aveam 16 ani) m-am consolat, am început să dau meditaţii ca să câştig ceva bani şi să mă pregătesc pentru... comerţul exterior. Cineva din minister a făcut o potlogărie, s-au primit vreo 15 persoane cu medii sub limită la medicină (unii chiar cu 3,10 sau aşa ceva). Părinţii, care şi-aşa se agitau cerând un surplus de locuri, au aflat - tăm- bălău mare. Nu urmăreau nimic. (Tatăl meu, în lunile acelea, către un prieten: „Ache, noi popim copilu'“). Mă trezesc cu un telefon de la mama mea: la ce facultate vrei să intri? îmi înşiră o listă: veterinară, chimia etc.,

engleza, germana. (Deci, ministerul, speriat, cu musca pe căciulă, hotărâse să primească pe toţi candidaţii de la medicină până la media cea mai mică a celor primiţi ilegal - supranumerar; dar nu la medicină; ci la alte facultăţi, la care aceştia de fapt nu candidaseră). Nu mă interesa nici una. Mi-am zis, nu-i nimic, germana o ştiu, stau un an, îmi consolidez engleza, apoi dau la altceva, tot nu mă las. Eram la engleză 4 băieţi din vreo 20 şi mai bine de studenţi, notele îmi erau bune, materiile îmi plăceau. Doi ani după absolvire am fost poftit să fiu asistent, iar aici, cum mi-a spus nu de mult Mariana Şora, „aduc bufniţe la Atena". Nu ştiu dacă e bine, dar, cum mi-am zis singur, la medicină nu suportam mai mult decât 3 ani! Deci cel puţin negativ a fost bine. Toată povestea asta lungă vrea să fie o consolare. Nu se ştie niciodată ce rost salvator au ghinioanele şi nenorocirile adică, ele pasă-mi-te ne scapă de lucruri mai rele.

Evelyn Waugh, romancier mare, dar maliţios şi ciufut din fire (un satiric, deh!), a fost apostrofat odată de un coleg literat: „Cum, domnule, te ţii de mare creş- tin-papistaş, dar ce exemplu dai? Eşti nesuferit, antipatic, scârbos, cu oamenii!". „Recunosc - a răspuns ălş iute - dar te gândeşti mata ce-ar fi de nu aş fi credincios? Păi aş fi un adevărat monstru atunci!"

Destul cu aceste voroave de învăţătură despre lumea lui ce-ar fi fost de n-ar fi fost! Se vor rezolva toate cum s-or putea, totul e să scriem înainte!

E bine cum spui tu să stai pe scaun de orchestră la piesa istoriei, dar nu e rău nici cum stau eu, îndărătul scenei trăgând cu ochiul. Culisele, pe care le vezi, n-au nici o importanţă; decât că se împiedică în tine ăia de mută decorurile şi te înjură; dar dindărăt vezi mai bine actorii cum arată şi se scarpină. Mai demult, când eram mai tânăr, ziceam: nu vreau să mor încă, vreau

să văd ce se-ntâmplă în continuare. Acuma însă constat că nu se întâmplă mare lucru şi de fapt te lupţi să nu se întâmple mare lucru. Un călugăr benedictin mi-a zis odată: „încă n-am văzut în viaţa mea nici o schimbare care să fie spre bine".

Cu drag,

V.N.

P.S. [Scrisoarea ta din 21 aug. a sosit azi.]

Ion D. Sîrbu Str. Cuza 9, bl. 156 1100 Craiova

Dragă Pilu,

- exact o lună de când mi-ai scris, mângâindu-mă pentru nefericirile Monicii mele; acum, după cum ţi-am scris că e bine, a reuşit excelent la un iiceu de mecanică (în Petrila mea natală), continuă să înveţe englezeşte fără profesor, dar îmi lipseşte mult... Sunt la vârsta la care absenţa copiilor doare cumplit... „mă muşcă existenţialismul“, ar zice Sorescu.
- am lipsit o săpământă de acasă (Doamne, ce obositoare mi se par drumurile; serile, în hoteluri, mă uit în tavan şi nu mă gândesc decât la sinucidere) - am fost două zile la Bucureşti să văd ce mai e nou; mi s-a mărit pensia, am maximum acum, 4000 lei; soţia mea, ironică, zice: „dragă, dar nu ai nici o decoraţie, cum e posibil!?" M-am văzut cu Doinaş (care e foarte ocupat), mi-a acordat 15 minute, telegrafic mi-a comunicat comunicatul său în legătură cu Nego; mi-a adus cadou de la cei din Derkum, familia Pollak, un toc *rezervor* excelent, cu el îţi scriu, m-am şi dezobişnuit să scriu cu mâna, maşina mea de scris a devenit un organ al meu... .
- îi voi scrie lui Nego, e fratele meu mai mare şi mai nefericit, datoria mea este să-l mai înveselesc din când în când. îmi pare enorm de rău că, într-un fel, totuşi, l-am pierdut; deşi el e altfel decât mine, eu care am îndurat atâtea (război, rană, tifos, prizonierat, şomaj- universitar, jail, mină, Craiova nu ştii tu ce înseamnă să fii singur cuc în Oltenia etc.); deci, nimic ce-i uman şi inuman nu-mi este străin, totuşi, personal, consider exilul o formă de suferinţă, care, într-un anume fel, e cea mai teribilă din toate.
- sunt un biet soldat al limbii române, pentru şi prin ea trăiesc; încep să declar că cele patru elemente he- raklitiene sunt: creierul, apa, focul şi Cuvântul... (Pământul îl putem pierde oricând).
- am plecat în Bucureşti, cu un avion tremurând la Oradea, am asistat la o solemnă şi gravă premieră în limba maghiară a piesei mele; eu vorbesc excelent maghiara, trebuie să le

recunosc seriozitatea, aplombul tragic, un fel de aură romantică cu care şi âzi îşi poartă destinul de szinesz (actor).

Oct. 20, '83

îţi trimit un caiet-program, ca să te amuzi.

- îmi vor trebui două zile ca să renunţ la ritmul meu monoton, al scrisului şi cititului şi al nimic-altceva-ului. Stau prost cu diabetul, bărbatul Etei mi-a făcut analizele la Cluj, va trebui să ţin regim, un regim foarte sever. „Tot ce nu doare, ca boală, e mortal", mi-a spus doctorul, referindu-se la cancer şi diabet.
- ţi-am scris că luna trecută mi-au murit, de inimă doi veri mai tineri; apoi a murit Horia Lovinescu de o ciroză alcoolică; apoi Fory Eterle de frumoasă bătrâneţe; Liviu Rusu are 83 de ani, cade mereu la pat „răcesc uşor" îmi spune - şi are în ochi cortina apoasă a unei ascunse spaime.
- vine ziua morţilor, aici în Oltenia, e 22 Octombiie „moşii lui Sf. Dumitru", în Valea Jiului. Toţi sfinţii katolici,

la 1 noiembrie. Caut lumânări, eu nu mă duc la Petrila, absolut toţi prietenii copilăriei mele dorm, pe o uliţă, în cimitir. Citesc, recitesc „Apologia lui Socrate“ (acum mă cutremură), a apărut „Phaidon“ de Platon cu un studiu de Noica, traducere de Liiceanu.

- continui să aştept să plouă (iar e secetă), să văd o ninsoare, aştept scrisorile tale mângâietoare.

Al tău,
Gary

406 Branch DR.
Silver Spring MD 20901 9 nov. 83

Dragă Sîrbule,

Mă gândeam nu de mult: uite, domnule, semnele îmbătrânirii; eu care credeam că am vocaţia prieteniei, mă împrietenesc tot mai greu. Nu e chiar aşa sută la sută însă. Noi ne-am împrietenit prin scrisori, la vârstele noastre destul de avansate! Simt şi eu, ca şi tine, că timpul trece, că suntem asaltaţi din dreapta şi stânga de tot soiul de boii, că ne roade inutilitatea. Tu barem eşti scriitor, e mare lucru - e o salvare şi o consolare imensă. Sărmanul de mine, zac cu proiecte sterile în sertar: mi-a trecut prin gând nu de mult să lansez un nou gen, „rezumatul de carte“, proiectul. De fapt, bunul Ţoncu Simionescu face cam astfel de lucruri, nu altele.

Chestia cu stiloul mă amuză; şi Nego, când l-am văzut ultima oară, îmi arăta cu mândrie un stilou frumos: tu de ce n-ai? Aici n-are nimeni, e o curiozitate antică, îl folosesc preşedinţii la semnarea legilor etc.

încerc să plasez la editurile de aici o traducere din D. R. Popescu („Vânătoarea regală“), dar văd că nu prea se-mbulzesc. E făcută acum câtăva vreme; acum nu reuşesc prea bine să mă entuziasmez pentru est-eu- ropeni, constat cu surprindere că citesc mai bucuros pe cei din lumea a treia (Vargas Llosa, V. S. Naipaul şi mai ştiu eu cine). Amestecul de văicăreală şi de smerenie sofisticată al est-europenilor îmi displace; mă gândesc la Ivo Andrici numai cu drag, ce păcat că n-am avut un astfel de scriitor (un Blaga romancier).

Oe fapt însă poate că şansa literară cea mai mare a românilor ar fi să scrie lucrări „modeste" -adică memorii şi notaţii din realitate, lucruri foarte personale: realitatea carpato-balcanică e încântător de diversă, de o impredictibilitate absolută.

Am început să citesc teologie - probabil semn că mă apropii de bătrâneţe! Spre primăvară voi scrie ceva despre Aurel C. Popvici. L-ai citit vreodată? în adolescenţă am fost influenţat peste

măsură de acest bănăţean, îl citeam cu delicii. Socotesc şi acum că e un bun cap dar - evident - îl privesc mult mai critic „de la distanţă"; Tocmai de aceea mă aştept să-mi facă lectura mare plăcere. Blaga a scris la vremea sa un frumos articol despre A.C.P.

Dar înapoi la teologie: gânditorii patristici ai Estului merită totuşi atenţia. Eu i-am ignorat total şi suveran, chiar îi dispreţuiam. De fapt, dezvoltarea neoplatonismului în ei are implicaţii estetice grozave, iar mintea le era grozav de iute; Capadocienii, Maxim Mărturisitorul, poate chiar Chrisostomul. într-un fel sunt rnai buni decât marii scolastici (sau decât o parte din ei); mulţi intelectuali francezi îi descoperă: cu avantajele pre-socratice, sunt adânci şi ambigui, sunt mai „inocenţi" decât raţionaliştii medievali şi asta place, stârneşte mode.

Al tău, ca totdeauna

Dragul meu Virgil,

Nu ştiu cum, dar prin tensiunea mea arterială simt organic, la nivelul vegetativ al parasimpaticului, faptul că scrisoarea ta din luna în curs nu a sosit.

Faci parte din ritualul liturgic al singurătăţii mele, acum şi zestrea afectivă a fugitivului Nego se va vărsa spre tine. Am stat trei zile la Bucureşti, am ţinut o conferinţă la rotonda B la Muzeul Literaturii (despre Onisifor Ghibu), am aflat că onor Consiliul Uniunii l-a şters din rândul membrilor pe Nego - şi alţii care au rămas.

Eu fiind un „înapoiat", mă bucur de o anume trecere, mi se joacă „Arca“ (a redivivat) în mai multe teatre (maghiare, germane, idiş şi chiar la români), mi s-a mărit pensia cu 400 lei, scot un volum de comedii în ia- nuarie-februarie, sunt sănătos, îmi fac o nouă dantură (ce mizerie, această pre-socratică edentare), se scrie mult (şi bine) despre Şoarecele B, Doinaş mi-a adus un toc Mont Blanc de la Pollak, fac cerere de paşaport, sunt trimis de Consiliul Culturii în R.F.G., pentru un schimb teatral (cam prin martie aş vrea să plec), a murit Pavel Apostol (Horia Lovinescu, Fory Eterle), se înscrie la cuvânt Amza Pellea se pregăteşte... cine? Cine?

Eta e zâna noastră, am văzut-o la Bucureşti, fusese la şedinţă la Consiliu. Volumul ce ţi l-am procurat şi expediat (Istoria Literaturii Române de Călinescu) după cum vezi nu a ajuns la adresă - îmi pare nespus de rău, era un cadou al nostru pentru tine şi ce cadou! (îţi trimit o copie a corespondenţei mele cu Poşta noastră).

Te iubesc în continuare!

Lupt pentru Pace!

Gary Sîrbu

Dragă PHu,

V.N.

... deşi această scrisoare „in sich“ (nu am mai primit de ia tine un rând de aproape trei tuni) ar avea ca scop dorinţa mea curată de a-ţi dori Sărbători Fericite, un an nou plin de umor, luciditate, succese -iată că, din motive de dragoste şi colegialitate, nu pot să nu-ţi trimit două pagini din CONTEMPORANUL (pe 16 dec.), In care sunt anunţate decesele lui Nichita Stănescu şi Amza Pellea. Eu, pe Nichita, nu l-am prea cunoscut, decât ca actor al poeziilor sale, probabil foarte mare poet, mare histrion, o victimă -după a mea părere - a alcoolului alb, ca şi Preda. Numai minorii ştiu să bea tării, dar la ei băutura nu e drog, e anestezic... După Horia Lovinescu, Em. Petruţiu, Fory Eterle, Mircea Şte- fănescu, acum l-am înmormântat şi pe Amza Pellea (a avut parte de o înmormântare care a depăşit-o pe cea a Măriei Tănase, din 1963 sau 64. S-a dus, discret, şi Ion Finteşteanu (al cărui volumaş de memorii e remarcabil...)

Eu, la Craiova, stau în apartamentul lui... Amza Pellea. El fiind numit, în 1973, primul director al Naţionalului, în noua şi impozanta sa clădire, a primit (deşi

făcea naveta cu Bucureştiul, unde juca în fiime, TV, pe scena Comediei, fiind şi profesor de actorie şi unde îşi cumpărase şi o casă frumoasă), cum zic, a primit un apartament lângă teatru. Două cămăruţe, o bucătărioa- ră, o băiţă, totul simplu şi diminutivat. Eu stăteam aproape, într-o garsonieră numai. în anul acela am stat numai prin spitale, la Central, cu acea psihoză mania* calo-depresivă pentru care am fost nevoit să mă şi pensionez. Cu el mă întâlneam rar; îi scriam totuşi toate rapoartele; învăţase pe dinafară rolul lui Simion din piesa cu acelaşi nume, dar nu a apucat să-l joace... Când a abzis pe postul onorific de director la Craiova, mi-a cedat mie apartamentul său... Aşa am ajuns şi eu mai aproape de Primărie şi Teatru, Dumnezeu să-l odih- nească. Amza fusese actor la Craiova prin *55-57,* pe vremea lui Vlad Mugur, cu echipa cea mai celebră din Istoria Teatrului Românesc: Cozorici, Rauţchi, Silvia Po- povici, Sanda Toma, Ioana Bulcă, Victor Rebengiuc. Eu, cronicar dramatic, am scris în revista Teatru o cronică excelentă despre echipa aceasta care prezentase la Bucureşti, în plin dezgheţ repertorial, un fantastic „Bun- bury“ de O. Wilde (regia Vlad, decoruri Siegfried). Actuala mea soţie, Lizi, stătea pe atunci în cameră cu Sanda Toma - şi făcea parte din boema acestui grup. (Ea era spicheriţă la radio). Acestea fiind datele, mă vei înţelege de ce ţin doliu în familie după acest mare actor poporan şi popular. Oltenii, de obicei, au defectele şi calităţile valahe, la cub; uneori defectele le sunt calităţi şi viceversa... Amza era un monument de bun simţ, cumpănă şi modestie... Nu avea şcoli înalte, nu citea adânc din cărţi adânci, avea însă har; mustea în el duhul virgin al unui tărâm virgin...

Mă emoţionează - e normal la vârsta mea, aceste morţi succesive. Niciodată toamna nu fu mai bogată - mi-au murit şi doi veri, mai tineri, de infarct. Am ţinut o conferinţă la ROTONDA 13, Al.

8

Oprea m-a prezentat; am fost ultimul pe care l-a prezentat, la 49 de ani a murit tot de infarct.

Cu Lovinescu am vorbit la o cârciumă, cu puţin înainte de a cădea. Eu nu mai beau, dar ştiu ce este alcoolul. îi arătam paharul cu votcă, spunându-i: „iată moartea albă!“... „Oh, îmi spune el, paharul acesta la mine e simplă recuzită'* (o replică uriaşă). Tot el atunci, vorbind noi despre moarte, îmi spuse: „vezi, domnule Sîrbu, eu de câte ori aud că vreun coleg a mai murit, îmi imaginez că suntem cu toţii la o plenară; cineva ne anunţă: are cuvântul Popescu, se pregăteşte lonescu..."

Deci a avut cuvântul Amza (52 ani), cine se pregăteşte acum?

Te sărut, cum zicea un amic preţios, cu umilitate şi numinos.

Gary Sîrbu

406 Branch Dr.

Silver Spring MD 20901 14.XI1.1983

Dragă Gary,

Nu ţin socoteala exact când scriu, dar ţie îţi răspund prompt (a doua zi sau la 2-3 zţle maximum după primirea unei epistole). Aşa că dacă vreo scrisoare s-a pierdut nu ştiu. Cât despre istoria literaturii, e regretabil - dar pentru mine nu-ţi bate capul, mă descurc eu. îţi mulţumesc în orice caz, şi gata.

Mai interesantă e chestia cu lupta pentru pace, de la sfârşitul scrisorii tale. Uite ce zic eu. Aveam vreo 9 ani (deci asta era prin '49) şi mergeam pe Calea Flo- reasca (spre poşta care era în colţ cu Ştefan cel Mare?) *de mână cu bunul meu unchi Gori. Il tot iscodeam despre injecţii, dacă la armată se fac vaccinuri, dacă-s dureroase etc., la ce vârstă te ia în armată? După ce mi-a răspuns cât mi-a răspuns, a adăugat: nu-ţi bate capul cu d-astea, până te faci tu mare, n-o să mai fie pe lume nici armată, nici războaie, nici serviciu militar! Bietul Uică: trecură 35 de ani, am eu băiat de vârsta celui ce eram atunci, are şi ei nepot care începe să crească spre vârsta militară - iar pe lume nu numai

că nu s-au desfiinţat armatele şi slujba de oaste, dar nici măcar războaiele n-au dispărut. Aşa că asta este.

Bine-mi pare, Sîrbule, când îţi mai aud vorbele scrise pe hârtie, că eşti unul din puţinii oameni care au o oarecare normalitate şi raţiune; sau hai să-ţi spun mai bine, care are emoţii raţionale - căci mai toţi românii la care mă pot gândi de dincolo sau de dincoace de ocean au un soi de percepţie nu iraţională, ci preraţională a lumii, iar propria lor cultură o înţeleg la modul plângă-

V.N.

cios-prăpăstios, complet străin de felul în care am conceput eu de mic copil lumea ţărănească. Mioritism za- haros, amestecat cu vulgaritate de ultima speţă - îmi vine câteodată să mă înfund numai în Coleridge şi Sout- hey, ca să uit de această falsă moştenire a mea.

Ştiam despre Pomuţ, de la I.D. Suciu, re^auzat mai acum 2 ani, om de mare valoare, unul din cei mai buni istorici postbelici. De fapt nu mai mult de acum vreo câteva săptămâni băiatul meu trebuia să răspundă Dentru cercetăşia ce-o face aici: cu, ce-a contribuit na- ionalitatea ta la istoria Statelor Unite -i-am spus: arme- e lui Pomuţ, premiul Nobel al lui Palade, istoriile religioase ale lui Eliade.

Sărbători fericite, La Mulţi Ani,

V. Nemoianu

P.S. îţi trimit şi două poze, una din Englitera cu fi-miu, alta de la mare. (I-am trimis o poză lui Ştiva şi zice că e „mască“, om care „nu poate să zâmbească".)

Dragii mei, Lisbeth, Edmund şi Ramon,

Iarnă cumplită! Azi-noapte nu am putut dormi de frig: de frig şi de griji. Am „vegheat". Am scris undeva că, după mine, există trei stări normale ale omului: starea de trezie, starea de somn şi starea de vis. La acestea, civilizaţia noastră a adăugat starea de închidere - iar bătrâneţea* starea de veghe. Insomnia de bilanţ, în gol. M-am sculat la patru noaptea să caut o „dună", pe care, aici la Craiova, nu am folosit-o niciodată. Nu mai puteam citi -recitesc mai nou „Procesul" de Kafka (a avut şi el un prieten pe nume Pollak), fiind foarte subiectiv, consider literatura lui „un. caz", un simptom al bolii lumii, „alegoria unei enigme". în raport cu procesele mele, de pildă, povesta bolnavului K. mi se pare un simplu caz clinic (dar dureros de general-umană), de fertilă ca literatură - cum vă spuneam, nu puteam gândi, nici ceti, nasul îmi îngheţase, îmi aduceam aminte de Sta- lingradul trăit, de caii părăsiţi acolo, rămaşi să moară de foame şi frig. Mi-e dor (mai nou) de privirea animalelor, aş dori să am un grajd în care să pot merge din când în când, să privesc adânc în ochii unui cal bătrân, sau ai unei vaci resemnate. Avem casa prea mică, altfel mi-aş lua un câine, dar nu unul de. rasă, ci unul vagabond, pe care l-aş reeduca social şi moral.

Am primit o scrisoare de la Marianne Şora, a aflat de moartea tragică (azi e o lună de când am înmormântat-o) a iubitei noastre Eta. I-am scris lui Puiu, adevărul este că „Eta mă bântuie", nu există zi în care să nu o gândesc cumva. La nenorocirile lunei trecute, acum se adaugă tragedia (nu pot să-i spun altfel) a bunului nostru prieten Horea Stanca. Soţia sa, Ioana, o femeie ce

seamănă, ca fire şi caracter cu Lizi a mea, voind, în preajma Crăciunului, să pună perdele curate la geam, a ameţit subit şi a căzut de pe scaun, spăr- gându-şi capul. A fost dusă la neuro-chirurgie. Nu şi-a revenit. S-a constatat că avea o tumoare pe creier, de aceea a ameţit. E hrănită artificial, prin perfuzii, dar trupul e vlăguit, nu mai primeşte hrana asta. Nu recunoaşte pe nimeni. Ar trebui operată la creier, dar în starea de slăbiciune fizică în care este, nici un doctor nu îndrăzneşte... (Acestea ie-am aflat ieri de la Horea care plângea la telefon ca un copil).

Lucrez ordonat, scrisul e opiumul cu care îmi amăgesc bătrâneţea şi singurătatea. Lizi e acasă, nu-şi găseşte dimineţile locul - şi ea şi eu avem sentimentul stupid că ne deranjăm. Dă telefoane multe, ea a fost obişnuită cu un serviciu în care veneau diverşi indivizi de tot felul (artişti plastici locali), acum e redusă la tăcerile şi încruntarea mea. Un profesor din vecini (un bun profesor), pensionându-se, dar neputându-se lipsi de gălăgia tipică a şcolii, a înregistrat pe o bandă zgomotul pauzei mari, pauzei mici, a clopoţelului etc. (Când i se face dor de şcoală, pune banda cu vocea directorului... şi-i trece). Actorul Ovidiu Rocoş (l-a cunoscut pe Ca- ragiale), înainte de a muri, m-a chemat la el şi m-a rugat să nu se ţină nici un discurs la mormântul lui, nici un fel de muzică să nu răsune. A cerut să-i punem o bandă pe care răsunau aplauzele după „Hagi Tudose“, marea sa creaţie. Am şi colegi ce-şi scriu memoriile: memoriile de „trandafir”, nu cele reale, bineînţeles.

Zeii au fost buni cu nesfârşita mea răbdare va- lachă: am intrat la tipografie cu volumul Bieţii Comedianţi, comedii inedite, nejucate vreodată. Tare aş dori (Trâumerei) să pot să vi-l aduc personal; mă şi văd în bucătăria doamnei Lisbeth (curios: totdeauna „vă văd şi mă văd“ în bucătăria voastră şi nu în salon sau camera câinelui Ramon). Aştept banii mei de la franţuzi, nu-mi sosesc, aştept acea invitaţie obligatorie, nu-mi vine. Am lucrat - în comparaţie cu alţi ani ai mei, sau cu alţi colegi ai mc' foarte mult în aceşti trei ani de cînd am fost la voi. Am scos două cărţi, scot pe a treia. Am avut circa zece premiere, cu trei sau patru titluri. Acum, din motive de umor şi tristeţe, am renunţat definitiv la teatru. Deşi, abia acum mă simt acasă în meserie. Eu, în toate, chiar şi în filosofie, am fost un autodidact: am învăţat singur, neajutat de nici un spirit adjunct. Nu am citit nimănui vreo pagină a mea ca să-mi spună, cu ochiul său obiectiv, unde greşesc, unde exagerez. Sunt singur într-o corabie în care eu sunt şi căpitan şi cârmaci şi bucătar. Navighez cu cărţi vechi, fără busolă ideologică, doar cu ceea ce cred eu că ar fi bunul meu simţ natural...

V.N.

Dar, ca de obicei, iar am luat-o razna prin porum- bişte. Ieri am auzit de la Lizi o teribilă vorbă ţărănească; vorbind despre un oarecare Nimeni, mi-a zis aşa: „ăsta pare făcut de-a-n picioarelea, iarna în gară, din cauza numai a întârzierii personalului de Caracal". Splendid, am zis, numai limba de jos de tot mai funcţionează normal. (Criticii au început să scrie esoteric; şi unii prozatori; nici Blaga nu i-ar înţelege; limba cultă se izolează în sfere de graiuri de specialitate. Un cronicar de muzică „modernă" nu poate înţelege nimic din cronica unui tablou modern, sau din hermeneutica prozelor tinerilor noştri textualişti.)

Dragă Edmund, din toate medicamentele pe care, cu atâta bunătate, mi le trimiţi, nu am folosit decât Tra- vocort, contra eczemei mele şi Sermion pentru circulaţia periferică. Restul am dăruit la sora mea, profesoru ui nostru Liviu Rusu, la biata Eta etc. Soţia mea se anti- rheumatizează în felul ei, nu are nevoie decât de pace şi răbdare. Eu mă controlez rar, diabetul meu chimic îi ţin în frâu cu regim sever; insomniile mele sunt pur cărturăreşti, nu am nervi, sunt foarte liniştit, echilibrat, consecvent - cu condiţia să nu ies în lume, să nu las lumea de afară să-mi strice „Pupa" de vierme de mătase în care mă învălui, în cadrul unei metamorfoze în care visul unor eventuale aripi de fluture frumos, de re-naştere în altă formă, e o simplă metaforă de circumstanţă senilă.

Nu ies nici în oraş; trebuie să-i trimit câinelui nişte cărţi, din păcate eu nu ajung uşor la ele; când merg să le cumpăr, ele (cărţile rare, bune) s-au vândut de mult „a pult aliat". Am pus mâna pe un volum de 800 de pagini opere de Rădulescu Motru, mă lupt cu limba asta din secolul trecut, e greu; Blaga mi s-a părut, după Motru, un zeu al limbii noastre filosofice. Toată lumea (criticii mai ales) îl fură pe Blaga, nimeni nu e dus la Miliţie. Pilu mi-a trimis o excelentă recenzie a volumului „Trilogia Cunoaşterii", făcută într-o mare revistă englezească, m-am bucurat, mai ales că, ia ora asta, teoria cu Marele Anonim, Cenzura transcendentă, cunoaşterea luciferică etc., sub alt limbaj, e reluată de o serie întreagă de mari filosofi din Occident. Eu - i-am scris lui Pilu - am folosit întotdeauna opera lui Blaga, filosoful, ca pe o excepţional de generoasă şi fertilă „Ars poetica", un îndrumar de creaţie în artă şi oriunde în altă parte.

Uneori serile, mi-e dor de câinele vostru [...] La Mare, stând lângă Eta şi Puiu, ca un preot din Delhi, am ridicat mâinile şi am exclamat (citind un vers din Euri- pide): „Doamne, cât albastru ai cheltuit ca să nu te putem vedea!“. Frumos, efectul a fost catarctic. Ca, după ce ne-am revenit din extaz, să observăm că ni s-a furat punga cu bani, ochelari şi cosmeticale...

Sfatul meu - dacă mi se admite - ar fi ca Ramon să nu se mai însoare. Nu are noroc la femei,

nici la mariajuri.[...]

Dragă Edmund, dacă trece sezonul acesta de rupere a oaselor (prin alunecări pe gheaţă) mă pun pe alergat: la tipografie, pentru captatio benevolentia celor ce îmi culeg Literele şi la librării să procur cărţile care să vă încânte. Ai grijă de exemplarul din Poezia lui Emi- nescu care e cu defecte. Să nu-l arunci, am nevoie de el. Dar asta când ne vom vedea alături.

Continui a mă gândi la o călătorie (măcar de o lună) în Occident; nu mai vreau să văd multe, vreau să stau pe loc şi să simt spiritul locului. Reviste, filme, strada, radio, TV. Am oroare de gări, de metrouri, de acel gen de colegi valachi - care se tem că le ceri zece mărci împrumut. Unchii mei din Duseldorf sunt grav bolnavi, fosta mea iubită din Essen s-a tâmpit de tot (îi pleacă acum fiica, o cheamă Carin Parutsch, e o minune de nemţoaică latină, o voi ruga să vă caute, a terminat medicina cu 10, s-o primiţi ca pe fiica mea); soţiei mele i-a plecat cea mai bună prietenă în Israel, iar o altă prietenă -(fostă scenografă la Operetă) - s-a căsătorit cu un intelectual marocan din Casablanca. Cum zice ea: „trecutul nostru fuge prin Otopeni“. Nepoata mea Mo- nica, 18 ani, nu-mi scrie, umblă de gât cu un bărbat tânăr, cu mustăţi, îi cheamă Gelu şi e miner.

E Duminică, linişte, acum e cald în casă la noi, dar afară sunt minus 30 de grade. Lizi e calmă, citeşte un magazin în care se recomandă ceaiuri pentru vindecarea psihozelor de pensionare (sic!).

Mă duc (în condiţii de climă normale) la filme, văd tot ce e color, „îmi spăl ochii", nu se poate sta tot timpul

cu nasul în hârtii. Nimeni nu mă mai caută, n-am nici un prieten pe aproape, mi-a murit şi calul... A prins promo- roacă şi clampa...

în loc să merg la biserică, iată v-am scris vouă; în ceruri acest transfer de efect şi credinţă se admite!

Dumnezeu cu noi toţi, nu ştiu de ce cred că anul acesta 1984 e hotărâtor pentru omenire.

Vă sărută,

Gary

Luni, 14 I 1984

P.S. Terminasem ieri scrisoarea pentru voi, închi- sesem plicul, dar, fiind Duminică, nu l-am dus la poştă. Azi l-am desfăcut. Ca să-i comunic lui Nego că Horea mi-a dat telefon, comunicându-ne moartea soţiei sale, Ioana. S-a stins ieri dimineaţă (eu vă scriam despre nenorocirea ei), acum e depusă în camera lor, pe strada Silfidelor 2.

Nu putem merge, trenurile sunt paralizate de lipsă de curent, de ninsoare şi ger. Horea rămâne teribil de singur. S-a pierdut în cutremur întreaga familie a fratelui său unic.

(Ioana mi-a bătut la maşină ultimele mele două volume).

Dumnezeu s-o odihnească... iată, mă întrebam la înmormântarea Etei: „şi acum cine va urma?“.

La bătrâneţe, moartea soţiei înseamnă o infirmiza- re a celui rămas.

Cu nesfârşită tristeţe,

Teribilă e corespondenţa noastră; primesc în ianuarie răspunsul tău la scrisoarea ce ţi-am trimis-o în noiembrie; dacă eu mor mâine, peste o lună, soţia mea va primi scrisoarea ta în care - horribile dictu - mă feliciţi pentru cele două premii luate: cel al Academiei şi cel al Uniunii Scriitorilor.

Mă uit la fotografiile ce mi le-ai trimis; numai fiul tău mi se pare o veche şi bună cunoştinţă - poate fiindcă marea durere a fiinţei mele este că nu am un fiu. Tu îmi apari ca în vis, probabil ne-am întâlnit într-o altă existenţă, sau ne vom întâlni într-una viitoare...

Fiul tău însă e o minune... Pe loc mi-am adus aminte că mai trebuie să scriu o carte despre munţi, urşi, zâne. Când am debarcat la Craiova, în 1964, aveam la mine manuscrisul grăbit al unui'roman pentru copii. A şi apărut - în lumea copiilor, prin acest „de ce plânge Mama?“, sunt foarte cunoscut. Ediţie epuizată, acum nici a o reciti nu mai pot (unde eşti copilărie, cu pădurea ta cu tot?); dar pe atunciJăceam lungi plimbări prin Parcul Bibescu din Craiova. în fundul lui exista un fel de Zoo în devenire. Stăteam cu orele privind în jos un urs carpatin, învârtindu-se în fundul unei grote de

Gary

Craiova, 18 ianuarie 1984

Dragă Pilu,

beton. Atunci, am auzit o întâmplare reală: ea ar fi tema unui viitor roman pentru copii, pe care ar trebui să-l scriu, dacă nu aş avea lipsă la inventar circa 15 ani buni, irecuperabili.

Trei copii (cam de Vârsta fiului tău) au hotărât să elibereze ursul aceia. Nu ştiu cum, au îmbătat paznicul, au flămânzit ursul, ca, într-o noapte, deschizându-i grilajul de fier, să-l momească cu bucăţi de carne, presărată din sută în sută de metri. Parcul e în marginea oraşului, de acolo, printr-un hipodrom pustiu, printr-o amarnică, veche ţigănie (pe care o studiez eu cu osebită osârdie futurologică) se poate ajunge la podul peste Jiu. De acolo, imediat, încep pădurile Bucovaţului, ele se ţin lanţ până la codrii Băii de Aramă.

Nu ştiu până unde au reuşit copiii să momească ursul acela. (Au fost judecaţi pentru fapta lor de către organizaţia de pionieri.) Ceea ce pe mine m-a durut în această întâmplare (pe care i-am povestit-o lui Nego, în ultima noastra seara, dar era ameţit de bere, nu m-a înţeles), a fost un amănunt salvator pentru acei copii „răi“; şi anume faptul că ursul, după ce s-a cam săturat de cărnurile înşirate de-a lungul acestui drum spre libertate, în loc s-o ia înainte spre codru, ca un prost ce era, a luat-o înapoi spre grota sa, unde... spre disperarea copiilor, s-a întors şi s-a culcat să doarmă...

‘Citesc cu o bucurie „patriotică" enormă, citesc în fiecare seară din Sadoveanu; am o antologie „Valea Frumoasei", numai din acele bucăţi scurte despre păstrăvi, vânaturi, codrii şi sihle. Nu mai pot suporta Jderi şi Nicoare Potcoave, nici zodii ale Cancerului; Sadoveanu este pentru mine (peisajul meu Mumă fiind Parângul, muntele, pădurea, peşterile Petriiei - aşezată între Pătru, Retezat, Vulcan şi Pârîng) un ultim poet al naturii valahe - al acelei Naturi care azi e şi mai sublimă, în sensul că e pe cale de totală dispariţie. Citesc mult nemţeşte, englezeşte; fac scurtă la sintaxă ca să îmi revin la macazul românesc, citesc Sadoveanu şi e ca şi când aş face o baie vrăjită...

Am citit şi „Jurnalul de la Păltiniş", Liiceanu, o splendidă carte de literatură, de Robinsonadă a unor filosofi nebuni şi sfinţi. Dar teribil de anacronică, de îngâmfată, de exclusivist dogmatică. Am pus deoparte un exemplar pentru Tine, regret mult ca din şcoala lui Blaga nu mai trăieşte nimeni ca să le dea o replică acestor ciocoi ai regatului, care, în plin Sibiu şi Păltiniş ignorează total opera lui Blaga, Roşea şi mulţi alţii, numai fiindcă ei sunt ameţiţi de frumuseţea şi elasticitatea fecundă a unor prepoziţii din limba elină sau cea germană. Histrioni tragici ai unui fin de siecle, ai unui sfârşit de popor şi cultură, sublimul lor ridicol e asemenea bizantinilor ameţiţi de logos care uită că turcii au şi intrat în Cetate...

Am avut o premieră MARE la Bucureşti, cu Arca, la Teatrul Evreiesc. Le tout Bucarest theatrale fut pre- sent. Şi Doinaş cu Doamna şi Regman şi Potra şi mulţi alţi amici şi duşmani ai mei veniţi de-a valma sa vada cum reintru, pe uşa din spate, în Bucureştiul din care am ieşit cu picioare în spate.

Mă voi duce şi la Arad, unde mi se joacă aceeaşi Arcă redivivă, nu din motive Estetice, ci din cauza spaimei de moarte* a fiorului eschatologic ce reiese din text; deci când am scris-o, am dorit-o o comedie satirică la adresa civilizaţiei noastre, azi ea se joacă altfel. Dar se joacă frumos, şi aici, publicul vine foarte pregătit aperceptiv la toate subtextele din text.

Servus,

Gary

P.S. Am notat expresia: „se apropie funia de par". Moartea ca spirală.

kam asha arrăttăm noy akkum, de kend ajesa gernjeshte şi nyudge. Chej drepptu io phiind kam ter- zivu, lass fenestra deskyssa purruri schi m'a enkelzesk ku SEKT. Bukkuratu' m-am ke mujer tău penzie. Dar skribbe la minîje kend vrojieshti. Yo in lună 5 (maiu) zborru la Sân Francisku, se tzin konferentz despre romanulu occiddentu in Rumuniu pînă l'a 1864. dară lună 6 (iunju), duppe ke vizit'am London şi Luteţia, toarce'm Munichu, stepte'm tine. Tu vine? Yo skribbem sto- ria litturutturii rumunu pintru americu şi nemţu - tu figu- rezu ke bunu scribbu est tu. Iubeşhte'rh tu mujeru t'u ke griju de t'u ella arre. Yu singuru munuku shi dormui shi meturu kassa mu. Servuz Negu.

406 Branch Dr.

Silver Spring MD 20901 31 ian. 84

Dragă Gary,

Să ştii că ţi-am scris cel puţin o scrisoare, dacă nu chiar două; din păcate nu notez, aşa că nu

* Cf., iofEL P- 326.

ştiu ce şi când. Să sperăm că între timp vei fi primit ceva; mi-ar părea rău să sufere corespondenţa noastră - constat că în ziu« de azi mi-e mai uşor să fiu prieten epistolar, decât în persoană: pesemne că îmbătrânesc.

Ştiam de moartea lui Nichita. Individual mă simt trist şi ameninţat - iată-l pe un fruntaş al generaţiei „mele“ (în fond numai cu 7 ani mai vechi decât mine) dispărut. Dar în sens mai larg, este mai bine aşa: Nichita bătrân? Nichita academician? Nichita deplin conformat? E greu de închipuit!

L-am cunoscut destul de bine - avea destule păcate, dar chiar şi acestea nu erau decât reflectări ale veacului său. în mod curios şi destul de puţin ştiut, era un imens patriot. în una din ultimele noastre convorbiri, poate prin 1974, îmi spunea: nu sta aici, expatriază-te. Tu, Matei, Petru (ăsta era P. Popescu) n-aveţi de ce să mai staţi. Eu aş pleca - zicea Nichita - dar nu pot; după 2-3 săptămâni de străinătate mă apucă o nervozitate cumplită, un soi de tremurici, sunt nevoit să iau trenul înapoi, n-am ce face. Voi plecaţi, salvaţi-vă, eu o să rimez de o mie de ori „glia-România“. M-a impresionat sinceritatea lui, i se vor ierta multe. Şi pe el ca şi pe G. Călinescu e aproape imposibil să-i critici radical: buni-răi, ei au prins în ei mişcări esenţiale ale spiritului românesc în secolul XX (bun-rău şi el, cum o fi).

Te felicit încă o dată, din toată inima, pentru premiile tale. Concepţia mea despre valoarea literară se exprimă nu prin metafora clasamentului sportiv, ci prin acea oligarhică. Nu ştiu cine e cel mai bun (afirmaţiile de felul ăsta sunt inocent-obraznice minciuni), dar sunt convins că putem în perfectă bună conştiinţă şi cu obiectivă calmă, seriozitate să spunem: ăsta îşi are locul acolo sus, pe platou, printre cei puţini. Cu întârziere, ţi-ai luat locul acolo (unde de fapt, tainic, locuiai de mult, bănuiesc).

Terminai lucrul cu redactorul la „Domesticirea romantismului. Literatura europeană şi epoca Bieder- meier“, ce va apare în septembrie. E o întreagă experienţă şi asta: aici totul merge pe o imensă, demenţială meticulozitate, care m-a împins ocazional spre nespuse iritări. Dar sper că totul a fost spre bine.

Mulţumesc pentru revistele trimise. Un amic român ce trăieşte de 12-13 ani în vest îmi spunea nu de mult, „am pierdut imaginea României”, şi a adăugat că acum în ioc de o structură integrală i-au rămas numai puzderie de mărunte amintiri. Tare mi-e teamă că încet- încet păţesc şi eu asta. Mă uit la revistele trimise: cunosc nume tot mai puţine! Nu mai ştiu citi printre rânduri cu acea

siguranţă de somnambul aproape pe care o aveam cândva şi pe care - atunci, cel puţin - o avea fiecare cititor mai avizat. Cred că din patrie mi-a rămas mai ales cultura română.

Sporuri şi pierderi: astea ţin în fond de vârstă.

Al tău cu drag,

V.N.

P.S. Ce mulţime de cărţi premiate!

Şi totuşi recunosc chiar'cu ochii mei slăbiţi cel puţin 9-10 din ele care să merite lectura şi care-mi par interesante!

Nu e puţin lucru!

/

Nu ştiu ce e cu voi, cu lumea asta - de trei luni nu am mai primit nici un rând de nicăieri. Iarna grea, iarnă lungă - asta îmi aduce aminte de cea mai stranie aventură a mea: evadând în 1942-43 djin coloana de prizonieri, am rătăcit prin Rusia vreo >cindi luni. La un moment dat am ajuns într-un cătun, undeva între Don şi Nipru; eram trei dezertori români, cătunul nu văzuse până atunci soldaţi străini. Mâncare era. Şi fete, şi probleme ruseşti (Citesc acum mari siberieni: cartea „Ţar râba", titlul prost tradus în „Visul crestelor aibe", de Viktor Astafiev, mi se pare o capodoperă), cum îţi spun, nimerisem în acel cătun pierdut - apoi a început o imensă ninsoare. Zăpada era de trei metri, circulam prin tunele alb-ajbâstre, era cald şi bine; acolo am cunoscut o formă de fericire şi mântuire unică...

Dar acum a nins mult la noi (slavă Domnului, după două ierni secetoase, ne prinde) dar scufundarea mea în uitare şi depărtare mi se pare o formă a morţii... „A prins promoroacă şi clampa..."

Doamne, câte lucruri aş avea să vă povestesc, Doamne cât de puţin înţelegeţi din Noi, uneori ore întregi monologhez, explicându-vă cam ce se întâmplă în fundul Athanorului istoriei noastre. Scriem, scriem, ieri mi-a sosit antologia lui Regman „Nuvela şi povestirea românească în deceniul opt", am zis: avem o mare literatură, slavă ţie Limbă Română!! (Merg la poştă, îi trimit un exemplar lui Edmund la Derkum; îl cultiv, poate mai ajung în Germania, să am unde trage, cât de cât).

„Noi nu semănăm cu nici un popor din jur" - îi spuneam lui Doinaş, orice încercare de a ne compara eşuează; abia peste o jumătate de veac se va şti cum am fost de fapt, dar eu te asigur că suntem şi că devenirea noastră probabil că rezidă în „a fi" fără „a avea"...

Îţi trimit un caiet program, prima mea comedie (tragică) se joacă de zece zile la Bacău, se pare, cu mare succes la public. Anul acesta scot şi volumul de Comedii, şase texte, din care două ştiu

eu că sunt europene. Soţiei tale îi trimit cuvenitul Mărţişor 1984.

Servus,

Gary

17 - Traversarea Cortinei

Exact acum trei sau patru zile, simţindu-ţi lipsa, în grabă ţi-am expediat câteva rânduri, plus un caiet program din Bacău, de la ultima mea premieră, (Şi un mărţişor pentru Doamna ta.) Azi, după o lună de la scrierea ei, mi-a sosit calda ta epistolie; îmi place mult ce îmi scrii despre Nichita, eu sunt „specialist" în Poezie; se pare că înainte de a se delabra alcoolic, fusese un mare poet. Avea toate talentele din lume (ca şi Preda), afară de cel de a bea inteligent. Alcoolul e o curvă, dacă te simte slab, te trânteşte. Eu nu l-am văzut niciodată de aproape (dar chiar şi la TV îi puteam citi sub ochi cuantumul de votcă băuta înainte sau, în vorbă, tremurul „tre- mensului" instalat la putere), multe din versurile sale, citite alandala, mi se păreau elucubraţii. Sensibilitatea mea pentru poezie, pictură, muzică - s-a oprit exact la ceasul la care s-a oprit şi putinţa mea de a închega noi prietenii (Tu eşti o excepţie -„Doamne, fă-i bordei în soare"). Sunt uluit de uşurătatea cu care se poate vorbi, frumos şi inteligent, despre lucruri care nu-s nici frumoase, nici inteligibile... Am făcut eu însumi experienţa de a vorbi o oră despre un cerc negru, instalat peste un eăcat maro, cu valuri. Pictura se chema „Labirint X", -

am trăncănit „experimental" o oră, puteam să mai vorbesc şi trei. Am ascultat o conferinţă superbă despre o compoziţie modernă (vorbirea poate deveni ispită în sine), apoi am încercat să ascult respectiva musichie... Groaznic, în mină, odată, pleznind o ţeavă de aer comprimat, a creat o şuierătură care, izbindu-se de vagcneţi, ţevi, sârme, stâlpi - a realizat o „compoziţie" sonoră, de o atât de ucigătoare putere, încât toata echipa am fost scoşi cu salvarea, fără să fi fost răniţi - doar la nervi fiind atinşi, la creierul mic, la măduva din vertebra co- xală... Serile ascult cu răbdare muzică nouă, încep să simt, dar ştiu că simt numai după ce îmi gândesc această simţire'.. Critica noastră literară (şi chiar cea filosofică) alunecă spre „scriitură", cum zice Regman. Avem mari prozatori, care nu mai pot fi citiţi; toţi cei care reuşesc să-i parcurgă scriu după aceea un studiu de hermeneutica. După beţia de cuvinte a secolului trecut, acum a început beţia de minuturi, nebunia compoziţională. Stilul— ca o fugă de conţinut, de adevăr, de simplu şi cotidian. „Regele e gol" -vreau să spun eu, ridicând un deget de copil bătrân. Mi se spune: aici e Graaî, aici se trece la Antigona, dar paralel să nu uităm că Ghilga- meş şi Enkidu...

Dar să revin la Nichita; am citit la acest poet -îi umblau ameţite şi verbele - care ajunsese să scrie orice şi oricum (şi cu toate acestea curgeau fluvii de laude spre El, iar El le primea ca o S ah ară nesătulă, transfigurat de baia asta de linguşiri totale), versuri ca:

Dragă Garryi*,

„Viaţa s-a născut din apă Noi nu suntem urmaşii peştilor Fiindcă peştii nu există...

Sau:

Omul este singur între om Pomul este singur între pom Atom nu se-aseamănă cu atom Fi-vom nu e totuna cu face-vom..."

„Foaie verde cal albastru" - zic eu, toate aceste bizarerii nu erau decât sindroame de murire a limbii în el ;

un om.moare, o limbă piere. Ca şi popoarele; care nu mor - pier. Dar înainte, li se îmbolnăveşte limba...

Teribil de frumos ţi-a explicat de ce nu poate suporta străinătatea. Eu însumi am fost tot timpul bolnav acolo; mi se părea că sunt o furnică neagră, rătăcită, singură, într-un imens, indiferent stupid, incurabil furnicar roşu. După trei luni de rătăciri, am avut o lungă discuţie cu Nego; m-a întrebat ce cred despre poezia de exil; i-am spus: e frumoasă, dar între ce se scrie aici şi ce se scrie acasă e diferenţă ca între roşiile de seră şi cele de grădină. Lucul cel mai teribil ce l-am constatat a fost faptul că... nu mai aveam haz... Eu?! Toată viaţa am fost mândru de arta bufoneriei mele, deodată am constatat că, nici măcar cu fraţii mei cu care râsesem odinioară, acum nu făceam decît să oftăm şi să ne je- luim ca la râul Vavilonului...

Mai mult: aci, oricând şi oriunde, dacă mă ridic la cuvânt, îngheaţă sala. Am fost *şi* sunt un temut cau- seur, un charmeur de catedră, fară să fiu levantin sau mitic. Acolo, devenisem banal, nu eram crezut, nu interesam, îmi pierdeam întreg farmecul duhului meu. Aici pot să-i fac să râdă şi pe cei mai severi egonomişti, acolo nici măcar pop&ştij^şi ioneştii nu se amuzau de drolaticele mele paranteze...

Dragă Pilu, eu cred că Blaga avea dreptate spunând (prin 1943) că Limba Română e o limbă încă de clorofilă; limba germană şi cea engleză sunt deja în faza de cristal, de cuarţ. Nu e totuna să zici: „aici suntem la cumpăna apelor" sau „hier ist die Wasserscheide") (partage d'eaux).

Prepoziţiile noastre sunt încă alunecoase, substantivele trec uşor spre verb, adverb, adjectivare... Din trecere s-a născut TRECUT, din viitor s-au format cuvintele viitură, viitor-olog... Ieri am stat şi m-am mirat (ca prostu-n iarmaroc) constatând că la noi „mon opinion", „meiner Meinung nach" - este „părere". De la verbul „a părea". Modestie carteziană, prudenţă, apriorică laşitate? Dracu să ne pieptene; aflu, tot întâmplător, că „a merge" derivă din „emergere" care înseamnă „a pieri", a te scufunda, a te pierde (în pădure, în faţa barbarilor).

Am fost ieri în oraş, am găsit jurnalul lui Rebreanu, 600 de pagini, jurnal ascuns, prin testament lăsase ordin să fie publicat abia după 30 de ani. „Un ardelean mediocru, fără geniu, rătăcit între

nişte mitici fără scrupule, total lipsiţi de caracter..." Ni se aseamănă povestea - doar cu menţiunea că eu nu am forţa şi puterea de a munci, de a scrie, egal, continuu, clădind, gospodărind... Fusese ofiţer ungur - eu am fost cadet în filoso- fie. Marele meu ghinion este că toată tinereţea mea am suferit din cauza catedrei pierdute. Eram convins că bossa mea este de dascăl ardelean, de pedagog „absolut". Am greşit; trebuia de la început să mizez pe literatură; azi (mai ales urmărind aventura Noica-Liiceanu) îmi dau seama că Literele frumoase sunt mai aproape de filo- sofare sau Antologia de specialitate. Azi, orice filosof este un epigon, francezii comentează pe Hegel, Kier- kegaard, Marx, Freud, Heidegger -noi ne învârtim în jurul prepoziţiei „întru": Fiinţă, Fire, Rost...

(Cartea „Jurnalul de la Păltiniş", care ca literatură mi se pare o capodoperă, ca filosofare, m-a revoltat; sunt ardelean, mi.se pare un tupeu ciocoiesc, de regăţeni îngâmfaţi, să te instalezi la Păltiniş, să te lauzi că ştii nemţeşte şi greceşte, dar să ignori total, chiar să-ţi baţi joc de cei care, născuţi sub acel munte, ştiind nem- ţeşt£, au tradus pe Hegel, pe Platon, au scris filosofie şi au murit „întru" filosofie. Liiceanu nu îşi dă seama că Noica e un poet, că foloseşte termenii ca poezie, că inventează trăiri poetice şi le numeşte apoi filosofie. Roşea ar fi putut să-l pună la punct; întrebându-l aşa cum ne scutura pe noi: să lămurim, domnilor, termenii, să nu ne îmbătăm cu noţiuni pe care nu le putem stăpâni sever).

Adio filosofie, suntem după potop, au murit marile sisteme, acum sunt la modă politologii francezi care trec cu nonşalanţă dintr-o extremă în alta. Lichele; cecitate aragonică, histerie trioletă, în ţara orbilor Sartre e împărat... Nemţii - aici îi dau perfectă dreptate lui Noica - din păcate, nu au reuşit să-şi scoată de sub rui- nuri Geist“-ul lor creator. Hitler a ucis Spiritul Germaniei, nemţii de azi mi se par nişte evrei fără umor, nişte americani din flori. Nu pot scăpa de complexul lor de vinovăţie, nici de cel de eunucare spirituala. Muzică. Literatură, Filosofie - toate acestea sunt reprezentate prin profesori pedanţi, penibili, suferind de o îngîmfare vecină cu prostia...

îţi scriam în epistola-mi anterioară cu câtă frăţească plăcere citesc acum scriitori... siberieni. Faţă de America de Sud, Siberia mi se pare un tărâm al suferinţelor virgine, capabilă de mare şi sinceră literatură. Fără stil, fără Joyce sau Virginia Wolf... Dacă prozatorii noştri mari, de vârstă medie, încep să macine în gol, e numai fiindcă au avut o viaţă prea uşoară. Suferinţa şi Cărţile - viaţa ca suferinţă şi lectura ca suferinţă - acestea pot reîmprospăta rezervoarele. Când nu âi timp să citeşti, când o duci prea bine, începi să trăieşti consumând cuvinte, fraze, vârându-ţi propria coada. „Nu mă pune, i-am spus unui tânăr prozator supraoniric, să îţi dezleg proza ca o şaradă, ca o logogrifă; lumea noastră e plină de uriaşe confuzii, datoria scriitorului nu este aceea de a potenţa

întunericul, somnambulia, ci de a realiza un raft, o etajeră de lumină, claritate, adevăr- adevărat. La noi, frumos înseamnă curajul de a spune ceea ce se tace. Soţia mea (a slăbit, e măcinată de o boală necunoscută, mă tem, se topeşte sub ochii mei), de câte ori vine acasă, cu zâmbetul ei de olteancă - Pithie-in- teligentă, mă întreabă: „tu ce mai «taci» Gary dragă?"

Nu cred că mă mai duc vreodată în excursii peste graniţă. Simt negura vârstei mele crescând în juru-mi; cercul se face tot mai mic. Pe dinlăuntrul sunt cocoşat, moşneag, gaga... Mă plimb singur prin parc, singur pe străzi, vorbesc şi gesticulez singur... Am avut un prieten, pe vremuri, la Cluj, Catul Bogdan, mare pictor (fiul lui Bogdan Duică). Se căsătorise cu o franţuzoaică, Ma- deleine; urâtă, scorpie, rea, zgârcită, stearpă, sadică (Când venea uşor abţiguit îl ardea cu fierul de călcat pe nas).

L-am convins să divorţeze. Cu greu a acceptat. L-am răpit, l-am dus la gară, l-am pus în tren. La Bucureşti îl aştepta un frate, Virgil, filosof. Eram fericiţi că am reuşit să-l salvăm... Peste două zile îl întâlnesc în oraş. Spăşit, umilit, ne-a spus aşa: „dragii mei, nu mai pot trăi fără răutatea ei!!

Azi e sâmbătă, iar e sâmbătă, vremea fuge, cade în gol. Numai în puşcărie mai trecea aşa ziua, ca un sac cu bolovani; dar anul trecea ca un fulg; ca în vis ne auzeam spunând: „ei, iar a mai trecut un an!?“.

Pilu, dacă pot, săptămâna viitoare îţi trimit două cărţi noi. Poate şi nişte reviste. Soldatul literar, român,

Gary

406 Branch DR.

Silver Spring MD 20901

Lasă-mă neică Ioane, ce tot mă iei că eşti „gaga“ înconjurat de cenuşiu etc. - eşti un geniu, observaţiile tale mă fac să rîd singur cu hohote.[...] Mult mai serioasă încă e treaba cu emergfenţa limbii române - şi eu cred că aşa stau lucrurile, am meditat mult la asta, mai ales la instabilitatea prepoziţiilor, despre care parcă nici Noica n-a scris prea mult. Ştii, despre despre natura limbii române îţi dai seama şi mai bine din străinătate, după o vreme, cînd începi să devii puţin nesigur, adică nu ţi se mai scoală limba automat ca la Borloveni sau în Floreasca; te cam chinui niţel, ai nevoie de o regulă ca să regulezi cu ea, dar te mai şi-ntreabă unul - altul; dom[1] le, eşti specialist, eşti indigen, verbul ăsta cum îl bagi în aia? Şi-ţi dai seama că nu prea ştii să regulezi; că nu poţi să ştii ceea ce e mult mai important. Totul merge perfect câtă vreme erai un naiv (în sens schillerian), acum te-ai trezit sentimental (în acelaşi sens) nu mai merge chestia; în engleză şi franceză, da; în germană nu ştiu sau nu sunt sigur; în română - nu. Asta e şi bine şi rău - dar cu asta atingem probleme de filozofia culturii pe care le-aş evita pentru moment. Pe una singură nu vreau s-o evit, chestiunea cu rusul. Paralela şi
dragostea nu e cum spui tu cu literatorii siberieni, ci cu limba şi cu mentalitatea; una din marile nenorociri ale culturii noastre e, fireşte, că impactul din anii' 50 a fost făcut cum a fost făcut (the less said, the better); eu am făcut un blocaj, om talentat la limbi n-am putut să învăţ în 10 ani decît tare slăbuţ şi acum regret. (Aveam părinţii unor colegi care le spuneau: note bune la toate, la rusă numai de trecere ! Ce prostie !! Dar din păcate inteligibilă). Oricum pe direcţia asta ar merita studiate paralele, de exemplu cum nu prea au ei pe „a merge", ci numai cazuri particulare de mergere etc. etc.

Altă coincidenţă; Virgil Bogdan, om tare fin, mi-era profesor la liceu. Rîdeam de el, îi zicem

23.111.198 4

„păsărica-scui- pătoare", dar de fapt aveam o imensă admiraţie pentru cultura şi rafinamentul lui.

Chiar şi în afacerea Liiceanu ni se potrivesc părerile. Am găsit cartea superbă, frumoasă etic şi plină de năzuinţe nobile, dar tristă într-un anume refuz al limpidităţilor şi ai concretului.

Păi, dragă Uică, eu aşa am ştiut, că moşii-strămoşii mei se trag din Roma şi Viena; au fost şi unii care şi-au vărsat sîngele pentru doctrina asta. Iar nu din Deceneu în primul rând (că modelul cărţii, paradigma, e Creanga de aur a lui Sadoveanu, ai observat? - fabulă frumoasă, dar fabulă, să recunoaştem!). Asta nu înseamnă că nu e din cărţile frumoase şi delicate apărute în ultima vreme.

Dragă Gary,

în fine, un dezacord în final: nu te pripi cu „post-filo- zofia“ apusenilor; asta poate fi şi ea ceva foarte bun şi hrănitor,chiar dacă nu e înălţător. Vezi, aici cazi în eroarea păltinişenilor pe care chiar tu o combaţi: a dispreţui raţiunea în favoarea înţelepciunii. Eu nu neg opoziţia şi tensiunea dintre ele, dar cred că rostul intelectualului este să arate cum una funcţionează în şi prin cealaltă. (De fapt în ce are mai bun, Noica a şi făcut asta).

Cu drag,

Daragoi moi drug, Piiu Nemoianovici,

Mă bucur sincer că scrisorile mele (din ce în ce mai „persane") reuşesc să te amuze; gândesc scriind, râd după, jupt astfel împotriva unei melancolii cronice. Chemări d& dispariţie mă sorb... Ieri am ţinut o foarte academică prelegere în faţa unor păpuşari; despre RÂS; nu am reuşit să-i conving, dar am reuşit la urmă să-i fac să râdă... De mine. Ador ideea de Bufon, am scris un studiu (nepublicat, rătăcit) despre „Bufonii şi bufoneria la Shakespeare“. Consider că aşa-zisul concept de „intelectual" derivă nu din umaniştisau alchimişti - ci din bufonii de la curţile renascentiste. în schimbul unui gheb şi al unei tichii cu clopoţei, puteai să stai tolănit la picioarele Istoriei, mâncând seminţe şi scuipând din când în când câte un mic adevăr răutăcios... Sunt teribil de mândru de faptul că, între 45-55, eu, pe lângă Blaga, am avut rolul de a-l face să râdă. „Cum râdeam cu Lucian Blaga“ ar fi un volum pe care ar trebui să-l scriu, mai ales că drolaticele mele ridendouri de atunci, câştigau numai pe câştigători, nu şi moravurile care nu se prea pot îndrepta într-un singur secol.

•

Conferinţa mea am terminat-o frumos; am zis: per- miteţi-mi să va descriu un moment de bufonerie autentică, pe care o folosesc ca un motto simbolic în scrisul şi în destinul meu: într-o arenă goală, un spot de lumină de sus. Intră August-Prostul urmat de director care îl ameninţă şi îi ordonă: „curăţă murdăria asta, că altfel te spânzuri" August găseşte o măturică şi un făraş; şi exact cum se aduna gunoiul, mătură în făraş, dâră după dâră, lumina din arenă. Făraşul devine tot mai

plin şi mai strălucitor. A terminat, a adunat şi ultima rază. Acum numai făraşul luminează. August oferă lumina publicului (care râde, râde de prostia.lui) nimeni nu vrea să primească lumina din făraş. Vine directorul, zice: înghite-o! El înghite lumina, se luminează pe dinăuntru, cade, moare. Vine un alt bufon, mai mare, cu alt făraş, îl culege şi îl duce la gunoi.

Nu ştiu dacă această „bufonerie" am văzut-o, am citit-o sau am visat-o numai. Cu ocazia acestei conferinţe (nu am mai vorbit excatedra de circa 12 ani) mi- am dat seama că anecdotele mele erau mai „inteligibile" decât toate acele preţioase locuri comune adunate din Bercjson, Jankelevitch, Adrian Marino sau Marian Popa, a cărui „Comicologie", ca şi „Homo Fictus", sunt teribil de pline de informaţii, din păcate total lipsite de sistemă, adică de un punct de vedere coordonator. De altfel, la tineri, predomină acest sistem de „a croşeta", fără să le pese dacă iese un sveter, un şal, sau o lungă anostă, „stilistică" plictiseală. La un pom de Crăciun, important e pomul, podoabele în cutii, înainte de a fi aşezate în Gestalt, mi se par asemenea imaginajiei unui prozator ce lasă maşina să scrie, iar el alearga din urmă, fericit de surprizele survenite în timpul acestei aventuri.

Istoria alunecă spre propria sa anecdotă, mi-am zis, iată de ce lumea se bucură auzind istorioare. Poate că şi miturile, la început, nu au fost decât nişte biete anecdote, bârfe despre zei - mai târziu ele, din cauza negurilor şi a nenorocirilor, au devenit luminile unei epoci de aur a înţelepciunii. La Oradea, la premiera mea maghiară, Enescu Radu, fiind şi el prezent la micul ban-chet ce l-am oferit interpreţilor după...,^ca să-i înveselesc, am povestit o întâmplare reală... în 1952, toţi ne aranjasem în învăţământ, numai Enescu era încă şomer. Am intervenit la directorul unei şcoli de Instalaţii care ne era prieten. Cu greu a acceptat să-l angajeze ca profesor de muzică. Enescu, afon ca un câine de vânătoare, trebuia să-i înveţe pe copii ca la sfârşitul anului, la serbarea de închidere, să cânte în cor, pe două voci, imnul Republicii. Şase luni s-a chinuit; nemţeşte, organizat, acasă fiind preparat de amicii noştri care cântau Vinteuil la pianină. în sfârşit a sosit ziua cea mai lungă, eram toţi cei interesaţi la serbare. (Pe atunci predam zoologie şi botanică la şcoala de muzică). Soseşte momentul cel mare, Enescu (frumos, nordic, semăna în tinereţe cu Lord Eden - azi seamănă cu aspiratorul nostru de praf bulgăresc pe care nimeni nu-l mai poate repara sau măcar convinge să funcţioneze), începe să dirijeze; imnul sună, suna frumos. Pe două voci. Corect. M-au luat lacrimile de bucurie. Lumea aplauda, catedra îi era salvată. Cobor scările cu inspectorul care ezitase să-l numească. Era furios. Zic: „Vedeţi? A reuşit, rar mi- a fost dat să ascult un imn mai..." Mi-a făcut semn să tac, să tac, să nu spun la nimeni. „De ce?" întreb eu. „Fiindcă de trei iuni avem alt imn..." (Era furios nu pe Enescu, care era un nătăflete,

V.N

ci pe public, pe conducerea liceului care nu a observat că...).

23.111.198
4

Dragă Gary,

Ai şi nu ai dreptate în legătură cu siberienii mei. Uneori mă duce gândul să cred că ruşii îşi tezaurizează suferinţele; că nu e exclus ca, într-o frumoasă zi, când lumea întreagă va fi ateu-ştiinţifică, ei să dezgroape de sub imensul lor spaţiu (şi timp) nişte lingouri de religiozitate simplă, tolstoiană... De altfel, urmăresc aceasta în filmele lor care, toate, se pretează la hermeneutică morală. Predomină, în aceste filme, simbolul de Gară, de Triaj, de Răspântie. Hlestachow vine, adică soseşte Cineva, un inspector (nu e sigur), parcă totuşi nimeni nu ştie nimic... Nu mă refer la aceste vădit şi intenţionat misterioase aventuri. Poţi vedea „Călăuza", am citit că se joacă în lumea întreagă. Cinci deştepţi am fost s-o vedem, cinci interpretări am emis după, mi s-a părut chiar că totul e o inteligentă escrocherie, o cursă pentru snobii preacitiţi. Dar filmul rămâne ca o obsesie, ca un vis premonitiv, mă enervează ş[mă incită... Dar nu la aceste filme de export mă refer. în zilele trecute am fost să văd un banal film alb-negru, făcut de Bondarciuc (regizor la Război şi pace, el jucând rolul lui Bezuhov) după nuvela lungă, dumnezeiască a lui Cehov, „în stepă". Un copil e dus la şcoală. Cu o caravană de neguţători care traversează cu căruţele lor stepa... Dar, în afară de text, scenaristul a imaginat un bătrân cântăreţ de strană, care şi-a pierdut vocea. Bondarciuc. Acesta povesteşte de vocea sa ca de o comoară; cum răsuna catedrala când el intona „gospodi pomilui". Şi acum, iată, abia iese un hârâit din gâtlejul său. încet, încet, accentul se mută de pe stepă pe drama acestei voci pierdute. Copilul urmăreşte mut - fără să înţeleagă - plânsul total al acestei matahale ce consideră pierderea vocii sale ca o pedeapsă a cerului. Pentru un mare păcat. Intră în toate bisericile satelor prin care se trece (în nuvelă nu-mi amintesc de acest moment), se roagă să fie iertat, ascultă vocile (teribilele voci ruseşti), încearcă, încearcă, degeaba. Urlă spre cerul înstelat: Gospodi, gospodi, za cern, za cem... De ce? - De ce?

Desigur, doar eu, în sala plină de tineret şcolar oltenesc, descifrez drama acestei voci. Dar e limpede că Cehov ja fost amendat cu un mesaj, care e cumplit, teribil... în alt film, un miliţian descoperă o icoană de contrabandă... Veche. Uită că e miliţian, se uită la icoană, se uită, se uită, apoi, în taină, se închină comic, ştiind că nimeni nu îl va vedea... Paranteza asta e totul, în afară de intriga poliţistă a filmului...

Nu aş vrea să te plictisesc, consider ca fiind absolut sigură pierderea ideii de divinitate. Va rămâne un lux cultural, un fel de jucărie pentru cei ce se apropie prea mult de taine sau moarte. Domnul Caradino, un

grec deştept şi foarte lucid (78 ani), mă asigură că, în secolul viitor, toţi vom avea câte o naţionalitate, câte o credinţă, câte d ţară rezervă. Vom opta pentru a doua limbă, aşa cum se optează pentru un club sau altul. Evreii vor fi ultimii naţionalişti, iar nemţii şi francezii, vorbind englezeşte, vor fi simpli mercenari culturali în slujba cui plăteşte mai bine... Dar, iarăşi nu mă pot reţine să continui a visa, nu e exclus ca, tot în acest viitor secol XXI, gărzile noastre pretoriene să descopere în laboratoarele atomice sau genetice nişte mici capele bo- gumilice, în care, în mare taină, savanţii lumii noi să se roage pentru iertarea păcatelor, pentru mântuirea sufletelor lor...

Eta a publicat în Viaţa Românească cinci poeme minune, dacă pot, ţi ie trimit. Doinaş se pregăteşte să plece, cred că în Germania; acum, că a tradus dumnezeieşte pe Faust, e timpul să înveţe şi nemţeşte, nu? Eu am avut o cădere meritată la Braşov cu piesa „Plau- ius şi Fanfaronii[11], jucată atât de prost, încât am jurat să nu mă mai apropii de nici un teatru, de nici o scenă. Am scris teatru pentru citit, ca şi Blaga, ca şi Radu Stanca. Gata. Am terminat. Am tras ultima cortină. Cu iot ce am în sarsana, am trecut în Proza Mare. Linia ardelenească a lui Slavici, Rebreanu, Pavei Dan - întreg romanul realist-ţărănesc, îl consider închis; visul meu este să realizez o proză caragialesco-matein-swift-haşek-llf şi Petrof-Zoscenco-Candide-voltaireiană... La ora asta avem o formidabilă proză ploieşteană; stil, rafinament, tehnică, dodecacofonie... Regman are dreptate să considere ca fiind absolut necesare noţiunile de „scriitură", „textie- rism“, „stylo manie* termeni ce trebuiesc să însoţească literatura. Impostura e vecină cu sublimul; şi nu orice ascundere e mister sau labirint. Borges, Marquez, Gracq etc., suprapuşi direct peste Marin Preda, fără tranziţie, dau naştere la un halo, la un exerciţiu acrobatic Yoga al limbii, dar mă îndoiesc că şarada sau lo- gogrifa pot avea viitor într-o lume în care nu mai vedeam nici întunericul din cauza prea multor luminători...

Sunt rău, iartă-mă; vorbeşte invidia din sufletul meu de sergent în litere; trebuie să recunosc teribila rafinărie a limbii noastre literare făcute în ultimii 40 de ani; când citesc cum scriam eu în anii războiului (Zola şi Gorki fiindu-mi modele) şi cum, de bine, de rău şoricesc ploşniţele mele acum, pasul făcut, fără nici un ajutor din afară, e enorm; poezia noastră, critica literară e fantastică; a apărut un volum de Caiete Critice despre proză, bilanţul e mănos şi curajos.

Nu cred să mai pot pleca. Mă simt tot mai bătrân şi mai legat. Mă simt străin în hotele, la restaurante, gările îmi dau sentimentul că halucinez, că nu ştiu încotro s-o apuc, că voi muri înainte de a scoate bagajele toate de la magazie... Am prins şi un fel de scârba şi dispreţ faţă de cei care au făcut tot războiul în spate la manutanţă şi frizerii. Când veneam din linie, în timpul războiului, detestam pe graşii de la Aprovizionare; prea ştiau totul despre cum ar trebui făcut războiul.

Te sărut, Christos a înviat!

Servus, Gary.

P.S. Cineva care mă iubeşte, mi-a trimis din Bucureşti volumul încă fierbinte, de Anton Dumitriu: „Aletheia" (încercare asupra ideii de Adevăr în Grecia antică). Iată litaratura poliţistă care mă încântă!

Ion D. Sîrbu
str. Cuza 9, bloc 165
sc. V, ap. 3
HOOCraiova   Craiova, 17 aprilie 1984

Goldige Marianne,

îţi cer mii de scuze că nu ţi-am răspuns imediat la mânioasa ta scrisoare; sunt un mare zăpăcit, încurc borcanele, calc în străchini, suflu şi în iaurt. Ţi-am pierdut preţioasa ta adresă, am pierdut un carnet întreg cu adrese, caut până şi adresa bunului Dumnezeu, şi nu o mai găsesc. Dar... există un înger drag care ma oblă- duieşte (cel cu care până acum, ca Iacob, mă luptam cinstit, iacobin; acum, am încheiat un fel de armistiţiu, îngerul se plânge de reumatism, eu sunt eclesiast, pe malul Jiului... Acolo şezum şi plânsem...), deci acest paznic al meu m-a ajutat să-l întâlnesc pe fostul tău amant (sau prinţ consort - c'est la meme chose!) Mihai- le Beau, în Capitală. Eu coboram din „Secolul XX“ (redacţia unde lucrează ucenicul Wagher Doinaş), el mai norocos, urca. în fugă, mi-a aruncat adresa ta; în fugă am prins-o; azi, în fugă, am constatat că suntem prezenţi cu articolele vesele-vesele în „Ramuri"; am zis, nu se mai poate, trebuie să-i răspund Mariannei altfel... (Şi Blaga îmi apare în somn, mă ameninţă cu degetul,

zice: „Marianna a scris despre mine cum tu nu eşti în stare... Scrie-i măcar.

1. Mă întreb de ce am refuzat să vin cu Gigi Eve- rac în Decembrie; nu eram pregătit, mă aşteptau trei premiere, Everac avea aranjat un paşaport de turist, eu cel de serviciu nu puteam sta decât zece zile peste delegaţie. Prea puţin pentru un leneş, gură-cască ce sunt. Speram să intru şi cu cartea în Editură, la tipar (e vorba de volumul meu de Comedii, şase la număr, nişte mofturi ale jalnicului bufon pe care-l ascund în raniţă şi suflet), nu am intrat, sper ca luna viitoare să... între timp, mi s-au răcit şi entuziasmele mele occidentale, mă simt bătrân, intru în ultima hibernare, aş mai avea de lucru, dar scriu mai greu, mai elaborat, simt ceea ce alergătorii de cursă lungă numesc „tracul de finish", eu întotdeauna am câştigat în ultima rundă, de astă dată, însă... mă tem.

2. Nu cred că pot veni în primăvară sau vara asta; am mult de lucru, veşnicia nu iartă, ea e pe cartelă, nu am voie să risipesc bonurile ultimilor ani. Am pierdut circa douăzeci de ani din viaţă, stupid, grotesc; în timpul războiului, mi se dusese buhul pe front; cum soseam eu începea retragerea; am avut parte numai de retrageri, sper ca în Literatură să am mai mult noroc. Trebuia să-ţi trimit pachetul acela de cărţi pe care îl am aici, nu am acum bani, mi-am cumpărat o maşină de scris nouă, chinezească, vin şi Paştele, soţia mea e în ultimul ei an înainte de pensie, începe să fie îngrijorată de stilul meu de a mă risipi şi de a risipi, am o pensie mare, mai şi câştig după piesele ce mi se joacă, totuşi, familia e grea (am o nepoată, o ştii, Monica, se pregăteşte pentru medicină). Cumpăr numai cărţile care mă interesează direct, am devenit teribil de măsurat, cercul meu de interese se tot micşorează, se sting pe rând pasiunile vechi, doar filosofia clasică mă mângâie, citesc acum grecii vechi, cum citeam în tinereţe romane poliţiste, ce să-i faci, fiecare îşi are stilul propriu de ratare, de moarte, nimeni nu e scutit de acest complex al hilarodiei universale, asta e...

18 - Traversarea Cortinei

3. îţi scrisesem că mi-a murit câinele; minţeam, nu am avut niciodată câine, doar un personaj Boby într-o comedie veche. El, câinele, erou al meu, a murit, săracul, călcat de un regizor prost, deşi trecea reglementar pe zebră. Ştiu că îţi plac câinii, nu ştiu dacă nu greşesc, dar ultima ta slăbiciune mi se pare că se cheamă Ramon şi ar fi un fel de setter sibiano-dâmboviţan. Te văd dimineţile (ah, dimineţile canofililor din marile metropole; am văzut Parisul dimineaţa la orele cinci, mii şi mii de câini scoşi la plimbare, un spectacol Goya, Bosch sublim), scoţându-l de lesă pe Ramon: vorbindu-i nemţeşte, mângâindu-l. Dacă vin la toamnă îţi aduc cadou o lesă nouă, cred că are să-mi facă plăcere să-i citesc câinelui tău pagini din volumul meu de „Elegii inedite; în căutarea câinelui pierdut". Lui Pilu îi scriu regulat, i-am procurat Volumul promis, Istoria Literaturii Române de Călinescu („Cea mai scumpă carte, celui mai scump prieten"), nu am bani şi curaj să-l trimit prin poştă, poate Faust III să accepte să v-o aducă, el pleacă oficial la Heidelberg, dar e teribil de comod, de boier, de simandicos şi şui.

4. Da, recunosc, nu am mai scris de mult la Der- kum, Edmund mi-a spus că pleacă în concediu în Israel, toată luna Aprilie. Acum le voi scrie din nou, îi iubesc, ei sunt unica mea speranţă să primesc şi eu o dată o invitaţie oficială şi o eventuală bursă de o lună, atât mi- ajunge; nepoţii mei din Franţa m-au lăsat, e normal, vărul meu (tatăl lor a murit; unchii mei din Duseldorf sunt săraci şi pe moarte; Steiner a plecat în USA, aşa că doar în toamnă, dacă vor vrea Zeii, voi veni pentru o lună ca să-mi aerisesc capul meu de vechi proletar socialist de modă veche şi ca să mă conving că singurătatea şi fericirea e aceeaşi peste tot, indiferent de vitrine sau ziare...

Te sărută cu dragoste,

Carissime Garry,

încep cu o mărturisire: am citit scrisoarea ta (sosită abia acum două zile) puţin uluită. Aiurită şi aburită cum sunt, mă întrebam care dintre noi doi e uşor scrân- tit (iartă-mă!). Nu-mi aduceam aminte deloc să-ţi fi scris, şi mai ales nu cu mânie, deci ori mă confunzi cu cineva, ori eu mi-am pierdut cu desăvârşire uzul raţiunii, mai exact al memoriei. Dar, spre norocul meu, nu definitiv. Fiindcă m-am lămurit curând că eu sunt cea la care aparatul nu mai funcţionează perfect, de vreme ce a trebuit să vină Ramon, dragul de el, ca să se gudure De lângă mine şi totodată să mă latre (din piept mare ce atră! - cu toate că nu e fox şi nici nu are, ca mine, insomnii de echinox!), pentru ca în sfârşit să-mi cadă fisa.

A căzut acuma bine în cutiuţa aducerilor aminte şi mă bucur că şi tu păstrezi nu numai în minte, ci mi se pare şi în inimă momentele frumoase ale prieteniei.

Rândurile tale pline de vervă, umor şi - aici nu ştiu dacă trebuie să spun „helas" sau „bravo"! -

înţelepciune ai atins dintr-o dată un mănunchi întreg de coarde sensibile din mine; te-am citit deci cu nespusă plăcere şi o vie participare. Asta îndeosebi la cele spuse cu atâta fericire dar puţin nedreaptă autoironie despre repetatele retrageri de care ai avut parte, despre stilul de ratare propriu fiecăruia. Astea toate mă privesc personal şi intens, doar că nu mă pot iăuda ca tine cu câştigarea ultimei runde - ba chiar dimpotrivă.

Poate că te va interesa şi amuza că tocmai în această ordine de idei aduc din nou vorba despre exemplarul deosebit din speţa caniş pe care mi l-a hărăzit Providenţa drept tovarăş de singurătate, spre consolare, înveselire şi ajutor recţproc. Află că îi merge cât se poate de bine (bat în lemn), că suntem într-un amor teribil care merge crescendo, că o lesă nouă ar fi binevenită, fiindcă cu cea pe care o avem închipuie-ţi că eu sunt ţinută de scurt, mă trage de ea cu putere, javra, e drept că în direcţia potrivită, dotată cum e cu un instinct superior. Aşa ca teroarea pe care o exercită asupra mea e de o mie de ori binevenită, fiindcă mă sileşte s- o iau pe drumul cel bun. în timp ce eu am tendinţa să mă cam rătăcesc alergând după şapte iepuri deodată, s-o iau prin desişuri sau să umblu pe căi labirintice.

Păcat că după toate previziunile nu vei primi scrisoarea asta înainte de plecarea amicului nostru mai mult olimpian decât faustic, altfel te-aş fi rugat să-mi trimiţi şi mie - după ce vei fi procedat la executarea lui Mihai (financiarmente, se înţelege!) -nişte cărţi pe care în zadar i le cer de ani de zile. Comoditatea lui întrece orice.

El însuşi are de gând să vină la toamnă. Poate că până atunci vă mai întâlniţi şi-l ajuţi să procure câte ceva din ce mi-ar trebui. O să-i scriu lui exact despre ce e vorba. Ţi-aş fi foarte recunoscătoare.

Cu Edmund o să mai vorbim şi sunt sigură că o să facă tot posibilul. Am să-ţi mai scriu îndata ce voi afla ceva precis.

Te îmbrăţişez cu toată prietenia

Mariana

406 Branch Dr.

Silver Spring MD 20901 16 mai 84

Dragul meu Gary,

Penurie de lipici? Sau pas înainte? Scrisoarea ta, sosită azi, după o lună de la compoziţie era... desfăcută, deschisă. Sigura deosebire faţă de una anterioară nu era (din punctul meu de vedere) prea mare. Dar, oricum, aşa, chestie de obraz, să ne uităm niţel la nasturii de la şliţ!

Pe de altă parte, să ne amintim că suntem în 1984. Păi ţii tu minte ce grozăvii ne spunea Orwell? Ce profeţii făcea? Parcă tot mai bine cu şlampăraia din zilele noastre; tradiţionalul poliţai nebărbierit şi cu centironul îndreptat în grabă, o dată cu îmbrăcarea tunicii.

Mi-au plăcut mult pozele tale care parcă ar proveni dintr-un topos literar: căpcăunul bun, fioros la suprafaţă, dar cu inima de aur. Aferim!

Mă încântă ideea cărţii tale despre Blaga târziu: scrie neapărat aceste memorii. Asta îl îndemn şi pe Nego neîncetat. O generaţie de aur care ar trebui neapărat să se autoînregistreze. Nu numai şi nu în primul rând despre lucrurile mari (astea, bune-rele, apar în operele înseşi), dar poate mai ales în cele mici: culori şi gesturi., glume şi îmbrăcăminte, uneori, mobilă, băutură. Asta e un soi de datorie faţă de cultură, dar şi un autointeres. Unde mai pui că uneori din astfel de lucruri ies construcţii mai durabile decât restul activităţii (vezi Panu despre Junimea).

Proza ploieşteană: superb termen care mă lasă visător (era să scriu: mă lasă viitor?!). Să fie aşa cum spui? adică mereu să repetăm experienţa formelor fără fond, suprapuse în straturi tot mai groase? Organicita- tea non-organicităţii? Să ştii că şi eu mi-am pus perplex întrebarea asta de mai multe ori fără să-i găsesc răspuns. Aş prefera să nu fie aşa, să stea lucrurile altminteri. Mă tot întorc cu gândul la secolul 19, parcă venea excepţie, deşi Maiorescu zicea dimpotrivă!

Oricum, în ce priveşte proza, chiar dacă nu sunt decât foarte parţial de acord cu tine, în ce priveşte valoarea prozei moderniste din ultimii 20 de ani, mă gândesc şi eu adesea că bun lucru ar fi fost să avem şi noi după 1945 sau chiar şi între cele două războie un Ivo Andrici, adică un realist rafinat, calm şi poetic, dar realist lat şi puternic (un fel de Blaga al prozei? - nu sunt sigur dacă asta vreau să spun!? - un Pillat al prozei?! - poate nici asta: un Ivo Andrici român pur şi simplu.)

Al tău ca totdeauna,

V.N.

406 Branch DR.

Silver Spring MD 20901

Mulţumiri pentru scrisoare şi pentru extras - văd cu plăcere că-ţi menţii şi sub tipar aceeaşi

vervă îndrăcită: chestia cu Asia Mare şi Asia Mică e bună, excelentă. Traducerea din Kant nu e prea corectă, cred, dar n-are importanţă, căci fraza uleioasă parafrazează precis scrisul, spiritul pasajului.

Mă lupt cu - închipuie-ţi? - Panait Istrati! Mi-a căzut,pe cap beleaua să scriu ceva despre el, asta în timp ce-mi terminam un (drag mie) eseu despre cadouri şi alienare (alinare?). Acest P.I. mi-este unul din puţinii scriitori români chiar antipatici. (Eu, poate nu ţi-am spus până acum, am ajuns la Leibniz care, zice-se, spunea spre bătrâneţe că-i place aproape tot ce citeşte!). P.I. însă mi-e antipatic, un biet estropiat mental, un nesătul de suferinţă, văicăritor, sentimentos, flutură-vânt. Fran- ţujii îl luau ca pe un nobil sălbatic. Avea o bunătate şi o cinste în el, dar parcă n-ajunge asta.

Mă pregătesc să merg în sudul Franţei, poate-l văd şi pe Nego; o să hoinărim niţel prin diverse orăşele, sper să ne simţim bine, de aproape 20 de ani n-am mai văzut Mediterana, sunt curios ce impresie îmi va face după Atlantic şi Pacific; - glumesc, ce mă interesează sunt lucrurile de la Nordul marelui lac.

Am reluat, întrerupte vara trecută, memoriile lui Guizot, unul din oamenii politici care-mi plac cel mai mult în secolul XIX: întrerupsesem lectura în vara trecută. Mai citesc teologi catolici care scriu despre Sfinţii Părinţi ai creştinismului timpuriu. Pe aceştia din urmă nu i-am putut citi direct: întâi fiindcă nu ştiu greceşte, iar mai apoi fiindcă mi s-au au părut mereu ininteligibili („irelevanţi“, bombănind despre „de-ale lor“). Ei bine, ci- tindu-i prin prisma unei raţionalităţi de sorginte latină, sună cu totul altfel, clarificaţi, lămuriţi ca lamura; substanţa bogată se menţine, dar structura devine mai armonică, mai nobilă cumva.

Aşa că distracţiile mele astea sunt la vreme de vară. Mama mea, care a fost trei luni, se-ntoarce acum; s-a tot mirat că pe-aici sunt păsări care cântă şi veveriţe în grădina dindărătul casei.

Cu drag, al tău

Pilu

4 iul. '84

Dragă Domnule Sîrbule,

Mă bucur mult că ai primit scrisoarea mea desfăcută; am un alt punct de vedere decât al tău. îmi pare bine că se cunoaşte ce îţi scriu, fiindcă eu îţi scriu numai literatură pură, scrisorile mele sunt toate din imediata mea singurătate. Atât. Tu eşti un american, eu sunt un român, ne iubim; dar e bine ca iubirea asta să fie cunoscută şi la primărie. Am urmat o lungă şcoală de reeducare cetăţenească (tu eşti, în materia asta, un jalnic analfabet), eu ştiu că orice corespondenţă este particulară, secretul ei e garantat, deci e foarte logic ca ea să fie cunoscută, fiindcă altfel nu am fi în anul Domnului şi al Domnilor, 84.

Regman numeşte aceşti prozatori de „stil“, care scriu exact cum croşetează matuşa mea,

„textualişti“; nu „textieri", nici „scriiturişti", ci textualişti, uneori stili- zooni. „Alazoneia" este un cuvânt grecesc, înseamnă dedublare, lichelism. Ea era opsă „cironeei" care avea ca misiune să demaşte această plagă. Proza asta ala- zonică (o mie de pagini inteligente, culte, dar nu-ţi spun nimic, care ascund, nu dezvăluie, care plictisesc). Mir- cea Horia Simionescu (un vag skizoid, urmaş al lui Radu Petrescu) scrie două cărţi pe an; citindu-l, ai impresia că
omul acesta a citit tot - şi ceva în plus; el afirmă, într- un moment de luciditate - sau cinism - că „plictiseala este materie primă în proza modernă“; depinde, există o plictiseală Joyce, Proust, Faulkner, dar există şi o plictiseală a epigonilor acestor scriitori; Butor, Duras pot fi cetiţi de specialişti, aşa cum faci muncă voluntară obligatorie, dar din plăcere? Noi nu avem o literatură de trecere între marii realişti dintre două războaie şi moderniştii noştri inhermetizaţi. Un semiintelectual care citeşte are Rebreanu, Theodoreanu, Cezar Petrescu; apoi Bietul Ioanide; apoi Morometţii sau Cel mai iubit dintre pământeni. Pe această firavă linie naţională, nu ai cum şă sari direct în romanul ascuns, mitico-mitic-demitizant. încearcă tu să citeşti Tiberiu Rebreanu sau Paul Geor- gescu, sau D.R.; îţi pierzi dantura şi faci şi eczeme; Eu scriu la persoana întâia, din frondă; nu vreau să fiu bănuit că schimb paralaxa povestitorului, că aş compune, des-compune, amestecând planurile. Intr-o lume hiper- sătulă de proză, pot apărea şi experienţe, dar în lumea noastră (în care umblă pe străzi urlând adevărurile nebăgate în seamă) excesul de stil e sinonim cu excesul de prudenţă, mitocoseală, ploieştism. Ambalăm în vată un tren întreg de vorbe, ca să ascundem, în ultimul vagon, un ac cu gămălie ironică. „Domnul Paltada era just mai ales luni dimineaţa". Nu simţi ironia, vezi, nu ştii să citeşti printre rânduri.

Nu te lua după ale mele păreri, sunt mânios şi subiectiv, invidiez aceşti scriitori cărora le-a picat din cer limba română. Eu am trudit din greu să învăţ a scrie în regăţeana cultă. Văd şi citesc tineri de 23-25 ani, care manevrează o limbă mai rafinată decât Călinescu sau Camil. E adevărat, peste 30 de ani, vei observa că aceeaşi tineri nu au trecut - din comoditate, din lipsă de morală, din lipsă de filosofie -dincolo de stil, dincolo de înşirarea pe aţa roşie a fasolelor multicolore. Limba nu e o rochie de bal, e un mijloc prin care vezi ce se ascunde după acest neterminat bal... Eu (iartă-mă, mă consider un ratat, malgre moi. dacă aveam înainte cei 20 de ani ce îmi lipsesc din inventar, scriam o operă; aşa, nu fac decât să-mi scriu testamentul, lăsându-mi toată melancolia drept moştenire vouă, urmaşilor mei, Văcăreşti...), cum spuneam, eu mi-am înscris pe dulapul de dicţionare o singură lozincă: „Doamne, nu vreau să scriu cum nu s-a mai scris; vreau să scriu despre ce nu s-a mai scris“.

Fericituie atenian, îmi atragi atenţia asupra lui IVO ANDRIC. Perfect, Rebreanu putea să fie un

4 iul. '84

Ivo sau măcar un Vl. Reymont. Nu a ajuns fiindcă era incult, nu citea, nu era chinuit, nu a suferit decât din vanitate, orgoliu, amor incestuos. Suferinţa este materia primă a Literaturii bune, astăzi; scriu, mai nou, ESTETICA = EST-ETHYCA. Nu-ţi place? (Am găsit această formulare în modernul Norman Manea, mi-a plăcut).

Am terminat podul meu de pe Drina, nu de tot, mai am puţin. Nu am cartea lui Ivo Andric, dar ţin minte descrierea unei trageri în ţeapă. Vezi, simbolic luat, viaţa nu e decât o lungă şi meşteşugită tragere în ţeapă; aici, de această parte a podului. Un bun călău nu te ucide imediat, face ca ţeapa să intre încet, pe lângă dinlăun- trul şirei spinării; nu atinge nici un organ; doi traşi în ţeapa ai lui Sorescu (în Vlad Ţepeş) stau de vorbă zile întregi. Există o tehnică de a face ca ţeapa să atingă repede inima, dar asta costă bacşiş greu, nu oricine poate plăti un asemenea favor. în romanul meu, pe care nu cred că îl pot transcrie până la toamnă - căruia îi acord frumosul amurg al muririi mele, nu am nici pod, cred că ideea de pod este exact ce lipseşte cărţii mele.

Dragă Domnule Sîrbule,

I-am scris azi Mariannei Şora, trimiţându-i sfaturi pentru câinele Ramon. Am rugat-o să intervină la Ed- mund, ca să pot veni în excursie, am nevoie de un DAAD măcar ae o lună, Invitaţie fac rost, chiar şi bani de drum pot procura - dar, la vârsta şi greutatea mea, nu pot merge pe capul nimănui.

Goldige Marianne,

Sunt fericit că te-ai lăsat epistolar „agăţată"; ca pe trotuar, pe Calea Victoriei. Dragostea de oameni, de zei, de valorile metapsihice leagă mai puţin decât dragostea ce o avem pentru Câini. în ultimul meu roman (pe care îl voi termina în aceste zile), observ acum la recitire - mă ocup mai mult de câini decât de compatrioţii mei literaţi sau aliteraţi. Câinele seamănă cu omul în multe: se ataşează, devine un fanatic al datoriei, turbează; nu are însă capacitatea de dedublare, îi lipseşte behaviorismul janusian; din cauza aceasta eu l-am iubit (şi îl iubesc şi azi) pe câinele Ramon, care uneori mi se Dărea aproape om. E adevărat, nu am reuşit (cât timp -am educat eu) să-l fac să vorbească; se înroşea, citeam în ochji lui voinţa spre cuvânt, dar cuvântul nu ieşea din el. în schimb era tandru, ştja să râdă, avea o tendinţă patologică spre mariajuri. înţeleg, dragă Ma- riannal donjuanismul canin; din geamul meu, aici, asist deseori la lungi şi perverse seanse amoroase, colec- tiv-canine. Ramon era un însingurat, un mare sdrobitor de inimi, iar defectul lui funciar, consta în faptul că... în loc să-şi seducă victimele, el le cerea în căsătorie [...]

îmi scrii duios, Marianne, despre Ramon, mă bucur că îl ţii în lesă, dar ţin să te avertizez: este un tiran, are o vocaţie cumplită de dictator asiro-babilonian, se preface că e supus, apoi, cu încetul, devine el cel care latră, cel care ordonă şi muşcă. Eu îl băteam regulat, de mine ştia de frică, când era foarte obraznic, nu-i mai spuneam Ramon, ci „Ilie“; asta îl liniştea.

Vă dau o veste proastă: Enescu e la a şasea sa căsătorie, de astă dată cu puberă virgo [...]

îmi scrie regulat şi duios acest greco-katolic bănăţean care e Pilu. De la Edmund (i-am scris mereu) nici o veste; este adevărat că Daimonion Faust Doinaş (în bloc e strigat „domnu Irinel“) pleacă în aceste zile. Nu am putut să merg să-l văd din motive financiare. Trebuie să ştiţi că Fondul e cu curu-ntors, teatrele nu îmi mai plătesc drepturi de autor, s-a dus baba cu colacii, trăim din pensii, tremurăm prosodic şi pentru aceste pensii, nu ne mai cereţi cărţi, nu mai avem bani pentru cultură, vamă etc. Mi se pare foarte just şi cinstit acest lucru; cunosc scriitori (nomina odiosa), care, scriind romane antiburgheze, din câştig şi-au aranjat o viaţă superburgheză; cunosc şi alţi autori care, tot combătând moşierimea şi capitalismul, îşi cumpărau vile cu iederă, căţele şi păuni, trăind acolo, departe de masele largi şi de întrecerile în muncă. Acum să vedem cum îşi vor plăti servitorii!? Personal, fiind un proletar şi născut şi făcut, trăiesc în două coşmelii josnice, în mijlocul Cra- iovei; altfel, nu se poate, oltenii nu te iartă dacă o duci mai bine decât ei; mănânci o pâine în Craiova numai dacă îţi cunoşti lungul nasului şi ştii să taci în banca ta. Soţia mea este un geniu al acestei filosofii, care se reduce în fond la „a mânca usturoi, fără ca să-ţi miroase gura“...

Am cerut din Paris (am acolo o verişoară) o invitaţie „certificat d'hebergement", la toamnă, dacă Zeii vor fi buni cu mine, poate că vin şi eu în canovizită. Pe o lună-două - dacă Edmund nu-mi face rost de o lună Daad, sunt în pom. Dar mă descurc, am zece prieteni, fiecare mă ţine trei zile, îmi dă şi bani de tramvai, mă descurc.

I-am propus lui Ştiva Doinaş să ia cu el vreo zece cărţi; e comod, îşi cară propriile opere, propria genialitate, e greu, mai nou şi la vamă nu e uşor.

Eta a scris câteva poezii dumnezeieşti, vi le-aş trimite, înseamnă să le rup din „Viaţa Românească". Ţi-am trimis, Marianne, un studiu filosofic scris de soţul tău (care este pe departe cei mai frumos bărbat din Balcani şi Asia Mică) şi câteva căcăţişuri ale mele. Scrii despre câinele tău, nimic din literatura noastră (sista e veşnicia, astfel ne aranjăm noi în Parnas).

Deliu Petroi a avut un preinfarct - asta l-a înveselit peste măsură, a făcut un tur al României, vizitându-şi amicii din tinereţe, povestindu-le tuturor cum e când ai infarct. Regman s-a înzorinat definitiv, e atât de supus, încât îşi cere voie şi afară, ridicând două degete. [...] Poveşti, chestii... Cel mai normal şi bun amic al meu cred că este Horia Stanca, care nefiind scriitor (decât de memorii) evoluează normal spre senectute.

Marianna, Dumnezeu cu mila, să-ţi doresc... ce? Răbdare, lesă, hrană pentru câini? Te rog să mă consideri un amic care te iubeşte, ca la biliard, prin carambol.

Servus,

Gary

4 iul. '84

Sufăr de insomnii rebele, fac tot mai des nopţi albe. Nu sunt nevrotice (am avut ocazia să-mi educ „sistemul", urmând timp de şapte arai cursuri de auto- stăpânire), dar nici prea vesele nu Ifc pot numi. Vârsta „summing-up“-urilor e totdeauna tragică; mă uit cu spaimă la pensionarii din părculeţul din faţa casei; stau şi privesc în gol, negândesc aceleaşi nimicuri, văd în ochii lor igrasia din camera de aşteptare.

Dragă Domnule Sîrbule,

Lucrez continuu, fără un prea evident spor; de altfel am constatat, în Litere nu poţi avea bucurii văzând dospind pâinea; dacă e să ai surpriza unei victorii, o ai ca o explozie, într-o singură zi, sau oră, chiar dacă, la opul respectiv, tragi în ham de trei ani. Bucuria e o revelaţie - mă simt condus teribil -ce plăcere îmi face să cred că stihii superioare au grijă de sănătatea şi literele mele. Stupi- zenii baroce (nu ascult decât muzică submozartiană), am început s-o iau razna; „un homme seul -zicea Paul Va- lery -est toujours en mauvaise compagnie"; m-am bucurat că l-ai citit pe Leibniz, şi eu am fost obligat (de teama mea) să trec prin el, mi s-a părut reconfortant şi limpede, tocmai prin încăpăţânarea lui de a ignora răul şi de a „explica" absurdităţile acestei lumi...

Nu am înţeles prea bine tema eseului la care lucrezi; nu mă refer la Panait Istrate pe care eu, care sunt proletar şi socializant din născare, niciodată nu l-am putut citi. Mi s-a părut indecent. Sărăcia e o plagă, ea trebuie vindecată, nu arătată. Nu-mi plac oamenii care-şi plimbă nefericirea în palme, arătându-şi rănile de pe inimă. Tata, văzând prin 47 că o cârmesc prea spre stânga, mi-a dat să citesc „Spovedaniile unui învins“; greşise; eu răzbătusem deja Rusia, regimentul meu cu cai era îndrumat departe de şoselele grele, noi „înaintam" pe şleauri „ucraniene" (cum pronunţa Blaga), am văzut satul rusesc, am cunoscut mult şi multe. La un moment dat, profitând de o dele- gaţie confuză, am străbătut spre Nord, numai cu o căruţă, eu călare pe un şarg „Luţu“; am ajuns aproape de lasnaia- Poliana, nemţii m-au întors când eram la numai 30 km de casa lui Tolstoi.

(Nopţile, mă gândesc mereu la bucuriile simple de care am avut parte. Caii, călăria ocupă un loc important. Apoi vine înotul, sunt un înotător de cursă lungă, pot (puteam) înota patru ore în larg; apoi ar urma zborul. Am brevetul de pilot gr. C la zbor fără motor. Nu cunosc o fericire mai mare decât zborul, singur, fără motor, având în aripi un curent de ascensiune! (Doamne, ce prostii îţi scriu! începusem prin a mă referi la eseul tău (nu am răbdare să caut scrisoarea ţa) despre „daruri-cadouri" (?) şi reţin cuvântul „Alinare". în ziua în care te citeam, asta a fost înainte de accidentul meu spitalicesc, descoperisem şi eu, în Cantemir, două cuvinte turceşti care se condiţionau logic: „alai-ulu“ (= alai) care are ca efect logic şi gramatical, în turca veche, „ului-ala" (uimirea celor ce văd alaiul). Nu-ţi place? Mihnea Gheorghiu într-o foarte fuşe- rită şi alibioasă carte a sa, „Flori de tutun", a descoperit la nişte berberi din Sahara cuvintele „fotă" şi „brâu" (cu

înţelesul ce-l au în limba noastră); eu, lucrând mai ales la relaţiile maghiaro-valahe şi ruso-moldave, nu pot să nu constat, mai în fiecare zi. că am preluat nobile cuvinte de la aceste popoare, dândn-ie în limba noastră un sens peiorativ. „Băşcălim" palabrele străine. Năuc, Sila, Prostîi -
sunt cuvinte severe acasă la ele; ştiinţă, putere, simplicitate - la noi au ajuns ce au ajuns.

Am văzut emisiunile româneşti despre Olimpiadă, m-am bucurat. Cred în energiile româneşti necunoscute
- atleţii noştri sunt numai un aperitiv al rezervelor noastre de spirit şi voinţă, crede-mă! România e un Athanor, fierbe, alchimic fierbe - abia la sfârşitul acestui veac vom vedea ce vom scoate din oala minune. Suferinţa, în orice caz, e o mare investiţie politică, dacă am momente când mă consider superior ca valah, vouă, americanilor (de pildă), e numai în momentele în care ştiu că tot ce am trăit a fost o investiţie, că suntem un popor din ce în ce mai latin. Că reacţiunea noastră în faţa Asiei Mici şi Mari e nuanţată, perfidă, de lungă durată. Dar fantastică, originală.

Doinaşul s-a întors cu bine, ia telefon nu mi-a putut spune mai nimic (eu fac cerere lă,toamnă, aş dori la anul să vin pentru o lună să văd capitalismul acasă la el), mă întâlnesc cu el şi cu Eta, la Mare, la Neptun, între 1-15 septembrie. Am nevoie să ies între Oameni, trăiesc în Craiova ca-n pustiul Thebaidei, eu sunt ^e vină, nu mai suport oamenii (abia mai suport omehirea), mă plimb singur, doar copacii, câinii vagabonzi şi copiii sub cinci ani mă bucură şi mă atrag. De Nego nisi nihil... îmi lipseşte din insectar; am prins ca-n copilărie o răgace, am întors-o pe spate, nu avea de ce sa se agaţe, asta e forma de moarte când transcedentul refuză sa-ţi mai întindă o mână de ajutor... El ispăşeşte un păcat al trufiei sale literare; când l-am văzut m-am bucurat să-l simt vindecat măcar de acea „genialitate" pustie şi pustiitoare, cu care mi-a nenorocit tinereţile. Spune-mi, ai cunoscut o deşteaptă elevă a mea, Liana Moldovan, acum o cheamă Stanton, e la Miami, nu ştiu cu ce se ocupă?
Te sărută,

406 Branch DR.

Silver Spring MD 20901 8 sept. 84

Dragă profesore Sîrbule,

Tocmai m-am întors dintr-un periplu european mai lung. Sudul Franţei mi-a plăcut imens. Adevărate locuri binecuvântate şi mănoase, cu oameni ţâfnoşi şi coloraţi. Grosimea straturilor culturale suprapuse e extraordinară; de la uriaşe arene romane, prin biserici romaneşti, stradele gotice (colosal contrastul între gotic şi luminozitatea intensă a sudului), palate baroce, până la provin- cialităţile burgheze din secolul 19; şi natura e foarte frumoasă - amestecul de subtropical şi de temperat e fermecător, în fine, toată Franţa asta cât am văzut-o are o plăcută ruralitate - tocmai atât cât e suportabil, mai spre sud nu mi-ar place să mă încumet (prea non-urban).

La înapoiere am dat ocol prin Freiburg să mă-ntâl- nesc, după cinci ani, cu Nego. L-am regăsit ca pe un peşte în apă. Germania de sud e exact ce-i trebuia: parcă s-ar fi întors în Transilvania (una mai ideală) - natura ca şi cultura îi alcătuiesc un habitat grozav, făcut la comandă. E într-o formă perfectă. L-am cunoscut şi pe Paul Miron - un moldovean primitor, nu lipsit de merite-academice. în drum spre Paris am putut să văd, la mic interval de timp, catedralele din Strassbourg şi Rheims - frumoasă experienţă, copleşitoare: contrastul e cel dintre romantic şi clasic. Nu mă mir că cea din S. i-a schimbat viaţa lui Goethe! întors în America, totul mi s-a părut mai palid aici.

Pe Liana o cunosc din facultate: era cu un an sau doi mai mare ca mine. Fată inteligentă, dar nu simpa.- tică. în Florida se ocupă cu chestiuni de computere. îi public o recenzie la o traducere din Creangă într-un număr de revistă academică dedicat problemelor româneşti. în rest însă nu prea sunt în relaţii cu ea.

O toamnă timpurie, din fericire: toamnele sunt tare frumoase aici, calde, cu culori multiple, linişte, aerul e groş ş\ plăcut.

Iţi urez un Crăciun fericit, căci sunt sigur că atunci îţi va ajunge epistola mea.

Al tău, neschimbat,

V.N.

- De la 1 septembrie sunt cu soţia mea, aici, la o casă de odHină a Scriitorilor. (De ce scriu cu „S“ mare, nu-mi dau seama; e o rămăşiţă din tinereţea mea de „premiant la română", când, pentru mine, un scriitor era mai mult decât un Sfânt, Savant etc.). Am apucat un septembrie de aur, o vreme de o copleşitoare frumuseţe şi melancolie. Am şi devenit (tot din cauza lecturilor) sensibil la ideea de sublim -încep să cred aici că Cerul, Marea şi Copiii sunt tot ce poate fi mai

meta-psihic în această fizică lume.

- Sunt cu Eta şi Puiu (Eta e a mare poetă, şi mai mare traducătoare din italiană, nu ştiu dacă ai cunoscut-o la Cluj), a sosit şi Doinaş de la Bucureşti (e nervos, nefericit, nu-şi are boii acasă; dar asta e firea lui, este exact contrariul meu, în toate); soarele e blând -

> perfid totuşi - înot mult, sunt fericit să pot înota, asta îmi aduce aminte de copilărie, de Jju, de bucuria verilor lungi, a apelor curate, sub sălcii... în larg, departe de ţărm, încerc un sentiment de mare pericol (inima, vârsta etc.), dar şi de mare singurătate pură, un fel de beţie ce mi se pare teribil de tonică şi de revelatoare.

- Doinaş nu mi-a spus mai nimic din câte a văzut prin putredul vostru Occident; nici nu doresc să aflu prea multe, trebuie să mă resemnez a fi şi a rămâne o simplă molie a cărţilor; tot ce citesc despre picturile din muzee (de pildă) mi se pare mai inteligibil decât dacă aş vedea „sensibil" aceste picturi; mi-am făcut cultură plastică din albume şi monografii - acum mă tem ca nu cumva şi părerea mea despre oamenii pe care îi cunosc aievea să mi-o schimb judecându-i dupa categoriile ceti- tului (şi scrisului) meu.

- Prostii! încerc să fac, să refac legăturile cu bucuriile simple; umbletul desculţ prin iarbă, înotul în apa adâncă, cernerea nisipului cald printre degete etc. Vreau să-mi „înşel" maşina mea de scris, care, acasă, în ro- binsonia mea craioveană, constituie o fixaţie „erotică", obsesivă şi dictatorială.

Am cu mine cartea lui G. Brătianu despre „tradiţia istorică despre întemeierea statelor româneşti", am şi un volum în engleză de Aid. Huxley „The doors of per- ception, Heaven and Hell" - nu m-am atins de ele; citesc „serie noire“, proaste romane poliţiste, despre crime, criminali şi iar crime. Astea, probabil, îmi vor spăla creierul de angoase, refrişându-mi optimismul umanitar. Sunt creatorul (ca idee) a aşa-zisei „Victimologii" care, opusă Criminologiei, are ca scop descoperirea victimelor atunci când criminalii se plimbă pe stradă, ce zici?

Te sărutăm ca dintr-o vacanţă ultimă.

Gary

Neptun, Marea Neagră, 8 sept. 1984

Dragă Pilu,

Azi fiind Sfânta Maria Mică, am fost la Mangalia la biserică, am aprins câteva lumânări pentru toate Măriile, mari şi mici. i

Ne bucurăm, eu şi soţia mea Lizi, de o vreme dumnezeiască, septembrie e vara de aur a bătrânilor, soare, mare, nisip (şi puţină melancolie - pe ici, pe colo, prin părţile esenţiale).

Suntem cu familia Boeriu - Eta şi Puiu, ideali convivi de plajă, masă şi acele patoto-patoto-uri care fac farmecul vieţii.

Şi Doinaşii sunt aici, ei înoată în alte ape, mai albastre, mai misterioase, ne vedem doar serile,

încercăm să* râdem ca altădată, e greu, e aproape imposibil, între noi toţi e un câine mort.

Chiar dacă nu e mort, mie îmi vine să-l înec (în memorie), aşteptam să-mi transmită o urare, un cuvânt, să mă roage ceva - nimic, Doinaş îmi spune că Ramon - câinele nu mi-a transmis nici un cuvânt (cum e posibil? era un câine rău, dar totuşi un câine cu suflet şi memorie, s-a tâmpit sau a îmbătrânit în aşa hal că a uitat cu cine a tras el la sanie pe vremea acelor ani de „rule for name“?)

Dă-l în mă-sa, să fiu eu sănătos, nu doresc decât să-mi închei viaţa literară aşa cum am început-o: tră- gându-i o mamă de bătaie.

Divină Marianne, îmi mut busola pe numele tău, ieri am citit ceva ce m-a emoţionat: Adam nu avea mamă, Dumnezeu şi-a dat seama că e greu să trăieşti fără să ai o mamă în poalele cui să plângi, atunci şi-a reparat greşeala, inventând sublimul principiu al Măriei, ea trebuie să asculte plânsul celor crucificabili.

Pe frumosul tău filosof-soţ nu l-am mai văzut de mult, stau pe fund şi lucrez, muncă silnică pe viaţă, asta e soarta unui rac refuzat de ardeleni, neadmis de olteni, un biet olandez rătăcitor, înotător de cursă lungă. La mulţi ani!

Ion D. Sîrbu

406 Branch Dr.

Silver Spring MD 20901

Dragă Sîrbule,

Probabil eşti întors cu bine pe plaiurile oltene după euxina-ţi expediţie. Şi eu duc dorul Mării Negre - şi asta în două feluri. întâi, că înainte de părăsirea ţării, cu abia o săptămână parcă, am petrecut un început de septembrie grozav de frumos, tocmai la Neptun, cu vreme caldă dar blândă, cu oameni pe care acum mi-i amintesc buni, deşi atunci mă iritau ba una, ba alta la ei. Mai era şi o nostalgie de sfârşit, de despărţire - eram al mezzo del cămin (cum ţi-ar spune frumoasa Eta). La 35 de ani ştiam că voi pleca, bănuiam (deşi nu-mi mărturiseam nici măcar mie, nemite altora) că nu mă voi întoarce, alţii din discreţie nu spuneau nici ei nimic: sfârşitul mai multor cicluri coincidea. Asta adăuga o notă de mister mare, numinos (chiar şi numai fiindcă era nerostit). De vreo două ori m-am deplasat cu trenul la Bucureşti, mă întorceam noaptea târziu după aventuri nocturne, dulci- sordide, deşi călătoria avea scopuri oficiale, nu de altă natură.

Mai am însă un motiv de nostalgie. E Pontul însăşi. N-am mai regăsit de atunci aşa apă drăgăstoasă. Pacificul (cel puţin unde m-am scăldat eu în el) e rece, valurile au forţă năprasnică,

Neptun, Marea Neagră, 8 sept. 1984

Dragă Pilu,

nu e propice scăldării, sarea în ele multă şi groasă. Atlanticul e plin de meduze şi alge, tot sărat, valurile mai siabe ceva, dar rămân duşmănoase. Mediterana e destul de plăcută ochiului, culorile-i sunt divine, dar apa (în sudul Franţei, dar chiar şi în Cipru) mi s-a părut uleioasă, parşivă - şi în fond prea molatecă şi prea cuminte. în Marea Neagră - poate-mi joacă festa memoria?! - valurile erau puternice dar omenoase. Apa mi se pare retrospectiv aproape dulce, cu salinitate abia atâta ca s-o învârtoşească, să nu fie de eleşteu, - dar în fond dulce.

_ Destul cu nostalgiile însă. Mi-a apărut cartea despre îmblânzirea romantismului. Literatura europeană şi vremea lui Biedermeier, aşa că-s foarte mulţumit (atâta că ăştia mi-au proţăpit pe copertă, în loc de vreo mobilă frumoasă, un otgon vârtos: adică precum domesticirea cailor la rodeo, în vestul sălbatic, vezi Doamne), încep acum să regrupez materialele pentru Teoria Secundarului. Mi-a apărut în TLS recenzia la Trilogia Cunoaşterii (totdeauna sunt încântat când îmi apare ceva acolo, la cel mai distins săptămânal intelectual al lumii; de altfel cred că asta, despre care am scris, e cea mai bună carte a lui Blaga). De fapt însă acuma mai mult citesc: din Cusanus, din Areopagitul, din Fontane (până acum nu citisem nimic de ăsta: i-am citit acum amintirile din copilărie, impresiile din Anglia şi-l iubesc peste măsură, mi-e teamă să mă apuc de romane, să nu mă dezamăgească (doar C. F. Meyer, Der Heilige) mi-a displăcut grozav: nu-i nici cal, nici măgar, nici estic, nici vestic.

Cu dragoste multă, al tău

V.N.

P.S. Mi-a plăcut Victimologia ta năstruşnică. Romane poliţiste citesc şi eu seara înainte de adormire, când nu rezolv cuvinte încrucişate. Mă cuprinde atunci o moleşeală dulce, soră cu o moarte binefăcătoare şi ireversibilă.

Dragii mei Edmund şi Lisbeth,

Să nu exagerăm; mi-aţi trimis'atât de multe medicamente, încât risc serios tentaţia de a le şi lua: pe toate, numai şi numai fiindcă sunt frumos ambalate, sunt de la voi, sunt pentru mine. Am trimis un pacheţel pentru Eta Boeriu, care suferă de inimă (astm, an- ghină?), soţul ei e conf. univ. la clinica Haţieganu, ştie nemţeşte, va şti ce să îi dea). Acum îmi cere şi Liviu Rusu, 83 ani, fostul nostru profesor de Estetică, li trimit şi lui. Nevastă-mea împarte din antirheumatice, există o mafie a celor ce suferă de oase; eu nu iau nimic. Nu dorm nopţile, am, aşa-zisele, insomnii cărturăreşti. Iau, alternând, azi un diazepam, mâine un ciclobarbital. Atât. Am şi un mic diabet, îl ţin în şah cu un modest regim antidulce: zaharină am din ultima mea călătorie. Bucuria zilei, momentul

Edmund, când scriu, este corectura pa- ginei dactilografiate, cu tocul tău Mont-blanc. Scrisul e pâinea şi sănătatea mea. Dum spiro, scribo.

Aştept din Franţa nişte bani, aştept de la rudele mele o invitaţie ca să pot face cerere turistică. De astă dată vreau numai Germania şi numai câteva oraşe. Nici
teatre, nici Catedrale - doar muzică, literatură, poezie şi... amintiri. Asta dacă Zeii vor fi buni cu mine, la începutul anului viitor.

Soţia mea se apropie de finish... asta înseamnă că în Decembrie intră în pensie. Mugurii ei de pensionară, mă îngrozesc. Niciodată nu poţi şti ce se ascunde în sufletul unei femei, cel mai puţin ne cunoaştem soţiile, tocmai fiindcă stau prea mult, prea aproape de noi. Nepoata mea, Monica, a fost un înger de copilă, între 12-16 ani, cea mai apropiată prietenă a mea. (Eu nu neg că sunt copil; dar nu am dat în mintea copiilor, am rămas copil fiindcă aşa am vrut eu). Ei bine, Monica are acum 18 ani, e frumoasă, domnişoară şi o megeră de un egoism şi o încăpăţânare voluntaristă, independentă şi trăsnită, total diferită de pisicuţa blândă şi lipicioasă de acum doi ani. în vecini, ieri, am liniştit o ceartă de familie: un oarecare Răducu, prieten al meu de bloc şi curte, 7 ani, a început şcoala primară. După o lună (nici o lună) într-o zi, împreună cu alţi zece colegi, şi-au luat ghiozdanele şi au plecat „să se joace în altă parte", declarând că nu le place deloc şcoala şi nici tovarăşa învăţătoare. Scandal uriaş. Am luat apărarea copiilor (în sinea mea, gestul lor mi s-apărut sublim), explicând părinţilor că JOCUL e o treaba la fel de serioasă, la copii (şi nu numai la ei) ca şi abecedarul.

Soţia mea - glumind numai pe jumătate - mă ameninţă cu următoarele: 1. Va merge în toate excursiile sindicale, să vadă, în sfârşit peisajele şi industriile Patriei iubite. 2. Va deschide un salon muzical, invitând cântăreţi de operă şi operetă care şomează; mă toacă să cumpăr o pianină şi să o învăţ să acompanieze „O sole mio...“. 3. Va fonda un Club al „Gaiţelor" bârfi- toare, ea vrea să fie preşedintă. 4. Se va înscrie la limba chineză, curs seral, limba asta i se pare ei cea mai de viitor. 5. în fiecare săptămână va merge la coafor, la manichiureză. 6. Nu va mai găti decât dacă eu fac aprovizionarea întreagă. 7. Va ceti opera tuturor prietenilor mei, inclusiv a câinelui Ramon, „singurul bărbat care ar fi putut să mă facă fericită" (lăsându-mi biblioteca şi plecând în lume!) 8. Voi începe să scriu: întâi poeziile şi cântecele, apoi Teatru (că dialog ştiu) şi voi termina cu trei tomuri de memorii intitulate: „Adevărul nud despre Ion D. Sîrbu“. Mă va denunţa: nu am studii, am fost un fotbalist, un călăreţ, un vagabond de tip Gorki; nu am fost în război - ci la un spital de nebuni unde am servit drept cobai; nu am fost nici în puşcărie, în anii aceia am fost într-o

Neptun, Marea Neagră, 8 sept.1984

mănăstire unde am dat examen de guru, pactizez cu dracii, dar numai cu cei proşti, ieftini şi nerentabili...

Sunt speriat. Blaga avea o sinceră frică de a nu fi compromis în posteritate. [...] Bacovia a fost compromis de Agatha, Rebreanu de Fany, Goga de Veturia, [...] şi lista poate fi foarte lungă.

Nu ştiu ce se va întâmpla cu volumul de Comedii ce aşteaptă de mulţi ani aici, la Editura din Craiova, mă tem că am pierdut trenul albastru; nu-i nimic, mie îmi stă bine şi ca autor publicat postmortem. (Cu comedii!). Fiind un Sîrbu serios şi harnic, cred că am terminat podul meu peste Drina, mă refer la cartea lui Yvo Andrici, care mi-a servit de exemplu. La Bucureşti nu am mai fost de mult, am fost la mare (v-am scris de acolo), acum recuperez normele de scris irosite.

Dragă Pilu,

De o lună şi ceva nu am mai primit nici o scrisoare din Occident, acum simt ce înseamnă acolo vacanţa de vară. Sper că aţi primit cele câteva cărţi pe care vi le-am trimis; nu ştiu ce să vă procur, au apărut două volume de Ţoiu (Obligado) şi Buzura (Refugii) - dar ştiu că Nego le are deja, deci şi voi. O bună prietenă a mea de aici pleacă definitiv în Israel, ea e doctoriţă, fiica lor, excepţională, a terminat anul IV la Medicină. Se tem de necunoscut.

Vă sărut cu dragoste, în speranţa că sunteţi bine

P.S. Am desfăcut plicul fiindcă soţia mea mi-a adus ştire că la Cluj a murit subit Hadrian Daicoviciu, fiul lui C. Daicoviciu. Cred că avea în jur de 45 de ani - acum o săptămână l-am văzut la TV prezentând muzeul Ardealului. Era, în toate, un urmaş al stilului Daicovici, în viaţă şi catedră...

Dragă Pilule,

Ieri am primit două scrisori de la tine; prima e scrisă în 8 septembrie (eu eram în braţele Mării Negre), cealaltă, în 28 sept.; în aceasta îmi scrii dumnezeieşte despre „caracterul" mătăsos, dulce, parşiv, muieros al Mării noastre de la Neptun. Am cunoscut o mare fericire în tinereţe - zborul fără motor (am brevetul C de pilot la planoare, în 1934 eram un as Dur!). Desprinderea de pământ e un miracol metafizic identic cu primul coitus gratuit, cu prima rugăciune rostită în taină. La bătrâneţe mi-a rămas înotul - ca o formă prelungă de plutire, uitare, scufundare în azur. Există o linie între verde şi albastru, cam la o sută de metri de mal, pe această linie înotam singur - uneori cu Puiu, soţul Etei. Nu re-cunosc moartea in Venedig, mie acel profesor îmi displace, doar forma în care se „topeşte" e deosebit de frumos...

îţi trimit o recenzie (astăzi apărută, la Craiova, în chioşcuri) în care e recenzată cartea lui Regman. Sunt măgulit pentru ce se scrie despre mine, sper să merit în viitor aceste laude. Adevărul este (ţi-am scris nu o dată) că mă simt un nou - Candid, uneori; alteori un

stupid Sveik, de cele mai multe ori, aici în Craiova.jjn fel de Gulliver în ţara uriaşilor-pitici, sau viceversa. îmi dau seama că, din motive de tactică spirituală, neputând asimila direct forme şi mode moderne, încerc să fug înapoi în secolele luministe unde, ca dascăl ardelean, mă simt mai acasă. (Ce te-a apucat, „ce muscă te-a pişcat[1]', ar zice olteanca mea soţie, să mi te adresezi brusc „domnule profesore"? Eu sunt şi rămân un dascăl - ca bossă şi morală, dar termenul de profesor, din motive de biografie, îmi miroase urât. Deşi Valery afirmă „l'esprit est toujours professeur", eu nu-l cred. Când îmi amintesc de anii în care - fiind un dotat retor de catedră - vorbeam ore în şir despre lucruri pe care azi îmi dau seama că abia atunci încercam să le deschid cu un şperaclu, grăbit şi superficial. Un profesor ştie, chiar când nu înţelege; un dascăl te învaţă să înveţi - şi asta e mare diferenţă. Eu ştiu azi cât de multe nu ştiu - fericirea mea de cetăţean al unei biblioteci a mele constă în a constata cu fiecare des-coperire cum se înalţă mai înalt muntele necunoscut din faţă... „Orice revelaţie e mister - citez din memorie potenţează misterul" (Blaga).

Mă bucur pentru două veşti: că ţi-a apărut cartea. Titlul e fascinant, „îmblânzirea romantismului". Sunt atent, când citesc, la cuvântul „Biedermeier"; mai în zilele trecute, într-o revistă maghiară, cu surpriză citesc despre un reproş ce se face stilului de viaţă neo-bieder- meier; autorul articolului susţine că, după Napoleon, lumea, sătulă şi răssătulă de Istorie şi Razboaie, deodată a simţit nevoia să se retragă în casă, în familie, să fie fericită departe de politică, idei, reforme ale revoluţiei. Această social-melcoidă închidere, în egoism şi dolce farnientism de plăceri, bucătărie, danţuri şi erotism triunghiular, era justificată atunci şi nu mai poate fi justificată azi (Oare?). Nu ştiu dacă autorul foloseşte corect cuvântul „Biedermeier", eu ţi-l comunic, e specialitatea ta.

îmi scrii că ai publicat într-o revistă TLS (de care eu nu am auzit) o recenzie la Blaga, Trilogia Cunoaş-
terii. în programul meu de recitire a unor lucrări, pe care le-am ştiut bine în tinereţe, figurează şi acest op despre care, nu o dată, am vorbit mult cu Lulu. Dacă ar trăi astăzi (şi mi-ar acorda, la Cluj, favorul unei triste plimbări în sus, pe Feleac) i-aş spune: fiind dumneavoastră şi primul şi ultimul filosof român ce a încercat temerar să construiască o Catedrală (un sistem) propriu, astăzi, vă citesc, cu mare folos filo-logic, literaţii. Cele trei trilogii sunt, după a mea părere, o artă poetică, o prolegomenă spirituală pentru cei ce încearcă uşa spre Spirit şi Creaţie. Nici un filosof român nu v-a urmat, în schimb, absolut întreaga dumneavoastră terminologie filosofico- literară a intrat în critică, eseu, peste tot. Sunteţi primul autor de „philosophical-fiction“, un miracol de aventură profetică. Descoperirea metaforei, a diferenţialelor divine, a cenzurei transcendente, a cunoaşterii

Neptun, Marea Neagră, 8 sept. 1984

luciferice - sunt ca şi scrierile lui Jules Verne despre zborul în lună. Viziuni - fiindcă tu care ai scris o carte despre structuralism trebuie să simţi că Blaga a mirosit marea taină a revelaţiei ca metaforă şi stil.

Mă leagă o dureroasă amintire despre acest volum; la Sibiu, eram toţi elevii (genii în devenire, Nego, Stanca, Regman, Todoran, Eu, micuţul Balotă, [...] Hosu), comentam la colţul ASTRA această trilogie atunci apărută la Fundaţii. Apare Blaga; cu obrăznicia (şi cruzimea) de care numai „antropografia dintre generaţii" (citez pe Blaga) e capabilă, unul dintre noi îi spune verde în faţă: „domnule Profesor, tocmai vă comentam volumul; ştiţi ce am constatat? E un sistem, are de toate, teoria cunoaşterii, metafizică, estetică, psihologie, istorie, magie, ştiinţă, et caetera - dar nu are o Ethică. E posibil azi, un sistem filosofie fără o Morală?"

Dragă Pilu,

Blaga a pălit. A oftat şi, fără vorbă, ca o umbră lovită, s-a îndepărtat spre Bulevard... Peste mulţi ani, în 29 dec. 1949, în ziua în care Pavel Apostol ne-â pus pe liber pe toţi patru „rămăşiţe" (eu eram de 29 de ani), Blaga, Liviu Rusu, D. D. Roşea; cu Blaga şi Liviu urcam Feleacul. Eu gesticulam, spumegam, conform firii mele

de atunci. Ce facem acum, unde reclamăm, din ce vom trăi, ce facem, ce e de făcut? Ei, bătrâni, cu familii grele, tăceau. Deodată, sus, unde coteam spre Văcărescu (casa mea era prima în colţ), deodată Blaga, cu o furie ce nu i-o cunoşteam, verde la faţă, mă apucă de rever şi-mi strigă în faţă: „Ce facem, Gary? De astăzi ne scriem Ethica. Asta vom face..."

(Şi şi-a scris-o. Şi el, şi eu. Fiindcă Ethica este o raţiune practică, nu-i aşa?)

Nu am fost de mult la Bucureşti, am lucrat îndelung, pentru mine acum, maşina de scris e opium. Fac ordine în tinereţea mea, reanalizând târâş-grăpiş frumoasele bune intenţii de altădată. Nu ştiu dacă volumul de Comedii ce-l am la Craiova la Editură va ieşi sper (mă duc să îmblânzesc nişte inimi de olteni supuşi, doar cu ei pot fi cineva în acest oraş care nu-mi iartă că sunt transilvan); citesc acum Durrell, voi face rost de Nabo- kov; am la caj> „Opiomanul" tău de Quincey, fur cât pot din umorul sau. Nici o veste de nicăieri, dacă merg la Bucureşti, într-o oră aflu că nu e nimic nou în afară de ce ştim cu toţii că nu e nou. Soţia mea intră în pensie începând cu luna Decembrie; am descoperit că am în Brazilia o grămadă de strănepoţi şi nepoţi, de pe urma fratelui meu (după mamă), care a emigrat în 1922 (cu tatăl său, el având atunci 12 ani). îmi scriu în portugheză şi engleză - e o senzaţie bizară să simţi că sângele apă nu se face...

Te voi ruga odată - Baciu e prea bătrân şi prea departe - să scrii câteva cuvinte acestor rude ale mele, care m-au descoperit printr-un miracol; eu îi căutam, Crucea Roşie dăduse un anunţ în toate ziarele braziliene că este căutat Leopold Stehlick, asta în 1980; anul ăsta, una din mătuşile fetelor

12

6

fratelui meu (mort în 1968), mergând la măcelar, în Sao Paolo, acesta i-a împachetat carnea într-un ziar vechi; ea, aruncând ochii peste ziar, vede capitolul „persoane căutate prin Crucea Roşie", citeşte Leopold Stehlick şi anunţă familia numeroasă. Fratele meu a avut trei fete: Catharina, Irina şi Mag-

dalena... plus un fiu, Jose Carlos, sosit târziu. Ieri i-am scris în englezeşte acestui nepot ai meu al cărui chip m-a cutremurat; are ochii mei din tinereţe, plus o tristeţe şi un dezechilibru interior, ca jar sau cenuşă. E şomer. Nu fumează, nu bea. I am member of a religion of philosophic characters... Pentru el, eu sunt unchiul bogat din Est.
Servus, Gary

P.S. E adevărat că fiul tău citeşte şi în româneşte? Am un roman pentru copii de 10 ani-ţi l-aş trimite. Titlul: „De ce plânge Mama" (1973).
Iubite domnule Profesor, Virgil,

Trebuie să-ţi fac o mică (dar importantă) observaţie: să nu te mai porneşti împotriva moravurilor din a treia lume. Sunt şi rămân recunoscător faţă de acei anonim funcţionar care îmi permite, totuşi, să corespon- denz cu un alter ego al meu. Eu m-am definit, în momentele mele de umor clar-obscur, a fi „un român, cu limba de predare europeană". Sau invers. în orice caz, la mine verbul „a preda" (spre deosebire de Tine) s-a conjugat la modul reflexiv, eu încercându-mi cariera în Istoria Patriei mele dragi, din clipa în care „m-am predat" la Stalingrad, unor bravi siberieni, hrăniţi şi înţoliţi de americani. Tu eşti antipodul meu; eşti un român cu limba* de predare americană.

Citesc studiile acestui îngâmfat Durrenmatt (foarte talentat, dar cerându-i o audienţă când am fost în Elveţia, m-a refuzat în scris spunându-mi că el e „un^neu- tru“...)^el spune undeva (Theater Schriften und Reden, Arche Verlag Zurich, pag. 159) că este o mare deosebire între teatrul unor mari popoare şi teatrul popoarelor mici. „Jede Riesenmacht wâchst an sich ins Unheim- liche, Unmenschliche, ob sie es nun will oder nicht...“.
Tragediile popoarelor mari sunt tragediile unor indivizi pierduţi în imensitate, pe când la popoarele mici, suferinţele au calitatea de a se putea aduna; orice individ (comic şi tragic) exprimă durerea întregului. (Caţavencu şi coana Joiţica sunt „arhetipuri", ar zice Durrenmatt, fiindcă noi suntem un popor din ce în ce.mai mic.)

Dar să lăsăm Teatrul, nu mă mai interesează morţii; de mortuis nil nisi bene, de Theatri nisi veritas. Teatrul are soarta pe care o merită. Regizorii şi criticii teatrali au făcut totul ca să-i provoace această lungă comă, în experiment absurd, spectacol fără Cuvânt, doar cu cuvinte de serviciu. Despre asta altă dată.

A murit divina mea prietenă, Eta Boeriu; am fost la înmormântare; cu ea am petrecut vara aceea la Marea Neagră, despre care tu mi-ai scris atât de frumos. Nu pot să-ţi descriu ce trişti

Graiova, 3 dec. 1984

eram la catafalcul ei, cei trei supravieţuitori din Cercul Literar: Regman, Doinaş şi eu. Atât. Doinaş, ca delegat al Uniunii Scriitorilor, întârziase, Puiu, soţul Etei, speriat că nu vine (el trebuia să ţină funebrul discurs), mi-a dat telefon să vorbesc eu în caz că Doinaş nu va veni. Cu lacrimi în ojshi am scris câteva rânduri. O vegheasem pe Eta în apartamentul ei, arăta ca o zeiţă, având frumuseţea perfectă a statuilor sau a cariatidelor. Doar Zâmbetul îi lipsea, zâmbetul ei a rămas aici, între noi... I-am sărutat mâna (cumplit de rece), mi-am dat seama că am pierdut cea mai scumpă prietenă, cel mai nobil suflet. Fusese confidenta discretă a noastră, a tuturor, ne-a dus în mormânt plângerile şi pârele.

Doinaşul a sosit totuşi, a ţinut un discurs funebru de o deosebită frumuseţe şi nobilă gravitate. Am fost fericit că nu trebuie să-mi plâng bietele mele rânduri abia scrijelite în grabă şi speriat că nu voi putea să-mi reţin plânsul (am devenit foarte sensibil - plâng şi la melodramele de război ruseşti, la cinema). Dar Puiu, mai târziu, mi-a cerut această ultimă scrisoare a mea (eu îi scriam regulat Etei, ea era Ardealul pentru mine), i-am transcris-o şi iată, am o copie nefericită aici, ţie şi memoriei ei de peste Ocean, cu mare umilitate, vă anexez aceste penibile rânduri. Mâine plec la Bucureşti, în 5 decembrie Ambasada Italiană m-a invitat la o evocare festivă „dedicata alia poetessa e italienista" Eta Boeriu.

încolo, lucrez regulat. Am zile, am notat în aceste zile, când lucrez şi asta e bine; alte rare zile când sunt lucrat, când nu scriu, dar gândesc, când primesc sugestii şi mă las bătut de îndoieli şi chinuri etc.; şi rare, tot mai rare zile, când sunt prelucrat, în şedinţă, de larii şi penaţii mei din ceruri, pentru mici abateri; lene, frică, opţiuni comode, fandacsii şi ipohondrii social-po- litice. Cartea ce o speram să iaşa anul acesta s-a amânat ad kalendes... De acum presimt, tot ce voi scrie va apare „post-mortem". Reintru în tradiţia Blaga, Cotruş, Stanca. Nu are importanţă. Sunt fericit că am dobândit, la bătrâneţe, un calm seren, sunt bântuit de clasici şi nu de demoni sau remuşcare, re-citesc marile cărţi ale lumii. Am loc în fotoliul de orchestră la Theatrui Mundi. Soţia mea - spune-i asta fugitivului Nego -iese la pensie în una asta; are 55 de ani, va trebui să ne schimbăm ritmul de singurătăţi paralele, eu nu renunţ la dimineţile mele când scriu, când nu admit nici îngerilor să vină să mă întrebe cum stau cu planul cincinal.

I-am scris lui Edmund, voi încerca anul viitor să cer voie să plec pentru o lună, două de zile; am nevoie de Europa, spre a sublinia aici, în Oltenia, condiţia mea de intelectual (detest acest cuvânt, pute a hoit şi rahat), condiţia mea de dascăl român aparţinând de spiritualitatea acestui apendic asiatic în curs de pieire („Moartea ta, prin tine, Europa!").

Servus,

Dragii mei prieteni Edmund, Lisbeth, Ramon

Graiova, 3 dec. 1984

Mereu sunt cu gândul la o mare surpriză: aştept poştaşul, ca şi când această bună veste ar putea sosi printr-o scrisoare. Singurătatea mea e sfetnic rău, am mai spus-o („un homme seul est toujours en mauvaise compagnie"), încet, încet mă cuprinde o falsă relaţie cu realitatea, un fel de bovarism sau donchljotism invertit, mă consider o fiară bună, pierdută în marea grădină a lui Dumnezeu, dar „in der Gnade“... Ceea ce e fais: sunt eu o fiară, dar grădina...

Sunt încă sub unda şocului teribil: am primit un telefon de la Bucureşti prin care am fost anunţat că azi- noapte (13 Nov.) a murit, 1^ Cluj, Eta Boeriu. De inimă, probabil - fiindcă acum o săptămână am citit în România Literară că a fost la Timişoara unde a lansat un volum de poezie siciliană, Ea, traducătoarea, fiind prezentă la festivitate, împreună cu autorul sicilian al antologiei, Rolando Certa.

Eu cred în telepathie, cred în „câmpurile de comunicare afectivă" ca şi Kostler, sunt convins că aşa-zi- sele ciudate coincidenţe nu sunt simple coincidenţe, probabiliste. Azi-noapte am căutat un citat din Divina

Comedie, l-am găsit târziu, era un citat demonic, cu el începe capitolul Vil din Infern; aşteptam o scrisoare de la Eta, i-am trimis un pachet din medicamentele trimise de voi, soţul ei, Puiu, ştie nemţeşte^e şi mare doctor, el ar fi urmat să i le administreze. în scrisoarea mea către ea îi scriam ce mi-a spus Nemoianu despre vacanţa noastră la mare: „te invidiez pentru vacanţa asta, alături de sublim frumoasa Eta şi de blând frumoasa Mare Neagră." Nemoianu, scriam eu Etei, face şi o comparaţie, el fiind comparatist de meserie: între Eta, ca Mare Neagră şi Marea Neagră ca Poezie, mister, nepieritoare taină şi frumuseţe...

Acum plâng, am reluat scrisorile ce i ie-am trimis: ultima vacanţă am petrecut-o împreună, a fost atât de frumoasă, încât ea mereu îmi spunea: „einfe Abschieds- symphonie", referindu-se la o simfonie a bunului papa losif Haydn. (Fiind ultima serie, între 1 şi 15 Septembrie, în fiecare zi, din motive de predare a inventarului, dispărea ceva de pe masă: azi paharele, mâine solniţa, apoi cuţitele etc. Râdeam, asta e: dar pe undeva simţeam că cineva va pleca definitiv, la vârsta sufletului nostru (îmbolnăvit de moarte), ştiam că totul, mai ales ce e frumos şi luminos în viaţă, o vacanţă de pildă paradiziacă - se plăteşte până la urmă.

Mâine plecăm la Cluj (ultima oară am fost în septembrie 1977) ia mormântul celei mai divine dintre noi. Am iubit-o pe Eta, nu cred că vreunul din amicii mei să se fi bucurat din partea mea de o iubire, admiraţie şi devoţiune totală, ca Ea.

Nu mai scriu. Un scriitor e un profesionist al vorbelor - există momente când i se face ruşine de vorbe.

Graiova, 3 dec. 1984

Cartea mea, pe care speram s-o scot toamna asta, s-a cam înfundat, se amână pentru o primăvară mai luminoasă. Aştept să pot întruni acele acte prin care să pot cere să merg şi eu, pentru o lună măcar, să văd câţiva prieteni; ar fi ultima mea călătorie, simt bătrâneţea în oasele mele, cercul se strâmtează, pădurile pier în uitare, devin eu însumi o simplă mobilă veche, in propria-mi memorie.

închei; după-masă aşteptăm telefonul lui Doinaş să vedem când are loc înhumarea ei; ne punem pe tren, eu şi Lisbeth a mea, şi mergem la Cluj. Sau luăm avionul din Bucureşti.

Altfel suntem cum ne ştiţi: ţi-am trimis un pachet de cărţi, nu mi-ai confirmat primirea, sper că ţi-a ajuns totuşi. Duc o viaţă de ascet, oro et laboro, nu aştept veşti de nicăieri, e o criză mare de veşti bune în întreaga lume. E destul să deschizi radioul, sau orice ziar ca să te saturi rej>ede şi de istorie şi de progres tehnic.

Iertaţi-ma pentru această haotică scrisoare, vă scriu şi fiindcă astfel îmi liniştesc nervii mei nenorociţi. Dumnezeu să o odihnească în pace, sper că Ramon a păstrat câteva lacrimi rezervă pentru cea care i-a fost unică Soră mai Mare, pe care a avut-o în această vale a poeziei şi plângerii.

Vă sărută, Gary

406 Branch Or.

Silver Spring MD 20901 16 nov. '84

Dragă Sîrbule,

M-a distrat că cele două scrisori ale mele au sosit simultan: văd aşa de bine funcţionarul care le-a ţinut în mapă, la acea limită unde ineficienţa trece uşure în grosolana nesimţire. Nu te necăji: lumea a treia e plină de astfel de fenomene. Eu îmi pun alta întrebare (de sute de ani) - eu credeam că noi trecusem de această fază, acum vreo 100 de ani! De ce? Să mă fi (ne fi) înşelat? Să fie un proces regresiv? Nu mai ştiu, după atâţia ani mi-a pierit obiectivitatea şi siguranţa judecăţilor: o aveam la maximum cam prin '70-'78 fiindcă eram din ţară şi totuşi în afară - subiectivul şi obiectivul se combină bine.

Dar, de 5-6 ani, am început să cam pierd asta -de atunci mă mărginesc la judecăţi culturale. îţi trimit o copie a recenziei Blaga - o voi transforma într-un arti- co - a apărut în TLS, adică Times Literary Supple- ment din Londra, de fapt, în ciuda numelui, e un săptămânal independent, vechi de 150 (?) ani şi, după mine, cel mai distins din lume. Tot studiind din Blaga ce-mi cădea prin mână, l-am citit şi pe Bazil Gruia: am veri-

ficat cu Nego unele chestii de viaţă particulară de acolo şi mi-a trimis o încântătoare scrisoare

Craiova, 3 dec. 1984

privind lumea clujeană din decembrie 5-6!

Acum în „Taming" - poate „Domesticirea" e un termen mai bun sau chiar „Cuminţirea" (ca sens, nu neapărat ca literă). Una din „inovaţiile" cărţile mele este că nu înţeleg prin Biedermeier numai Hâuslichkeit, paşnică sentimentalitate etc., ci şi dezorientările post-napoleo- niene - angoasă, fragmentare, retragere în empirism, fantezie gratuită (nu cea mare vizionar-explozivă a lui Novalis, Holderlin sau Blake); în capitolul est-eUropean este şi o secţiune românească de câteva pagini în care îl citez pe Nego - de la plutonic la neptunic în Eminescu se petrece ceva analog trecerii de la romantismul nuclear Ja cel paşnic (şi zăpăcit totodată) „Biedermeier".

în fine chestiunea raportului cu modernitatea e de maximă importanţă: exista în adevăr o asemănare tulburătoare între raportul romantism - biederm. şi raportul modernism (prima jumătate a sec. XX) şi post-rrio- dernism (după 19(50); asta literar în orice caz, dar probabil şi ca mod de viaţă: în Europa oamenii nu mai sunt exterminaţi, ci pur şi simplu încarceraţi! (Dar, evident, mă grăbesc să adaug, trăim într-o lume care devine globală, deci nu numai europeană ca în sec. XIX.). Destul şi cu asta - nu ştiu cu ce ai păcătuit tu ca să te pisez cu studiile mele.

Nu ştiu dacă ţi-am scris (păcatul veracităţii e pisălogeala sau repetiţia) că am început, încet-încet, pe măsură ce am timp - să citesc din Păr. Stăniloae (Teologia dogmatică); excelentă, bătrânul e unul din oamenii de solidă realizare intelectuală română din secolul ăsta; erudiţii nu l-au prizat însă niciodată parcă, de ce? (anti- blagianismul din anii '30?)

Apropo - am încercat să citesc (recitesc) piesele lui Blaga - ilizibile! Poate că pur şi simplu eu sunt surd la dramaturgia română. Nimic nu-mi place; ai observat poate că şi în cazul tău am avut vorbe bune pentru proză, nu pentru teatru.

Colosală chestia cu planorismul tău: de fapt un alt .,protocronism“ căci „hang-gliding“ e foarte la modă aici (nu e de fapt planorism, ci ceva puţin mai aventuros / scandalos - dar oricum!). Fireşte că pentru neamurile-ţi braziliene sunt gata să fac orice pot - să le scriu etc. (Nu-mi dăduşi adresa însă, oltene de adopţiune). Zilele astea trimit un pfund de cafea; probabil va ajunge însă după Crăciun; oricum, Sărbători Fericite!

Cu drag,

V. N.

Scumpe, mult preţuite Ion D. Sîrbu,

te agrăiesc şi eu aşa, cu numele care figurează pe buletin şi desigur în diverse registre, puţin ceremonios parcă şi numai aparent distanţat, cum de altfel te-ai iscălit ultima oară, pe drept cuvânt după nesimţirile mele adunate! care între timp s-au înmulţit formând o grămadă de dimensiuni

Graiova, 3 dec. 1984

monstruoasă. Şi eu care aşteptam cu justificată nerăbdare ca amiciţia prin ricochet - sau carambolaj de care pomeneai - să se transforme graţie unor împrejurări favorabile într-una foarte directă, reală şi caldă!

Acum trebuie să mă tem că mi-o retragi şi pe cea indirectă. (Zeii se vede că s-au împotrivit realizării frumoaselor proiecte, iar eu m-am distins strălucind prin tăcere). Te rog foarte mult să nu faci una ca asta. Aş putea să-ţi înşir motive multe şi cu pondere, prea multe şi prea grele ca să fie enumerate fără a trezi plictis. Totuşi zic: mea culpa, mea maxima culpa! Nimic nu trebuia să mă oprească să-ţi trimit măcar cîteva rânduri de mulţumire pentru ale tale. Adevărul este că pur şi simplu n-am putut. După cum nici acum nu pot în fond. Ci- teşte-mă deci cu indulgenţă.

Cauza ocazională care m-a determinat să încerc măcar este - pe lângă ghimpele remuşcării care mă înţeapă la intervale neregulate - citirea cuvintelor pe care le-ai rostit pentru Eta Boeriu. Personal n-am cunoscut-o decât fugitiv, cu toate acestea dispariţia ei subită m-a impresionat tare, în parte şi prin participare la durerea amicilor apropiaţi. Citindu-te (ca şi aceştia de pe aici) am fost cutremurată; abia atunci mi-am dat seama cu adevărat cine a fost ea şi ce a însemnat pentru tine şi cei care au cunoscut-o îndeaproape. Poate ţi se va pa- rea frivol, dar trebuie să ţi-o spun: te-am citit şi recitit cu mare admiraţie (şi nu numai eu) pentru darul de a găsi cuvintele cele mai potrivite şi în tonalitatea gravă, în aşa fel încât vibraţia profundă se transmite direct şi simplu, pe când până acum avusesem prilejul să admir fericirea în exprimarea lejeră, hazlie, „au courant de la plume“. Dacă putinţa de a face să transpară realele mişcări ale sufletului în vorbe e semnul marelui scriitor - şi nu văd ce alt criteriu ne-ar putea orienta mai exact -, eşti un autentic şi mare scriitor. Nu mai am nici o îndoială că „finish“-ul pe care-l aştepţi va ieşi conform cu aşteptările.

Şi pentru că - aşa cum îţi spuneam - nu-mi vine deloc să bat spumă din cele ce mă împresoară, voi adăuga numai atât: amicul Ramon nu te-a uitat, s-a gândit că poate nu-ţi face cine ştie ce bine să-ţi scrie, dar acum vrea s-o facă.

Te îmbrăţişez şi te rog să-mi trimiţi ca semn de iertare şi împăcare, cât de curând, ştiri noi despre tine şi despre starea proiectelor tale.

Mariana

Craiova, 2 decembrie 1982

- Nu mă simt bine, încerc o depresiune gravă, prima oară simt angoase de tipul „entweder oder“.
- moartea Etei m-a descumpănit „esenţial".
  - mi-au murit, luna asta, şi ultimii mei doi veri, mineri pensionari;
  - aştept veşti de la Editură.
  - aştept să mai şi ningă - de 10 ani nu am trăit o zăpadă ca lumea.
- Vă doresc un Crăciun fericit, să vă trăiască Fiul;
- şi un an 1985 mai bun cu cei săraci şi slabi.

Gary

406 Brande Dr.

Silver Spring MD 20901

Dragă prietene Sîrbule,

Primul lucru care-l fac în anul ăsta e, pe la 6 1/2 dimineaţa) căci n-am ţinut Reveillon evit această pseudo- sărbătoare cât pot mai des), să-ţi scriu ţie. Matei Căli- nescu şi ai lui au tras la noi pe vreo câteva zile între

- Crăciun şi Anul Nou; am citit împreună scrisoarea sosită tocmai atunci. Am căzut de acord că paginile tale sunt cel puţin la fel de frumoase ca ale lui Ştiva (având, adaug eu, tonul acela de bărbătească francheţe, care este atât de tipic şi de cuceritor la tine şi atât de rar la compatrioţii - sau mai bine - cosîngenii noştri). Dar poate nu asta e important, ci reflecţia mea că Cercul literar a fost înconjurat de femei tare remarcabile, ceea ce spune câte ceva şi despre bărbaţii acestui mic grup. Pe Eta din păcate o cunoscusem prea puţin.

Zilele acestea voi scrie nepotului brazilian; ce poate el înţelege oare încă din rădăcinile sale atât de îndepărtate şi din creşterile sau descreşterile acestor rădăcini? Vom vedea! „îmblânzirea" sau „cuminţenia" merge binişor pentru o carte atât de specializata; dar mă aştept şi la surprize neplăcute pentru că în sine ea nu e chiar atât de blândă sau cuminte.

Citesc un „romanţ" cavaleresc catalan, „Tirant lo Blanch" de un Martorell, scris pe la sfârşitul secolului XV; în D Quix cartea asta e proclamată de un personaj drept cea mai bună carte din lume; e de o lungime nemăsurată (eu o citesc în traducere, sigur) şi de o varietate uluitoare a situaţiilor, fantasticul, desnodul, eroticul, aventura, intriga politică etc. îşi dau frăţeşte mâna. Realismul psihologic ar putea stârni invidia multor romancieri buni din secolul 19, iar francheţea descrierilor sexuale e naturală, credibilă, comică şi delicată totodată. Sunt de acord cu cei (Vargas Llosa) care-l pun pe acelaşi plan cu marii romancieri ai lumii. Pentru noi mai este un motiv picant de interes; eroul principal care-şi petrece o bună parte din vreme luptând împotriva turcilor,este (în parte, cel puţin) modelat după Iancu Huniade! în bibliografii găsesc drept mare autoritate despre Tirant (numele nu vine de la „tiran", ci de la „tirenian", sau aşa ceva), cu studii publicate acum vreo 30 şi mai bine de ani, pe un Constantin Marinesco (în reviste filologice din Spania). Cine-o fi?

al tău

V. N.

21 - Traversarea Cortinei

Motto: „Et in Arcadia?...

Nego!“

Scumpa mea amică (sed magis amica Nego),

Marianne,

Vai, ce m-au bucurat rândurile tale neaşteptate! îmi sosise şi o scrisoare de la soţul Etei, dr. Puiu Boeriu, îmi scrie cât de pustiu este, cum nu o poate uita nicicum. Eta, la mare, în vara asta (adică cea din anul trecut) ne-a spus într-o zi (din senin): „nu ştiu ce valoare va avea truda nostră literară după moartea noastră; în ceea ce mă priveşte, eu cred că trecem Styxul cu quan- tumul de dragoste de care am fost vrednici, fie că l-am oferit, fie că l-am primit. Căsnicia mea este cea mai frumoasă operă a mea...“

(„Eta ne bântuie", i-am spus lui Regman, nu există zi în care să nu ne gândim la ea).

Um Gottes Wille, te implor să-i spui acelui domn Nego că nu doresc deloc să-mi scrie. Am avut destule

suferinţe interioare (literare, patriotice, conjugale) determinate de această penultimă înstreinare a sa. Ne-a adus o pată dureroasă în imaculatele noastre biografii, ne-a desvelit călcâiul vulnerabil, ne-a părăsit exact în clipa în care „grupul de la Tîrgovişte", Radu Petrescu (mort), Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu, fac tot ce se poate face cu condeiul, spre a întuneca şi a da la o parte Cercul Literar din Sibiu. Nego era un bătăuş, a devenit o simplă pasăre călătoare, era o forţă

de temut, acum e o simplă teamă de forţă. Mă rog pentru sufletul lui păcătos, visez nopţile cu fosta sa soţie (coşmaruri groaznice), cu fosta sa bibliotecă (paradisul pierdut), cu fosta sa poftă de râs, devenită sursă de plângeri şi bocete. Am asistat nu de mult aici la o foarte balcanică înmormântare: Văduva (încă refolosibilă) plângea zgomotos strigând: „să-mi faci tu mie figura asta“; rudele mai apropiate o acompaniau, zicând; „Ce-ţi făcurăm, Ionică, de ne lăsaşi tumna acum când aveni trei nunţi grele în familie!?" Tovarăşul Popă, luând şi el cuvântul, a declarat cu înalt nivel: de-acum pentru El, problema antagonismului între sat şi oraş, agricultură şi industrie, nu se va mai pune... Teza împăcându-se cu antiteza, au ajuns la sinteza asta care e un biet cadavru drag...". Nu mă mai duc la teatru, mă deprimă; nici la filme, mă sur-excită; nici la operă, mă în-kietsch-ează! Mă dpc la înmormântări. Aici, în Craiova mea iubită, şapte ţigani pensionari suflă din tromboane şi clarinete

o romanţă ungurească, pe ritm funebru de Brahms. Nimeni nu plânge, teatrul e total, din când în când soţia scoate un urlet antic, mortul e plimbat cu faţa în sus, vin câinii din cartier, ţiganii de conjunctură, doi sau trei colegi care spun bancuri şi măscări. Moartea e o petrecere veselă, orice tragic e absent. După un asemenea spectacol (existenţial) vin acasă reconfortat, voios şi cu o lumânare prinsă de o monedă, legată într-o ieftină batistă. Se spune că Fulcja fiind aproape de exit, fu vizitat de unul din prietenii sai duşmani. Acesta-l întrebă ceremonios: „cum te simţi, domnu Fulga". La care „domnu"

ar fi răspuns, tot ceremonios: „Ca-n cer!“ (Cancer!). Ultimul său titlu de roman sună splendid: „E frig şi e târziu, seniori![11]. (Sorin Titel e şi el grav atins de acest „Cer[11]). Iar domnul Bogza, într-o notă, citează pe Roii, care ai fi spus odată: „Om muri şi om vedea![11] Splendidă parafă, asta se potriveşte teribil cu câinele Ramon a cărui molipsitoare veselie îmi lipseşte chiar şi la cele mai miticeşti îngropăciuni. Jur!

Sper ca în primăvara asta să reuşesc două fapte vitejeşti parpanghelice;, să intru la tipar cu comediile mele (scrise în secolul trecut) şi să reuşesc a pleca, măcar pentru o lună, să mă şpaţirez în Schlaraffenlan- dul vostru. Trebuie să-mi încarc bateriile mele de omor şi deşertăciune, fără doctissima voastră ignoranţă, nu pot sa-mi spun aici ocenaşele şi aleluia. Citesc eu, în nopţile în care insomniez, în limbi străine, „Untergangul“ acela al Abend şi Morgenlandurilor (Spengler), dar asta nu ajunge; citesc şi Stern şi Spiegel, două reviste genial de stupide şi îmi dau seama că Alemania voastră, fără filosofi şi compozitori geniali, e formată din o sumă de harnici mediocri, ce merg înainte, mereu înainte, cu faţa spre americani şi cu curul spre boruşi... în acest Däm- merung demochristian, nu pot să nu îl gândesc „aposteriori[11] şi pe genialul câine Ramon Ocg, care, protofug din naştere fiind, în 1946 deja, încercase la Cluj împăcarea între leninism şi papa de la Roma. Se vorbeşte mai nou că ar fi aderat la islamismul iudaic; are toate motivele, poligam a fost (nu a dus lipsă de soţii), rătăcitor este. Mi se sbârleşte pielea la gândul că, „fără mamă, fără tată, fără patrie-adorată[11] să nu se însoare din nou. Mitterand, de la care francezii aşteptau o minune marxistă, le-a oferit francezilor minunea franceză: legea prin care Galy-Gay-ii au primit un statut şi un cod civil. Se pot căsători între ei, copiii născuţi din aceste căsătorii fiind crescuţi de armată, pe cheltuiala statului heterosexual. (Doamne, ce singurătate: am ajuns, la bătrâneţe, să nu am nici un prieten în bătaia gurii; nu mai am pe cine bârfi, nu mai am cui povesti drolaticele mele decameroane, nu mai am pe cine bate; pe Ra- mon l-am bătut amarnic, ce bine i-a prins şi ce bine îmi stătea! Adio, tinereţe, adio, Heidelberg, adio Europa!) Dragă Marianna, dacă te voi visa (nu este exclus) te anunţ, nu-ţi fă griji, am uneori vise de ascet eunucat; vise culte, pline de citate şi bibliografii la zi.

Servus, te sărută

Gary Sîrbu

Dragă Garryi,

kam asha arrăttăm noy akkum, de kend ajesa ge[illegible]rnjeshte şi nyudge. Chej drepptu io phiind kam terzivu, lass fenestra deskyssa purruri schi m'a enkelzesk ku SEKT. Bukkuratu'm-am ke mujer tău penzie. Dar skribbe la minije kend vrojieshti. Yo in lună 5 (maiu)- zborru la Sân Francisku, se tzin

25.01.1985

konferentz despre romanulu occiddentu in Rumuniu pâna l'a 1864. Dara lună 6 (iunju), duppe ke vizit'tam London şi Luteţia, toarce'm Munichu, stepte'm tine. Tu vine? Yo skribbem storia litturutturii rumunu pintru americu şi nemţu - tu figurezu ke bunu scribbu est tu. Iubeşhte'm tu mujeru t'u ke griju de t'u ella arre. Yu singuru munuku shi dor- mui shi meturu kassa mu. Servuz Negu.

Craiova, 26 ianuarie 1985

Iubite Pilule,

îţi mulţumesc pentru scrisoarea ta din 21 decembrie 1984; ieri am primit-o.Sunt într-o disperată situaţie morală: nu sufăr şi sunt totuşi foarte bolnav. Nu dorm de o lună; fac trei nopţi albe, total albe, adorm un pic pe la şase, şapte dimineaţa, mă scol buimăcit de diferite pilule (suspecte şi fără efect la mine, dar periculoase pentru ficatul meu); apoi o zi dorm, adorm, intru în lucru ca seara să mă uit la perină ca la o recuzită de inchiziţie... Nu e vorba de aşa-zisele insomnii cărturăreşti sau de bilanţ; să le spunem de bătrâneţe - dar, în cazul meu, cu golul de „operă" ce stă în faţa mea (aş mai avea circa patru-cinci cărţi bune de scris ca să pot considera că mi-am asigurat o operă post-mortem onorabilă). Cu acest cap înceţoşat nu îndrăznesc să scriu decât note, mici panseuri personale, fără nici o valoare; materia primă pentru... Pietre pentru o bisericuţă ce nu ştiu de se va înălţa vreodată.

Mă întrebi ce făceam la 45 de ani? De Crăciun am fost în „şut“ dublu: eram vagonetar în mina Petrila, de sărbători intrau în mină cei fără familie şi copii; eram după şase ani de „universitate populară*[4], murise Tata

între timp; nu a fost prea vesel. Mama, cu sentimentul ei de ţărancă fatalistă, zicea: „vezi ce ocol ai făcut? Ai fost mare profesor la Cluj, mare gazetar la Bucureşti, acum tot aici o sfârşeşti; în mină. De mină, cui i-e scris, nimeni nu scapă, poate fi el doctor şi în cele îngereşti!" Era straniu, nu stăteam la sora mea care avea un apartament mare la Petroşani, ci la Mama, în casa proletară din colonia Petrila; dormeam în patul tatălui meu, mă încălţam cu bocancii lui, luam salopeta lui. Mama îmi pregătea mâncarea în batistă albastră (dejunul din schimb) exact aşa cum i-a pregătit lui timp de 40 de ani. Maiştrii mei erau foşti ucenici ai tatălui meu, aveau grijă de mine, dar aveam şi „elemente" puse să mă chinuiască. Am adunat vechile povestiri minereşti, pe care mai târziu le-am publicat sub titlul „Povestiri petrilene", un volum de proze, care nu s-a bucurat nici de un rând de recenzie. Despre mină sper să scriu o carte, e o LUME; Blaga zicea că Agricultorii (ţărani, ciobani), Marinarii şi Minerii epuizează un orizont - deci au dreptul la un folclor (cultură) a lor* Minerii au unul constituit din tăceri, resemnare şi o formă de eroism (în faţa morţii) care nu există nici la marinari. (Voi căuta să-ţi trimit câteva din aceste „mituri minereşti"; acum se dau ca text de interpretat la examenele la Filologie.)

Nu pot fi de părerea ta, adică sunt teribil de interesat în anumite lecturi exotice (lecturi, nu călătorii); mă interesează Africa, fiindcă admir pe Amin Dada şi pe Sese Ture; am citit pe Levy Bruhl, am acum un Frobe- nius (care m-a captivat) plus o colecţie despre nişte triburi montane scoase de pastorii protestanţi care au locuit cu ei. Obiceiul unora de a-şi mânca vrăjitorul, dacă

seceta sau ploaia le distrug vânatul şi micile semănături, mi se pare de mare viitor: „la maison des pala- bres", un fel de club al bărbaţilor, în care beau un fel de bere şi vorbesc toţi deodată, dacă ar fi să vorbească doar unul şi ceilalţi să asculte - asta ar însemna o răsturnare a „democraţiei" lor, sui-generis.

Am descoperit acum, la bătrâneţe, textul lui Tae- te-king, Laotse (Editura Ram - Aninoasa - Gorj). Nu e indicat numele traducătorului (probabil din franceză sau germană). Mă simt umilit şi dărâmat de acest text pe care îl consider superior textelor biblice cele mai alese. Am şi poezii chinezeşti „Cartea Poemelor Shi- jing“, lăudată de Confucius. Nimic nou în poezia modernă.

Citesc şi Carcopino „Viaţa cotidiană la Roma la apogeul imperiului" (am notat: blocurile de locuinţe, casele de report se chemau „insule"; Roma era un imens arhipeleag).

Nu am terminat cartea lui Huxley (Aldous) „the doors of perception; heaven and hell". Am citit şi câteva din mescalinicele consideraţii ale unui oarecare serialist, magic, Castaneda (?). Sunt de-a dreptul revoltat că într-o anumită parte a lumii experienţa morţii şi a transcendentului nu se poate face decât cu ajutorul unui drog sacru (Peyotl, muguri de cactus, mescalină). Iadul şi raiul, după a mea părere, nu trebuie căutate nici în theo- logia medievală, nici în reveriile unor drogaţi; am în ve- cini un bătrân profesor de latină, nu e nebun, vede draci, de gât, cu îngeri pe stradă. Am început şi eu să văd iadul, fiind o ameninţare, raiul o promisiune, e normal ca undeva aceste obsesii să existe aievea: există la Ctaiova; sunt două colţuri unde, dacă ai niţel har, poţi vedea îngeri şi draci, de-a valma, urcând şi coborând pe o scară nu întinsă spre cer, ci spre mărimile de la primărie...[...]

Husserl şi Jaspers rămân lecturi suspendate; ca şi Blaga (am promis opiniei publice - mai ales celor care îmi sunt duşmani - o carte despre Blaga), dar îţi trimit un articol, sperând că vei înţelege că aceste scrieri ale mele nu sunt acte de cultură, ci acte soldăţeşti de vitejie gazetărească; Umsturz der Werte, adevarul mic este egal cu infinitul mare, laşitatea nu e lipsa curaj, ci altceva, iar minciuna nu e contrariul adevarului, ci al eroa- rei; dar toate aceste personale idei nu sunt decât fructul

Dtrăvit al confuziilor mele de insomniac al veacului; scoase din contextul vieţii mele, pot să apară şi bizare, şi total idioate. Noi nu am descoperit că deşi am avut o viaţă donjuanică teribilă între 20-30 de ani ai mei, de fapt, nu am iubit niciodată - adică m-am făcut că, am scris, că, am suferit ca şi când.... Acum, de când trupul meu s-a eliberat de sex şi eros, o iubesc frumos şi teribil pe soţia mea; e integrată în fiinţa mea, chiar dacă ştiu că acest ataşament nu e decât o formă a fricii de singurătate şi moarte (Citesc un deştept Romain Gary,

0 carte în care un ipochimen suferă cumplit fiindcă îl lasă balamalele; are o amantă tânără, se sinucide fiindcă nu poate concepte impotenţa senilă. Bravos, îmi zic, fericite şi cretine sunt popoarele, care astăzi consideră sexul ca fiind la fel de importarH ca şi libertatea (de pildă!), l-am scris lui Doinaş, eu dd\aceea nu pot să înghit romanul lui Preda „Cel mai iubit...", nu pentru că eroul principal a împrumutat datele tragi-comice ale vieţii mele, ci fiindcă, după ce face puşcăriaşi mină şi filo- sofie, acest Petrini al lui rămâne la idioată_xîntrebare ce

1 se pare esenţială: mă iubeşte, sau nu mă Kţbeşte Ma- tilda?! Jalnic!)

Continui să te iubesc fără să te fi văz ut. vreodată, să-ţi scriu fără să ştiu cum arăţi, să comunic cu tine fără să-ţi fi auzit vocea; prietenia mea cu tine e pură prietenie literară, nu doresc să merg la Washigton (am o hartă a oraşului, extrasă din National Geography, ştiu cam unde locuieşti, ce şosea şi metrou trece pe aproape, cât e de departe Universitatea aceea katolică unde predai tu, nu ştiu ce; nu doresc să vii la Craiova, îmi este indiferentă total prietenia sau duşmănia popoarelor noastre. Am nevoie de un paratrăsnet dincolo de Atlantic, când scriu ucid în mine câţiva viermi intestinali care mă rod; şi prin această fantastică singurătate la bătrâneţe se pregătesc să mă roadă în continuu, de îndată ce voi înceta să mai vorbesc şi să scriu scrisori).

Plec sâmbătă la parastasul lui Liviu Rusu; şase săptămâni de când a fost înmormântat, fiind vacanţă (trenuri supraaglomerate), nu am îndrăznit să mă duc la înmormântare. Când mă gândesc că profesorii mei cei mai mari, Blaga, Rusu, Ghibu, D.D. Roşea nu au fost niciodată la cinema - şi considerau radioul şi televiziunea ca fiind simple kitschuri tehnice, interzise unui om serios care are o treabă serioasă de făcut. Numai biblioteca e Cultură, uneori Teatrul sau Concertul, câte o expoziţie rară de tot. încolo, cărţile, bibliografia la zi şi la punct, metoda de ceasornic nemţesc al datoriei faţă de cărturari. S-a dus această generaţie; mai trăieşte doar Prodan, profesorul de Istorie a Transilvaniei; să nu mori acolo pe malurile Potomacului înainte de a citi „Răscoala lui Horia“ (două uriaşe volume) sau măcar „Supplex libellus vâlachorum".

îţi mai transmit, în încheiere, un frumos stil popular (metaforă revelatorie):

„Stă mândra la sărutat Ca spicul la secerat",

Servus,

Gary

P.S. Primit azi un pachet cu cafea de la rudele mele descoperite în Sao Paolo, în Brazilia. Parcă te rugasem să le trimiţi o ilustrată. Dar îl voi ruga şi pe prietenul meu Baciu din Honolulu să le scrie. îmi trimit cărţi... în portugheză. Nu le vine să creadă că nu ştiu portugheza.

Craiova, 5 II '985

Dragul meu,

Am fost foarte bolnav câteva zile; un fel de „nevroză" de iarnă, o reşută în melancolia-mi depresivă... De un secol nu s-a mai pomenit pe aici o asemenea iarnă; gerul nu scade, am încercat într-o zi să ies puţin să mă aerisesc, am căzut de două ori; în fund - nu mi s-a întâmplat nimic; dar am o vertebră, a cincea, sensibilă la căderi, mă doare ca o sciatică. La nausee a mea e legată şi de un fel de oboseală; aş fi sătul de viaţă şi lume, cum zice Poetul, chemări de dispariţie mă sorb. Meditez asupra acestui complex cuvânt valah care se cheamă „Urâtul". E mai mult decât o plictiseală, un gol sau o melancolie princiară. Unei excelente graficiene locale, căreia i-am făcut câteva servicii de scriitor, i-am comandat o versiune a „Melancoliei" lui Durer... dar cu un înger negru (îngerul meu) meditând asupra unor forme geometrice şi papirusuri „rele". Inaugurând (obligaţia faţă de un amic) o expoziţie de peisaje, m-am pomenit vorbind despre „lupta noastră iacobină cu îngerul".

(Soţia mea pleacă mâine la Turnu Severin; ajută la pregătirea unui parastas. Sâmbătă sunt nişte „moşi",

aici în Oltenia, cultul pentru cei morţi este fantastic, inuman aproape, egal numai cu dispreţul particular public pentru cei vii. Eu, ca să nu rămân singur (a început să-mi fie frică de singurătatea totală, Lizi, soţia mea, e un fel de paravan metafizic împotriva invaziilor împotriva unor năvălitori, gânduri negre, de dincolo), ca să nu stau singur, aici în Craiova nimeni nu-mi calcă mie în casă, merg ia Petroşani, la sora mea. Trenurile circulă greu, am auzit; zăpada în munţi e mare; şi aici gerul nu scade, ieri vântul ne-a doborât antena de pe casă...)

Am pe masă corecturile la un volum de comedii pe care le-am şi uitat. Zic, despre ele, au fost scrise în secolul trecut. Se pot citi, ca proze, ca dialoguri - sunt ultimul soldat al dialogului; genul dramatic, ca literatură, ca lectură posibilă, a fost scos din programele şcolare; chiar şi la Facultatea de litere, se fac doar două ore despre tragedie şi comedie... Pentru mine, „dialogul" se înscrie, că

nevoie existenţială (de ce nu pot trăi fără a scrie scrisori, prin care dialoghez cu amici de cer şi iad), stă alături de poezie (ca expresie şi foraj în metafizica verbului) şi- povestire, nevoia de a întâmpla - întâmplări... Nu am har poetic - Dumnezeu m-a pedepsit dându-mi darul povestirii şi cel al dialogului viu - dar damnându-mă la o Craiovă tăcută şi distantă (faţă de cazul meu). Sper să ies curând din acest tunel depresiv, trebuie să răsară soarele şi aici în Yalta noastră fericită şi veselă.
Sevus, Gary

P.S. Stimate domnule Profesor, întâmplător, ca dascăl, a trebuit şă studiez diferenţa între educaţie, instrucţie, dresaj şi îmblânzire. Am descoperit cu această ocazie că în limba noastră prea latină, blând vine de la blandus - care, ab originem, înseamnă „linguşire, măgulire". De exemplu: „secerni blandus amicus a vero potest", se poate distinge prietenul linguşitor de cel sincer. Asta ţi-o scriu numai fiindcă - nu este exclus - ca măgulirea să fie şi ea o metodă de îmblânzire?

Nu ştiu. Găsesc acum în dicţionar o altă expresie, mult mai plăcută:

„Otium in die blandius" = lenea pe fiece zi mai dulce.

Servus,

Gary

Mult iubiţii mei Lisbeth şi Edmund,

O iarnă grea şi lungă s-a lăsat peste noi: mi-e frică să ies din casă, dacă alunec, sigur mi se rupe ceva; oasele mele bătrâne, poroase, delicate, nu se mai sudează. Am scris un studiu (după ultima mea fractură) despre... ce simte un filosof al istoriei, clare, fiind în gips, priveşte în spatele spitalului muntele de gipsuri scoase, negativele unor vechi dureri. Pur şi simplu realizam absurdul celor care scriu memorii (şi mai nou, toată lumea scrie memorii - afară de mine, care ar fi trebuit să le uit, ca să pot iubi omenirea), o pagină din trecut e ca un gips scos... Cunosc şi suflete fracturate, îngipsate...

Iar ninge (la Craiova, în 15 ani, am văzut zăpadă de 10 cm doar de două ori, timp de câteva zile; acum de mai bine de o lună e ger ca în Siberia, viscoleşte, sunt trei rânduri de gheaţă pe trotuare şi drumuri; am remuşcări, pe o asemenea iarnă, la Stalingrad a trebuit, ca un laş, să-mi părăsesc calul meu, Luţu; i-am sos şeaua, ca să-i pot fura şi pătura; eram în retragere, Luţu mă privea ca pe un trădător, nu pot să-l uit); am ianugurat şi o expoziţie de peisaje (cătune, mahalale, sărăcie) şi pictorul meu părea a folosi metamorfoza ză-
pezii, mi s-a făcut frig, în timp ce vorbeam acolo despre căldura cu care se poate picta despre

corbi, ninsori, sate şi uitare...

(Un distins domn care nu mă cunoştea a întrebat pe vecinul său cine sunt; acela i-a spus: „cum, nu-l cunoaşteţi? Este soţul doamnei Lizi!“ Domnul a zis imediat: „A-ha!“ - m-a acceptat, deoarece soţia mea este o celebritate în urbe. Se adaptează teribil de greu la statul în casă, primeşte şi dă enorm de multe şi lungi telefoane, e fericită când e chemată la birou. E un fel de Cruce Roşie, de Armata Salvării -auzind-o la telefon - (ca să pot scrie în linişte, m-am mutat definitiv, cu maşina de scris, în dormitorul meu) realizez ce fantastice cunoştinţe are. Culinare, medicale, morale, religioase, economice, juridice, idealiste, materialiste, magic-totemiste.. Ştie despre ceaiuri, regimuri alimentare, bolile la sugari, cauzele bătăilor la tinerii căsătoriţi, tratamentul cu ciuperci chinezeşti al tristeţii sau insomniilor, ritualul de înhumare a creştinilor atei şi viceversa... Mă uluieşte; eu, deşi toată viaţa am trăit în jungla cărţilor, sunt absolut un ignorant pe lângă ea...)

Am lucrat cu oarecare folos, iată că în curând vă trimit un nou volum al meu; labor improbus omnia vincit. Am făcut corecturile în pagină, e vorba de şase comedii inedite, titlul „Bieţii comedianţi".

Nu-mi place să vorbesc despre cartea mea - am început să îmi ridic ochii din pământ şi să cred (e doar în sinea mea) că voi reuşi a avea, la ora lebedei, nu câteva scrise, ci o operă de luat în consideraţie. Am avut noroc, eu când îmi scriam comediile nu ştiam că , ele se vor juca vreodată: trebuia să le scriu (şi să le transcriu) mereu cu gândul că ele nu trebuie să ţină seama de cine e primar în Craiova, nici de ce cloşcă veche răspunde de repertoriu... Aşa că piesele mele (Arca a fost reluată anul trecut în şase teatre: vineri, 15 februarie, pe programul trei, la stereo, se transmite versiunea Radio, două ore cu vocile de aur din Teatrul românesc). Aşa şi comediile mele... Cea scrisă în Cluj, 1947, având ca motto: orice vis se răzbună, Lenin! se intitula atunci Căţelul; colegii mei, în frunte cu câinele Ramon, râdeau de mine: am transcris-o din memorie de trei ori, acum e o piesă de proaspătă actualitate... (Deşi, iubitorii de câini de salon mă vor detesta). Lozinca mea, de casă şi masă, sună cam aşa: nu vreau să scriu altfel decât colegii mei-vreau să scriu despre altceva... Vanitas, vanitatum - sunt ultimul buton din Europa care crede că cineva mai citeşte teatru. Regizorii (trăim într-o epocă în care totul se regizează) au luat locul scriitorilor - aşa cum dictatorii au luat locul gânditorilor... Voi fi probabil dispreţuit de valul de modernitate, tinerii cred (din cauza criticilor tâmpiţi) că obscuritatea şi haosul compoziţional înseamnă modernitate şi linie europeană: stupid şi Candid, rămân în secolul XVIII, cred că a fi simplu e foarte complicat şi că a fi clar e infinit mai Qreu decât a fi her- metic. Trei sferturi din proza modernă nu se poate citi fiindcă se cere o lectură

de profesionist, actorul aşteaptă de la cititor să ghicească minunile ce bâjbâit în capul său.
.14 februarie

Mi-a sosit un nou pachet de medicamente: nu am nevoie de ele, îţi jur; repet de ce sufăr: 1. o mică eczemă la picior, medicamnetul Travocort-creme a făcut minuni, dacă aş mai avea un singur tub, aş scăpa de această eczemă neurologică; 2. am un diabet mic, îl ţin în şah, cu un regim alimentar nu prea sever; 3. sufăr de insomnii cărturăreşti, în fiecare seară înghit ba un dia- zepam (am!), ba un ciclobarbital (am!).

încolo, bine, sănătos; nu lucrez ca în tinereţe, în schimb lucrez serios, ritmic, regulat şi în pace. Sunt clipe când, în această nenorocită lume, mă simt de-a dreptul fericit: ascult tot mai des şi mai mult preclasici (aseară un Vivaldi m-a emoţionat până la lacrimi) nu trec de Mozart şi clasicii romantismului; sunt fericit că

nu am o locuinţă mare, că nu am câine, că nu am maşină, că nu am copii; sunt fericit că mă pot întoarce cu faţa către memoria sacră a profesorilor mei şi a tatălui meu; am un statut onorabil de libertate şi independenţă spirituală; deşi foarte greu, îmi apar totuşi cărţile. Ele sunt cărţi ce se puteau citi şi acum 50 de ani - aşa cum se vor citi şi peste 50 de ani, indiferent de cine va fi primar în Craiova sau Taşkent. Voi încerca să obţin dreptul de a mai veni o dată să vă văd; sper că nu voi fi refuzat, dar dacă, din cauza unor amici ai mei, mi se va opri paşaportul - voi respira adânc, voi număra până la zece, voi zice „Cehoslovacia de la coadă la cap“ (asta-i dintr-o nuvelă a mea) - şi supărarea îmi va trece.

Mi-e cumplit de dor de Nego, îl visez uneori, mereu suntem în Sibiu, vrem să scoatem o revistă germană, ca să predicăm cultura franceză, pe înţelesul anglo- saxonilor, dar spre folosul românilor şi ruşilor trişti. Stupide vise. Mă scol dimineaţă înciudat, beau o cafea tare (ei bine, luxul meu de mare scriitor e această mică cafea tare, fără de care nu îmi mai funcţionează normal optimismul meu ingenuu...). Vreau să obţin o hârtie bună pentru cartea mea, cu care vreau să mă duc la Liviu Rusu, care (având la 84 ani) îmi spunea cu voce pierită,la telefon: „Gary, grăbeşte-te cu volumul acela, Styxul e la picioarele mele!“

Azi soţia mea a reuşit să obţină un caiet-program al Radio-TV-ului nostru. Citesc coloana unde sunt anunţate piesele pe săptămâna aceasta... Iată, v-o anexez foarte emoţionat: mâine dimineaţă e Radu Stanca, seara urmez eu; ieri a fost jucat bietul Ion Luca,pe care şi eu şi Stanca Radu îl admiram încă din anii războiului.

Fotograful teatrului - m-a luat în poză în timp ce vorbeam la vernisaj; din cauza danturii, arăt ca

un bull- dog englez; va trebui să mă decid să merg la un mare dentist...

Nepoata mea Monica, căreia îi spun „Frumoasa din Petrila adormită", s-a hotărât pentru Engleză şi Franceză; dacă va lua bacalaureatul, care va fi destul

de greu. The rest is silence... Bătrâneţea poate că nu este decât o retragere din lume, făcută la timp: dar o retragere în angajamentele solemne ale tinereţii şi conştiinţei tale nestrămutate. Nu vă daţi seama cât de mult mă gândesc la voi toţi. Mai ales nopţile când mi-e frig şi mi se face frică (de moarte, boală, cretinitate).

Vă sărut, Gary

Dragă Pilu,

- întâi, pentru doamna inimii şi soartei tale, un simbolic mărţişor.
- în al doilea rând, ţin să-ţi spun că era să cad pe jos de bucurie şi plăcere primind o ilustrată de la fratele meu rătăcitor (am grijă aici de viţelul cel gras) prin SUA;
- că iarna aceasta e cumplită, cea mai totală (tota- liter-aliter), o iarnă de sfârşit de veac, epocă, eră;
- că în Craiova (la noi, în special) e mai bine ca în Bucureşti, avem gaz metan la bucătărie, soţia mea şi cu mine, amândoi copii de oameni sărmani, ca în copilărie, realizăm lăutul în troacă;
- dar citesc cu spor, scriu ritmic, cu un anume sentiment că, din orice tunel sau temă, există o ieşire, podul de pe Drina trebuie terminat, indiferent ce zic turcii care ne trag în ţeapă (am recitit cartea ce mi-ai indicat-o, Ivo Andrici, premiul Nobel);
- îţi trimit un articol al amicului Marino (mă bucur că nu sunt şi cărţi balcanice) - mai nou am constatat că nu mă mai interesează un roman dacă citesc înainte un studiu despre el (excepţie face deliciosul „Mărturisirile unui opioman", care nu e roman);
- nu am nici o legătură cu Bucureştiul, i-am trimis lui Doinaş (împrumut) recenzia ta despre Blaga, precum şi capitolul despre Istoria Literaturii Române - ziceam să le arate celor care sunt de specialitate (ideile bune să circule, chiar dacă eu, de pildă, ca om al ideilor, mă realizez prin Sitzfleisch-ul meu sedentar);
- poate că totuşi - dacă trece criza acestei ierni metafizice, „transcedentul care ne doboară'[1], poate că reuşesc să-mi scot cartea de comedii (scap şi eu de o piatră de pe inima mea, pot să trec la altă trilogie tragicomică în proză);
- Eta ne bântuie încă, am primit opt poeme dumnezeieşti, scrise cu o lună înainte, i-am propus lui Doinaş să ne luptăm pentru o antologie de poezii alese ale ei;
- a murit şi blândul Grigore Hagiu, cu nevastă-sa, otrăviţi cu metan, un accident stupid, ca şi cel al lui Al. Oprea;

Craiova, 24 II 1985

acum sper (dum spiro) că, la toamnă, poate voi pleca spre nemţia pentru o lună-două, să-mi umplu bateriile cu mândrie şi încăpăţânare valahă.

Te sărut, servus, Dumnezeu cu mila

Gary

P.S. O vorbă oltenească a soţiei mele: „toate bubele rele, la curul babei mele!"

406 Branch Dr.

Silver Spring Md 20901

27.11.198
5

Dragă Gary,

Am primit scrisoarea ta în timp „record“ - 22 zile; vorba aceea, barem poşta să meargă şnur, dacă nu şi gazele! Cafeaua trimisă de mine încăînainte de Crăciun n-ai primit-o, altfel mi-ai fi spus, dar n-am pierdut speranţa; încet, dar sigur, doar nu putem aspira la viteza de pe vremea drăguţului de Franţ-losef. Dar în fine, o veste bună, măcar: nevroza de iarnă a ta a coincis de minune cu a mea (anxietăţi intense, deprimare totală, tonus scăzut), deci există o comuniune organică, fie ea şi transatlantică. Tu ai avantajul de a fi nemuritor, căci eşti scriitor, dar un amărât de dascăl, precum autorul acestor rânduri, nu poate spera nici măcar la atâta. Nu mă necăjeşte ialta, căci e numai halta, trenu[1] merge înainte, iar gările sunt chiar mai neplăcute decât haltele; acolo haita i-alta. Sau ca să formulăm mai pe scurt vorbele cronicarului („nu-s vremurile...") în sens modern: dacă nu-i una, e ialta. Destule fleacuri, destulă existenţă - să-ţi spun mai bine ce am mai citit (adică să mă întorc la realitate).

întâi romane de Fontane. Demodatul ăsta simpatic parcă ar fi un est-european (un Turgheniev, un Duiliu, un Gîrleanu); societatea provincială la el bea mai puţin şi e mai corectă moral, dar încolo Pomerania - Brandenburgul lui găzduieşte aceeaşi lume plicticoasă şi sănătoasa ca zonele mai îndepartate spre est, superfi- cial-europeană, dornică de poezii şi lupte când nu sado- venizează în ritmuri seculare şi în ascultarea („vegetală", ca să citez pe cineva) a lui Obrigkeit.

Apoi marele studiu despre bisericile rococo bavareze al unui profesor de filozofie de la Yale (Karsten Harries - originar de acolo), mai rar aşa inteligente observaţii despre raportul între teatral-estetic şi religios-spi- ritual, asta ca să nu vorbim de ilustraţiile de tot hazul, suprarealiste aproape, cozonaci împopoţonaţi de ţară.

în fine un laroslav Pelikan, luteran de felul lui, care ambiţionează în cinci volume să întreacă istoria dogmelor a lui Harnack (ce-l influenţase aşa de mult pe Blaga) şi poate va reuşi; îi lipseşte, protestant fiind, profunzimea, dar în schimb are claritatea şi dreapta judecată de partea lui.iîn partea despre ortodoxie are un capitol frumos în care dovedeşte că luptele iconoclaste la Bizanţ, departe de a fi o aiureală (cum eu, unul, naiv, credeam), aveau o bază teoretică foarte subtilă.

Cum vezi, am cam ocolit problematica modernă; poate că e mai bine aşa, nu? Mă tot strădui să-l aduc pe Nego aici într-o vizită de câteva săptămâni, dar moşul se lasă greu scos din bârlogurile-i sud germane în care se simte ca vodă-n lobodă.

al tău,

Dragă Pilu,

M-â bucurat scrisoarea ta; ies din iarna asta (care nu se mai sfârşeşte) ca dintr-o peşteră; am fost la analize (acum două săptămâni), întregul meu „aparat" e dat peste cap; rezultatele mele (azi una mâine alta) la diabet şi colesterol: semne vagi de cardiopathie ischemică; regim - mi se prescrie - regim sever, într-un regim foarte sever. (Dar mă simt bine, altfel; ieri am căutat în Dostoievschi o definiţie a diavolului, apoi alta a Infernului, le-am găsit: cartea lui Valeriu Cristea „Dicţionar al personajelor din Dostoievschi" m-a ajutat mult; apoi, m-am pomenit citind monografia lui Ivan şi Alioşa Ka- ramazov, m-am îngrozit: Dostoievschi concentrat e apocaliptic; e ca un stagiu fără termen într-un spital de nebuni, din care nu poţi evada, şi chiar dacă evadezi nu mai eşti cel ce-ai fost).

Soţia mea refuză să-l citească, are o minte medi- teraneeană, simplă, dar teribil de valah-stoică; ea zice că „demonii" ruşi se iau ca şi scarlatina. Ieri am căutat discuţia pe care, în Visul lui Ivan Karamazov, Marele Inchizitor o are cu Redivivul Christos. „Nu avem nevoie de tine"; dacă ar sosi la mine („acest iudeu naiv, lipsit de simţ politic" - zice unul din personajele mele) l-aş bănui că e trimis (ştiu eu de cine) ca să mă provoace. Ruşii mi s-au părut a fi descendenţii unui Christos care, ispitit de Satana în p:jstiu, cedează celei de a treia ispite... Un demon latin, i-ar fi spus aşa lui Chirstos: „uite, vor- beşte-le acestor mulţimi, ei te vor aplauda!"

Ne întoarcem serile ia evocarea bucuriilor simple. Uzi îmi spune: „Pentru mine, în copilărie, bucuria cea mai autentică, totală, consta în mirosul de pâine în cuptor, bunicul scoţând din stup şi dându-mi un colţ de fagure plin, cositul pe rouă dimineaţa, prinderea cu mâna a unui păstrăv, dormitul pe şubă în podul cu otavă, şu- şuitul laptelui muls în şiştar, în botul umed al viţelului şi în strugurii mâncaţi cu pâine şi caş dulce...".

Mi-au plăcut calambururile tale; înialtarea e un verb noician, ea aparţine acelei „longue duree" în care a intrat Europa acestui nou ev mediu... Aud la radio re- citindu-se Mircea şi Baiazid: „de-o fi una, de-o fi yalta, ce e scris şi pentru noi, puturoşi le-om duce (de nas) toate" etc... Limba (şi spiritul ei) au intrat în tunel, ea face gimnastică de cameră ca să-şi menţină condiţia fizică (critică, poezie).

Ortodoxia are un singur avantaj faţă de alte religii: nu se teme de iad, admite micile păcate, consideră moartea ca ceva organic, un fel de trecere, undeva. A eliminat - pentru credincioşii de rând - cititul fanatic al Bibliei, întrebările theologice, nevoia de a discuta şi comenta; ortodoxia nu e creatoare de civilizaţie, nu e protestatară, bizantinismul ei presupune (ca şi Sofianicul ce coboară, sau transcendentul lui Blaga, aşteptat să vină de sus peste capetele noastre plecate) obli- gându-

V.N

ne la umilinţă şi ispăşire continuă... Iar mă întorc la ruşii lui Dostoievschi: îngenuncherea în faţa Răului (de tine făcut) mi se pare fantastic; Rascolnicov în faţa Soniei, Ivan K. în faţa ordonanţei pe care l-a bătut cumplit, aşa din senin... Eu însumi, fiind în '44 „pirivocic" (translator) pe lângă şcoala de ofiţeri din Căminul nostru studenţesc, m-am împrietenit la toartă cu un Ivan, frumos, poet şi haotic. Discutam; la un moment mergeam la WC să facem pipi; eu continui să-i spun nu ştiu ce, el rămâne obsedat de ideea fericirii viitoare a lumii; eu, şcoala, D.D. Roşea, îi arunc o întrebare simplă, de seminar: „şto eto tacoi sciasliva?“ Ce e de fapt fericirea? Nu eram încă încheiat la prohabul meu, Ivan mă ia în pumni, nă dă cu capul de toţi pereţii şi-mi strigă: „vasăzică refuzi să fii fericit? Las' că-ţi arăt eu!“ Şi mi-a arătat. Am zăcut o noapte întreagă, fetele, ascunse în pivniţe, îmi puneau comprese... Cine vine la mine dimineaţă? Ivan. Spăşit, lăcrămând, „la vinovat, vaniuşca (ăsta eram eu) prastiti minia! (Iartă-mă!) şi-mi întinde pe pat toate comorile sale: tutun, pâine, colbasă, briceagul nemţesc etc... Voia să-mi sărute mâinile... Lui Blaga i-a plăcut teribil această întâmplare; spunea că pentru a fabrica un suflet de rus, Dumnezeu foloseşte materia primă a unui înger şi a unui drac laolaltă. De aceea ei sunt cei mai buni diplomaţi din lume, cei mai buni spioni, cei mai buni vameşi şi farisei.

Trec printr-un părculeţ, „English Park“, din faţa primăriei, cu statuia Cuza Vodă; mă uit speriat ,1a privirea fără de orizont a pensionarilor, la această umeda privire fără de rost şi speranţă; murim uşor, discret, fără nici o dramă. Copiii au plecât, ne-au uitat, trecutul a murit, viitorul nu ne interesează. Fug de aceste priviri, mai ales că simt cum îmi dă târcoale ţiganca hoaţă ce strigă pe uliţă: „sticle goale, sticle goale!"

(Fac drumuri mai lungi - când nu-mi simt durerea aceea substernală pentru care am la mine o cutie de nitroglicerină - până la hipodromul vechi, acolo e un grajd, în grajd sunt cai, paznicii au şi câteva vaci.. Mă duc să vad cai, să mă uit în ochii blânzi ai bovinelor. Nu e acesta un semn de înstrăinare senilă?).

Las' că sunt şi alte semne. Soţia mea (tânără pensionară, la 55 ani a ieşit la pensie începând cu luna ianuarie, anul acesta) într-o zi m-a trimis cu gunoiul în fundul curţii; m-am dus, în papuci şi halat, m-am pomenit în faţa Primăriei, în plin Corso; noroc că era seară. Soţia mea, pregătindu-se dimineaţa la şase să meargă după lapte (ne facem brânza de vaci în casă), am golit cinci sticle pline cu apă în traista cu care trebuia să care laptele; fiind foarte frig, doream de mult o baie caldă, soţia mea îmi aduce un ceai aburind şi încep să mă dezbrac; ea întreabă: „Ce faci?" Abia atunci îmi dau seama că...

Luna viitoare, prin 15 (cred eu, dar zeii pot fi de altă părere), îmi iese acel volum pe care, doar

ţi-am mai scris, mi se pare a fi fost compus de fratele meu în secolul trecut... Literatură de niemandsland, aici sunt prea apusene, la voi par foarte balcanice; eu le consider exerciţii la pian, gâlcevi ale mele cu lumea, combateri carteziene ale unei dulci harababuri balcanice. Respect însă „lăcrămaţia" lui Agârbiceanu: „Dragă Ioane, mi-a spus el prin 52, am auzit că scrii teatru; foarte bine, un singur lucru te conjur să nu faci: Caragiale! Să nu fii Ca- ragiale, şi astăzi îmi arde pielea de ruşine de ce gândesc ungurii, despre noi când văd cu ce mitici ne-am unit noî la Alba Iulia..."

(Câinele Ramon Ocg este la San Francisco, mi-a scris iniţiind grafia unui lapon bolnav de Parkinson. Teribil m-am bucurat. Stătea la geamul deschis şi se încălzea pe dinăuntru cu SEKT). (Ce e un SEKT? Am uitat.)

Am trimis olimpianului Doinaş copiile trimise de tine; ziceam, el are legături cu cine trebuie, e bine ca aceste articole să fie cunoscute; nu mi-a răspuns la scrisoare; nici telefon nu mi-a dat. [...] Are perfectă dreptate în ceea ce priveşte mitul Sorescu; acesta e un inteligent actor de calambururi ironice; acestea traduse, devin metafizice, băşcălia sa poporană primeşte accente de mit şi transcedenţă. Eu am stat, cu un alt doctor în filosofie, prof. Ion Zamfirescu, o oră şi am văzut o piesă filosofică; nu am înţeles nimic. Dar, oriunde apare la un autor nebuloasa şi haosul, se găseşte imediat un hermeneut care îi descifrează confuziile; „Un sot trouve toujours un plus sot qui le comprends"; am citit „La lilieci", un ciclu de schiţe în versuri; satul văzut de după gard. O monografie a unui trib african, care trăieşte încă în epoca de piatră, a magiei şi înjurăturii de mamă...

Am invitaţie, am şi bani, poate că îmi mai depun cererea să merg în R.F.G. pentru o lună-două. (Asta în septembrie. Formele durează două-trei luni). Cafeaua ta, bineînţeles, nu am primit-o, şi nepoata mea din Chamonix mi-a trimis 1 kg, nici pachetul ei nu a sosit. Se vede că aceste colete sunt absorbite de haos; eu, după ultimele analize, am renunţat la cafea; beau o singură ceaşcă slabă, cu lapte - în rest, ceai, diferite „buruieni"... îţi voi trimite cartea mea (ţie şi lui Călinescu plus un exemplar să-l poţi dona unui pensionar sclerosys; adaug totul, am critică pe aici, eu nu citesc critică, tocmai fiindcă doresc să îmi păstrez ingenuu şi primitiv pohta mea de lectură primitvă... Deci, cafeaua ta să fie „de sufletul tatii". Asta e o anecdotă oltenească, legată de zgârcenia meschină a acestor morometţi; un oltean zăreşte o cioară care îi fură o prună din grădina; o urmăreşte cu ciudă şi furie; cu greu cioara reuşeşte să scape de pietrele şi beţele zvârlite spre ea, scapă şi trece dincolo de Olt; ţăranul, după ce vede că nu mai poate recupera pruna pierdută, îşi face cruce şi zice: „să fie de sufletul tatii".

(Cartea lui Eco e totuşi un artifex cărturăresc. Eu arrv învăţat latina medievala „acolo", cu greco-catolicii mei; am citit texte, ca fire sunt străin de Thomas sau Sfântul Augustin (Plotin este slăbiciunea mea) - am citit şi pe Borges (cartea ca o lume, biblioteca un labirint, scrisul ca un act de geneză etc.), acest Eco este lectorul cult care ştie să amestece tot ce a învăţat de la clasicii medievali şi de la Simenon. Răul e viermele din Bine, diavolul nu e decât un înger ce citeşte istoria:..). Qui a deux femme perd sa âmes Qui a deux maison perd sa raisons.

Am inversat din motive valahe substantivele: îmi scria nepoata mea „Viaţa e ceea ce mi se întâmplă în timp ce plănuiam alte lucruri".

Am trimis un mărţişor Doamnei tale; l-ai primit?

Servus, Gary.

406 Branch Dr.
Silver Spring 20901 1.IV.1985

Dragă prietene Gary,

Am auzit şi eu de iarna de pomină (climatic, dar poate mai ales social) din care tocmai ai ieşit cu bine. Doamne fereşte de mai rău, cum spune românul (poate nu neapărat bine, dar oricum, aşa spune de mai multe sute de ani).

Cum îţi ştiu predilecţiile teatrale, vreau să-ţi spun ce mare dezamăgire am avut zilele acestea văzând un Tartuffe pus de Pintilie chiar în oraşul în care sunt aşezat (spectacol de altfel superlativ lăudat de cronicarii marilor ziare). Tipul n-a crescut deloc în 12 - 13 ani şi mai bine. A rămas tot la găselniţe, şopârle şi ia făcutul cu ochiul; scălămbăială multă şi judecată puţină. Vulgarităţile, care

pe text de Caragiale aveau haz, piper şi grăsime, par acum o antologie îmbătrânită şi dezaxas- tă. Un caz destul de trist de neadaptare când îl compar de pildă cu cehul Milos Forman sau cu alţi răzleţiţi din acelaşi colţ al Europei. (Succesul social nu contrazice neadaptarea intelectuală). Alt caz paralel ar fi frumosul rus Tarkovski, al cărui film italo-stepic Nostalghia, de o imensă şi nobilă tristeţe, l-am văzut acum câteva luni şi

mi s-a topit sufieiul în faţa lui: profunzime şi măreţie în şi prin înfrângere chiar. La bietul Pintilie oţăreală golănească ţi kitch şmecheros; păcat - fiindcă are talent - dar tare mi-e teamă că e ceva simptomatic în asta (mai sunt noile generalizări, dar...)

Scriu puţin, citesc mult. De pildă istoria bisericii vechi a lui Eusebius, bio-monografii despre Augustin, despre Origene.

Facem planuri de vacanţă care, în ciuda unor iniţiale direcţii opuse, par să se îndrepte mai spre sud de astă dată: Carolinele, Cherleston, Savannah sunt punctele de atracţie de astă dată.

Nego, ce urma să mă viziteze prin mai, s-a supărat poate, oricum s-a răzgândit; am însă cu el în continuare o vioaie corespondenţă - critica lui literară e pentru mine o adevărată sursă de delicii (e mai limpede şi mai răspicată decât în trecut, dar tot atât de obiectiv- subiectivă şi subtilă ca întotdeauna).

Trimiterea unui mărţişor, obicei aproape uitat, e totdeauna o sursă de melancolie, amintiri şi deci de recunoştinţe.

A murit nu de mult o bătrână mătuşă a mea, femeie energică, cu mult humor şi mult bun simţ. Prin '44 (sau începutul lui '45) au fost încartiruiţi ostaşi străini la ea. I-a omenit la masă ca pe nişte aliaţi ce erau şi ie-a adus sticle de vin şi sifoane (vechi, din cele automatice) - când a încercat să le toarne în pahar, sub presiune, din sifoane, războinicii au scos automatul. Grăbită, le-a explicat ce voia să facă, iar aceştia s-au vo- ioşit cu uşurare: „Ech, foi tî matî, tehnica!"

Cu dragoste,

Dragă Pilu,

Astăzi e ziua când luăm pensia; eu am 2 000 de lei pensie după circa 30 de ani de dăscălie, presă, mină, teatru; mai am un ajutor completare de pensie de 2 000 lei de la Uniunea Scriitorilor (care mi-a recunoscut vechimea totală, eu debutând în 1940); soţia mea are 1800 de lei pensie; mai câştig, ciugulind din teatre, radio TV, cam încă o mie pe lună; aşa ca, din punct de vedere al banilor, o ducem mult mai bine decât pe vremea când dam în brânci muncind. Din punct de vedere al numerarului, fiindcă, sincer să fiu, nu am nici o pornire spre strângere, adunare, căpătuială etc. Singurul gând al familiei este hrănirea trupului nostru... Nu dăm ospeţe, nici mese mari, nici nu mâncăm bine, noi ne hrănim scump şi cu grijă; eu ţin regim de diabet-mic, de colesterol, de tensiune şi insomnii cărturăreşti, soţia mea (doar reumatică) ţine, prin simpatie, să-mi ţină compa- nie, interzicându-şi tot ce îmi este doar mie interzis. Nu beau, fiindcă nu pot concepe băutul în sine (doar ca pretext la ebuliţie şi liberare spirituală), nici nu fumez, din motive de demonologie practică.

Pil
u

Scrisoarea ta despre Pintilie e de pus în ramă; i-am văzut spectacolele, vreo două, întreg fenomenul „regie modernă", ca o recreaţie - l-am mirosit a fi o nouă şi periculoasă ispită pentru impostori şi ucenici vrăjitori. Forma fără fond a evoluat (în unele arte „moderne**, muzică, pictură, critică) la cultura mimată, dar fără nici o acoperire. Semnificaţii ce vor să dubleze prin semne exterioare semnificaţia interioară a Cuvântului (care e Semnul Semnelor). Avem regizori care îşi încep cultura cu Grotovschi, înainte de a şti citi un text, ştiu să-l descifreze, să-l procustizeze. Zice autorul „scară**, regizorul, pe loc, imaginează pe scenă o scară reală ce urcă spre cer. Zice regizorul „seminţe** apare, în afară de text, o fată în alb care aruncă seminţe pe scenă. Idiot, în piesa mea ARCA, vorbeam de moarte ca de un pasager clandestin; regizorul (l-a citit pe Cot, dar nu l-a citit pe Diderot) pune un schelet într-o căruţă cu rotile cu un joben în cap. Acest schelet stă tot timpul pe scenă. Eu arăt spre cerul înstelat, regizorul a imaginat saci, ca nişte imense prezervative pline de sperma. La mine cei trei fii se luptă pentru dragostea Arei, regizorul (fiind homo) imaginează că cei doi fraţi mai mari se luptă pentru curul celui mai mic frate, Yafet. Groaznic. Am sărit în sus la vizionare (Teatrul de comedie Bucureşti, asta în 1969) şi am zis: „aceasta nu e piesa mea“. Regizorul nu are decât să scrie el o piesă a lui. Piesa mea nu e tipărită, nimeni din public nu a citit-o, nu dau voie să apar în premieră cu un spectacol ce îmi falsifică până şi fiinţa... Am interzis spectacolul.

De atunci scriu cu grijă texte în care dau atâtea indicaţii regizorale încât să nu permit prea mare libertate eventualelor genii pustii şi pustiitoare; am declarat în presă că - exceptând câteva genii regizorale, dar eu nu am acces la aceste genii - regizorii s-au născut o dată cu marile dictaturi; se şi comportă ca atare, folosind o imensă cartelă de libertate spre a-şi face micul lor număr anex textului sau contra textului; regizorul nici nu creează idei, nici nu consumă; el e un intermediar care câştigă mult şi destul de uşor. Sunt scârbit, la noi a început o discuţie despre regie, s-a lichidat cu interzi

cerea lui Caragiaie. Am văzut mereu şi mereu nelipsitul closet, urinatul pe scenă; am văzut pe Spiridon onani- zând; am văzut pe Chiriac descheindu-se la pantaloni; pe conu Leonidâ în pat cu Efimiţa, mimând un act de impotenţă. Etc. La „hermeneutica falsă" a acestor impostori ai semnificării, se adaugă snobismul presei (teribil de atentă să nu fie cumva prinsă în flagrant delict de învechire sau conservatorism) şi al unui anume public care consideră un „pârţ" pe scenă un act de vitejie politică... (Nu cred nici în Ciulei; ştiu ce e în capul iui; l-am cunoscut; nu ştie, dar mimează fantastic şi sensibilitatea şi cultura şi „trimiterile metafizice". Vax, nu cred în cei care plasticizează metaforelele revelatorii, fără să fi putut citi nici măcar pe Biaga. Care zicea: „a face legătura intuitivă, de stil, între o ecuaţie şi Leibniz, o rochie malacoff, un menuet de Mozărt şi un porţelan de Saxa, înseamnă cultura asimilată", far eu adaug: nu se poate începe Shakespeare cu Ariei şKCaliban, nici istoria artelor cu Dali...)

Mi-a ieşit cartea, încă nu e în librăfti; ţi-o voi trimite. Am primit o invitaţie de la Freiburg (prbf. Miron), încă nu ştiu cum şi când voi putea pleca. (Nu mă simt prea bine în pielea mea.) Merg la Bucureşti, la Uniune, să mă sfătuiesc cu şefii mei. Nu ştiu nimic despre Doinaş, iarna asta a fost lungă, abia de câteva zile, aici, am sărit direct în vară (primăvara a fost evitată). Nego mi se pare totuşi şcolăresc, uneori textul său pare că înnourează textul comentat. Sunt pornit puţin împotriva criticilor care au devenit ca cei de la manutanţă în timp de război; cocoşul care crede că soarele răsare fiindcă el cântă. Se citesc între ei, scriu între ei, mai nou scriu şi li-terratura lor; ca acei caligrafi chinezi care nu mai scriu vorbe ci desenează semne.

Servus,

Gary

406 Branch Dr.

*

23 - Traversarea Cortinei

Dragul meu Gary,

întâi mulţumiri întârziate pentru Mărţişor: singurul primit de ea anul acesta de altfel, căci aici obiceiul nu există, iar alţii (părinţii) nu i-au trimis.

L-am reîntâlnit pe Eliade, după mulţi ani - l-am găsit surprinzător de îmbătrânit fizic: vocea slăbită (dispărută aproape), mâinile întortocheate de artrită, corpul fragil. Mintea vie încă. Nevasta lui (cu care am vorbit la telefon adesea, dar n-o întâlnisem niciodată) e foarte energică şi vioaie după o operaţie reuşită de cancer acum vreo doi ani aproape. Era interesant să-r vezi pe efevw lui (oameni în toata firea, uni* din ei decani şi şefi de catedră), copilărindu-se în jurul tui, zburdând parcă - ceva chiar emoţionant (unii veniseră de la 1000 de Km şi mâi bine cu maşina să asiste ta

conferirea unui nou doctorat Honoris causa - al câtelea? - la o mică universitate washingtoniană, dar nu a mea).

Personal sunt iarăşi în fază melancolică. Mă gândesc mai des la absurditatea asta a procesului de scriere şi de publicare. Ce scriem şi publicăm? în fond tocmai lucrurile care ne sunt dragi, intime, cete în care ne scăldăm CUA bucurie şi uimire organică. Ei bine, care e rezultatul? întâi că niciodată ce scrii (fie literatură, fie critică) nu ajunge să fie la nivelul celor organic trăit-sim- ţite (cred că avem amândoi destulă experienţă ca să ştim asta din rărunchi, iar nu din teorii cărturăreşti). Dar în ai doilea rând şi poate mai important: scrierea aruncă lumină asupra acelor intime, nespuse, nevidate - adică strică, adică secularizează, adică simplifică. Rarul şi unicul intră în ordinea banalului, a trăncănelii, a discuţiilor vulgare de zi cu zi - se spulberă. Ce e de făcut atunci? Poate, cum spuneau vechile doctrine orfice şi gnostice şi ermetice, să nu vorbim sistematic despre subiectele cele mai importante? Nici asta nu-mi prea place, căci şi asta e toi un raţionalism (întors pe dos). Ce rămâne de făcut atunci? Nu văd alt răspuns decât dezordinea şi imperfecţiunea, adică a ne strecura printre banalităţi lucrurile bune şi dragi, astfel ca ele sa nu se observe şi să fie percepute aşa cum sunt trăite, adică indirect, nu sub lumina reflectoarelor. Încet, încet coboară asupra lumii o iarnă adâncă aşa cum cred că crede şi Eliade (oare numai fiindcă e „ein Greis"?).

Am terminat cursurile şi mă apuc în fine de articolele şi recenziile şi comunicările tot mereu amânate.

Am terminat în fine monografia fui Peter Brown despre Sf. Augustin - o capodoperă, dar tot nu mă pot apropia sufleteşte de episcopul din Hippo.

Ştii cu ce m-am distrat câteva seri, înainte de culcare? Cu romane poliţiste de... Margaret Truman* fiica fostului preşedinte. Sunt tare slăbuţe ca intrigă şi acţiune, dar simpatice ca atmosferă, fiind plasate în lumea diplomatică, ministerială etc. din Washington pe care evident femeia *o* (le) cunoaşte.

Al tău

V.N.

P.S. Păcat de cafea; „să fie de sufletul lui tata*, cum spui!

Dragă Pilu,

Acum mi-a adus factorul scrisoarea ta olografă din 25 aprilie, pretext fericit pentru mine de a întrerupe „scrisul serios[1]' (greu, trudnic, inutil şi hoffnungslos), spre a trece, ca formă de repaos şi chiul, la această corespondenţă cu tine care mă bucură, mă ţine treaz şi îmi dă (uneori) oarecari

bune speranţe într-un viitor posibil.

Păstrez toate scrisorile tale, ca şi copia răspunsurilor mele; dacă într-o frumoasă zi a acestui superb şi stupid secol voi fi luat la trei parale pentru schimbul nostru de epistolii - voi putea arăta oricând că noi doi, peste Atlantic, am realizat o formă de înţelegere şi comunicare pură, în afara oricărei ideologii sau credinţe; suntem doi cărturari ardeleni, care iubim literele şi filo- sofia, vorbim fiecare de grădina lui, sine ira, sine studio, fără nici o intenţie de reclamă, publicitate sau colabo-rare. Nu te voi întâlni niciodată în această lume (chiar şi „dincolo", eu îmi voi începe involuţia la hotarul dintre iad şi purgatoriu, şi asta din motive de fire şi caracter, nu de altceva). Nu mai am de gând să vizitez America, o consider inconştient co-autoare a actualului haos mondial. Ca un biet şi brav român soldat, ce
am fost în vechea armată română, văzând numai în ultima lună zece filme sovietice despre victoria lor, alte zece ale aliaţilor despre victoria lor, m-a cuprins deodată o nesfârşită mila după caii şi ţăranii ce au murit stupid şi total inutil în acest al doilea război mondial. Noi am dat peste 800 000 de morţi în Răsărit, alţii 300 000 în Apus; faţă de numărul locuitorilor ţării mele de atunci, avem un procent uriaş, de zece ori mai mare ca al Angliei sau USA-ului. Despre lupta noastră doar noi vor-bim, între noi, în şoaptă; deşi, eu ca bătrân sergent, ţin a-ţi aminti că astazi, la această teribilă aniversare a înfrângerii uneia din marile puteri fasciste, noi, aşa cum ne vezi, şi ne ştii, că suntem singurul popor din Europa care, făra să fim deloc fascişti (vorbesc de armata română, în toată divizia mea (18 infanterie Sibiu) erau doi foşti legionari din Răşinari), am luptat împotriva bolşe-vismului (de care ştiam şi nu ştiam mai nimic), şi, fără să fim deloc comunişti, am luptat şi împotriva hidrei fasciste. Cehii cât au luptat? Dar polonezii? Dar francezii? Dar bulgarii?

Este iarăşi adevărat că eu personal, nu am avut parte de retrageri. Eram mereu ba dezertor, ba învoit pentru examene; de câte ori mă întorceam pe front, începea retragerea. Am făcut retragerea de la Kerci (Crimeea), de la Stalingrad (unde am căzut prizonier, dar fem evadat după două săptămâni, parcurgând 2 000 km ca să ies din Rostov din încercuire), am trăit şi dezastrul de la Iaşi; mă reîntorceam din aceste nesfârşite aventuri soldăţeşti, Blaga mă chema la el, se culca pe un divan şi mă asculta cu ochii închişi. Trebuia să-i povestesc tot, tot, tot. El m-a calificat „Gary - un atlet al mizeriei". Mai târziu, ideea asta, că oriunde apar eu începe marea retragere, m-a urmărit mereu; am ajuns cel mai strălucit conferenţiar în filosofia artelor, exact când şi artele şi filosofia se apropiau de colaps, am fost un bătăuş cronicar de teatru (56-57) exact la sfârştul dez-gheţului I, am scris cea mai bună piesă despre proletarii mei, când se terminase teoretic cu

dictatura proletariatului şi cea mai bună piesă despre ţărani, când toată lumea era de acord că ei trebuie să dispară definitiv... Acum ţi-arn trimis ultimul meu volum de teatru, câteva aşa-zise comedii-eseu, exact în clipa când râsul şi satira au fost retrase din comerţ, fiind considerate materii prime scumpe, nerentabile politic, aşa că nu voi vedea niciodată vreuna din piesele mele pe vreo scenă din acest theatrum mundi...

Nu cred că vei putea zâmbi măcar (ai o aversiune nativă pentru teatru, te înţeleg; eu o am pentru critică, pe care o consider „fiiosofie în conserve" sau „arta premianţilor de liceu"); în una est-ethica mea, valoarea unui text este dincolo de orlogeria clasică la care ţin mult, şi în legătură cu quantumul de dificultăţi învinse scriindu-l, şi de gradul de risc şi periculozitate pe care mi l-am asumat câştigând diferiţi moritzi ai lumii teatrale. [...]

Nu sunt de acord cu acest sentiment de vid şi neant ce te cuprinde; crede-mă, ştiu ce înseamnă să te apleci peste buza unei prăpăstii şi să simţi acel abyssus- abyssum clamat; eu, trecând în revista bibliografică ce nu am parcurs-o, mă simt un fel de Magellan reţinut în port, din cauză că are platfuss. Mai ales când îmi apare o carte (la două decenii după ce am scris-o), am sentimentul de străinătate şi ruşine, ca şi când fratele meu rătăcitor mi-ar fi împrumutat numele. O carte nu e o defulare, e o treaptă; în sus sau jos, nimeni nu poate fi sigur. Dar e un act de moarte, asta sigur; când ai devenit Tată, ai şi murit un pic; când ai scos o carte, s-a tăiat undeva un copac pentru celuloza necesară şi s-a tăiat undeva un fir prin care erai branşat de viitor... Eu cred în habent sua fata iibelli, poate că „dialogurile mele“ care nu au fost decât simple exerciţii dictate de zei, ca să mă oblige la un fel de gimnastică a spiritului, în vederea menţinerii condiţiei mele morale şi fizice, în timpul traversării tunelului sau a canalului ce ne despare de „dincolo" şi „ceilalţi". Şi scrisorile mele nu sunt decât psichodrame de singurătate şi disperare. La noi, la mine, apare foarte des acel „Lehamite" balcanit; voi
aveţi ca un fel de derivat al cecităţii aragonice, acel „â quoi bon", „pour qui et pour quoi"; la noi se instalează . sentimentul că amnistie nu va mai veni şi că puşcăria asta frumoasă e de fapt o condamnare la moarte. Dar PATRIA, am declarat mai alaltăieri, pentru mine este măria sa Limba Română, al cărui soldat credincios şi jurat rămân; PATRIA nu e locul unde mă întorc „acasă", ci locul în care pot să scriu în limba în care simt pe umeri mâna înaintaşilor mei, dascăli şi părinţi. Nu am legături cu pământul, cu istoria; îmi place acel bătrân valah din secolul V, la care a venit nepotul său speriat, spunându-i: „Hunii nu mai pleacă!" La care acesta, ridi- cându-se, l-a întrebat zâmbind: „Care Huni?" (am citit un oarecare Theofilact de Same..., o istorie bizantină cumplită a vieţii împăratului Mauriciu; Focas, Chosroe etc. Ceva cumplit. Barbarii cruzi erau nişte îngeri pe

lângă ce se întâmpla la curtea bazileilor. Asta e lectura mea de noapte, ca să uit de huni citesc despre Avari,
Goţi, Părţi etc..............................S-au tăiat în aceeaşi zi peste zece mii
de capete, cetatea fiind prădată şi arsă. Apoi începură ploile, soldaţii s-au tras către lagărele lor de iernare". Sau: „l-au tăiat pe toţi cei zece fii ai săi în faţa lui; apoi pe el l-au jupuit, scoţându-i-se ochii; nu a murit decât după ce a fost sfâşiat de patru cămile." Acum caut să citesc şi pe acel Saint Simon al Bizanţului care a fost Procopie din Cezareea. Care a trăit cu două conştiinţe, a scris paralel două istorii, despre aceeaşi singură, cumplită realitate...)

Am recitit cu o plăcere tristă şi bătrânească jurnalul din anii 74-75 ai lui Julien Green. Mă consider un protocreştin fără confesiune, dar având o marer admiraţie pentru esenţa şi nu istoria (catolicismului. Am învăţat latineşte aproape singur. Cu preoţi şi teologi de Roma. Jurnalul lui Green revelează cumplita şi tragica destrămare a catolicismului incapabil de vreo reformă, fiindcă din clipa în care începe să facă concesii, acestea nu pot fi decât marxiste, biserica fiind ameninţată să devină o simplă altă sectă protestantă din lume. La ora
asta, catolicismul â la Green nu poate fi „gustat" moral şi metafizic, în starea sa pură şi mântuitoare, decât fie de oameni foarte simpli şi fără şcoală (ca Mama mea), fie de cărturari care simt ce înseamnă o messa gregoriană, rostită în latină, sub verticala luminii dintr-o biserică romană sau gotică/ Dar, din păcate, 99% din populaţia occidentului e alcătuită din această burtăver- zime semicivilizată, semicultă, semireiigioasă, de acei tineri olandezi primindu-l pe Papa cu huiduieli şi gesturi obscene, ţigăneşti, ce să mai vorbim?

Stau prost cu sănătatea, începe să scârţâie „aparatul". Am un mic diabet (pe care-l ţin în şah cu un regim destul de sever), un început de angina pectoris şi o"creştere a colesterolului. Soţia mea (singurul dar ceresc ce mi s-a oferit de sus pentru strădaniile mele de „viteaz în tinereţe, erou la maturitate şi neapărat martir la bătrâneţe", ciim definea Agârbiceanu vârstele valahe ale vieţii noastre) soţia mea aleargă prin oraş să-mi procure, să-mi vâneze, să-mi descopere acele proteine şi caseine de care are nevoie trupul meu rablagit; fiindcă nu am voie să consum nici făinoase şi nici dulciuri din care se găsesc din plin. Tremur lunar când merg să-mi fac analizele, mă uit la cardiogramele mele ca la nişte rune mistice, am şi eu ca Hans Castorp o fotografie a inimii mele, e uşor altfel aşezată, e mare, bate, încă bate... (De când cu Eta, mă tot întreb: acum, care e cel ce urmează?)

Voi încerca oare să mai fac un drum prin Occident? Nu ştiu, nu de mine depinde. Mă tem că s-a terminat (în cazul meu) cu ceea ce ţi-am mai scris, cu Istoria ca eveniment, am intrat în faza

Istoriei ca destin, încep să cred, calvin, că trec spre o fază a Providenţei, în clipa în care în încleştarea dintre cele două stihii aie lumii se pune serios problema „a fi sau a nu mai fi această Lume!" e cazul să credem că Dumnezeu, chiar dacă nu există, el trebuie totuşi chemat, rugat să ia cuvântul, angajat în problemă, pe un post de oarecare putere decizionaiă... („Pentru lecţia de Istorie ce o trăim acum, am citit eu nu de mult, chiar şi Dumnezeu a sosit total nepregătit!").

Mă tem (din motive de meteorologie) că această scrisoare tristă şi veselă să nu tie ultima pe care ţi-o mai scriu; ţara mea, istoric vorbind, trăieşte într-un triunghi al unor Bermude uriaşe, magnetice, fatale. Eu sunt la faza unui „summing up“ de-a dreptul ridicol, tu te vei îneca în barocul care e radeau-l tău al Medusei. Ascult cât pot muzică, pentru mine şi soţia mea, toată muzica preclasică şi romantică (inclusiv manuetele şi gavotele rokoko) sunt forme de rugăciune. Religia noastră se ascunde în Corelli, Vivaldi, Bach, Mozart. Corurile de copii mă ridică în slavă, transcedentul e armonie şi contrapunct.

(Doinaş a scris un volum de poezii pe care le-am înţeles; Cum rugito et clamor, poate de aceea... „Vânătoare cu şoim“ îi spune).

Nego mi se pare un madam Bovary în căutarea nu a otravei, ci a acelui obscur farmacist care a fost Mr. Homais, soţul înşelat.

Astăzi plec Bă mă fotografiez cu Anca; are 5 ani, e o mică vrăjitoare, strănepoata oltencei mele. Nu mă gândesc la viitorul ei, eu când spun Futurologie, o spun ca înjurătură.

Servus Colega,

Gary

406 Branch Dr.

Silver Spring MD 20901 Iunius 4, '85

Dragul meu Gary,

Scrisoarea ta din 15 mai a ajuns în numai 19 zile! un adevărat record de eficienţă, care mă pune niţel pe gânduri, ce s-o fi întâmplat? - mă obişnuisem cu ritmul bătrânicios („Biedermeier") de 6 săptămâni la scrisoare, eram resemnat, înţelegător, mulţumit chiar; acuma - deodată dinamismul! M-au luat grijile că n-o să am cum să răspund cât de cât la mulţimea ta de ironii şi idei - dar, după ce am citit mi-am spus: păi, cum să nu pot răspunde dacă e vorba de un subiect atât de imens cum ar fi bolile şi moartea? Subiect atât de mustos şi interminabil?

Află dragul meu că eu, deşi cu 20 de ani mai tânăr ca tine, încă de pe acum mă aplec cu acelaşi sârg morbid asupra propriului corp (secreţii şi reacţii notez, probe şi imagini speculez sau

uneori chiar visez), mă declar ba mai mulţumit, ba mai nemulţumit de acest corp - coleg indispensabil. De 25 de ani aproape refiectez la aforismul lui Ernst Junger: „Moartea e o amputare totală[11] şi încerc să storc din ambiguitatea sa o semnificaţie optimistă. Cât despre întâlnirea noastră după moarte, nu te îndoi de ea; acolo legătura se face prin Centru, adică în Locu! în care prin definiţie se suspendă opoziţia între general şi particular, între Universal (sau întreg) şi individual, se va putea fireşte comunica în mod liber şi nemijlocit (căci tocmai opoziţia între mijlocit şi nemijlocit va fi şi ea rezolvată, ca şi celelalte).

Aşa că în privinţa asta sunt destul de încrezător; dar dacă mi-e greu să plec de-acasă fie şi pe o săptămână, dacă mi-e greu să mă despart de o carte dragă, ce spun? de un pantalon îndrăgit -atunci cum să nu am de mii de ori mai mari regrete şi spaime de părăsirea corpului şi a planetei, adică de moarte, oricât aş fi altfel de „încrezător[11] (credincios)?

Eu ţin scrisorile tale, dar nu pe ale mele, aşa că nu ştiu dacă ţi-am povestit de amuzant-întristătoarea întâlnire din California a „Academiei[11] româneşti (cea Mihăi- leană de acum 150 de ani trebuie să fi îost mult mai bună); eu am vorbit printre altele despre Blaga şi relevanţa iui pentru lumea a treia, dar în sală erau numai vreo 5-6 auditori, din care majoritatea nu ştiau, cred, englezeşţe. Deci trec peste asta. Mai bine îţi spun de două cărţi recent citite.

Una sunt amintirile din copilărie ale lui Axacov (tocmai am terminat al treilea volum) - cu o încântare grozavă le-am citit. Pastoralul şi realismul se unesc aici impecabil. S-au tradus oare vreodată în româneşte cărţile acestui odobescian, ai cărui fii au devenit vajnici ante- luptători ai slavofilismului (şi teoreticieni ai să!). (Un model evolutiv deprimant de familiar, în treacăt fie spus!).

Cealaltă e intitulată spiritual „Secolul 19 de-a lungul timpurilor" şi e scrisă de un soi de Gavroche intelectual (e mai tânăr ca mine), pe nume Philippe Muray, romancier, monografist despre Celine etc. Omul susţine pe 700 de pagini că socialiştii (utopici), progresiştii bărboşi şi limbuţi de la începutul secolului trecut erau cu toţii ocultişti şi spiritişti, după cum cei din urmă erau ra- dicalo-fiiantropi. Cu o mulţime de exemple mai ales din Hugo, Aug. Comte, Michelet etc. Un stil călinescian, dar mai golănos-parizian, „arta premianţilor de liceu" cum zici tu, dar m-am distrat de minune.

Cu drag,

V.N.

P.S. Ascult cvartete de Mozart, ţi-aş trimite bucuros un set, dar mi-e teamă să nu păţesc precum cu cafeaua! Poate găsim o soluţie!

P.P.S. Apropo de fotografia inimii: recent, un pictor cunoscut, Andrew Wyeth, şi-a făcut un autoportret: propriul schelet (după radiografii) cu un veston naval din vremea amiralului Nelson, aşezat pe scaun, privind spre fereastră, spre ocean!

Minune: scrisoarea ta din 4 iunie mi-a sosit ieri; semn bun, înseamnă că diligenţele peste Atlantic încep să funcţioneze bine. Ieri am umblat să obţin formularele de paşaport (documentare-turism), azi le-ani dus; nu plec fără soţia mea, am diferite hachiţe nocturne, chiar şi la Bucureşti, la hotel, mă apucă pandaliile; dacă am o criză, dacă îmi creşte tensiunea, dacă fac congestie celebrală? Tot ce am înghiţit din psihopatologie (şi într-o vreme, prin 52-54, mă internam des la nebuni, acolo doctorii mă puneau să traduc din nemţeşte pe Bumke, Freud, Adler şi alţi neruşinaţi). Eu sunt cel care la Cluj, cu o teză despre C.G. Jung (citată de Blaga), am „des- virginat" termenii de categorii arhetipale; fleacuri, voiam să-ţi spun că niciodată nu mi-a folosit la nimic toată in-formaţia psiho-patologică. In schimb, când am intrat în vriile (vrie = termen în aviaţie, înseamnă avion în prăbuşire spiralată) insomniilor mele angoasate, toate simptomeie citite pe vremuri îmi apar ca bibliografie la subsolul biete! mele fiinţe. Fandacsia e gata! Deşi, ca ucenic al lui Sergiu Al. George, ştiu o mulţime de formule benefice (indiene); deşi am învăţat să mă auto- exorcizez (am tratatui de demonologie al lui Tondrieu, plus tratatele de magie neagră şi albă ale lui Eliphas Levi), totuşi, fără soţia mea aproape, mă simt ca la spital la „re-ani- mare“ (într-o zi în care toţi doctorii sunt după Ramadan).

Azi-noapte nu am dormit, deşi am înghiţit patru pilule. Am încercat să citesc Sadoveanu (mi se pare a fi contemporan cu Dosoftei şi Antim Ivireanu), am răsfoit şi Pavel Dan, parcă ar fi un Agârbiceanu cu trotinetă; losef cu Putifar e lung, greu; teribil mi-a plăcut definiţia ta - acum un an - „auf den Marmorklippen" (sau aşa ceva) cu tărâmul Syrtelor al unui italian care-mi scapă. Junger e net superior, nici nu mi-l pot imagina în uniformă germană. (Pe mine nici Eco nu prea m-a convins; e „făcut", frumos, savant, cu trimiteri grave, dar totul mi se pare literatură de laborator). Mie, textui acesta, „text lucid elaborat", îmi repugnă; e parcă m-aş culca cu o iubire a mea, calculându-mi caloriile şi cunoştinţele de erotolo- gie. La noi, noi fiind un popor foarte tânăr şi mult timp ocupat, foamea de a povesti e uriaşă. Suntem un Han al A nouţei, în care dosim şi ne povestim cea mai aprigă păţanie din viaţă. (Sau visăm că o povestim). Eu stau închis în casă, nu prea mă întâlnesc

cu oameni; citesc, ascult muzică, o ascult şi pe soţia mea, care e jurnalul meu de bucătărie (dar şi de istorie şi economie politică). Eu tac. Dar mă scapă setea de a găsi o victimă căreia săr-i povestesc despre cai, planoare, fotbal - marile mele pasiunii din adolescenţă. Citesc în Borges că maiefe salt spre lectura mută a facut-o Sfântul Ambrozie, pe la 400 de ani după Christos; et a fast surprins (suferea de gât) că citea cu ochii:, fără să-şi mişte nici măcar limba. Aşa a început cultura mută, a scrisului; grecii şi romanii erau orali, scriau îp gura mare, li se citea de scribi specializaţi (neexistând gramatică, pauză între cuvinte, virgule, punct). Acum trăim un moment al oratorilor care mi citesc şi al scribilor surdo-muţi. (Ca mine). Am gândit (tot într-o noapte barbiturică) un roman SF în care Limba (care e o fiinţă) îşi retrage Graţia din omenire; şi Intr-o societate foarte civilizată (anul 3000), dar certată cu

Craiova, 21 iunie 1985 Dragă Pilu,

Cuvântului, deodată apar semne grave: oratorii încep să bâlbâie, cântăreţii amuţesc; în biblioteci se voalează şi se şterg literele din cărţi (rămâne doar celuloza), benzile magnetice amuţesc. Câtva timp roboţii, regizaţi inteligent-, ţin teatral locul vocilor omeneşti, dar apoi... Desigur, va trebui să citesc o carte bună de metafizica Limbilor ş[limbajelor ca să pot dezvolta tema de care îţi vorbesc. într-o zi merg la cinema ca să-mi „spăl ochii“, văd tot felul de idioţii, ce păcat că nu-mi poţi trimite tu 10 numere de National Geography, asta e lectura care mă odihneşte şi mă încântă-cum zic, într-o zi m-am aşezat în ultimul rând să aştept să înceapă filmul. Deodată (sala era plină de elevi aduşi cu toată şcoala), deodată am avut sentimentul că am înnebunit; toţi gesticulau, vorbeau, dar eu nu auzeam nimic; nici un sunet, de parcă cineva a stins sonorul. După câteva minute de groază, am afiat că era vorba de o şcoală de surdo-muţi...

Doamne, ce perfect se înţelegeau; iată o limbă universală. Am coborât în Hamburg cu un grup de surdomuţi greci; din prima clipă se înţelegeau perfect cu colegii Iorgerman? (era un Congres al for). Orbii au o literatură (arn affat că expresia „a nimerit orbul Brăila" vine de la „a învăţat orbul alfabetul Braille"), surdo-muţri au o calitate bazată pe conversaţie şi comunicarea directă. La teatru am încercat o scenă jucată de surdomuţi; efectul a fost teribil; actorii s-au îmbolnăvit, au refuzat s&mai facă „figura asta“r ceva magic s-a interpus în experimentul meu.

Doamne, cât de aproape mi-ai fost spunându-mi că ţii până şi la pantalonii tăi cu care te-ai obişnuit. Eu la fel; am o conversaţie magică cu obiectele mele, când le pierd, le chem şi vin; am o pălărie care îmi iubeşte capul şi o pereche de sandale vechi în care parcă am fost în prima cruciadă. Pixurile mi le apropii, cu maşina mea de scris trăiesc ca şi cu o amantă legitimă.*

Am primit acum câteva zile exemplarele trimise, mulţumesc. Trimit probabil mâine sau poimâine lui Matei şi în Hawaii cele astfel dedicate.

Exemplarul meu l-am citit în weekendul care tocmai se sfârşeşte, zile leneşe petrecute pe ferma unui prieten în Virginia, la picioarele munţilor Apalacieni - cu nostalgie şi şoc dulce al recunoaşterii. Adesea simţeam îndărătul paginilor (sau chiar pe ele) izbucnirea acelui ton g&ryist, un cioranism mai vlăjgănesc, mixtura între paradoxul filozofic şi stenica ordinărealăv paradisiacul exasperat - care-mi devenise atât de drag din scrisori, din fragmente din V., Românească, din textele memo- rialist-biografice etc. în vreme ce de atâtea şi de atâtea ori scriitorul român din ultimii 200 de ani a răspuns istoriei cu refuz şi plângăcioasă nostalgie (dulce-neputin- cios-medeleniană), aici refuzul e înlocuit de enervare, de tiflă şi de mult bun simţ. (Acest ton este „realist" pentru că da, răspunde în adevăr unui ton care există psihologic-social; eu l-am auzit şi

*Scrisoare incompleta

amintit cel mai bine - neliterar -la fi-iertata mea tuşă Leli, de pildă).

15 iul. '85

Dragă amice,

Prin acestea toate nu spun că piesele mi-au plăcut, căci nu mi-au plăcut deloc. E curios cum trei locuri diferite pe care le posezi (tehnica dramatică, ideile şi materialul brut al substanţei psihic, realiste) coexistă şi nu se leagă între ele.

Aşa văd eu lucrurile, cu acea „brutalitate" imberbă de care de 25 de ani m-au tot acuzat Nego şi Doinaş şi atâţia alţii (inclusiv propria mea familie]. Dar ce să-i fac, acuma cred că intru şi eu pe panta bătrâneţii, nu cred că mai am cheful sau putinţa de a mă schimba!

Termin bibliografia la o comunicare pentru un congres de la Paris şi mai ales mă delectez re-aşezându-mi cărţile: mi-am cumpărat încă un corp de bibliotecă, l-am aşezat frumos în hol şi am rearanjat categoriile scuturând şi praful: plăceri de belfer ante-belic.

(Mi-am refăcut o bibliotecă frumoasă. Un băiejaş getbeget american, coleg cu fiu-meu, venind în vizita şi văzând mulţimea de cărţi, l-a întrebat comercial: „Do your parents sell books? (adică, sunt librari? că altfel...). La care Martin a răspuns prompt: No, they write them - mi s-a părut că recunosc în răspunsul lui un ecou îndepărtat al unei făloşenii bănăţene, sau poate mi s-a părut numai.

Cu drag,

V.N.

24 - Traversarea Cortinei

406 Branch Dr.

Silver Spring MD 20901

16 iui. ‘85

Dragă Gary,

Alaltăieri ţi-am trimis o scurtă scrisoare confirmând cu mulţumiri primirea volumelor. Tocmai am primit şi scrisoarea ta. Martin e abonat la Nat Geographic şi am să-ţi trimit în viitorul apropiat un pachet cu numere din anul trecut; sper să ajungă, ilustraţiile sunt într-ade- văr foarte reuşite.

Pe el încerc să-l cresc relativ „normal", adică aşa cum am apucat şi eu din vechime: cu lecţii de pian, cu ceva franceză: merge la şcoală catolică, nu la cea publică. Am încercat o vreme fotbalul, dar a trecut la ba- seball. Filmele: le selecţionez eu în genere, la TV asta e ceva mai greu, nici muzicile rook nu-i rămân străine, dar nu văd semne de excesiv entuziasm în direcţia asta: entuziasmul pentru arme, bătălii istorice şi altele e mai mult sau mai puţin inevitabil la 10-11 ani, ca şi jocurile la computerul pe care-l are (el ca şi mai toţi prietenii şi colegii lui de aceeaşi vârstă). Un joc favorit pe aici este „Temniţe şi balauri" (Dungeons and Dragons), un soi de aventură imaginară, epic-picarescă în care jucătorii inventează cursul acţiunii, parte pe bază de noroc,.parte pe bază de scheme, planuri geografice, personaje inventate prin caracteristici numerice etc. (E cam com- plicat, n-am cum să-l descriu în detaliu, nici nu-l înţeleg cu totul). Dar mai joacă şi câte-o partidă de

şah cu mine. E elev bunişor, printre primii 10-20%, dar eu tot sunt cam dezamăgit, căci speram să fie primul (cum am fost eu totdeauna şi cum a fost Anca) - dar ce să-i faci, nu sunt vremurile sub om, ci bietul om...

Grozav de bine-mi pare să aud că ai fandacsii şi ipohondrii medicale, căci şi eu mă înfund în mocirlele şi mâlul acestor anxietăţi, aşa că auzind de un tovarăş de suferinţă, mă simt mai puţin singur. Tot aşa, nu de mult vizitând un coleg de catedră, om la vreo 50 şi ceva de ani, îl apucară nişte dureri de piept (care i-au şi trecut după vreo oră). Umbla omul cu faţa lungă, capul lăsat în jos, ca un dulău mare, flocos şi amărât, iar eu săltăm în jurul lui, plin de bucurie în sine-mi, îi făceam toate poftele, îi vorbeam de una-alta, îi încurajam, Iată, Doamne, nu-s singur pe lume, îmi ziceam.

Nu te agita, nu-mi trebuie nici o carte. Pe Căli- nescu îl pot consulta la bibliotecă dacă am nevoie. Dar în vacanţă vreau să citesc romantici şi Biedermeier de-ai mei.

Sper să meargă bine vizita ta.

Al tău, ca totdeauna, cu drag

V.N.

D-lui
Ion D. Sîrbu
Str. Cuza 9, bloc 156 sc. 5
1100 Craiova - Roumanie [12.08.85]

Dragă Gary,
în fine, am timp - dar ştii cum e când în fine ai timp; eşti scos din priză. Măcar atât însă pot face, să-ţi mulţumesc pentru ultimele ştiri şi pentru carte care rri-a (ne-a) bucurat mult de tot.
In speranţa revederii te îmbrăţişez cu drag,
Mariana

Am fost destul de rău bolnav; un fel de lingoare, sastiseală existenţială, astenie morală; nu cred că pot pronunţa cuvântul atât la modă (angoasă), fiindcă, cunosc foarte bine, nu e cazul meu; mi s-a făcut dor de cei ce nu mai sunt, consider moartea ca o uşurare, ca şi părinţii mei, o aştept cu stoicism şi chiar bucurie. Dar ideea sinuciderii romantice, cu toate că o înţeleg şi mă gândesc la ea, îmi este străină; prefer să fiu ucis, e mai comod şi mai natural; atât pentru autorul vieţii mele, bunul Dumnezeu, cât şi pentru vecinii şi prietenii cu care convieţuiesc în acest colţ de lume şi această fărâmă de secol (cel mai stupid secol din ultimele cinci decenii). Am stat în pat urmărind zborul nipon al muştelor; s-ar putea ca lumea să fi fost creată pentru ele, nu este exclus (asta a spus-o un theolog katolic pesimist), nu este exclus ca Providenţa să le iubească mai mult pe ele (muştele) decât pe noi, oamenii. Un amic binevoitor mi-a adus o grămadă frangleză de romane poliţisto-spio- najo-criminale; am citit cu mare plăcere; regăsesc în aceste poveşti ale megalopolisurilor exact ce au fost poveştile din copilăria mea proletaro-ţărănească. îmi plac silogismele clare şi finalizate; lumea e plină de confuzii şi crime, literatura nu are voie să-i potenţeze întunericul şi moartea. Deşi aş fi autorul (încă necunoscut, opera în cauză fiind deocamdată nescrisă) al unei aşa-zise „victimologii" (opusă criminologiei) - ador detectivii parti- culari de tipul Maigret, Poirot, dar mai ales domnişoara Marple. James Bond (care, am auzit, este literatura comică, de care se râde cu lacrimi în academiile specializate din Eurasia) îl consider un serial al îngâmfării şi suficienţei Făt-Frumosului circumatlantic, bazat pe gad- geturi şi karate. S-a întâmplat ca în timp ce eu citeam şi râdeam (cu lacrimi de mare tristeţe) despre acest James, la radio, mai în fiecare zi să se anunţe un caz de spionaj în înaltele sfere germano-pentagoane. Literatura asta, fabricată în cantităţi industriale, cred că separă definitiv cititorii; în cei care citesc cu pasiune (fără să fie specialişti) şi cei care citesc cu competenţă (fiind iniţiaţi în curente, mode

Duminică 1 sept. 1985

Dragă Pilu,

etc.). Mă tem că marele public este străin de romanul prea modern (dificil, şaradă sau logogrifă) şi foarte pasionat de aceste gunoaie bine scrise, în care însă există ceva ce nu poate fi scos din literatură. Asta e ultima mea convingere; ascult muzică până la Wagner, din cauza melosului armonic; admir pictura pe care o simt şi o înţeleg fără cârjele sau cataligele culturii mele; şi ador povestirea, adică întâmplarea pusă şi spusă în cuvinte. Călătoresc pe clasa a doua, ca să fac o baie în acest mod foarte levantin de a comunica, oamenii nu pot să nu-şi povestească ale vieţii valuri, cu excepţia Ardealului de Nord (în trenurile de aici se mârâie şi se înjură numai), în Moldova, Oltenia se povesteşte şi se râde. Ţin minte frontul; dacă întrebai un neamţ de este însurat, el scotea o fotografie de familie şi ţi-o arăta, explicând pe scurt legenda ei: asta e Mama, asta e Nevastă-mea, aceştia sunt copiii. Atât. Dacă întrebai un oltean (sau chiar mărginean), nu avea fotografie, dar era în stare, zile întregi să-ţi povestească mereu şi mereu altfel despre acest pumn de amintire de sub inimă. Cineva spunea că va trebui să avem şi un cincinal în care să ne povestim totul; fiecare, fiecăruia, sine ira et memoria. Dacă m-aş duce la voi, Pilule, crezi că aş accepta să discutăm despre romantism sau biedermayer? Nu, întâi şi întâi mi-aş descărca eu sarsanaua, apoi v-aş obliga pe voi să vă stoarce*! de amintiri. Dar nu veţi avea această bătaie de cap niciodată; mi s-a refuzat paşaportul pentru Germania, cum o să visez că aş putea vreodată să văd statele hunite ale Eurasiei. Nu sunt necăjit; fac judecăţi de existenţă (A este A, nu poate fi B, nu are voie să ceară C, nici să tindă spre Omega). Gata, mi-a zis soţia, strângem bani pentru locul de veci, poate obţii nişte marmură, se va scumpi. Cumpăr unde apuc toate requie- muriie celebre, luna viitoare îmi procur - în sfârşit - pick-upul mult visat (în ultima vreme).

Liberalismul luminat al Europei (din bibliotecile citite de noi) este un fenomen de miracol şi unicitate; dogmatismul fanatic şi cruzimea circumucigaşă este categoria ce stăpâneşte azi lumea; sunt îngrozit de ce se întâmplă în Liban, de ce sunt capabili evreii, de ayatolah, de brigăzile de stânga şi dreapta. Am făcut războiul (trei ani linia I), dar eu, fără să fi fost un creştin habotnic, din instinct kantian, nu am tras niciodată cu puşca. Am avut onoarea sau presimţirea că Arma Modernă (o sabie e altceva; doi inşi se bat cu şanse egale), un pistol mitralieră e sfârşitul Comunei din Paris şi al atacului Palatului de Iarnă. O grupă de puşcaşi marini, sau un comando bine instruit poate ţine în ioc întreaga Internaţională a II-a (asta era vorba tatălui meu). Jandarmul înarmat, spunea tot el, este duşmanul de moarte al clasei muncitoare. (Prin anii 29-33 - la Petrila a fost adus un batalion de jandarmi; asta după Lupeni 29).

Cred că voi scrie, acum că am terminat podul meu peste Drina (mereu simt invitaţia ta de a citi pe acest mare scriitor sârb Yvo Andrici), cred că mă apuc (am şi un contract faţă de o editură) să

scriu o carte despre tatăl meu, un proletar biedermayer, de o mare cinste şi naivitate. Cartea se va intitula „Portretul Tatălui la bătrâneţe" şi o voi scrie exact la vârsta la care tata a murit de dorul meu (67 ani), în 1961. Să-ţi trăiască fiul, învaţă-l să se roage, secolul viitor va fi creştin, fiindcă nu va mai fi deloc (sau nicicum).

Servus,

Gary

406 Branch Dr.

Silver Spring MD 20901 25 sept. '85

Dragă Gary,

îmi spui că citeai acum vreo lună şi mai bine romane detectivo-poliţiste. Cam în acelaşi timp m-am delectat şi eu cu aceeaşi hrană. Şi anume am descoperit o englezoaică bătrână care sub pseudonimul Ellis Pe- ters a scris vreo jumătate de duzină de poliţiste medievale, plasate la jumătatea secolului XII, cam la graniţa între Anglia şi Ţara Galilor. Detectivul e fratele Cadfael, cândva luptător cruciat dar acum herbalist şi apotecar pe lângă mănăstirea Sf. Petru şi Pavel. Atmosfera e realist-idilică (în tradiţia Agatha Christie), portretele excelente, iar limba are numai uşoare inflexiuni arhaice, ca la un mic sadovean englez. Cred că asta a fost sursa lui Umberto Eco, dar o prefer cu mult pe englezoaica mea fără pretenţii intelectualist-structural-alegorice.

Mi-a părut rău să aud de absurdul refuz al călătoriei. Poate că o minimă consolare îţi vor face cele vreo 8-10 numere din National Geographic trimise cam pe la sfârşitul lui iulie. Dacă ajung, mai trimit un teanc mai încolo.

Am văzut mai deunăzi Le SouJier de Satin al lui Claudel... la cinema. în adevăr un regizor portughez, socotit foarte mare, a beneficiat de fonduri ministeriale franco-portugheze şi a pus tetralogia în 7 ore şi ceva (Primul film de această lungime pe care-l văd. Â durat de la 3 la 12 1/2 noaptea, inclusiv nişte mici pauze). Regizorul era în sală, împreună cu ataşatul cultural al Portugaliei care era chiar autorul muzicii (foarte frumoase) la film. Totul făcut în franţuzeşte, teatru filmat; regizorul susţine că e prima versiune integrală, chiar şi ale lui Barrault fiind scurtate*. Mă gândeam ce mult s-ar fi bucurat Puiu Cotruş săracsu, mare admirator al lui Claudel. De altfel şi mie mi-a plăcut imens. De la generaţia asta (cu St. John Perse etc.) cred că s-a dat înapoi imens în perioada postbelică: o regresiune grozavă a poeziei franceze.

Am fost la Paris vreo săptămână, la o conferinţă şi am ţinut o comunicare la Sorbona (întâia

*Spectacol de arhivă, nu în'circuitul comercial, Şi aşa nu eraa muiîă lume în sală.

Duminică 1 sept. 1985

Dragă Pilu,

oară în viaţă, aşa că am fost tare fălos); mai târziu un ziar elveţian de mare circulaţie a făcut un comentariu laudativ despre mine. Dintre românii de la Paris nu l-am văzut decât pe Gigi Tomaziu, nici nu ştiu dacă ai auzit deel, dar eu din puţina mea pricepere în domeniu îndrăznesc totuşi să spun că e poate cel mai talentat pictor român în viaţă. La 70 de ani e ignorat complet în ţară, trecut cu vederea şi în Franţa, unde n-a avut succes deloc; trăieşte retras, e un om de mare distincţie, un adevărat gen- tlemen, conversaţia cu el e o plăcere. Lucrările pe care mi le-a arătat vreme de vreo 2 ore şi ceva, un impresionism târziu, care bate spre abstracţionism, m-au impresionat grozav - parcă citeam o carte bună.

Cu dragoste, al tău

Piiu

M-am întâlnit cu Doinaş în fugă; pare sastisit, răspunde monosilabic; sau o face din prudenţă, sau a devenit o fire ciufută, imposibilă. Altfel e serviabil, i-am cerut nişte bani de la Fond (el e Preşedinte), nu avea, dar îmi va da la proxima ocazie. Despre Nego, nihil nisi bene; lucrează (sau se pregăteşte a libera) la Istoria Literaturii sale, pentru care are contract; e serios, nu se mai îmbată, p in de planuri şi optimism. M-am bucurat pentru succesele sale interioare mai nou, succese exterioare ori nu mai sunt posibile, ori nu sunt de nasul nostru. Pe urmă am văzut pe cei trei alcoolici incurabili care mi-au cerut nişte bani; pe urmă l-am zărit pe d-l Carandino, care la 81 ani este vioi, inteligent, în veşnică alegere,.nu i se citeşte pe faţă nici un fel de Angst. îmi înşiră morţii şi înmormântările, actorul Cotescu, regizorul Rafaei, madam X, madam Y; cine a vorbit ia groapă şi ce a spus. Vesel de tot: el fusese invitat ia Muzeul de Literatură, că a fost brăilean şi ca un fel de autor al destinului tuturor celor ce nu şi-au publicat încă spovedania unui învins, la sărbătorirea (?) iui Panait Istrate (pe care eu nu pot să-l citesc, pentru mine e un Gorki cinstit, dar lipsit de forţa şi talentul leninist al rusului vagabond, mare vagabond, lichea de îndată ce a ajuns la bani, palat şi putere). Zografi ăsta a grefat prea adânc tinereţea mea de proletar naiv, am avut şi eu o perioadă în care citeam pe Maxim Gorki, pe Panait, pe Jack Lon- don şi Ion Vlasiu („am plecat din sat“), visându-mă un tânăr purtător de steag pe baricadele victoriei revoluţiei mondiale.

încolo, am văzut în dreptul colţului Spiru Haret cu Schitu Magheru, pentru o clipă, ca o străfulgerare, o fată, o zână, de 17 ani, atât de frumoasă, că mi s-a oprit respiraţia; am 66 de ani, nu sunt un moşneag pervers, dar tare aş fi dorit s-o opresc şi s-o rog să mă lase s-o privesc doar cât numeri până la şapte; apoi am zărit un general bătrân (fostul meu comandant de regiment), era

dus de mână, idiot şi nătâng, de o băbuţă, mică, iute şi rea. Cred că fiică-sa. încă nu am bani să-mi cumpăr un radio bun cu pick-up, dar am ochit unul ieftin cu 2 800 lei, îl iau de îndată ce voi avea suma necesară. Economiile din vara asta, de îndată ce am aflat că nu putem pleca nicăieri, soţia mea a cumpărat două covoare olteneşti (refuzate la export în USA), două minuni, mă simt pe o gură de rai, toată camera mea de lucru (fiindcă am şi o cameră de lecturi nocturne; iar soţia mea are o bucătărie mică, dulce, curată, în care însă, dacă avem un invitat, trebuie să lăsăm uşa deschisă; nu e aer decât pentru două persoane; dacă ţip în ea se sparg ulcelele de cafea), cum zic, toată camera mea în care scriu ziua a devenit luminoasă, etnică, metapsihică.

Nu am primit, selbstverstândig, numerele din National Grography şi vameşii sunt oameni, au copii, au obligaţii; să nu mai trimiţi nimic, nici cafeaua trimisă de tine (sau de nepoata mea din Franţa) nu mi-a sosit; mă descurc aici, la Fond există cafea, dar e măcinată, ştii ce înseamnă asta, vine iarna, frigul şi întunericul, seara mai ales simt că nervii îmi cedează; trăiesc ca-ntr-o peşteră; uneori o urăsc şi pe sfânta Elisabeta, martira mea soţie, numai şi numai fiindcă, în afară de ea, nimeni nu-mi vorbeşte.

Cela Serghi e aproape oarbă, trebuie să mă duc s-o văd, mi-a fost frică; am cunoscut-o în urmă cu 20 de ani când încă era frumoasă. „Avec de beaux restes“. O mare cucoană - si-a dăruit colecţia de tablouri celebre

(Pătraşcu, Iser, Luchian etc.) muzeului oraşului Constanţa. Dacă se reorganizează muzeele, donaţia ei va dispare într-o altă clasificare ce nu o va mai aminti pe ea. Am văzut-o şi pe Olga Caba, e niţel nebună, îi stă bine, are o grădină la Sebeş Alba, mă tot cheamă să facem magie neagră, spiritism, mi-e frică... Teoretic sunt un specialist în ocultisme şi demonologii, dar practic mă rog în fiecare seară: „înger, îngeraşul meu...“ Să nu umblăm la forţe pe care le cunoaştem numai, fără să le înţelegem, nu? Am relaţii magice cu toate obiectele mele, e destul să mă concentrez şi găsesc oricând pagina, pixul, cartea rătăcită. Visez mult cu Tata, îl aştept pe „dâmb“ să-l văd venind de la mină; mereu vreau să-i povestesc de ce fug şi mă ascund, nu vrea să mă bage în seamă, nu îl mai interesez, par~ă nici nu aş fi fiul lui prea-iubit.

Mi se joacă aici la teatru (deocamdată sunt în repetiţie) lama Lupului Cenuşiu; la Braşov se montează Arca. Parcă şi ungurii din Sfântu Gheorghe mă joacă cu ceva. Nu mă interesează, am trecut pe proză cu arme, bagaje, memorie şi istorie cu tot. Am avut cronici excelente la volumele mele, comedia cu bieţii comedianţi şi cea cu Plautus se consideră a fi... în sfârşit, tot ce scriu eu

Duminică 1 sept. 1985

Dragă Pilu,

aparţine lui Niemandsland, aici sunt considerate prea Occidentale, la voi ele sunt vulgar socializante. Mi-e foarte greu să fiu cumva, am rămas fiu de miner în adâncul fiinţei mele, dar citesc totuşi în cinci limbi străine, plus latina medievală care mă încântă mai nou.
(Deşi discuţiile theologilor îmi par ca un fel de tenis cu mingi care sunt noţiuni sacre; spre deosebire de theo- logii politici, care joacă singuri fotbal, o singură echipă, într-o singură culoare, având o singură grijă: să nu se bage nici un fel de gol, nici în vreuna din porţi). Recitesc filosofii; cred că muzica noastră clasică şi preclasică şi filosofia romantică, până la existenţialism, rămân tot ce e mai de valoare şi mai tipic european. în genere şi de- genere. Recitesc povestirile despre Hegel, ale lui Noica, Hegel selbst mi se pare clar şi mai atrăgător. Caut o istorie a Patristicei, un comentariu al Vechiului Testament, cred că le voi găsi la Mitropolie. Cu bolile mele stau bine; le ţin în frâu, cheltuim enorm pentru regimul meu de mic diabet, puţin colesterol, un pic de hiperten- siune, un început de anghina pectoris, două neuro-ec* zeme, insomnii „cărturăreşti*[1] (le zic eu aşa, dar ele sunt insomnii rele, de somn-nesomn). Fac plimbări lungi prin ţigănie şi în parc, la cai. Şi ţiganii şi caii bătrâni îmi remontează optimismul, non omnis moriar, deşertăciunea deşertăciunilor, viaţa noastră e umbră şi vis...

Tristissima noctis imago, a spus-o »n .Ti istia sa Ovi- diu, înainte de a şti că nu va mai vedea Roma; o spun şi eu ştiind că nu voi vedea niciodată Roma; am fost sfătuit să merg, să cer audienţe, să rr.â explic, dacă organele se plictisesc de insistenţa ta, îţi dau drumul. Nu e în firea mea, am forma mea de răspuns; nu aţi vrut un român bun la Freiburg, ei bine, veţi avea un neamţ trist la Craiova. Vorbesc numai nemţeşte, mă reîntorc în limbile copilăriei pierdute, limba română e doar limba stăpânirii, pe care o respect, o iubesc, o admir până la moarte.

Să nu ne pierdem firea, Leibniz e limpede; lumea asta e cea mai bună din toate lumile, fiindcă opţiunea e clară; ori lumea asta, aşa cum este, ori Neantul! Ergo, noi despre neant nu ştim mai nimic (acest chior în ţara orbilor, Sartre, a spus câte ceva, dar mi se pare a fi un

simplu plagiator netalentat al lui Kierkegaard şi Hei- degger), rămânem la cea mai bună lume a eroului meu favorit, Candide.

A venit la noi în vizită un copilaş de doi ani, nepotul unic al celei mai bune prietene a soţiei mele; Doamne, ce minune; un copil poate reface încrederea în geneză, în bunul Dumnezeu. M-am simţit vrăjit, rebotezat, avându-l în braţe, auzindu-l peltic şi fermecător, reci- tându-mi „Sdreanţă, cel cu ochii de faianţă[11]. Ce rimă căutată şi ce legendă a devenit acest vers de copilărie; ca şi refrenul meu: „şi când totul va fi gata, se mută la ea şi tătucu“ (1971). Curat-murdară profeţie!

Nu ar fi rău să mi se mai trimită o invitaţie Hocha- kademisches; cer atunci paşaport de serviciu, merg pe trei săptămâni (atâţia bani am) şi revin (ca şi fosta mea soţie, care vede pentru a 15-a oară Florenţa, acum a fost să vadă „un pic de Spanie", mi-a adus un fermoar şi două pixuri de care aveam mare nevoie), şi revin să vedem totuşi unde e cazul să ne cumpărăm loc de veci. Eu'ţin la Petrila (unde am ioc lângă bătrânii mei); Lizi ţine la Craiova sau Turnu Severin din motive de eco- nomie, popi, neamuri; văd mormântul lui Blaga la Lan- crărn, cu o efigie portret făcută de Ladea, bunul meu prieten de ţuică, bănăţean din Oraviţa.

Eta are un an de când s-a mutat (12 Nov.) Fiul ei a plecat fără întoarcere, soţia lui e gravidă în luna a 5-a. Puiu, soţul ei, e atât de slăbit, că nu va muri: se va preface în fum şi va dispare în văzduh.

Te sărut cu oarecare tristeţe, îţi mulţumesc pentru scrisorile tale tonice şi „optimizante“ (barbarism autentificat).

Servus, sărutări de mâini Doamnei Tale,

*

M-a sunat astăzi la telefon bunul nostru amic Fran- cisc: i-am urat drum bun şi imensul meu regret de a nu *s/ă* putea revedea nici în toamna asta. Nu sunt un caz izolat, există un fel de ritual al refuzurilor, probabil că se aşteaptă să fac diferite cereri, memorii, să merg în audienţă etc. Nu e în firea mea, consider că invitaţia mea de la Freiburg a expirat: acum, ori pe baza unei invitaţii personale, ori pe baza altei invitaţii oficiale, de astă dată singur (căci cu soţie nu se admit plecări, decât în cazuri cu totul speciale), aş cere, aş încerca, prin Decembrie, să fac o nouă cerere. Nu spun că numărătoarea mea inversă a început (circumdederunt me, gemitus mortis“ - vreau să spun că vârsta mea mă obligă să mă gândesc că din ce în ce mai mulţi amici ai mei mor, chiar mai tineri ca mine), nu aş vrea să îmi termin viaţa fără să mai fac o călătorie, un pelerinaj spre ţările Occidentului în Untergang. Dar şi ăsta e un vis, voi termina şi eu prin a-mi cumpăra un „loc de veci“ (care se dă numai pe 20 de ani) însă nu ştiu unde, la Petrila, lângă strămoşii mei proletari, sau pe undeva pe aici, în acest colţ de lume şuie, piezişă, foarte turcită.

Gary

Craiova, 21 oct. 1985

Dragă Edmund, dragă Lisbeth,

Sunt un cetăţean foarte cuminte, nu mai am nici un prieten aici, nu primesc nici un fel de vizite: fac parte, ca fire şi pregătire, dintr-un gen de cărturari, în curs de dispariţie: simt că - din cauza vârstei - ca morală şi me- talitate, cei tineri mă adaugă portretelor acelor scriitori dintre cele două războaie mondiale, pe care îi admiră (chiar dacă nu îi mai citesc), dar pe care nu le face plăcere să-i mai vadă vii pe stradă, sau vorbind la colţuri de stradă. Citesc, de două decenii, în medie cinci şase ore pe zi, nu totdeauna lucruri fundamentale, totuşi citesc - şi cu toate acestea am sentimentul că mă alienez, că rămân în urmă, singur pe barcă, cu o singură vâslă putredă în mâna slăbită. Chiar şi limba pe care o vorbesc este din alt veac, din altă cultură: nu mai vorbesc de sintaxa sau logica gândirii sau glumirii mele: ele aparţin antichităţii, modul meu de a mă îndoi, disjunge, condiţiona când argumentez e diferit faţă de stilul simplu al indicativului prezent şi al imperativului categoric (sau alegoric) imediat. Stau singur în faţa Istoriei, fac eforturi hegeliene ca să ies din ea, întorcându-mă cu gândul şi speranţa în Timpul ca durată pură, în timpul care nu are nevoie nici de evenimente, nici de schimbări ca să fie şi să nu fie în acelaşi timp. Nu mai cred că „alles was zerfâit vergeht zu Recht" (ca Hegel), nici că „Weltgeschichte ist Weltcjerichte", mai degrabă, ca şi unii verzi ai voştri, tind sa cred că „Narturgeschehte ist Weltgerichte". Adevărul este că, dincolo de anumite mici incomodităţi, faţă de Teatrul Lumii, eu, aici, stau într~ un fotoliu de orchestră: citesc şi gândesc ca un observator avizat, simt actorii, drama, tragedia: mă amuz, plâng, râd, ca la urmă, în modul cel mai primitiv valah, să exclam: într-adevăr deşertăciune sunt toate - *f* \ viaţa aceasta e Umbră şi Vis. (La Petrila însă minerii cântă aşa: „viaţa aceasta e Vodcă şi Vis“).

Nu mă plâng. Dumnezeu mi-a dat o fire bună, am piele rezistentă, nu am nervi, iar insomniile mele nu au nimic comun cu piaţa sau cu relaţiile mele profesionale. Cu soţia mea formăm un perfect cuplu de robinsoni (pe

o insulă dificilă) de Sveik în al treilea război rece, de Gulliveri în ţara piticilor-uriaşi. (Eu îi spun Kunegunda, ea îmi spune Candid, fiindcă îmi place Leibnitz - şi ei i-am dat să citească Candide de Voltaire).

Am obţinut toate premiile mari, posibile, în ţara mea: premiul Academiei, al Uniunii, premiul Alecsandri, premiul pentru Literatura pentru copii, un premiu pentru piese la Radio, altul pentru piese la TV (luat la Sofia - cei de radio la Praha). Am pensia maximă posibilă pentru un scriitor din provincia cea mai provincie (4500 pe lună). Nu sunt jucat în capitală, dar sunt destul de jucat în provincie. Acum se repetă o piesă la Teatrul Naţional Craiova („Iarna Lupului Cenuşiu") şi alta la Braşov („Arca nici unei speranţe"). Am scos trei cărţi dificile în anii de când nu ne-am văzut, am

Craiova, 21 oct. 1985

avut (şi am) excelente cronici. Mă pot considera, în felul meu, un om „ajuns". Dar am o glandă a nefericirii care secretă îndoieli şi critică; asta e vocaţia mea de scriitor, să visez mereu mai binele, atâta cât este.

Regret că oficialităţile care m-au refuzat (acum, cred că e o conjunctură trecătoare) nu ştiu ceea ce ştii tu, de pildă; că în străinătate sunt un reprezentant serios al culturii noastre, un bun român şi chiar un ochi de stânga: în sensul că, chiar după atâţia ani, educaţia mea de bază este cea primită la Petrila; fiind un socialist de tip european, un judeo-creştin ca morală, un greco- latin ca educaţie şi un germano-francez ca pregătire profesională - dar, în fond, un biet profesor uitat, ce îşi uită aici limbile (şi culturile) care l-au uitat. Nu-i nimic: „om muri şi om vedea“ - am început să mă pregătesc pentru actul ultim al dramei care a fost viaţa mea: există popoare care au un talent fantastic de a trăi, noi avem şi un talent ascuns care ne ajută să ştim a muri, discret, frumos, împăcat cu lumea şi stihiile sale.

Dragă Edmund, dragă Lisbeth,

Dragă Edmund, prietenul meu Horea Stanca primeşte regulat o mică revistă din Bonn: Kultur Chronik (herausgegeben Internationes), mi-e teribil de dor să citesc nemţeşte, revistele magazine mă plictisesc. (Mai
obţin rar de tot câte un Stern sau der Spiegel.) Apoi, uite, eşti pentru noi o Cruce Roşie plină de daruri, că singura boală de care aş vrea să mă vindeci Tu este tot un unguent contra unei eczeme nervoase ia picior. Mi-ai trimis un tub acum doi ani, dar s-a vindecat pe jumătate; am uitat, din păcate, cum se cheamă medicamentul. Şi, ca să termin cu cerşetoria, o rog pe frau Lisbeth să îmi trimită prin Francisc câteva pixuri bune.

Mă gândesc că scrisoarea aceasta o veţi primi (probabil) în timp ce îl veţi avea la voi pe Francisc. Nu vă întreb nimic despre câinele Ramon; Doinaş, cu zgârcenia sa comunicativă, mi-a spus totuşi că e acţiv, vesel, plin de planuri mari. Mă bucur. Asta salvează de încercările sale nereuşite de sinucidere. Eu consider scrisul un fel de elixir vital, maşina de scris un medicament contra infarctului de ratare, iar singurătatea camerei mele (din acest gheto transilvan în olteni) ca o mistică celulă de mănăstire în care învăţ, târziu, ce înseamnă aceste versuri din Eminescu: „Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată".

Despre piesa mea Arca şi Pragul se spune aici că ar fi cele mai bune piese de idei scrise după 23 aug., ia noi; despre Şoarecele B am un teartc de cronici excelente; acum, două din piesele din volumul de comedii sunt declarate ca fiind cu totul excepţionale. Se poate - eu am un mare ghinion: tot ce scriu apare dupa zece- cincisprezece ani, nu mă pot bucura! E ca şi când acum mi se dă premiul pentru suta de metri plat ce am alergat-o în 1949? E ridicol. E ridicol dar e sublim: trebuie să scriu cu gândul că. voi fi publicat peste mulţi ani - depi scriu contra modei, ca să nu ma

Craiova, 21 oct. 1985

demodez între timp. Acum, am deseori în faţă ruşi mari (Bul- gacov, Vampilov) care abia după moarte au fost descoperiţi. Poate că şi eu voi fi tradus cândva, după moartea mea. Iată revine melodia în muzică, figurativul în pictură, va reveni şi istoria, întâmplarea, în teatru şi proză. Eu sunt un povestitor, fiindcă limba mea este o limbă care îşi trăieşte vârsta în care are nevoie să

Dragă Edmund, dragă Lisbeth,

se destăinuie. Nu consider aici Artă, ceea ce adaugă la confuzia lumii, şi confuzia de stil şi compoziţie „in sich". Cea mai frumoasă carte din toate cele pe care nu le voi putea scrie» vreodată (nu pot, mă doare!) este propria mea viaţă. Nici măcar nu o pot povesti, nu am copii, nepoţi, nevasfă-mea are oroare de orori...

Termin: ispita de a scrie, la mine e aproape un viciu; dar am citit nu de mult: „ce este un om plictisitor? este un om care nu se plictiseşte, plictisind!" Iar plictiseala, ca şi prostia, sunt mai nou materii prime din care se fabrică Istoria şi Istoricitatea.

Gary

Mult iubita noaslra Mariana,

Pe soţul tău I<am zărit (şi salutat) în Bucureşti; este, pe departe, cel mai frumos bărbat de pe Calea Victoriei (şi jur); nu am apucat să-i cumpăr ultima carte, ea nici nu a sosit la Craiova, dar bănuiesc că succesul ei, în Cercurile de specialitate, a fost măreţ, altfel nu mi-aş putea explica zâmbetul de fericire, plenitudine, olimpiană linişte ce strălucea pe faţa lui Minai; ţin să-ţi comunic toate aceste amănunte, tocmai fiindcă, spre deosebire db el, eu am devenit un tip moroz, hirsut, şui, pieziş, nefericit şi ipohondru. De la faza de pensionar stoic şi luminat, dedat la program de lucru şi scrieri făcute conform unui regulament nemţesc *şi* al unui stil de viaţă monahală - am trecut, începând din toamna asta („niciodată toamna n-a fost mai greţoasă") - la o stare de melancolie şi destrămare vecină cu acatistele şi cu apocalipsa. Deşi soţia mea, dârdâind ca să mă încurajeze, îmi cântă cântecul meu favorit („Vine? Vine primăvara?"), eu îi răspund citindu-i în proză singura poezie scrisă în Craiova, de cel mai mare poet clasic al locului: „Călugărul din vechiul schit, de-un dor nebun a şi murit, şi la mormânt între sihaştri, plângeau amar doi ochi vigilenţi" (Traian Demetrescu).

Nu vin toamna asta la voi în nemţia, datoria mă obligă să stau pe fund şi să îmi văd de cărţi şi edituri. Nu mi s-a aprobat plecarea - nu e nimic, nu ne supărăm, la anul fac o cerere de unul singur; de altfel, soţia mea (singura fiinţă din toţi Balcanii care plânge după câinele Ramon cel viteaz) arată atât de Gandhi-slabă, încât poate fi fotografiată ca o ilustrare pentru Sahel sau Etiopia, pe secetă prelungită. Nu e o reclamă bună pentru nimic şi nimeni; eu îmi pusesem o dantură nouă, şplidă, voiam să muşc de fund câţiva compatrioţi care suferă de amnezie şi „vitejie de după vişin“ - dar, ce să fac, voi încerca să îmi muşc propriul sitzfleisch, poate mă trezesc din starea asta de sastiseală şi lehamite de lume şi istorie.

Bătrâneţea - asta e! M-a atins, nu ca o vârstă măritată, ci ca o boală ruşinoasă, luată în acest bordel de Dieux. Mi-a căzut pe cap, ca o cărămidă, o formă de senilitate: cu memorie, luciditate,

dar totuşi cu ramolisment, neputinţă şi diferite sorturi de angoase stupide. Cu atât mai mult mă bucur de fericitul Ramon, despre care mi-a sosit vestea că e fericit, echilibrat, munceşte şi îşi face mari planuri de frumos viitor. Bravo lui, şi noi muncim, şi noi facem planuri, dar între timp trebuie să ne scriem şi cărţile, să le predăm, să le vedem publicate... Nu e simplu, nici uşor. Mi-e dor de voi, de câte ori umblu cu polonicul în fundul cazanului ars (trecutul meu), la o recherche du temps foutu, dau peste siluetele nobile sau jalnice ale amicilor mei morţi sau dispăruţi.

Aş vrea să merg de ziua morţilor la Cluj la mormântul lui Eta (primul an) şi la Radu Stanca, dar nu mă pot urni, mi-e frică de drum, orice întâlnire cu moartea mă îngrozeşte (deşi, ca dramaturg, am ucis fără milă peste 30 de eroi nevinovaţi).

Servus,

Scumpe Gary

îţi mulţumesc pentru volumul tău, primit de curând, cu mare întârziere deci, şi pentru frumoasa dedicaţie (ne- meritată!). Am citit din el deocamdată doar admirabila prefaţă cu amărăciunea ei zâmbitoare, atât de apropiată sufletului meu.

îţi mulţumesc pentru scrisoarea ta, ultimă (din 24 oct.), atât de încântătoare şi atât de tristă. Şi aici vibraţia atinge o coardă sensibilă din mâna ce tremură în acelaşi ton.

îmi e cu neputinţă să-ţi spun cât de rău îmi pare de speranţele neîmplinite şi de data mereu amânată a - era să zic a revederii noastre, atât de mult m-am obişnuit cu gândul că ne cunoaştem. Ba chiar sunt convinsă că ne cunoaştem şi încă ce bine!

S-au perindat pe aici alţi prieteni şi confraţi, de fiecare dată despărţirea a fost întunecată de îndoiala ce planează; oare când şi în ce fel ne vom întâlni din nou?

Până una alta, te rog să nu bagi de seamă că nu-ţi răspund cu adevărat, adică la fel de integral punând din mine - nu sunt în stare. Poate că e doar o pasă proastă şi va trece. Poate că nu, cine ştie? Să-ţi fie sărbătorile zile de lumină în provincia voastră, aşa cum o schiţezi şi cum desigur estel Să-ţi aducă anul nou ce-ţi doreşti şi ce-ţi dorim cu toţii din toată inima.

Cu drag,

Mariana

406 Branch Dr.

Silver Spring MD 20901

M-a supărat mult că nu ai primit revistele trimise; câţiva prieteni mă tot îndeamnă să facem un

memoriu amplu documentat către Societatea Poştală Mondială, cu mulţimea de abuzuri - eu ezit, mai ales din lipsă de timp.

M-a necăjit însă şi tonul distrat-resemnat, risipit, al ultimei tale scrisori: pentru mine, în astfel de stări, soluţia e concentrarea pe proza descriptiv-memoralistică, adică să organizez şi să plănuiesc trecutul. Dar poate nu se aplică la alţii.

Având aici o toamnă foarte frumoasă, ca mai totdeauna am încercat să fac comparaţii, dar fără succes, în California nu există toamnă, la Londra nu există decât toamnă. Toamnele bănăţene ale copilăriei mi-au dispărut complet din amintire, dar mai îngrozitor este că nici de cele bucureştene nu-mi amintesc decât frânturi: le ştiu lungi, leneşe şi călduroase. Văd frunze pe jos: la şosea, în Grădina Icoanei, în parcul Carol. Ţin minte must şi pastramă lângă lacuri (şi diareea care a urmat). Văd cutare imagine fugară din împrejurimile oraşului (lacuri, mănăstiri, păpuriş). Dar nu am un sens pro-
priu-zis al toamnei bucureştene. în schimb aici toamna e splendidă şi mă răsplăteşte după o vară invariabil infectă, cu cer urât, jos, apasător, căldură mohorâtă şi umedă, vegetaţie învăluitoare (şi prea vie) - acum varietatea culorilor e uluitoare, căci multe plante rămân verzi până târziu, în vreme ce alte frunze devin total roşii, iar altele total galbene. Covor de frunze: literalmente, re-zultatul mult mai dezirabil al vegetaţiei supra-luxuriante de acum câteva luni.

Printre cărjile care m-au impresionat în vremea din urmă se număra *Ţăranii* lui Reymont (o răsfoisem acum 30 de ani? nu-mi mai aduceam aminte mare lucru) - ex- cel.entă carte, greoaie, implacabilă. Mai interesant e că ceva de felul ăsta răspunde la lectură cu totul altfel dinspre lumea transatlantică de la sfârşitul secolului XX: un univers exotic, iremediabil trecut, lutos-instinctual. A fost o baie (de pământ)? Ce mărunt pare *Ion* în contrast! deşi e aceeaşi lume şi tot mi-e dragă. Asta mă face să reflectez (nai departe că norocul meu cel mai mare (sau darul cel mai mare pe care l-am primit) este extinderea asta peste timpuri şi epoci: Biedermeier che- zaro-crăiesc în casa bunicilor, între cele două războaie la părinţi (mentalitate şi mobilier), revoluţie permanentă în lumea din afară, agricultural-imemorială în dealurile Banatului, tehnologica şi alienată peste Ocean, şi din când în când plonjări în istoricul propriu-zis (în Europa): mă întind ca un şarpe peste curvatura timpului şi-i ling savorile; nu ştiu la ce-mi foloseste, dar e mai frumos ca un concert. Când citesc ceva ştiu „c-am fost acolo“, că posed locul, în timp.

Fiind eu „un om mare“ sunt chemat la diverse şedinţe şi obligaţii, aşa că nu reuşesc să scriu cât aş vrea. Sper să-mi iau revanşa pe semestrul viitor, care e „sa- batic“, după cum se spune.

Cu dragoste,

Gary Sîrbu

Craiova, 24 oct. 1985

Dragul şi ardelenescul meu amic, Petru,

Am avut de-a dreptul sentimentul miracolului când azi, la orele 11, factorul (care îmi aduce tot mai rar scrisori şi bani) mi-a înmânat un plic ce părea a fi trecut şi prin junglă şi la polul sud; în plicul (plin de confetti-uri de ambalaj) erau 6 (şase) numere din revista pe care tu mi-ai expediat-o din luna mai, National Geography.

Cred în teoria asta a lui Xenopol (cu serii şi succesiuni în istorie), eu am adaptat-o la propria-mi viaţă: relele vin grămadă, bunele la fel; cum, mai nou, sunt după trei luni „de pustietate şi prostietate“ (un fel de letargie postnatală), în care nu am scris nimic serios, fiind năpădit de un fel de „urât“, care e mai urât şi mai teribil decât e neantul sartrian. De orice te atingi - idee, carte proiect - zice: lasă-mă-n pace! Nu-ţi vine să faci vizite, dacă vine cineva să te vadă, după o jumătate de oră nu ştii cum să-l dai afară. La Bucureşti nu rezist; tristeţea camerelor de hotel, tristeţea de hotel a amicilor cei mai buni, tristeţea de pe feţele celor de vârsta ta (au în colţul ochilor apoasa sperietură a morţii) - toate acestea mă fac să caut primul tren şi să fug înapoi în „vizuina viziunii". Aici, ca un om rănit, îmi ling (ascultând mu-
zică veche) rănile nevăzute; ştiut că această strâmptare a Cercului şi alienare a Spiritului nu ar fi decât semnele că se apropie Marea trecere, prin Nebănuitele ei trepte; adorm teribil de greu, noaptea ia orele 1-2 (cu două pilule de ciclobarbital); apoi mă trezesc confuz, stau la geam şi privesc în micul părculeţ al curţii blocului în care locuiesc; am oarecari legături afective cu copacii aceştia, ador gălăgia de joacă a copiilor, dar mai ales trecerea anotimpurilor o înregistrez prin tot mai rapida cădere a frunzelor (Iar e Anul Nou?! - ziceam în puşcărie, unde ora era de plumb, dar anul trecea ca un fulg -acum zic: “iar au căzut frunzele?").

în 24 noiembrie a fost sfânta Ecaterina katolică, ziua Mamei mele. Ce s-a întâmplat? Remarcasem că absolut toţi copacii şi-au lepădat frunzele - doar salcia plângătoare (nu ştiu cum a ajuns sub geamul meu) - era galben|ţ-muştar-limon, dar cu nici o frunză căzută. Două zile a nins - şi în ziua aceea a mamei mele, din cauza greutăţii zăpezii ude, s-a rupt toată coroana sălciei mele. Dar... dar... aici vine minunea (Mama mereu îmi trimite semne!) absolut toate frunzele copacului (ieri încă ofilite, galbene), erau verzi acum, tinereşti şi crud-verzui. (Poate că.în clipa ruperii, a avut loc o re-în- verzire postumă? Totul e posibil „dincolo", nu?)

Liviu Rus mi-a servit o lecţie de şcoală ardeleană veche; dându-i telefon (să aflu cum se mai simte, are 85 de ani, e ultimul nostru profesor în viaţă), îmi spune: „dragă Gary, am zăcut mult, acum mă simt mai bine, dar tare sunt slab; închipuieşte-ţi, nu mai pot lucra decât dimineţile, am

ajuns ca seara să mă uit la televizor".

Săptămâna trecută, în cadrul unor simpozioane „Ramuri", la Craiova, a apărut şi Doinaş ca delegat al conducerii Uniunii. A luat cuvântul, a citit un text profund şi fin despre poezie; după el am vorbit „liber" eu; Craiova a avut ocazia să ne vadă strălucind alături, doi

reprezentanţi ai unei generaţii în curs de dispariţie. S-a vorbit mult despre generaţii, eu am emis o teorie hegeliană: „o generaţie este un grup de spirite care realizează o teză, ca antiteză, într-o sinteză - ce poate deveni o nouă teză pentru cei ce vin din urmă"; cam aşa ceva! Dar îmi pare rău că nu am povestit acea amuzantă întâmplare cu Blaga, în care...

...Prin 42 sau 43, de ziua lui, un grup de studenţi favoriţi şi favorizaţi de filosofie şi litere, Radu Stanca, Nego, Regman, Sîrbu şi nu mai ţin minte cine, ne-am dus să-i urăm de 8 Mai la mulţi ani lui Blaga. Ne-a primit cu bucurie, doamna Cornelia, ne-a oferit biscuţi şi mere, Blaga de fericire a zis: „am păstrat încă din Portugalia o sticlă originală de Curacao, o desfacem". Am desfăcut sticla, ni s-a turnat în păhărele mici, am gustat (Blaga nu se atingea e alcool). Ceea ce era în „ştam-perli“-uri era apă chioară. Am tăcut, ne jenam să-i spunem, am plecat râzând şi înjurându-l frumos... Peste o zi, prin afişier la Decanat, suntem convocaţi: Blaga ne duce acasă la el, cu mii de scuze-, ne explică cum că are un nepot beţiv, acesta i-a băut lichiorul şi i-a pus apă în loc. Acum ne oferă o sticlă verificată. Am băut, într-adevăr, un curacao. Eram veseli şi cam obraznici. Blaga, oftând ne zice: „dragii mei, nu ştiu ce generaţie veţi fi voi; aţi băut apă chioară şi nu aţi avut curajul să spuneţi că nu e alcool!" La care, Stanca (le grand Meaulnes) a răspuns promt: „Domnule profesor, nu ştim ce generaţie aţi fost dumneavoastră? Ne-aţi dat apă crezând că ne daţi. alcool?!"

(Blaga spunea că succesiunea în cultură presupune neapărat o „antropofagie" între generaţii). Iar eu, ridicând cuvântul la Simpozion, am declarat că mi se pare un sindrom anormal faptul că avem 800 de poeţi, 80 de critici literari de poezie, nici cinci dramaturgi şi nici un filosof care să scrie, nu să comenteze filosofia. Am considerat că majoritatea criticilor de azi, ca la un bal mascat, sunt travestiţi în critici, dar de fapt instinctul spre filosofare este ceea ce se ascunde sub imensitatea acestui efort de sinteză literară. „Estetica e un şperaclu metafizic", spun eu acum, remarcând că despre Blaga, în ultimii 20 de ani, au apărut până în 1982 (Dorii dixit) exact 48 de sinteze, de cărţi, comentarii. Anormal, suspect, nu crezi? (Recitesc seriile Trilogia Cunoaşterii ca poezie, ca limbă, ca delectare literară pură; Blaga, fără voia lui, a creat O ARTA POETICA MAGNA, în sensul în care mai nou şi librarii ştiu care e diferenţa între poezie şi poesis (creaţie). O generaţie falsă de eseişti - cu orice preţ - se ridică pe baza unor lecturi superficiale după Noica; a fasce filo- sofie, începând cu hermeneutica şi semantica prepoziţiilor (în, întru), înseamnă a învăţa să găteşti gustând întâi frişca de pe torturi. (Torturei). Limba îşi are sursele ei, clar-obscurul este unul din mijloacele prin care Verbul duce în ispită. Despre arta modernă, poezia hermetică, Heidegger şi muzica serial-

scheletică, se poate scrie cel mai uşor şi mai profund. D. D. Roşea era duşmanul de moarte al facilului (el îl acuza pe Blaga că dă drumul la julipă, înainte de a învăţa ce e o moară şi cum macină ea corect), curti începeai să „croşetezi cuvinte", el te întrerupea obligându-te: „să definim clar termenii pe care îi folosim!"

A murit Radu Popescu (tatăl lui Petre Popescu), fost critic dramatic; după moarte a fost declarat (nu a scris nici o carte, şi la Capşa mergea cu maşina[v] plătită de „clienţi"), un mare caracter, o forţă morală. A murit şi Rafael, regizorul, şi distinsa doamnă Alice Botez (a căzut pe scară, ducându-şi căţelul/ la plimbare). Se moareja noi, nu ştiu cum e dincolo. Expresia pe care ţi-am comunicat-o deja, repet ca să nu o uiţi: „Om muri şi orn vedea".

îţi mulţumesc pentru cele şase Geografii (serile îmi spăl ochii cu culorile fotografiilor) [...]

Eşti tânăr, Pilule, habar nu ai ce înseamnî acel minunat roman de D. R. Popescu „F“? Nu înseamnă, cred, eu, fotbal, femei, fraieri, ci frig, foame şi frică; lumea a devenit rea, bătrână e frica cărnii de durere şi frica sufletului de suferinţă; singur spiritul se descurcă, citind Biblia şi eonul dogmatic...

Ai un fiu; cu Doinaş, amândoi am constatat că acesta e marele nostru gol; nu avem un fiu! Apartamentul meu e atât de mignon încât nici o pisică nu pot lua „în gazdă şi vipt“. Servus,

Gary

Motto: „Circumdederunt me gemitus mortis...“

Dragă Pilu,

(Am primit scrisoarea ta din 13 Noiembrie. între timp sper că ai primit şi tu scrisoarea mea prin care te anunţ că, în sfârşit, după şase luni mi-au parvenit şase exemplare din revista National Geography).

Pe masa mea cu lecturi de noapte (insomniile mele iau proporţii homerice) stă volumul Etei Boeriu, „La capătul meu de înserare", o splendită antologie post-mor- tem. Eta e o poetă mult mai mare decât fâţâita asta de Ana Blandiana; tot ce a scris e sub semnul morţii, eu simt fiecare vers al ei ca un fel de discretă (dar dureroasă) iniţiere în Ars Moriendi... Dacă sosesc volume în oraş, voi căuta să-ţi trimit un exemplar. Merită. Studiul introductiv foarte savant şi profesoral e scris de Doinaş, pe care, din ce în ce mai des, îl bănuiesc a evolua spre Academie şi Catedră.

Iartă-mi confuzia ultimelor scrisori, sufăr de febră puerperală inerentă oricărei naşteri lungi şi grele. îmi concentrez limpiditatea (şi curajul) în scris, pentru corespondenţă nu-mi rămâne decât instinctul meu de conservare europeană şi nevoia de a-mi opri banchiza de gheaţă pe care plutesc în derivă spre Asia, Anatolia, Paleolitic...

Ieri am primit un telefon că a murit mult iubitul nostru profesor de pe vremuri, Liviu Rusu, cel care, în anii războiului, în cadrul Seminarului său de estetică, ne-a adunat pe cei care mai târziu am devenit Cercul Literar la Sibiu... Nu am putut merge la înmormântare, pur şi simplu din cauza vacanţei, nu am găsit bilet nici spre Bucureşti, nici avion spre Cluj... I-am trimis prin Doinaş (Uniunea Scriitorilor) două coroane; una în numele Cercului Literar...

Chiar acum o săptămână, trebuind să vorbesc despre Rebreanu (care e un ardelean devenit rechin de capitală), am recitit ceva din opera lui: „Ion“ e fals - din cauza lui Freud; nu pot suferi psihanaliza ca metodă de investigaţie literară, dar în cazul lui Ion, mai ales după ce am văzut şi filmul, eroul principal devine o brută sadică, plin de complexe, un monstru al satului... Prefer pe Dinu Păturică, Tănase Scatiu, Pirgu, Păunescu... Un ardelean când devine lichea e mult mai lichea decât oricare din miticii vechiului regat... Despre jurnalul lui ţi-am scris; era un „Boss", ofiţerul din el se transformase într-un fel de Bookmaker al Teatrului şi scrisului de pe Calea Victoriei... (Reymont e mai complet şi mai sincer, nu e construit din bârne şi din cărămizi katolice).

Primisem un telefon de la Liviu Rusu (ultimul telefon) abia cu două zile înainte de a-ţi scrie. Eu cred că a făcut congestie cerebrală din cauza... televizorului. Făcea parte din acea generaţie de dascăli ardeleni (de tip secolul XIX) care considerau radioul, filmul şi televizorul ca nişte simple distracţii uşoare, total antiin- telectuale. (Blaga nu a văzut decât un singur film la care l-am dus eu cu forţa: „Hamlet" cu Laurence Oliver (1954); nu i-a plăcut („nu pot asculta - zicea - cuvântul decât pe viu sau pe dinlăuntru[11]). Eu mă duc mai nou şi la filmele coreene, la care plâng cu lacrimi. Jur!

Soţia mea mă defineşte, ea fiind o deşteaptă „Gaiţă[11] olteanca, eu transcriu părerea ei despre mine: „Ai fi, îmi spune Lizi, un fel de scriitor nenorocit ce debutezi mereu (fără suces), un socialist fără ideologie şi program, un creştin fără confesiune, un filosof fără „sistemă[11] şi memorie, un semicetăţean tolerat, transilvan refuzat la Cluj, dar neasimilat în Oltenia, un biet român austro-ungar, un filorus antistalinist, un biet comunist contemporan cu fluturii şi cu Iosif din Arimatheia, un estetician est-ethic, un liberal îndrăgostit de lanţuri, un sindicalist de unul singur, un neamţ anti-Wili şi antiBrand, un fel de donjuan actualmente eunucat de memorie sexuală, un proletar plin de lumpen-diplome universitare, un miner fără lampă şi mască de gaze, un mini Socrate ce nu a văzut Athena şi nici cartelă de cucută nu are, un Danton primind zilnic şuturi în cur de la un mic Robespierre (responsabil de bloc), un bătrân rămas din fericire în mintea copiilor, un evreu sărac dat afară din comunitate (dar nu şi din gheto), un sunitşiit încercând să rămână creştin Kopt într-o Armenie tot mai turcească, un neamţ incapabil să-ţi repare siguranţa arsă, un biet sergent într-o armată ce se retrage de 40 de ani, un „zoon“ antipolitikon bun doar de cuşcă, o maimuţă a bunului

Dumnezeu, un căcat în ploaie, asta eşti!“

îţi voi trimite stenograma cuvântului meu despre Rebreanu (va apare în „Ramuri[11], luna viitoare); am refuzat interviuri cerute la mari reviste, dar nu am putui refuza studenţii din Craiova care mi-au publicat un interviu pe „chestii[11] de teatru (Ce ştii tu?).

Voi încerca în ianuarie să fac singur o nouă cerere; dar sper şi într-o eventuală invitaţie katolică de undeva din Schlaraffenlandul în care te-ai biedermaierizat total.

La mulţi ani cu sănătate, să vă dea Domnul tot ce doriţi!

Servus,

406 Branch Dr.

Silver Spring MD 20901 21 .XII.1985

Dragă amice Sîrbule,

Bine că ai primit până la urmă revistele geografice; şi mie calitatea ilustraţiilor mi se pare excelentă şi pro- fesionalitatea producţiei de primă mână. Numai ca exo-, tismele mă lasă rece, în poze ca şi în realitate. Un fost student mă tot îmbie să vin să predau la colegiul său catolic din sudul Indiei; dar nici Asia, nici Africa, nici Pacificul nu mă atrag defel, cine ştie dacă le voi vedea vreodată în viaţă. Desimunizat, m-am obişnuit cu ame- niţărije: ai să râzi, dar discutăm „în familie" că sudul Franţei e cam maximum de „necivilizaţie" suportabil pentru noi; chiar şi în faţa Greciei, ezităm, amânăm, ne codim. Evident, e o prostie şi o limitare, dar psihologia asta e foarte reală.

Mă simt, ca şi tine, deosebit de descurajat: pacea Crăciunului parcă nu se instalează ca-n alţi ani. Prea multe necazuri şi preocupări „mărunte" mă asaltează. Simt avangardele bătrâneţii cum mă înconjoară şi mă atacă. Tu ce făceai la 45 de ani? (Mă tot gândesc la astfel de comparaţii „sincronice": tatăl meu, prietenii mei mai vârstnici, savanţi celebri etc. - atunci când aveau 45 de ani). Acum ar trebui să fiu „fericit", dar asta-mi scapă printre degete. Cum ţi-am mai spus probabil şi altă dată, nu am, din păcate, consolările memoriei: lucrurile nu continuă să trăiască în mine, adică nu sunt în fond prozator, sunt nevoit să inventez şi să construiesc. Am oareşicari consolări ale prieteniei. De pildă, mi-a dat imensă satisfacţie să aud un profesor californian din branşă exprimânau-se uluit-invidios despre prietenia mea cu 2 colegi (români de origine) pe care-i cunoştea şl: hehe, zicea omul, asta e chestiune est-europeană. în ciuda satisfacţiei, îmi venea să râd: ce ştie ăsta, domnule, despre prietenia intelectuală! (Uite, a mea cu Gary S., de pildă, un exemplu din multe!). Pe scurt, ăsta e un fond tezaurizat pe care-l duc cu mine din primele decenii şi care e mai bogat şi bun şi consolator decât nenumărate alte lucruri.

în ziua în care tu scriai (sau datai) scrisoarea ta ultimă, eu ţineam la Universitatea Columbia o conferinţă despre Blaga; public: minimal: discuţii - surprinzător de interesante, poate că traducerea se va realiza sau va'fi niţel impulsionată. (Ţi-aminteşti că era vorba de o selecţie din opera filozofică, cu accent pe Trilogia cunoaşterii!).

Revelionul am să-l petrec cu câţiva colegi şi cu un tânăr shakespearolog de geniu, Gary Taylor, care a descoperit recent o poezie pierdută de Shakespeare şi mai ales a formulat teoria celor doi Lear: quarto şi folio sunt două ediţii sau versiuni diferite, iar nu texte ce se cer împletite şi fuzionate cum au făcut toţi editorii de până acum. (Adică, zice el: ce-aţi citit Dvs. până acum e o ficţiune a

criticilor). Eu nu prea cred în teoria asta, dar băiatul (32 de am) e brici şi mi-ar părea bine să-l putem angaja şi să-mi fie coleg.

Cu întârziere,

sărbători fericite *al tău

406 Bradle Dr.

Silver Spring MD 20901

Mulţumesc pentru felicitarea, din scrisoarea din 19 XII pe care tocmai am primit-o. între timp cred că am mai trimis una, la rândul meu. Şi interviul mi-a plăcut mult, e un act-răspicat, deşi de la înălţimea unei perspective mai nobile.

Eu am început să scriu la Teoria Secundarului în mod mai serios şi - să bat în temn - nu merge rău pentru moment; vom mai vedea. Oricum sunt în „sabatic" până în septembrie.

Dacă te interesează să vii peste ocean, îţi pot scrie o invitaţie, dar abia la toamnă. Scrie-mi prin vară dacă socoteşti că e de interes. Ai putea sta la noi câteva săptămâni, poate mai ai şi alţi prieteni sau cunoscuţi pe aici.

Recent am observat că Tennessee Williams a publicat (postum) un volum de nuvele: se reconfirmă astfel (ca şi la Kleist, Caragiate etc.) legătura organică între teatru şi proza scurtă. Interesant, nu? Oare s-a scris despre asta? S-a încercat vreo explicaţie? Nu pot să-mi amintesc nimic.

Mă gândesc uneori cum va arăta imaginea cerchi- ştilor în 1990 - să zicem convenţional la jumătate de secol (!?!) după fapt. Nu e clar - dum spiramus speramus. E clar că e o primă categorie: Ştiva şi Nelu. Fi-vor ex aequo? Dar dacă primul ia Premiul Nobel? Dacă celălalt termină totuşi Istoria Literaturii şi scrie şi o estetică? Dacă primul nu şi al doilea da? L-ar întrece Nelu? lată deci întrebări deschise până în '90 şi după. Să trecem la categoria II. Aici Radu şi Puiu par ferm fixaţi: evident din motive de scurtime a existenţei (şi, implicit, circumstanţe vitrege), altfel poate erau mai sus. Cornel Calam- burgiul este acum la acest nivel; dar în '90-95 vor mai părea lucrurile la fel? parcă intuiesc o alunecare! [...] Dar Gary? Acum pare mai mult în III decât în II: dar un volum bun de memorii de copilărie, familie, tinereţe l-ar putea sui clar în II. Dar Eta? O intersantă chestiune: pare acum în III, dar nu e defel imposibil ca perspectiva timpului s-o suie în II, mie nu mi-e clar încă. Todoran? O uşoară tendinţă de suire de la III spre II, cine ştie. Maxim şi Enescu clar în III, la fel o seamă de profesori. (Incertitudine Wolf - II sau III - mai mult cea din urmă). Am uitat pe cineva? (Titus? Mi-e teamă că cel mult II). Oricum e remarcabil, dacă în aceste incertitudini,

V.N.

câte promisiuni a ţinut totuşi un atare grup de mici Wunder- kinder care de regulă dezamăgeşte după câteva focuri de artificii - aici e vorba totuşi de oameni de cursă lungă, pe teren accidentat, putem spune asta de pe acum, oricare ar fi kilometrii finali ai acestui maraton ce încă ne stă în faţă.

Cu drag

15.1.1986

Dragă colegă,

Aş fi dorit să inaugurăm solemn anul nou epistolar; nu se poate, sunt foarte bolnav, îţi voi explica; va trebui să te mulţumeşti cu scurte misive (medicale) din Craiova; pe vremuri, ca şi alţii, nu credeam c-am să-nvăţ a muri vreodată; de câte ori trupul meu făcea o figură, îi spuneam ritos: „Dacă nu te porţi bine, te schimb!" Acum realizez că maşina cu care circul de 66 de ani, deşi excelentă la livrare, mi-a fost dată fără piese de schimb. Bătrâneţea, îmi spunea mica mea nepoţică, Anca, „este atunci când în fiecare zi te doare câte ceva!“

Eu sufăr de vreo lună de insomnii atât de rebele şi cumplite, încât am ajuns să mă gândesc serios la pilula lui Marlaux; nu adorm nici cu cinci barbiturice decât pe la 6-7 dimineaţa; şi atunci am un somn de tranşee, speriat, subţire, plin de vise rapide, de suprafaţă. (De zece ani iau regulat câte un mic somnifer seara; am avut o lungă internare în 1973 cu melancolie depresivă, după care m-am şi pensionat; am rămas cu această mică deranjare a unei clape din sistemul de „stingere”.) Cum se apropie noaptea, începe şi o formă de luciditate spăimoasă, de bilanţ, de ratare, de moarte. Nu fac urât, nu sparg, nu am nervi; doar că nu pot dormi - şi cu timpul, TIMPUL devine ceva care mă striveşte.

Nici o veste din lume, boala mea se conjugă cu o singurătate de criptă eurasiatică: doar câteva cărţi, câteva notiţe, câteva idei venind să moară în umbra acestui zid fără ferestre care e ziua de mâine.

Nu mai am putere de a lupta fiindcă nici untdelemn în candelă nu mai am deloc; „ard pe feştilă", se zice pe aici; dar, vorba oltencei mele soţii: „decât să ne plângem, mai bine să tăcem grămadă şi să tragem apa după noi“!

Poate că-mi trece, poate că revin la paradisul ritmic al unei zile de muncă pură; mă aşteaptă trei cărţi pe care, dacă nu le scriu, ele vor deveni strigoii neamului meu; îmi lipsesc exact 20 de ani din inventar, ce să-i fac, mintea românului cea de pe urmă, m-a prins acum când sunt gata să mă înec. (Our disgusting yesterdays).

îţi transcriu, pentru sufletul tău de bănăţean peregrin, un vers popular, fructul lecturilor mele de ieri:

„în temeiul codrului Cale nu-i, cărare nu-i Că de-a fost vreodată cale,

Ea s-a prefăcut în vale De-i cărare unde va,

Nu mi-o ştie nimenea!"

Servus, an nou fericit!

Gary

P.S. Acest „unde va" cred că vine de la forma arhaică de tipul „până atunci mai va![a] Nu ştiul

406 Branch Dr.
Silver Spring, MD 20901

Dragă Sîrbule,

Am primit scrisoarea ta din 22 ian. îţi trimit alăturat o poză a mea - spune-mi dacă ai primit-o, mă reprezintă binişor (teoria mea e că mai toţi oamenii câştigă prin fotografie, iar nu pierd).

Şi eu sunt bântuit de angoase şi chiar insomnii. Atunci ştii ce fac? Mă scufund în cuvinte încrucişate şi alte forme de enigmistică. Forma cea mai bună de calmare. Sigur, recunosc că trăim sindroame (sindro'muri?) la nivel diferit; dar să ştii că şi eu, la 20 de ani mai puţini ca tine, mă simt atacat în zonele cele mai diferite: capul, inima, gâtul, intestinele, spinarea... şi încă mai trec cu vederea.

îmi pun uneori întrebarea cum aş fi fost eu după ani de puşcărie, dar îmi răspund tot eu destul de repede: nu aş fi fost deloc. E foarte simplu. Am în mine un soi de mecanism al abandonului. După o vreme, renunţ. E şi ăsta un soi de încăpăţânare, ceva mai puţin obişnuită. îmi spun: gata, destul, linişteşte-te, treci la

altceva. în cazul în care vorbesc, pesemne eternitatea. Aşa că experienţa de care vorbesc mi-ar fi fost dat să nu o am oricum, căci nu aş fi acceptat să trec prin ea. îi admir însă pe cei care au asimilat-o, Orice integrare din asta e grozavă: am într-o plombă de adâncime un fier rupt dintr-un instrument chirurgical-dentar (înfipt deci în material, îngropat acolo) - o „asimilare" şi asta! Se observă numai la raze.

Lecturi româneşti. O frumoasă carte despre ideea de naţiune ia transilvăneni de la uniţi la 1848, publicată în englezeşte la... Editura Ştiinţifică de prietenul meu Keith Hitdeius. Poate îţi cade în mână. Apoi am răsfoit două volume memoriale despre Nichita, cu multe şi mărunte date, fotografii, amintiri, poeme inedite - într-un fel imagini şi sonde din şi în'viaţa literară bucureşteană a ultimilor 10 ani, necunoscută mie altminteri. M-a făcut să-l văd altfel pe Nichita, ca pe un om foarte îndrăgit şi bun, în toată slăbiciunea şi inconsistenţa lui, cu ceva frumos - poate „înduioşător" - e cuvântul cel mai potrivit pentru acest uriaş vag. Nu l-am putut niciodată iubi, aveam şi am pentru el numai un zâmbet îndepărtat; acum, cu trecerea timpului şi spaţiului, îl înţeleg parcă mai bine - Zeitgeistul şi spiritus loci sunt întrupate în el (să zic: din păcate? - dar nici asta n-ar fi drept!) - oricum mi s-au trezit o mulţime de sentimente tulburi şi amestecate răsfoind paginile alea, vai mie, păcătosului, nu-mi plac aceste dulcegi tulburări, mă-ntorc mai bine la cuvintele şi simplele mele cuvinte **V.N.**

15.1.1986

Dragă colega,

încrucişate. Ştiu că ai să mă înjuri citind aceste rânduri, nu te condamn, dar uite, să ştii că şi seara la TV, cum încep ştirile, întorc butonul, le dau naibii de ştiri, mut pe alt canal unde au jocuri cu ghicitori de cuvinte, combinaţii de litere, asta e mult mai înţelept şi mai folositor decât să-mi bat capul cu veştile lor. Ţin minte că fieiertatul meu bunic („Taica"), trecuse de 80 de ani, asculta ia radio cu sfinţenie ştiri în germană, dar se dezinteresa total de cele politice: trecea încet dinspre istoric spre geologic, reţinea mari cutremure din Peru, cicloane pacifice, secete africane; agitaţiile din^Cipru, schimbările de guvern din Canada îl lăsau rece. îl admir grozav retrospectiv: a murit în patul în care s-a născut, astfel de performanţe în ziua de azi mai rar

al tău, ca totdeauna

V.N

Preafericitule Pilu,

Scrisoarea ta (din 15.1.86), în care îmi anunţi preocupările tale „sabatice" m-a bucurat mult. Am căutat în dicţionar şi am găsit sensul american al acestui cuvânt evreesc: an universitar liber. Bravo, mi-am zis, fiecare are viaţa pe care o merită (oare?); la noi, de Sabat, evreii habotnici nu aveau voie să lucreze nimic (chiar şi pentru nevoile lor mărunte, aveau câte un rumânaş sa- rac care le făcea foc şi le aducea apă; el se chema “şa- băţ goi", termen care s-a extins în anii tinereţii noastre; eu şi cu Doinaş, scriind cu mâna şi picioarele, eram asemenea „goi" de sabat, fiindcă la revista teatrul unde lucram, dintre 45 de angajaţi, noi singuri eram români, un fiu de ţăran şi altul de miner [...]; deci, tu te-ai apucat de „teoria secundarului". Bănuiesc că e o problemă , foarte interesantă, deloc secundară. Dar habar n-am în ce ordine de idei ataci această noţiune foarte complexă; în artă?, în morală?, în religie?, în politică? După al tău faimos Bieder mayer, iată-te în secundar; eu în calitate de cetăţean şi cărturar veşnic secundar, te invidiez sincer; există un quantum de gratuitate intelectuală în preocupările tale, totul este să nu pierzi total legătura cu cele deloc gratuite. Personal, ca evreul din fabula un-

gurească din timpul războiului. Iţic îi spune lui Şloim: „ai auzit? girafa din Zoo a născut doi pui". „Bravo, zice Şloim, şi tu crezi că asta e bine pentru noi?“

în general, îi admir pe americani pentru lipsa lor totală de complexe faţă de formidabila, potopica bibliografie filosofică europeană. Scriu filosofie ca Thales din Milet: se aşază pe o piatră albă şi, plecând de la o simplă tricotomie logică, observată practic, refac un sistem vechi-străvechi în termeni deosebit de noi, simpli şi mai ales pragmatici şi actuali. Europenii (cu excepţia noilor eseişti francezi) sunt handicapaţi de „fişe" şi „bibliografie"; eu, la Craiova, neavând o biblioteca (nici măcar un dicţionar de filosofie) şi nici măcar un profesor de filosofie în bătaia îndoielilor sau memoriei mele, a trebuit să renunţ la filosofie ca specialitate. Am rămas un simplu gimnast amărât al actului numit „filosofare". Nu „speculaţie", nici „meditaţie", nici „contemplaţie", ci simplă filosofare, adică exerciţiu de gândire prin

care îmi întreţin tonusul de luciditate, morală, melancolie escatologică... (las vouă {moştenire câteva vaiete pline de asemenea arpegiaturi total inutile într-o lume în care Destinul nostru al tuturora îl fixează, pe un secol înainte, nişte economişti, diplomaţi sau militari total opaci raţă de filosofie, principală sau secundară)...

De altfel, cred că răul cel mai mare al marii filosofii germane, de pildă, a constat în faptul că a devenit o specialitate dificilă, universitară, ermetică şi distantă faţă de cititorul mediu; germania zugravului Hitler avea cel puţin 30 mari filosofi de catedră şi sistemă Ce folos? Liiceanu are acum dreptate când pleaează, mai nou, pentru reîntoarcerea la maieutica socratică, filo- sofia trebuind să se coboare din cerul terminologiei sale în pieţe, trebuie să stăm de vorbă cu adolescenţi şi fe- lahi, în orice loc şi ocazie, despre lume, zei, bine, frumos, libertate etc... Nu cred că se mai poate. Sunt obsedat de gândul că, limba română, în secolul trecut, a fost victima unei grabe şi superficialităţi lexico-lingvis- tice; nu a acceptat reforma (de care am râs atâta) a

Dietului dascăl blăjan Arumne Pumnul, profesorul lui Eminescu la Cernăuţi... Cum să-ţi explic? Nu sunt nici filolog şi nici logician; dar cunosc de aproape şi la nivelul poporului de jos trei din limbile ce ne înconjoară: maghiara, germana şi rusa... Am avut îndelungi contacte cu ţărani şi muncitori, războiul şi muncile mele ulterioare obligându-mă la asta. Am rămas, ca vocaţie, un dascăl, am dese întâlniri cu alţi dascăli şi mulţi elevi de astăzi. Ştiu ce se citeşte, cât se citeşte în păturile muncitoare şi chiar bacalaureate sau universitare... La ora asta, după a mea părere, dincolo de o română a străzii, familiei, vieţii cotidiene - de îndată ce intrăm în limba învăţământului sau a lecturilor teoretice, limba noastră se împarte în trei limbi foarte diferite: în limba literară, limba ţărănească şi limba politică... Dar limba literară, din cauza neologismelor şi numelor curente pe care le împrumută (fără să le traducă,) se ridică spre sfere de specialitate care devin tot mai abstracte şi străine; o cronică plastică nu poate fi înţeleasă de un student în litere şi ambel^, deşi sună româneşte, pot fi înţelese de un francez, dar rămân un mister pentru un român având şcoală medie şi care nu mai ştie nici franţuzeşte, nici un pic de latină şi ai cărui părinţi sunt la oraş, prima generaţie de la coada vacii. Limba ţăranilor (legată de ogor, vite, stână, pădure) e în curs de uitare şi dispariţie... Lexicul nostru de bază se împuţinează şi piere - în timp ce dicţionarele de neologisme, se îngroaşă, ca şi cele de cuvinte zise „recente" (tehnice)i ca şi terminologia ştiinţelor toate. La armată, pe vremuri, un ţăran normal ia noi întâi trebuia să înveţe o limbă nouă: cea a armatei, a cazărmii; santinelă* disciplină, chiulasă, go- niometru, harnaşament, percutant etc... Aceşti termeni la unguri sunt ungureşti, la nemţj sunt nemţeşti...

Astăzi, nu mai există profesori (decât excepţii) care folosind la catedră cuvântul „metajnorfoză" să scrie pe tablă de unde vine acest cuvânt grecesc şi ce înseamnă la origini. Azi circulă în limba curentă mii de cuvinte străine, ele sunt total diferit percepute şi de multe ori sunt folosite doar

V.N.

15.1.1986

sonor şi retoric. „Luna preparatelor culinare" pentru un ţăran e ceva picat din lună; ca şi „mijloc de locomoţie cu tracţiune animală" etc... Va trebui să scriu - cu riscul de a deveni ridicol - un studiu despre această problemă; cineva ieri, la o discuţie (decana unei facultăţi de economie), a zis: „eu am inhibat în copiii mei dragostea de muncă şi ordine", voind să spună „impus", în loc de inhibat, care e inversul.

Dragă colega,

în concluzie (m-am\lăsat târât de maşina mea de scris), un articol de fond despre economie şi morală, scris de nemţi, unguri sau ruşi, e scris într-o limbă care x>ate fi înţeleasă cât de cât de omul lor de jos; la noi, imba de sus a devenit o a doua, a treia, limbă esperanto, doar specialiştii se mai descurcă, şi ei în sfere din ce în ce mai strâmte. Lectura şi teatrul ar fi un mijloc de organicizare a acestor năvălitori străinii; dar 90% din Doezia noastră (şi critica şi chiar prQza) depăşesc nivelul exical al cititorilor medii; scriitori d^ tipul Balzac, Hugo, Zola, adică populari şi universali, nu mai există; la noi „liliecii" lui Sorescu, de pildă, sunt scrise în dialect rural (azi inexistent), îmi trebuie un translator; fchiar romanele culte sunt pline de hermeneutică, egocentîrsm şi refulare, termeni total ignoraţi de bacalaureaţii noştri în matematici şi fizică...

Fericitule, îţi zic eu, tu care mai crezi că vom trece Styxul cu operele noastre în braţe şi cu premiile literare pe care le-am cucerit. Personal am avut parte de o viaţă în care singura mea grijă a fost să-mi slavez sufletul; să pot rămâne curat. Am fost iubit de prieteni (deşi unii din ei m-au costat ani lungi de jertfă esenţială); nu contează; am exact 19 ani în care nu am avut acces la tipar şi iscălitură şi chiar ceea ce am scris în tinereţe a fost dat la topit. Eu am debutat la 52 de ani, am avut o uneţe splendidă şi vitează, am o bătrâneţe demnă şi larnică, maturitatea îmi lipseşte din calendar. Ea e depusă la o bancă - păcat că nu pot scoate, acum, măcar cinci ani, din economiile mele în ani şi forţă...

îţi trimit în aceste zile un pachet cu cărţi rare, obţinute prin intervenţii de ia Mitropolie; un album Picu Pă- truţ şi o cercetare patristică protoromână. Sper să te bucure. Şi, ca să închei această divagantă epistolie (sunt obsedat de problema asta a înstrăinării limbilor ce le vorbim), îţi transmit o ultimă definiţie a „disciplinei", aşa cum am auzit-o în cazarmă în anii războiului, de la un plutonier major de tip vechiu: „disciplina e aia când te trimit eu după lemne: şi tu te faci că te duci după lemne, dar nu te duci după lemne, şi te bag în p...a mă-tii şi te duci după lemne!"

Beţia de cuvinte a fost un simptom al chinului de a învăţa o superlimbă; beţia de neologisme, mituri şi axiologie existenţială, nu e decât alt simptom de uitare a limbii mume şi de ridicare spre un argo-cult al tuturor limbilor europene care ne oferă împrumuturi, nu şi dascăli care să traducă aceste cuvinte noi, fluturi rari, iubiţi deosebit de franţujii şi caţavencii de la diferite catedre sau tribune...

Sperând că nu te-am întristat, termin cu o definiţie a „certei" dintr-o absurdă şi minoră piesă poporană a mea:

Profesorul (pedant, penibil): Cearta este un epifenomen al excrescenţei pe linia neuronilor suboccipitali ai fluxului de hormoni timus care provoacă paralel o va- sodilatare tensională a centrilor fonolexicali, determinând o decatexisare a fixaţiilor psihomotrice şi un ka- tarsis extravertit al reflexelor economice, politice şi sexuale...

(Instinctivele încercări ale ţăranilor de a traduce anumite cuvinte uzuale: cooperativă = cumpărativă, re- clamaţie = lăcrămaţie, teorie = terorie, practică = praf- tică, reanimare = relaminare etc...). („Mâine mă duc la poriclinică să-mi iau sânge de probă pentru analize, nu vrem să avem deces cu mort în familie, mă duc şi urinez de pişat, doctorii zic că am diabet cu zahăr în sânge, eu nu-i cred fiindcă zahărul e pe bon, cartelă nu au decât cei de la oraş etc...")

V.N.

Limba noastră culturală e o limbă străină ce se învaţă greu, autodidact, de multe ori pe sfert sau pe jumătate; a citi şi a conversa pentru noi ar fi o condiţie de a ne însuşi corect anumite forme lexicale noi, iar franceza şi latina nu sunt un lux umanist, ci catalige sau cârje prin care putem circula printre cele peste 15.000 de neologisme şi cuvinte recente, având ca zestre doar 3000 de cuvinte bază, fosta limbă ţărănească intrând în pământ şi dispărând încet şi discret. La un liceu agricol am întrebat ce înseamnă stiţă, obadă, tânjală (piese ale căruţei), cei veniţi proapsăt mai ştiau, cei mari habar nu aveau; ei erau tractorişti, ştiau ce e un delcou, radiator, volan, acumulator etc...

Ferice de limbile mari, ele sunt suficiente sieşi, noi trăim din împrumuturi grăbite; înainte de a-şi însuşi o specialitate sau o învăţătură, poporul de jos trebuie să înveţe o limbă, pe care nu o mai ştiu decât din auzite chiar şi dascălii lor...

Poate greşesc, dar ştiu că Arumne Pumnul cu „gâtlejul" său nu spunea decât „nyakkendo"; pe vremea slujbelor în slavona veche, era ca azi la o conferinţă a mea despre „valori şi valorificări" şi asista la o liturghie într-o limbă necunoscută.

Servus,

Gary

27 - Traversarea Cortinei

- tu car© nu tşti pierdută (în neagra veşnicie),^* tuşi stea dulce şi iubită a memoriei mele,
- iată, în semn de căldură, primăvară, tinereţe şi dragoste, un mărţişor din glorioasa Oltenie,
- nu te întreb ce mai face câinele acela Ramon, pe cire şi noi şi literele române l*au alintat atâta (cu delicatesuri, poezii, horoscoape de geniu pustiu şi pustiitor),
- „e iarnă şi e frig, seniori", zice Buzura, eu fiind un extern Candid şi Dezideriu, împreună cu Kunegun* da mea visăm o grădini în care §ă ne cultivăm propriile zarzavaturi;

* femeilor gravide le dorim o naştere uşoară, istoricilor literari *o* eliberare uşoară,

- „a fi ardelean, spun© Blaga, înseamnă a duce un gând până la capăt", „a fi bătrân înseamnă a termina ceea ce ai început în tinereţe*.

-în 12 Martie are loc la Naţional, aici, un recital de poezie Doinaş, Stanca, loanichie; eu voi fi şi conferenţiar şi propriul meu „moderator".

- îţi trimit un interviu (scris acum un an, apărut acum o lună) în care definesc oarecum

conceptul de prietenie,

- Şi te sărut cu dragoste urându-ţi sănătate, putere de muncă, optimism şi somn fără griji (eu sufăr de cumplite insomnii).

Servus,
Gary Sîrbu

Acum am terminat o scrisoare către bunul nostru Samuel; Ti comunicam o anume bucurie a mea (sosită la timp, ceaţa acestei teribile ierni durează încă: Craiova, polul de căldură al ţării, a cunoscut trei luni de geruri şi ninsori neobişnuite -acum se topeşte zăpada, dar o ceaţă grea ne ţine în chingi).

Bucuria mea e legată de un plic sosit, în sfârşit, din Freiburg - solemna invitaţie. Trimisă în ianuarie sfârşit, sosită de două zile; apoi, ieri, am fost la poştă şi am primit, cu inima bătândă, cafeaua voastră. Mulţumim din
• « w a
inimaj

îi spuneam lui Samuel că intrasem într-o zodie de pesimism cronic: un fel de letargie organică, de indiferentism şi apathie - nu mai primeam scrisori de nicăieri, toţi prietenii mei parcă erau plecaţi spre Antarctica - şi cărţile zic: „nu mă atinge!" şi ideile vin doar în scurte vizite protocolare şi fug îngrozite de pustietatea mea sufletească. Dar iată că voi nu m-aţi uitat, credeam că v-aţi supărat pe mine, credeam că credeţi că eu vă neglijez să vă scriu, să vă trimit noutăţile noastre de literatură. Nu e aşa! E mai complicat, cărţile bune se vând
înainte de a se vinde, iar cele comune nu ne interesează. Eu însumi citesc mult şi multe, împrumutându-mă, de la cei care cumpără cărţi pentru mobila lor. Dar totuşi, prin anume relaţii scriitoriceşti, am adunat câteva rarităţi, voiam să vi le trimit, dar vama a fost închisă, iar la Bucureşti nu puteam merge din cauza acestei ierni periculoase. Le pun la poştă în aceste zile, în mai le aveţi.

Nu pot să-ţi spun ce voi întreprinde cu această invitaţie a profesorului Miron - aş fi fericit să vorbesc nemţeşte despre literatura română, despre istoria şi fi- losofia poporului limbii mele, dar mă simt bătrân şi obosit, refuzul din vara trecută mă doare încă. Dar, dum spiro-spero, săptămâna viitoare merg să mă consult cu organele de resort (care mi se par deosebit de binevoitoare faţă de crescânda mea „celebritate[11] - în grele ghilimele ale relativităţii - şi faţă de cărţile mele neînţelese,

marginalizate. Acum, ultimulmeu volum are o presă de-a dreptul fantastică, presa mă alintă, la radio mi s-au jucat şase piese, dar eu cred că ăsta nu e meritul meu, ci al colegilor mei de breaslă care, ori au obosit, ori sunt consideraţi depăşiţi şi convenţionali. Nu ştiu, nici nu vreau să ştiu. „Doamne, mă rog eu în fiecare seară, goneşte, de lângă celula mea nervoasă, diavolul gloriei şi al vanităţii". Mai bine curvar şi beţiv - zice Liza mea - decât celebru şi lăudat).

Cum îţi spun, voi merge să mă consult: merită sau nu să depun o cerere. Singur, fără soţie. Am şi câteva invitaţii ale rudelor mele sărace, am şi ceva bani la bancă, mi-am făcut cerere pentru un loc de veci la cimitir, aici, nu am vocaţia înstrăinării, sincer cred că datoria mea este să îmi fac datoria mea de soldat al Cuvântului şi Literelor noastre, aici şi acum. Cât trăiesc, cel puţin. Aveam un cântec în tinereţele chefurilor noastre: „Să bem prieteni, cine ştie mâine/ Când vor veni talente mari şi noi/ Din truda noastră ce-o să mai rămâie?/ Ne va-nveli uitarea-n falduri moL.etc."

Azi-seară, am o grea premieră. O piesă ce o consideram moartă şi uitată definitiv (deşi conţine dialogul între o mică putere şi un mare Imperiu muribund) a fost repusă în repertoriu - „Iarna Lupului Cenuşiu" la Naţionalul Craiova. într-o distribuţie de excepţie (fără economii), cu actori de valoare naţională, într-un decor de zile mari. Diseară „le tout Craiova" va fi de faţă - am trac, biletele sunt vândute pe zece spectacole, se zice că Directorul, în faţa Cortinei (contra urletelor mele de protest), va ţine un mic speech, prezentând, bănuiesc, lista premiilor mele literare. Apoi vor urma iubiţii mei actori iobagi pe moşia Cuvântului meu, ad scripta verbum. Să ţinem pumnii, să dea Dumnezeu să reuşim.

Am luat un premiu la Praga cu o piesă de Radio, am fost tradus cu Şoarecele B... la Moscova. Da. Mi s-a cerut urgent o fotografie. Am trimis urgent una în care arăt ca Ilya Ehrenburg în momentul când îşi scria memoriile sale.

Doinaş şi cu mine suntem invitaţii Universităţii de aici (Decan e un critic de seamă al nostru), o întâlnire cu studenţii, un spectacol de teatru urmat de discuţii şi un recital de poezie urmat tot de discuţii. Mi-e dor de Doinaş, el zboară deasupra norilor, alături de vulturii cei mari: eu ca vrabia săracă, ciugulesc în ţărână, dar mă simt şi liber şi ferice. (Despre insomniile mele, despre diabetul meu şi inima mea, nihil nisi ben).

Am dat o mulţime de interviuri, am scris despre Cercul literar, despre Eta şi Radu Stanca. Acum îmi va apare un articol despre fostul Teatru studenţesc de la Sibiu-Cluj - sper să nu se şteargă

fraza în care spun despre Nego: „Rolul Dandanache, este rolul emblemă al vieţii mele conjugale şi literare"). Biblioteca lui a fost vândută cu metrul, de către o scorpie neîmblânzită.
Când i-am cerut în 1975 două dicţionare şcolăreşti, m-a refuzat. Din principiu. Sic transit gloria avaris libri.

. Citesc mult ungureşte, când apuc; fac şi câte o săptămână de lecturi nemţeşti şi englezeşti; am reînceput să învăţ ruseşte, italiana o ştiu din naştere.

Sdrasvuite, zum wohle, auf wieder sehen, servus, sărut mâna,

Gary

P.S. O dată cu cărţile vă trimit şi un afiş al.premierei mele de azi.

Dragă Pilu,

Am primit fotografia. Scapără figura ta la zenitul Fiinţei tale. Eşti la vârsta la care are loc, după părerea existenţialiştilor, dramatica întoarcere spre moarte. Până acum mergeai spre Ea „ă reculons", de acum vei fi obligat să o priveşti în faţă şi să o accepţi aşa cum este. Sein zum Tode. Se simte în privirea ta arderea calmă a unor lecturi liniştitoare, deşi pe undeva, în spatele cortinei, întrevăd oarecari nevroze şi wohltempe- rierte angoase posibile. Dar totul e doar din cauză că te-ai fotografiat singur; am două fotografii ale tale cu fiul tău (pari un bun pastor protestant în călătorie de studii prin Anglia) şi una în faţa casei tale: cu soţia ta, care e cheia visurilor, fără ea nu pot să-ţi ghicesc viitorul în palma ta stângă.

Pilule, citesc nopţile Iorga, e atât de confuz şi de îngălat (ca un vulcan cu borş ce bolboroseşte informaţie şi patrie dragă), citesc şi Jaspers, cu regretul că îl întâlnesc post festum. Din cauza insomniilor mele am încercat romane poliţiste şi miliţiste; după o lună am făcut o criză de ficat; aş fi creatorul teoretic al aşa-ziselor vic- timologii, nu-mi stă bine să citesc noaptea Chandler,
*
James Bond şi Simenon. Ascult mai nou multă muzică; ţi-am mai scris, dar o repet: Blaga sjjunea că noi, românii (fiii popoarelor mici), trebuie sa fim viteji în tinereţe, eroi la maturitate şi neapărat victime sau martiri la bătrâneţe. Eu, fiind în plină desfăşurare a lucidei (deocamdată) senilităţi, citesc cu plăcere acatiste, năvăliri barbare şi tot felul de apocalipse istorice şi paraistorice; asta mă înveseleşte şi mă uşurează. Cum a fost pe vremea hunilor, cumanilor, tătarilor. A turcilor, care au plecat ei, dar moravurile lor ni le-au cam lăsat. Am dese întâlniri cu cititorii sau spectatorii, mereu mă simt ispitit de „ahâmsa" valahă, acea melcoidă retragere din Istorie, boicotul timpului de afară de către atempusul memoriei noastre colective. La cei aproape 67 de ani ai mei, privesc peste trei generaţii şi îmi aduc aminte de ce scria Kossuth după ce a pierdut Revoluţia sa: „există o

generaţie care a fost ameninţată cu castrarea, o altă generaţie care s-a castrat singură, a treia, ce mai tânără şi mai fericită, care se naşte direct castrată...".

A fost Doinaş în Craiova, ca invitat de onoare al Teatrului nostru (actorii i-au recitat din poeme) şi al Universităţii (Fac. de Filologie). Doinaş este un fermecător causeur, un foarte învaţat teoretician al poeziei, poeticei, traducerilor. Personal îl invidiez; are o jucărie (cuvântul), e fericit; nu simte nevoia nici unei idei generale şi nici de filosofie a istoriei sau subistoriei. De altfel, cred că e cazul să mă resemnez; poezia {în care cuvântul este şi scop şi metodă] nu se confunda, e altceva decât literatura (în care cuvântul e mijloc de expresie a unor adevăruri sau esenţe ontologice). Poezia proastă e literatură, literatura proastă e poezie. Nu ştiu. Rândul trecut, reproşându-i caracterul de enigma şi logogrifă al multora din poemele sale (care potenţează întunericul în jurul meu), i-am inventat pe loc o legendă blagiană, spunându-i: „când l-am întrebat pe Blaga care este limita de obscur şi dificil în poezie, el mi-a răspuns aşa: „«mie îmi place să mănânc nuci. Dar nu îmi plac decât nucile pe care le pot sparge singur în palma mea. Dacă nucile sunt sparte de Mama, nu mă ating de ele, sunt pentru cozonaci. Dacă nucile trebuiesc sparte umblând prin vecini, după un cleşte sau un ciocan, îşi pierd gustul...»“.

Nu cred că am dreptate; invidia din mine funcţionează indirect. Adevărul este că la noi (şi la voi, bănuiesc) poeţii şi criticii literari consumă o imensă cantitate de libertate şi vis în sine, fără nici un risc sau pericol. La mine, în cazul unor texte cât de cât satirice (de pildă), suma dificultăţilor învinse devine şi suma riscurilor asumate. Tu nu ai să înţelegi aceste naive consideraţii, ai fost „castrat" de categoriile Est-ethice, nu mai ştii ce înseamnă a citi şi a scrie în oglindă, de-a curmezişul şi printre rânduri. Dar bucuria unui poem e
o sacră bucurie, indiferent că nu e descifrat decât de tine, de câţiva prieteni (care îţi sunt duşmani) şi de alţi duşmani (critici hermeneuţi) care îţi sunt prieteni.

Ruşii moscoviţi, închipuieşte-ţi, mi-au tradus câteva nuvele din Şoarecele B. Am avut mare succes acolo, îmi spune la telefon mama traducătorului meu. Mi s-a cerut şi fotografie, acum mi se traduce şi o piesă. înseamnă că, volens-nolens, categoriile mele literare, crescute şi dezvoltate în acest uriaş Athanor care e lumea noastră de aici, corespund inimilor şi minţilor de aici. Ca scris sunt poate în urma voastră, înaintea colegilor mei preaolteni, dar, vede-se, la nivelul noului spirit critic inaugurat la fraţii noştri ruşi. Nu ştiu -r şi nici nu mă interesează.

Am dej)us o cerere pentru Freiburg; nu mă voi sinucide daca voi fi iar refuzat; trag obloanele şi îmi scriu opera postumă. Circumdederunt me gemitus mortis... După viaţa pe care am avut-o (am luat nota zece şi ta purtare şi în suferinţă), trebuie, prison oblige, să reuşesc o moarte frumoasă şi

demnă.

Servus,

31.111.198
Dragă prietene,

6 Iată-mă întors la Washington după trei săptămâni de conferinţe şi peregrinări; găsesc aici o scrisoare a ta prea legată de gânduri amar-ironice şi jucăuşe profunzimi ca să reacţionez la ea: ard de dorul de a-ţi împărtăşi câteva impresii din Spania pe care o văzui întâia oară - Madrid, Toledo, Granada, dacă 3 puncte pot defini o^Spanie de(în) acest fel!

într-un fel nu mi-a plăcut deloc: nici măcar lumea a treia, ci lumea a patra, straniu atârnată în neant. De pildă catolicismul de-acolo nici nu mi-a fost familiar, nici simpatic. Eu sunt obişnuit cu culorile şi humorul, toleranţa barocă a spaţiului austro-bavarez sau chiar italian (pe care nu-l ştiu decât din poze!). Sunt obişnuit să intru într-o biserică, mai spun şi eu o rugăciune, pun un bănuţ în cutia milelor, mă mai bleojdesc pe la icoane şi columne - şi gata. Ei bine, acolo practic asta nu se poate: porţi ferecate cu zăvoare gigantice, cu gratii fioroase, cu bârne strivitoare te împiedicau să intri altminteri decât la o slujbă organizată. Retorica arhitecturii înseşi era represivă, austeră, înfricoşetoare, n-am mai văzut aşa ceva!

Tipic a fost la Alhambra: arabii făcuseră acolo un vis de dantelării, de voluptăţi, de sexualitate fină, he- donic-fugitivă; scurt după cucerire, spaniolii au construit în mijloc un castel neo-clasic, dur-falic, urât, dur ca o provocare cezaro-latină, ca o măciucă mare înfiptă neoclasic în mijlocul moliciunilor şi rafinamentelor visător- orientale. Un act de crud voluntarism în piatră.

Sigur, nu neg o clipă valoarea estetic-istorică a desfătărilor de care am avut parte la Toledo, la muzeul din Prado şi aiurea (la Granada o biserică „San Juan de Dios“, de un barochism luxuriant până la demenţă, parcă erai în junglă, foşneau frunzele şi reptilele exotice în decoraţia supra-abundentă: crede-mă, crede-mă că nu exagerez). Dar vreau să spun că nu mă simţeam întors acasă în Europa confortabilă a cărţilor mele, a imaginilor nostalgice, ca-n Austria, ca-n Franţa sau în Anglia: eram în altă parte!

Dar, să nu mint, a fost şi o parte din Spania care m-a mişcat profund şi familiar: Madridul de sec. XIX mi-a amintit de un Bucureşti de altădată, imitator al Parisului, cu un mare Palat al Poştelor, cu un renascentism fin- de-silUcle; cu blocuri vechi confortabile, cu bulevarde largi; iar mai la margine (căci am avut curiozitatea să bântui şi pe-acolo) blocuri noi nu prea deosebite de cele pe care mi le amintesc din „Balta Albă“, dar cu o lume tihnită, normală, cu maşinuţe de fabricaţie locală, magazine cu cozi mici, la care mergeau copii şi femei cu plasa în mână, o normalitate cu rufe atârnate pe balcoane, la uscat. Pe undeva m-au cuprins nostalgia şi regretele vane, m-am întors în centru, la istorie şi la muzee.

al tău, cu drag

V.N.

P.S. - Aici se afirmă grozav regizorii români: citesc un articol într-o importantisimă revistă care-i numeşte pe Ciulei-Pintilie-Şerban reînnoitori ai teatrului american etc.

Frate Pilu,

Am primit scrisoarea ta „spaniolă". Spiritul meu bibliografic nu a reuşit să treacă Pirineii; Unamuno, Orte- ga Y. Gasset, îi consider esseişti de tip francez, scriind din provincie. Deşi Goya mă înfioară, ca şi acel Theo- tocopulos, din care regii noştri cumpărau engros. Dar, fiind obsedat de barbari şi barbarii, nu pot uita nici sfânta Inchiziţie, nici pe Pisaro, Cortez etc. Indienii pe care i-au ucis şi jefuit... (recitesc,acum în „Tristele Tropice")... au murit de scârbă. îmi place această teorie a unor popoare ce se pot stinge de scârbă; scârba de istorie, de arme, de ocupanţi-călare. Mai citesc că mălaiul conţine nu ştiu ce materie care ne face blânzi, blegi şi supuşi. în armata română se ştia acest lucru; deţinuţilor, mămăligă şi ostaşilor viteji, pâine.

I-am vorbit lui Doinaş despre enormele servicii literare ce mi le-a făcut limba maghiară: în Valea Jiului, în anii în care eu n-am fost ridicat spre limbă şi citire de cărţi, în limba română erau foarte puţine lucrări; literatura universală mare am citit-o în ungureşte, în excelente traduceri, excelente editări. (Asta până la 16-17 ani ai mei, când am început să citesc franţuzeşte;

primul roman citit cu dicţionar fiind „Climats“ de Mau- rois). Dar, naiv fiind, credeam, ca şi Tata de altfel, că Verne Gyula, Victor Hugo, Kârol May, Dumâş Şandor etc. erau scriitori unguri-sadea. Am rămas un credincios cititor în această limbă şi nu pot să-ţi ascund că am o invidioasă admiraţie pentru presa lor literară şi politică de acum... Dar am memorie, şi în această memorie, ca şi la Cioran, vocaţia acestui mic popor asiatic pentru o Hungaria Magna cu orice preţ face ca procentul de „jandarmi" pe care l-au dat, chiar şi „în vremea de pace", să fie prea mare. Că azi avem şi noi faliţii noştri, e altceva. Auxina, aşa se pare că se cheamă materia aceea care se îmblânzeşte prin mămăliga tradiţională, ne-a făcut ca în anii „fascismului judeo-maghiar", la Cluj, 1947-55, noi să fim nişte asteci şi maya, cuceriţi de nişte conchistadori - foarte repede şi total trecuţi din extrema dreaptă în cea stângă. Nagy Istvân, Asztâlos, Suto And ras etc. erau scriitori de un proletcultism la care bieţii români, rurali şi conservatori, nu au ajuns decât abia după 30 de ani de continuu efort.

La Cluj, pe acea vreme, pe o poartă plecau spre moarte cărturarii şi istoricii români, Lupaş, Silviu Dra- gomir etc., ca pe alte trei porţi să ne sosească, cu dosare proaspete şi fără de nici o pată, nişte comisari ce vorbeau dialect şi erau mai răi ca tătarii. Asta s-a uitat.

„Ca să putem muri frumos trebuie să iertăm şi să uităm", zicea fie iertata mea Mumă. în Valea Jiului, prietenii mei de joacă (asta între 1925-30) se numeau: Drotzinger, Paduryan, Kerl, Lukmann, Horacek, Slatsky, Alb Yoşka şi eu Szirb Gary. După cum vezi, nici un ungur ca origine - şi totuşi limba în care vorbeam şi ne jucam era limba maghiară. Toţi aceşti foşti supuşi KK conşiderându-se unguri, îmi amintesc, trecea un „mo- mârlan“ pt uliţă (cioban de sub Parâng), ne luam după el şi strigam batjocoritor şi şovin: „Qllâh, Qllâh, vad ollâhşzarok az orrod alâ“ (Valah, valah, sălbatec valah, mă cac sub nasul tău!). Tata, auzind aşta, mă luă dt urechi şi mă trase deoparte spunându-mi: „mă, tu ştii că şi tu eşti ollăh?[a]. A fost ca un trăsnet în mintea mea de şase ani atunci.

Singurii bani pe care-i puteam câştiga erau traducerile ce le făceam din maghiară. Pentru radio, ARLUS, l-am ajutat pe Ion Chinezu să traducă romane din Moritz Zsigmond, autor atunci interzis în Ungaria (fiind antisemit - dar un foarte mare prozator). Şi Blaga fişa la bibliotecă doar cărţi ungureşti. Nu s-a plâns niciodată, dar, la toate provocările mele, a refuzat să-mi răspundă în ungureşte. Ştia. Dar tăcea. O singură dată l-am auzit spunând: «Mi-a plăcut la Budapesta. Acolo, fiecare factor poştal se plimba pe marginea Dunării, cu sentimentul că de această plimbare a lui depinde soarta Europei,.." (sic!).

Am ţinut cursuri în maghiară, vorbeam o maghiară atât de nobilă, încât jigneam mândria colegilor mei secui, cumani, pecenegi. Toţi foarte nobili. Mândria fiind dimensiunea matrice a acestui popor care a avut o mare istorie, o mare vitejie şi o mare prezenţă în revoluţii religioase şi politice. Limba a rămas, poporul s-a împuţinat foarte. Eu am

zburat din Universitate. Cerusem drepturi egale cu colegii mei unguri - în locul meu au venit: Ditroy, Borghida, Roth, Szaoedy, Nashitz etc. N-au scris nici o carte. N-au tulburat nici o apă; cred că acum vociferează pe malurile Potomacului, Senei, Iordanului—

Dar nu pot să mai am sentimente şi resentimente naţionale. Pentru un proletar, zicea Tata, naţionalismul e un lux, în cuşca hingherului nici câinii proşti nu se mai muşcă între ei... Noi, cei din Cerc, fiind toţi europeni foarte poligloţi, ne consideram scutiţi de politică şi istorie: aveam prieteni nefericiţi dintre ei, era teribil de interesant ceva. La Cluj exista prin anii 47-50 o cârciuma „de artă*, *A zoKogd majdm*, la maimuţa plângăreaţă. Se bea ieftin şi se mânca fasole cu afumaturi, Pe da* torie. Ce ara interesant? Noi românii discutam toată noaptea: inteligent, stupid, serios, în batjoc, discutam până la ultimul grad de beţie. Ungurii începeau gomos, apoi începeau să cânte: jalnic, trist. După aceea deveneau sentimentali, începeau să se destăinuie, să plângă, să îngenunche. Unguroaicele ne preferau („fiindcă le mai şi băteam“), ungurii, boieri născuţi, le dădeau serenade şi sufereau de amor şi de mister într-o formă romantică sau... biedermayer, care nouă ni se părea nebărbătesc şi ridicol...

Mi-e dor totuşi de Cluj, ca de o patrie din vis; citesc marii poeţi, lor le datoresc şi iniţierea mea în lectura teatrală. La Petrila, unele Emme Bovary, croitorese sau servitoare, erau abonate la revista „Szinhâzi Elet“, în care, la sfârşit, era publicată o piesă bulevardieră. Citind un filosof al lor, singurul pe care-l cunosc, Nemeth Laszlo („A minoseg foradalma", revoluţia calităţii), parcă mi-aduc aminte de un fel de mit maghiar care - ca la noi Mioriţa - la ei rezumă tragicul destinului lor. E povestea „călăreţului rătăcit", povestea unui călăreţ şi a unui cal, încercând prin smârcuri şi păduri duşmane să găsească drumul înapoi. Acest înapoi nu există; nici la fraţii unguri, nici la noi (unde mereu şi mereu doi fraţi continuă a-l ucide pe al treilea. Fără motiv şi fără ca acesta să scape.).

Te-am plictisit, Pilule, bănăţeanule rătăcit. Am terminat Iorga, Doamne, mă întreb, după atâtea ocupaţii şi războaie totale, de unde au mai lăstărit bănăţenii români? De unde... şi până când?

Servus,

Gary

Dragă domnule Garri,

Am impresia că merge corespondenţa noastră pe picior invers: adică tot la a doua scrisoare răspundem fiecare. Nu-i nimica: noi suntem nişte monologişti inve- teraţi, iar comunicarea prin monoloage întreţesute e şi ea vrednică de laudă, nu? Oricum humorul şi humorile noastre tot mai răzbat: de pildă eu sunt sau arăt a fi, după zisele şi scrisele tale, un soi de pastor protestant. Fie şi-aşa. Oricum în vara asta nu mă mai duc în Italia prea-catolică şi prea-laşă, ci mă mulţumesc cu explorarea vecinei de la Nordul nostru (chiar şi asta: daca ne rezistă maşina).

Care sunt prietenii mai buni - cei văzuţi des sau cei văzuţi rar? Eu cred că - după o anumită vârstă, adică nu în tinereţe - răspunsul exact e cel din urmă. Alienarea nu e numai o chestiune socială sau spirituală, cum cred filozofii, ci mai e şi una de vârstă. Suntem mai organici în tinereţe. Alienarea e rărire, precum cea a părului de pe creştet, e distanţare; să vrei organicitate după un anume punct istoric e absurd, duce la nenumărate rele; la fel şi pentru oamenii de după maturitate - epistola e un mod de comunicare mai firesc, vizita

ocazională, telefonul la îndemână pentru convorbirea de durată mijlocie, într-un cuvânt prezenţa fizică stânjeneşte comunicarea, sărăceşte, nu îmbogăţeşte. Crezul alienatului, cum s-ar zice.

Nu ştiu de ce te lamentezi de vârstă, mai ai 15 ani buni, poate cei mai buni şi liniştiţi ai vieţii, nu eşti obligat să iei decizii morale mari, scrie-ţi liniştit opera, pe câte pot judeca zbârnâi de idei şi de năstrujnicii, în fond eşti de invidiat.

Eveniment cultural: ultimul film al lui Fellini, Ginger and Fred. Fellini e pe ecran cel mai mare dintre cei mai mari, tot ce produce e aur şi cu cât îmbătrâneşte, cu atât e mai bun. (Filmul, cu Mastroianni şi Maşina - mult mai simpatici şi mai profesionali acum la vârstnicie!) Să-l vezi neapărat dacă vine pe la voi şi cred că va veni. verva satirică e vrednică de marile condeie ale geniului - atinge un suprarealism melancolic şi reflexiv, iar ochii mari, mereu vii ai aparatului prin o lume cu textură groasă, parcă ai răsfoi prea repede printr-un album frumos, îţi vine mereu să strigi, hei, opreşte, vreau să mă mai uit! Un surplus de bogăţie vizuală şi de amuzament crud.

în plus citesc romanul istoric al unui von Schulen- burg, care îl zugrăveşte pe. un strămoş al său care-a fost general în slujba veneţienilor împotriva turcilor pe la 1715. E un roman mediocru, tocmai pentru că e fidel- istoric, şi-mi place cum prinde iresponsabilitatea, egoismul, ne-solidaritatea apusenilor („din cele mai vechi timpuri şi până-n zilele noastre", cum sună sub-titlurile cărţilor de acest fel).

Primăvară superbă, plină de culori delicate, cum numai la Washington m-am obişnuit să văd.

Cu drag

Christos a înviat şi Sărbători Fericite!

Bătrâne şi veşnic tinere Gary,

îţi mulţumesc mult pentru ultima scrisoare, cea despre experienţele tale maghiare: fascinantă prin sinceritatea ei radicală, spunând exact aşa cum le-ai trăit sau simţit şi pe cele bune, şi pe cele rele, în ţesătura lor inextricabilă, iar nu împărţite pe căprării albe şi negre (şi mincinoase, deci) - aşa cum, vai! obişnuiesc să le înşire (deşire) teoreticienii, memorialiştii, polemiştii. Mi-a făcut imensă plăcere.

Cât despre lumea hispanică, şi eu împărtăşesc din plin rezervele tale şi o simt străină, chiar şi în geniul ei, spre deosebire de cea austriacă sau italiană.

Am colindat vreo 2-3 zile prin Virginia rurală, nu departe de Washington (mai puţin de 2 ore cu maşina), unde un coleg de catedră e părtaş la o (fostă) fermă, o casă de ţară veche, de dinainte de războiul civil. Mă invită uneori. (Notez că acest flăcău tomnatec, american get-beget, cu stagii la Harvard şi Cambridge, e nepot de cehi şi slovaci; tată-su muncitor oţelar, parcă, la Cle- veland - dar el nu ştie boabă din limba şi cultura ancestrală. nici n-a vizitat niciodată locurile din care se trage). îmi place grozav America rurală tocmai prin

paradoxurile ei; unde altundeva în lumea occidentală de pildă mai există o muzică populară vie cu caracter religios şi ritmuri săltăreţe, despre Isus, păcate, moarte ş\ viaţa de apoi? („Bluegrass music"). Nu seamănă cu ţăranii de la noi: au vaci multe, tractoraşe, camioane, deşi locuinţele le sunt adesea mizere, poartă armă toţi: trăiesc izolaţi de lumea mare (întrebasem o muiere după îndrumări, direcţie; ea-mi răspunde făloasă că nu prea ştie locurile de aici, ea fiind din... şi-mi dă numele unei localităţi mai la vreo 20 de miie de unde eram noi!). Principalul e însă că sunt autentic rurali, deşi în alt fel decât cei bănăţeni între care am crescut; deşi'nu sunt de-ai mei (dar acum, în *86, în fond cine este?) îi privesc cu simpatie.

Sper că n-ai fost supărat de nici o contaminaţiune în bârlogul tău oltenesc. Ca vechi miner şi obişnuit cu astfel de izbucniri ale naturii prea supărate de iscodiri omeneşti şi scormoniri indiscrete (repy°u, rpacy°u ecm® - dacă ruginita mea rusă mă mai ajută).

Scriu cu marje poftă despre piesa Coriolanus, una din cele 4-5 favorite shakespeareene ale mele; deşi multă lume nici n-o citeşte, e actuală şi plină de forţă.

al tău, cu drag

V.N.

P.S. îţi trimit mâine nişte National Geographic.

Stimate domnule profesor Dr. Virgil,

îţi adresez această solemnă titulatură ca răspuns la „dragă domnule Gary" cu care mă distingi în scrisoarea ultimă (din 21 aprilie), în care îmi strigi, de dincolo de Atlantic, Christos a înviat. Am auzit de un oarecare Gary Davis care 3 renunţat la cetăţenia americană, devenind primul „cetăţean al lumii"; în copilărie eram copleşit de actorul Gary Cooper, nu îl pot înghiţi pe acest genial Romain Gary (din care am citit câteva „mofturi" franţionisme). Numele meu s-a născut în colonia Petrila, am salvat o găină de la moarte (se prinsese cu gâtul între ulucile gardului), preotul catolic mi-a mulţumit, ex- plicându-mi că găină vine de la „gallina"; gallina a devenit garina, apoi Gary; şi mama şi sora îmi spuneau astfel, combătând apelativul unguresc „Feri" cu care mă onorau mătuşile mele romånce, maghiarizate prin căsătorii cu cehi şi şvabi.

îţi scriu cu circa zece zile întârziere; am fost la Cluj, un oraş mort, pentru mine, cel puţin. Cimitire, mormântul lui Radu Stanca [...] al Etei Boeriu (soţul ei mi se pare intrat 7n vria ce se cheamă la noi <„sic co- gito", studiază metodele esoterice de intrare în legătură

cu EA; am încercat sa-i explic că morţii nu doresc să vină înapoi, din contră, ne aşteaptă dincolo, ne ajuta să trecem uşor „Pragul albastru"). Apoi mormântul proaspăt încă al lui Liviu Rusu. Am vrut s-o văd pe decana Facultăţii de Filologie, tov. Antonescu (cred că o cunoşti, a studiat şi în USA), nu am găsit-o. Cei câţiva scriitori, poeţi mi s-au părut cu toţii a fi în preziua începerii unui tratament de dezalcoolizare... în avion am stat lângă compozitorul octogenar Sigismund Todutză, un senior al condiţiei ardelene, se plângea că nu doarme dir\j:auza ploşniţelor. „în tinereţe nu mă pişcau, acum însa mă sfâşie..."

Scrii frumos despre alienarea mea de bătrâneţe, ai dreptate, scrisul mă apropie de oameni, mă ţine în stare de dragoste - etapa „de visu et de auditu" e depăşită; cu Doinaş sau Regman, de pildă, în zece minute terminăm tot ce avem să ne spunem, apoi ne privim în ochi şi fiecare vede ia celălalt ceaţa de sfârşit din privire şi tăcere. Ne iubim... de departe. Lor nu le scriu, fac parte din inventarul biografiei mele, fiecare e o rană, aşa cum şi eu, pentru ei, bănuiesc, sunt o memorie plină de răutăţi şi resentimente. Nu e adevărat; în fiecare seară îmi spun una din cele zece rugăciuni de iertare şi umilinţă.

Cred că va trebui să întrerup corespondenţa mea cu tine; simt apropierea unei glaciaţiuni de tristă izolare; voi trage rulourile, voi zăvorî uşa; nu ştiu dacă voi mai avea energia celor 15 ani de totală libertate creatoare pe care mi-i prezici; există şi letargii istorice şi un lehamite metafizic şi o sastiseală de tipul „in secula secu- lorum yalta!" Mi s-a respins şi anul acesta paşaportul pentru Freiburg. S-a aprobat - ca ironie, bănuiesc doar paşaportul pentru scumpa mea soţie. Dar ea, neavând studii superioare de Filoso'fie şi Teatru, nu va putea să mă înlocuiască. Nu ştie nici o limbă străină, săraca, ea e cea care întreţine în mine spiritul limbii române pe care o vorbeşte ca o zână; eu, din cauză că citesc 90% în diferite limbi streine (plus maghiara), am deranjamente sintactice, a doua zi mai ales după germană şi

maghiară; nu-mi revine macazul valah: atunci „mă cert“ cu ea în bucătărie (bubuie frigiderul, curg ţevile, toate şaltărele electrice sunt stricate etc.) şi, ca după o ploaie de vară, ea îmi reface perfect legătura cu această limbă maternă vitregă care ar fi pentru mine limba română.

Cred că sunt doctor în filosofia istoriei de ieri şi alaltăieri - totuşi nu pot să ştiu cât va dura acest eternei retour. „Şoarecele B“ îşi va sfârşi zilele, aşa cum o şi merită, dans une souriciere. Nu pot să îţi ascund că tot citind şi meditând asupra soartei lumii noastre am ajuns la sincera şi absolut documentata mea convingere că Occidentul e condamnat, nu mai e în Untergang'cultural, ci pur şi simplu îşi pregăteşte singur şi eşafodul şi funia cu care, în numele dialecticei hegeliene, va trebui să o spânzurăm noi. Regret că nu sunt tânăr, aş dori să fac parte din armatele eliberatoare, de pildă ale Parisului; aş dori să fiu numit şef de cadre la Nanterre, să încep acolo a-i învăţa pe curvele aâtea laşe şi inteligente ce înseamnă o autobiografie cinstită şi o apartenenţă de clasă cu adevărat gauchistă. Moartea ta prin tine$_{v}$ Spiritule!

Aşa cum se cuvine, la căderea cortinei, protagonistul fericit al dialogului ceresc şi mântuitor, ce l-a avut cu tine, se închină solemn şi-ţi zice: „eu sunt epilogul!" şi îţi mulţumeşte plângând pentru anii în care ne-am scris fără să ne fi văzut vreodată, fără nici o speranţă de a ne putea întâlni în această viaţă. Dacă mor, îţi promit, îţi voi trimite câteva semne şi te aştept; dialogul nostru va putea fi continuat într-o veşnicie valahă, undeva în ţărmul blajinilor, un ţărm ce mi se pare mai potrivit pentru hirea noastră doritoare de deşertăciuni decât „Paradisul dantesc" (Nu pot trece în Infern. Nu am citit nici Purgatoriul).

Dumnezeu fie cu voi,

Ion D. Sîrbu

membru al Uniunii Scriitorilor str. A.I. Cuza nr. 9

Bloc 156, sc. 5, ap. 3 Craiova, 15 iunie 1986

Dragă Marianna, din an în an (o dată cu aceste suspecte pete de soare), în săptămânile în care sufăr de un cafard provincial, acut şi infect, îmi aduc aminte de preţioasa ta fiinţă şi mă întreb: ce mai face Marianna? Ştiu că frumosul tău soţ a avut fericirea de a te vizita - mie mi se refuză (deocamdată; dar în mileniul viitor va fi viceversa; eu voi refuza intrarea în rai a unor răuvoitori prieteni de acum), deci mie mi s-a refuzat călătoria la Freiburg. Soţiei mele i s-a aprobat, acum o invit nemţeşte (10 ani), apoi în trei cincinale îi predau tot ce mai ştiu eu din filosofie şi teatru, aşa că, în jur de 2015, va putea uşor să mă suplinească oriunde în statele unite ale europei. Nu te

întreb de câinele Ra- mon, mi se joacă acum o piesă cu un căţel bătrân, actorii sunt mizerabili, căţelul e extraordinar, deşi latră numai. Ca autor, sufăr, bineînţeles! Scriu un studiu despre prostia celestă, un roman despre năvălirea pe- cinegilor şi o piesă cu tema „ce griji avea cel din Ha- morigia“ (mă refer la statueta denumită gânditorul de la Hamorigia). Compun aforisme filosofice pentru cântăreţii de muzică uşoară, pictez, marţea numai, iepuri de casă şi şobolani de Sibiu. Soţia mea vorbeşte cu fluturii, cu bunul Dumnezeu, ea este der Guade, eu

«

sunt mereu în disgraţie. Doinaş e tăcut, nervos şi doctor îrt prosodii. Regman e surd, acum o săptămână l- am înmormântat pe Fufu Pârvu. (Fie-i dosarul uşor! Requiescott).

Te sărutăm,

Gary şi Lizi

Dragă Pilu,

Mai în zilele trecute ţi-am expediat o scrisoare de „adio“. De fapt, mi-am zis azi-dimineaţă (primind'în contratimp şi contradestin scrisoarea ta din 20 mai despre Spania, ungurii mei, Coriolan, ruralismul american), nu pot să nu-ţi răspund; iar îmi iau rămas bun de la tine, toate scrisoarile mele, îmi dau seama acum, nu au fost decât simple exerciţii de luciditate (am un volum de micro-eseuri cu acest titlu, în manuscris, bineînţeles), adică o indirectă dar tenace pregătire în cadrul unui inconştient „ars moriendi" pentru obştescul meu sfârşit. îţi scriu, fiind mereu înainte de moarte; aş fi destul de pregătit pentru această metafizică surpriză, doar că „tare am iubit multe* şi tare mă doare stupiditatea siberiotă a destinului meu. Unii din sectanţii ruşi din secolele trecute trebuiau să se castreze; da. înainte de operaţie, respectivul flăcău striga: „adio cerule, apelor, pădurilor, adio!“. Nu striga „adio fetelor, nevestelor" - nu! Castrarea e un fenomen istoric de luat în seamă; nu mă refer la rolul pe care l-au avut eunucii în politica Bizanţului, nici la eunucii pe care de la Bizanţ i-au împrumutat turcii noştri (am citit şi o perversă carte-roman *de* un oarecare franţuz invertit Fernandez, cu titlul „Porporino"; e

o frescă a scopiţilor copii folosiţi în operele napolitane, rezervaţi rolurilor de fecioare-soprane; autorul e de părere că, fără testicule, amorul devine extraordinar, pur, pervers, dar divin...); mă refer la castrarea filosofica pe care trebuie să o suporte, fără să-şi dea seama, cu anestezic şi lento, diferite categorii de meseriaşi (actorii, ofiţerii, preoţii, propagandiştii etc.); cred că, în frumosul nostru secol, putem vorbi chiar de generaţii castrate; după o generaţie ce refuză castrarea totală (un coi poate fi donat ostatec la primărie), vine o generaţie ce se castrează singură, în sunet şi tobe şi trâmbiţe, ca apoi să urmeze a treia generaţie care se naşte deja castrată gata. (Citeşte istoria fascinantă a

iconoclasicilor din Bizanţ, de Charles Diehl).

Eu am fost castrat de lume, adică de călătorii şi excursii. Am in-voluat totdeauna, pentru mine Jilava este un tărâm iniţiatic egal cu Delos, Oxford sau Har- vard, iar tăiaţul stufului mi se pare egal cu stagiul Yoga al marelui nostru dispărut, Mircea Eliade. Spiritual fericit şi fremătând de intuiţii şi revelaţii (prin post şi meditaţie), nu am fost decât acolo; studenţii şi ţăranii ce i- am cunoscut în acel iad al ispăşirii constituie zestrea prin care îmi întreţin şi astăzi candela optimistă a unui fel de patriotism cu semnul minus. Cred în rezervele noastre de bun simţ, răbdare inteligentă şi lucidă, cinste faţă de valori şi iubire magică a pământului, codrului, cuvântului bătrânesc. „

Citeşti Coriolan. în anii în care lucram la Teatrul Naţional Craiova ca secretar literar (logofăt cu scrisul şi ortografia) am propus pentru Cosma (un bun actor al nostru) acest rol. Dar nu mi s-a aprobat. E o piesă reacţionară, în fond. Un individ, fiu ales a) Cetăţii, care se supără pe Cetate şi vine cu armată străină sa o distrugă. Supărarea asja pe propria cetate era ceea ce îmi plăcea mie; ţie potsa îţi spun în şoaptă că am avut, aici în Valachia Veche (Oltenia), dese momente în care voiam să-mi dau demisia din ethnie. Doamna „Limba română" m-a împiedicat s-o fac; deşi citesc în câteva limbi capitaliste, rămân un iobag al limbii şi un mucenic al stării veşnice de „rumânie". (Sper că ştii ce e asta!) în epoca fanariotă se plăteau cincizeci de galbeni turceşti ca să fii eliberat de... rumânie. Adică de starea de şerb pe o moşie, ad scripta glabae. îi admir pe evreii care dispun, cu eleganţă şi fără sentimentul de lichelie, de două ethnii (una de rezervă), două buletine (una vorbesc în ţară, alta când trec hotarul), două bibliografii etc... Noi suntem încă un popor prea tânăr, pierzând aristocraţia levantină, am pierdut şi pe acei diplomaţi care ştiau gândi şi simţi deodată în trei limbi şi trei interese europene... Noi, dacă azi ne ridicăm împotriva ruşilor, mâine devenim automat turci, şi invers. Trăim spenglerian, în epoca războiului de 30 de ani, acest război a fost între sat şi oraş, el a încetat în momentul în care satul nu a mai hrănit armatele - când catolice, când protestante -învăţând să mintă, să fure şi să«as- cundă. Satul a pierit în acest război pe care l-a câştigat; dar s-a renăscut din propria cenuşă, în clipa în care soldaţii jefuitori au trebuit să se întoarcă şi să pună mâna pe coarnele plugului.

Nu cred în radiaţii - dar mă folosesc de acest metafizic accident (primul semn că imprevizibilul în istorie are câţiva aşi ascunşi în mânecă) doar ca metaforă; de pildă, prostia, care nu e un capitol al psihologiei, ci al apocalipsei, este mai mult decât un câmp de forţă (cum credeam), este şi o radiaţie ce va dura pe puţin câteva sute de ani. Secolul nostru a aruncat două bombe fatale: una atomică, la Hiroşima, alta ana-atomică la Yalta; prima a explodat, a doua radiază, lată pentru ce manifestez eu şi soţia mea în bucătărie pentru pace, împotriva înarmărilor, pentru lichidarea pericolului atomic, pentru abolirea marilor puteri, pentru neamestec şi nefolosire a ameninţării.

Trăiască Pacea!

Post Scriptum: Am o singură soră, Irina, 64 ani, contabilă pensionară la Petroşani. Are un singur fiu, Ştefan, a rămas miner din cauza dosarului meu. E inteligent, citit foarte: face Yoga, filosofează, cântă din clarinet. Nu-

I dau pe şapte ingineri summa cum laude. Acest Ştefan, unicul meu nepot, are o unică fiică, Monica: această Mo- nică, fecioară fină şi introvertită, învaţă de trei luni în camera de alături, câte 12-14 ore pe zi ca să dea examen de intrare - horror - la... Filologie. Secţia Franceză- Engleză. (Contra voinţei mele, te asigur!) încăpăţânarea aceasta a‘fecioarelor noastre carpato-dunărene de a învăţa, cu jertfă şi neobosită (fără rost) încăpăţânare, limba exact a acelor popoare care ne ignoră mai total, mi se pare extraordinară şi sublimă. Ea se va bucura de „National Geography“, în numele ei îţi mulţumesc... Dar către doamna casei tale, eu ca anonim cărturar anti-al- coolic, aş adresa o lăcrămaţie mai directă şi mai practică. Sursele mele de aprovizionare â tout prix cu boabe de cafea s-au terminat brusc. Bani am, doar ţi-am scris, mă bucur de maximumul de pensie, cea de senior al scrisului, am 4600 lei pe lună, plus micile venituri de la radio, presă, teatrele ce mă joacă. (Acum „Simion" la Baia Mare şi „Arca“ la Braşov.) Dar nu am de unde cumpăra. La Uniune se vinde, uneori, cafea măcinată, dar eu nu am cum să pândesc din Craiova acest magic noroc. Am şase prieteni în lumea capitalistă, să vă ia dracu, am de gând să rog soţiile voastre ca fiecare să îmi trimită două pachete pe an. De câte un kg numai. Obligatoriu aşa, adică 950 grame cafea boabe, plus 50 de grame ambalaj. Acest pachet soseşte. Nu e scump, nu comportă o trudă excepţională. Dacă fiecare amic al meu îmi va trimite pe an două asemenea pachete, voi avea în fiecare lună acel kilogram de cafea cu ajutorul căruia scriu dimineţile. E un viciu: ce să fac, sufăr de

i insomnii, iau barbiturice, ca să pot scrie dimineaţa, trebuie să beau două cafele. Soţia mea bea şi ea două ceşcuţe, eu două ceşti. Dacă îmi trimite soţia ta în Sept. un asemenea pachet, eu îţi trimit cărţi de critică.

Monica va da la Cluj, doar la Cluj şi Bucureşti-va fi secţie de două limbi streine: dacă nu va reuşi (deşi este excepţional de bine pregătită - dar originea ei socială poate să fie o piedica) atunci o dirijez spre română şi o limbă altaică sau cordilieră. Am fost şi am rămas un profesor, deci un lumpenintelectual, „o maimuţă a bunului Dumnezeu", cum numea Blaga dascălii de limbi şi retorică.

De câinele Ramon Ocg nu te întreb: simt că se agită, că se tot pregăteşte să înceapă a termina lucrarea aceea „Istoria Literaturii Române"; opera asta i-ar justifica viaţa. Fiindcă a avut tot ce şi-a putut dori un tânăr în epoca aceea în Transilvania.

Miercuri, zi de vamă, îţi trimit nişte cărţi ce aşteaptă de 3 luni.

Gary

The Catholic University of America Washington, O.C. 20064

Comparative Literature 8 iulie 1986

Dragă Gary,

Am primit simultan 2 frumoase scrisori ale tale din iunie, cu un text din Ramuri (una). >Ju cred că e rea ideea de a discontinua sau opri corespondenţa noastră. (Las lucrurile la pofta şi voinţa ta.) Am trimis acum vreo

2 săptămâni câteva numere (6-7) din Nat. Geogr. Mag. Când mă întorc de la mare (pe ia începutul lui august) trimit şi nişte cafea.

Am tot citit lucrări româneşti în ultimele săptămâni: memoriile .lui Iordan, superbul op Norii al lui Petru Cre- ţia, un buh volum de poezii Maraton de un (tânăr probabil) Cristian Simionescu şi un volum de un prozator categoric înzestrat (Ion Groşan) - asta pe lângă altele bunişoare sau mai modeste. îţi trimit şi ţie (i-am trimis şi autorului în cauză - Ştiva) o recenzie faustiană apărută într-o. revistă strict ştiinţifică (adică de mică circulaţie), dar citită cam de toţi goetheenii de pe acest continent şi poate de unii de mai departe.

Cu dragoste sinceră şi neschimbată,

Mult stimate Ion D. Sîrbu şi dragă Gary,

Să nu-ţi închipui care cumva că a coborât asupra mea nu ştiu ce duh al inspiraţiei epistolare. Ba dimpotrivă, îţi dau şi eu din ce n-am, în loc să-ţi împărtăşesc din vreun preaplin. Dar prea mă mustră conştiinţa. Am un sentiment acut al dreptăţii, deci şi al nedreptăţii care te condamnă la constanţa traiului în minunata provincie craioveană, un la fel de acut sentiment al recunoştinţei pentru vorbele calde şi bine potrivite pe care mi le adresezi din când în când (ba chiar împreună cu un mărţişor-singurul de mulţi ani încoace - pentru care încă n-am apucat să-ţi mulţumesc), precum şi o bine inoculată regulă a politeţiei elementare de a răspunde la scrisori. Dacă cu toate acestea

n-am făcut-o până acum, asta se datorează unei mulţimi de împrejurări şi mai ales stări despre care nu e cazul să mă extind. N- ar fi nici util, nici amuzant.

Printre împrejurările amintite figurează în orice caz şi prezenţa de patru iuni a lui Mihai - om cu o mie de calităţi rare, că doar nu l-oi fi luat chiar degeaba, numai frumuseţea pe care i-o tot lauzi cu încăpăţânare încă nu i-am descoperit-o pînă-n ziua de azi, când, oricum n-ar mai fi actuală - care prezenţă m-a ocupat ca să zic aşa, m-a zăpăcit în plus (zăpăcită fiind eu de la natură şi mai ales în urma binecuvântărilor vârstei), împiedicându-mă să-mi văd de treburi măcar şi puţintel ca de obicei. Acum el s-a întors, aşa că poţi afla de la el, în cazul în care te mai abaţi pe la Bucureşti, o mulţime de amănunte care te-ar putea interesa.

în esenţă vreau să-ţi spun că tăcerea mea riu corespunde în nici un fel vreunei indiferenţe faţă de rândurile când spirituale, când patetice, când pline de amară autoironie pe care întotdeauna le citesc cu mult interes, plăcere şi simpatie. O să ţi se pară neverosimil ce- ţi spun, dar ai să mă crezi pe cuvânt: deşi nu fac mai nimic, nu pridideşc cu acest nimic sau aceste nimicuri, totuşi multe $i mărunte. Pur şi simplu nu mai am energia necesara pentru o cât de măruntă activitate epistolară în plus. Vreau să-ţi mai spun că m-au încântat de fiecare dată articolele trimise, aşa şi ultimul - O quâe mutatio rerum. Tu ai un imens talent de prozator, poate că ar trebui să-l cultivi acum la vârsta încheierii socotelilor în genul acesta memorialistic, şi chiar intimist, ca tonul din scrisori, sunt sigură că ai produce o carte notabilă. Mă gândesc la o scriere cuprinzând şi o mulţime de reflecţii critice, de portrete, pe lângă amintiri propriu- zise, un gen'destul de slab în literatura română. Eu însămi îl cultiv acum, nu însă din motivele susamintite, ci din lipsă de vlagă şi imaginaţie, romanul fiindu-mi astfel un gen cvasiinterzis. Faute de mieux vasăzică. Norocul meu este că ceea ce produc - printre picături, chinuri şi mii de abateri din cale - are darul să-i placă javrei noastre pe care, cât o fi de javră, o iubim, şi nu degeaba. Aşa că mă încurajează, mă susţine, îmi dă ghes, ba chiar - profet ai fost - mă terorizează cu îndemnul, înjurătura, batjocura, ameninţările şi toate argumentele afară de cele contondente ce-i mai stau la dispoziţie. Mihai îţi poate relata şi despre acestea.

Şi cum mi-am cam epuizat energia pe moment - trăiesc din frânturi, din bucăţele, din momente de oare-

care freamăt de viaţă în mine, urmate de pauze, goluri în care cad - am să te las acum, exprimând la urmă speranţa unei revederi - totuşi înainte de anul 2015, dată la care am un rendez-vous important pe alte tărâmuri, aşa că din păcate nu-ţi pot promite că voi fi prezentă aici, dacă aştepţi până atunci! (Am cumpărat zilele trecute o maşină electrică de ocazie, încă nu m-am învăţat cu

ea, iartă deci mulţimea greşelilor!).

Rămâi sănătos şi activ! Te îmbrăţişez cu toată prietenia

Mariana

The Catholic University of America Washington, D.C. 20064

Comparative Literature 16 aug.'86

Dragă Gary,

Multe mulţumiri. Articolul tău (eseu aforistic) îl avusesem deja în mână; mi-a plăcut mult. Deosebit de recunoscător sunt pentru Picu Pătruţ, despre care avusesem numai vagi cunoştinţe; un fenomen emoţionant.

Sper că ai primit cafeaua.

Cu dragoste

V.N.

Dragă Pilu,

Tocmai mă pregăteam să-ţi scriu ca să-ţi spun că nu am primit nici cafeaua nici revistele National Geo- grahy de care aminteşti. Vameşii şi fariseii ne curăţă fanariot de bucuriile venite de peste ocean. Azi-noapte la orele 12,20 un puternic cutremur ne-a cutremurat inimile, timp de 30 de secunde camera mea, blocul meu s-au mişcat de parcă elefantul sau broasca ţestoasă pe care trăim s-ar fi trezit din somn şi se scutură ca să scape de noi. Am ţipat: „Lizi, Mamă, Doamne iartă şi mă primeşte[11] -ca lâ urmă, ridicol de tot, să urlu: „Vai, manuscrisele mele!“

Vanitas-vanitatum. Acum ascult Vivaldi şi Monte- verdi şi mă gândesc la „unde sunt cei ce nu mai sunt“.

La Bucureşti sezon de castraveţi. Am termen de predare a volumului (roman: „Lupul şi Catedrala") la 15 octombrie, sper că la 1 noiembrie voi fi gata. Am lucrat enorm în ultimii cinci ani - a scrie mi se pare uşor, a publica e foarte greu, dar sunt din ce în ce mai român şi nimic ce e românesc nu e uşor.

Al tău,

Dragă Pilu,

Am primit, în excelente condiţii, chiar dacă cu mare întârziere, cale şase numere din Naţional Geo- graphy, îţi mulţumesc, compensează, serile târziu (când mi se instalează obişnuita insomnie de bătrâneţe sau bilanţ), călătoriile pe care nu le-am făcut. Nu am călătorit (nici mănăstirile din ţară nu le-am văzut), nu am avut catedră, nici rubrică permanentă, nu am specialitate, nu am copii, nu am convingeri ferme în nici un domeniu, nu am speranţe; un pic de memorie şi o haotică

V.N

bibliografie - iată întregul meu portret al scriitorului la bătrâneţe. Cu patria sunt în raporturi capricioase, mina strămoşilor am uitat-o, limba literară ar fi singura zână căreia mă închin, dar şi ea îmi întoarce deseori spatele, topindu-se într-un fel de ceaţă biblică. (Adevărul e că, de mulţi ani de zile, cam 80% din lecturile mele le fac în limbi străine; şi radio ascult doar în alte limbi, soţia mea este unica legătură umbelicală cu limba vie a strămoşilor, străzii şi provinciei noastre.)

Mi-ai scris că mi-ai trimis cafea (sau că ai de gând să-mi trimiţi); zeii au fost misericordioşi, ca de la un nevăzut şi anonim Moş Crăciun, am primit doza de boabe
cu care, sper, să o duc până ce îmi termin romanul la care lucrez cu încăpăţânare şi spaimă (contra cronometru). Nu ştiu ce fel de operă va ieşi din acest triunghi care dictează şi scrie - revelaţia mea intimă se rezumă, păcat că atât de târziu, la bucuria şi uimirea continuă a acestei aventuri care e povestirea, meditaţia epică, liberă, necenzurată.

Rog zeii noştri tutelari să-mi acorde favorul de a trăi pâna va apare (până vor apare) manuscrisele ce le scriu şi transcriu; orice scarabeu, îmi zic, are dreptul să creadă că lumea este în aşa fel alcătuită încât el să poată duce la cuib gogoloşul de bălegar pe care îl rostogoleşte. Habent sua fata Libelli? Nu ştiu, nici nu vreau să mă gândesc - sper ca cei care mă vor citi la sfârşitul anului să fie senini şi liberi, aşa cum mă simt eu în dimineţile în care scriu, în după-amiezile în care transcriu. (Romanul pe care îl voi prezenta la Cartea Românească se va chema „Lupul şi Catedrala", ţi-am scris despre el, încă nu e gata, ultimele capitolele le scriu luna asta - dar începutul e transcris a treia oară).

Invidiez criticii; sunt o mie, numărul lor mare mi se pare şi simptom şi puţină boală. Nici unul nu riscă nimic, scriu despre cărţi apărute; ca autor consider calvaria adevărată ca fiind procesul de predare şi impunere a unui text. Avem o mie de contabili şi inspectori de calitate, e ca şi când o femeie singură croşetează şi zece deştepţi o pândesc critic, sau ca şi când o sută de magazioneri pândesc apariţia unui sac de grâu ca să-l numere şi să-i preţuiască. îmi place, între timp, în lipsă de mărfuri noi, interesante, criticii se ceartă între ei, unii îşi scriu romanele, alţii nici nu îşi dau seama că au devenit filosofi şi ideologi prin substituţie şi libertate; da, criticii consumă o imensă parte din libertatea creaţiei, de aceea se şi înghesuie la a scrie-scrieri, la a textualiza texte, la a judeca - judecăţi sau antijudecăţi. I-am spus lui Reg- man: orice critic trebuie să evolueze fie spre o estetică sau teorie a literaturii ori spre obligatoriul „Istoria Literaturii Române" de- care fuge toata lumea. Să sperăm că totuşi exemplul unor mari înaintaşi va da roade până la urma. (Se citesc exclusiv între ei, impactul lor nu se extinde decât ca limbaj-ispită-gongorică asupra unor mediocri profesori de liceu sau seral.)

V.N

Scriu o piesă în şase luni - ea apare după zece- douăzeci de ani; that is the question.

Dar nu am dreptul să te plictisesc, îţi mulţumesc pentru reviste şi îţi doresc ca „niciodată toamna nu fu mai frumoasă..."

Servus,

Gary

Dragă Edmund, dragă Lisbeth,

Lucrez ca un salahor, opt-zece ore pe zi: manuscrisul meu se umflă ca un aluat. Am cerut de la Editură (Cartea Românească) încă o amânare de predare: mi s-a acordat. în 15 Nov. sper, sper să duc acest Lup şi această Catedrală la Bucureşti. După care..-., Dumnezeu cu mila.Sunt sănătos, să zicem: diabetul se menţine, mica mea anghină, aşijderea; am şi o eczemă nervoasă şi destul de dese insomnii din ce în ce mai anti- intelectuale. Citesc mult - ascult cu enormă plăcere muzică veche. Doctorul de urechi la care m-am dus (nu am avut dureri doar... doar...) mi-a măsurat ce avea el să măsoare; diagnosticul e clar: încet dar sigur îmi voi pierde auzul. Deja la teatru nu aud tot, nici din primul rând, deja ascult cu butonul de intensitate la maximum.

Nu sunt supărat (deşi „pe surdu şi absurdu" de Cărnii Petrescu l-am detestat, bârfindu-l cu răutate: „D-zeu, ziceam eu prin 55-56, l-a surzit ca să nu-şi poată auzi piesele!"), regret că pierd Muzica pe care doar în singurătatea robinsoniană din Craiova am descoperit-o cu adevărat. După surzenie - sper -urmează şi anexa de muţenie. Nu? Asta îmi va ajuta mult, de câte ori deschid gura, nu zic decât gafe şi prostii vechi. Sunt o fosilă a unei lumi scufundate, un fel de saurean dintr-o epocă în care oamenii erau fericiţi fiindcă descoperiseră focul şi uciderea aproapelui.

Ştiu că nu voi mai avea niciodată ocazia de a vă fntâlni: de visu et de auditu. Cu atât mai mult Jin să vă scriu; de.câte ori mi se face dor de lume şi călătorii, mă gândesc la voi şi vă scriu. Asta mă bucură şi mă eliberează de vise şi nostalgii. Azi-noapte i-am visat pe Bla- ga şi Liviu Rusu, se mirau că umblu iarna goi şi fără acte. Frumos vis. Mi-e dor de Nego, aş dori să fie în ţară, acum aş avea ce să-i dau să citească. Lectorii mei critici, la editură, sunt Regman, Paleologu, Eugen Si- mion. Excelente spirite. Dar Nego ar fi fost şi un prieten al duhului meu; vă rog să-i transmiteţi urarea mea de... An NouFericit, 1987...

Vălrimit o fotografie (aveţi deja un album cu cele ale mele, scrisori şi scrieri), iat-o pe Monica mea, studentă în clădirea Marianum din Cluj, la Franceză şi Română. La sfatul meu a părăsit engleza (pe care o ştie destul de bine) şi face ca limbă străină secundară germana. Ungureşte ştie, maică-sa e unguroaică pură, cum să nu fie dacă se cheamă „Bohm ludith"!?

După ce termin romanul vă scriu mai mult şi mai multe. Vă iubesc. Servus, V.N

Gary

V.N

Craiova, 28 nov. 1986

Qoldige Marianne,

Imaginează-mă ca o caracatiţă sentimentală căreia timpul (şi soarta) i-a tăiat mai multe braţe (cu care se agăţa de cer, de oameni, mai ales de amintiri, de prieteni) şi care, acum, a rămas doar cu două braţe, şi acelea nătânge şi neputincioase; cu unul mă agăţ de Litere şi Filosofie, cu celălalt caut printre ruinele Dresdei noastre (aşa numesc eu generaţia mea) portretul uitat al lui Dorian Gray.

Ieri m-a durut pieptul, cred că e o criză de anghi- nă, dar nu cedează nici la nitroglicerină; eine diirre Win- ter ne sufocă, în oraş e epidemie de gripă şi hepatită. Mor bătrânii, mor şi cei mai tineri, în generai se cam moare pe la noi, se pare că asta a devenit un fel de modă.

Nu am griji în legătură cu transcendentul, am trecut imparţial prin cinci religii, trei morale şi circa o duzină de filosofii; mie nu mi-e frică, totuşi mizerabila mea carcasă tremură la gândul că... Ne-am hotărât cu Lizi, divina mea uxoră, Penelopă şi Xantipă, să facem o cerere la Primar pentru un loc de veci... Veşnicia e o problemă complicată, locul de veci e ceva concret, toată lumea îşi cumpără din timp aceşti metri pătraţi, de iarbă
şi humă, care ne vor adăposti timp de vecia a şapte ani. După care... După care nimic nu are importanţă, noi am optat pentru a deveni frunze sau fluturi, să fim aproape, mai schimbăm o bârfă, o ceartă, altfel trece vremea (vecia), când ai alături pe cineva în bătaia gurii...

Iubită Marianne, am predat volumul la Editură, în timp nemţesc. E vorba de un roman, „Lupul şi Cate- drala“, 490 pagini, un vis clujean realizat în exilul Băniei. Habent sua fata libelli? Nu ştiu. Dar gândesc aşa: acum e datoria zeilor să vină în ajutorul cărţii şi personajelor din ea. Nu e frumos să laşi totul pe seama oamenilor, oamenii sunt proşti şi omenirea e cretină, doar*eroii din cărţi merită oarecare respect - şi nici aceia toţi. Orice furnică ce cară un pai are dreptul să pretindă ca lumea asta să fie în aşa fel alcătuita, ca ea să-şi poată duce paiul la muşuroi. Am lucrat ca un anahoret, ca la galere, câte 8-10 ore pe zi, contra cronometru. Adică, auzind mereu acel ceas de spaimă care îmi amintea de ţiganii ce se îneacă la mal, sau de acel defect al locului, unde totul începe cu „ura" şi nimic nu se termină cu adevărat. Nici ura. Aş dori să ştiţi că am mai scris două cărţi grele, ele aşteaptă un sezon propice transcrierii. Ma apropiu de scopul acestor ani de senectute; având circa 18 ani lipsă în autobiografie (şi bibliografie) mi-am zis (mintea românului cea de pe urmă) ca nu are rost să scriu carte după carte, trebuie sa încerc a scrie o operă. Asta o fac şi doresc ca Alah

să fie misericordios cu inima, creierul, tensiunea mea arterială etc. ...

Sertarul e prea plin, frigiderul invers, totul e dialectică şi devenire în revenire. Eternei retourul se face în ritm de vals, teză, antiteză şi Napoleon, iar teză şi iar antiteză şi iar Napoleon. între timp aflu că am trecut în epoca postmodernistă, constat că piesele mele (atât de hulite de prieteni şi duşmani) cunosc o atenţie ce nu mă lasă chiar rece. Au fost două festivaluri de teatru în ţară şi eu, care nu m-am mişcat de lângă masa mea de scris, am luat marele premiu ia ambele: cu „Arca“ şi cu „Iarna lupului cenuşiu"...

Doinaş a avut o bizară criză; i-am spus: „reuşiseşi să-ţi compui un zâmbet nemuritor şi candid, de înger negru, iată că, după o singură dimineaţă de leşin şi rău, vitraliul feţei tale s-a spart şi acum eşti ca un mozaic scos de sub dărâmături...". Merg lâ doctorul de inimă, zice: „Domnule, regret, dar anghina dumitale nu a evoluat normal". După ce află că am şi un mic diabet, se bucură: „De asta! Diabetul e un anestezic cardiac, ai noroc, poţi muri de inimă fără preaviz, adică preinfarct. Mai bine aşa decât să orbeşti sau să ţi se necrozeze de artrită picioarele..." Devin vesel, trec la dermato. „Poate să fie cancerigenă eczema asta, orice eczemă după cinci ani poate să fie considerată malignă". (Ţin la eczema mea, la Jilava aveam unul cu o eczemă fericită, seara se scărpina, era un spectacol; faţa lui exprima o fericire şi un extaz fizic mult mai intens decât în caz de coit sau de contemplare muzicală. O eczemă ca a mea e ultima plăcere fizică - fiindcă... the rest is silence). Deci eczema mea are dreptul să devină malignă. Trec la doctorul de urechi. Zice: „peşţe un an, maximum doi, veţi fi complet surd (acum sunt doar 50%). Dar nu vă faceţi griji; surzenia vine cu o doză serioasă de muţenie, ceea ce nu vă strică; şi surdomuţenia vine cu un pic de paranoia. Vă veţi crede unic, infailibil şi chiar genial. Ca şi Camil Petrescu. Veţi cunoaşte o formă de fericire, după o viaţă ca a dumneavoastră o asemenea stingere paranoică e un dar ceresc".

Dulce Marianne, am avut clipe în care am regretat că nu am la îndemână un spirit optimist şi animator ca cel al câinelui Ramon; trebuit să cresc şi să mă împlinesc fără preţioasele tale indicaţii critice. Aş fi dorit să supun ochilor tăi textul romanelor mele; sunt nevoit să fac diferenţa între literatura suferită (adică păţită, îndurată, durută) şi literatura ne-suferită (adică, scrisă din nevoia de a scrie, tehnica înlocuind materia primă care nu poate fi decât experienţa istorică şi morală) - şi mai ales să văd cum, sub eticheta de textuşlism sau noul val (care e foarte vechi), se instalează la

6

noi plictisul, golul, nimicul în proză şi teatru. Şi în poezie. Lumea şi viaţa e atât de plină de pete de întunerec şi nespuse mistere că nu văd rostul să mai potenţez şi prin scris aicest haos al acelui „Big-Fâs“ care e literatura postin- dustrială. Una din marile nenorociri ale epocii noastre constă - şi la noi şi la voi - în totala confuzie între bine şi rău, deştept şi prost, valoare şi Kitsch. Mă bucur să aud că se scrie undeva o Istorie a Literaturii Române. Acum, mai ales; acum că facem deosebirea etnică şi morală între rumân, român şi ...rămân. Literatura României văzută de un „rămân". Curentul are o pagină literară, ne bucurăm: o bibliotecă nobilă a celui mai meschin şi mai egoist bibliofil român, se vinde cu metrul. Sperăm că această bibliotecă se reface - ca număr de cărţi şi valori. Am dori să se refacă şi ca travaliu şi creaţie. Allah e bun, îi ajută mai alâs pe cei care sunt „rătăcitori, cuminţi, gesticulând pe bulevard".

Marianne, Enescu rtadu a scris o cârte de călătorii, „între două oceane" (despre USA), de urvtnare farmec şi libertate. Eleganţă, desprindere, humor. Dctfnaş e preşedinte la un Fond ce se tot subţiază. Regman a ajuns cel mai frumos (cel mai sănătos) din oraşul acesta. To- doran scrie şi scrie, termină o trilogie despre Blaga, Deliu vorbeşte frumos la expoziţiile altora, Sorana vorbeşte, vorbeşte, vorbeşte. [...] Dacă credeţi în rugăciune, de ce să nu credeţi şi în blesteme. Eu am blestemat şi s-a prins. Poporul nostru e artist în blesteme - e şi asta o formă de istoricitate, praf şi pulbere, nu?

Acum scriu un roman pentru copii, apoi un studiu despre neologisme („barbarii vin şi trec - barbaria rămâne"), apoi mai am în plan o carte despre Blaga (amintiri drolatice), despre Tata, amintirile mele (deşi declar mereu: „eu nu mai am memorie -am doar câteva amintiri la a căror înfrumuseţare lucrez neobosit"), trei nuvele cinematografice despre Război, un roman despre Cluj (ca vis şi cruzime), o carte de „rogacioni" etc.

Dar, pentru orice eventualitate, îmi cumpăr loc de veci şi fac lista celor ce nu vor avea voie să vorbească la catafalcul meu.

Vă scriu cu gândul la sfintele sărbători; după cinci ani de catolicism devot, mă întorc la biserica noastră şi lumească şi păcătoasă; într-adevăr deşertăciune sunt toate şi viaţa aceasta e umbră şi vis. Te rog, goldige Marianne (soţul tău începe să aibă o aută în jurul capului), să transmiţi prietenilor şi duşmanilor mei (noştri) un Crăciun vesel şi un An Nou, 1987, fericit şi inteligent.

Te sărută

Gary şi Lizi

Dragă Gary,

Am citit lunga şi densa ta scrisoare ca de obicei cu emoţie şi plăcere; vorbesc de bucuria în faţa unei reuşite artistice. Multipleile tale planuri de viitor (fără să mai vorbim de realizări) dar chiar şi umorul tău negru-ne- grissim contrazic în mod flagrant şi îmbucurător pronosticurile la fel de întunecate ale celor mai tâmpiţi medici, în paranteză fie observat că dacă durerile de cord nu cede'ază la nitroglicerină, înseamnă că sunt pur nervoase, nu râde, n-o spun ca să te consolez sau îmbărbătez, ci din proprie experienţă. Văd că suferi mai ales - ca şi mine dar cu mai puţină îndreptăţire de Torschlup komplex: panica ce ne apucă ştiind că ne îndreptăm spre marea poartă, că s-ar putea închide în urma noastră fără ca noi să fi dat ce trebuia şi tot ce trebuia. Când ai să-ţi vezi romanul apărut trimite-l te rog. Noutăţi de la noi: javra noastră are mult noroc, să nu-l deochi, a primit casă - foarte bună, îm apropierea noastră, a mea

şi a Sandei, acum e în curs de mutare. Nu mai poate

1

de fericire (şi de osteneală, fireşte). Ne gândim cu drag la tine şi-ţi urmărim de departe evoluţia. Să-ţi dea Domnul un an nou de noi speranţe, cu sănătate, putere, succes şi noroc ca să ne putem vedea.

Cu drag,

Mariana

Dragă Gary, de data asta, iată, răspund aproape numaidecât, adică numai două zile după primirea scrisorii tale uluitoare, admirabile, duduind de vervă, mânie, indignare, formidabilă ca un măturoi mânuit de Hercule prin grajdurile lui Augias, gingaşă - faţă de mine - şi vibrând, tremurând de lacrimi de amărăciune reţinute. Cum să-ţi răspund ca să-ţi spun 1. tot ce răscoleşte în mine - ca de obicei - scrisul tău de confrate întru dureri, indignări, nemulţumiri, incapacitate de resemnare

18 dec. '86

(pentru mine ar fi echivalentă cu moartea, ba moartea însăşi) şi în acelaşi timp în capacitatea de *a* sparge cercul de vrajă malignă pe care toate împrejurările la un loc, împreună cu firea, deci să-i zicem: soarta' s-a tot înverşunat să-l zidească, să-l întărească în jurul nostru?! 2. tot ce aş avea de răspuns numai â propos de subiectuL principal de data asta, marele eveniment cultural, furtuna într-un pahar cu apă tulbure; 3. tot ce ar trebui să ştii despre mine ca să înţelegi şi să ierţi în-târzierea răspunsurilor mele; 4. tot ce ar trebui să mai ştii despre mine ca această prietenie epistolară, frumoasă şi gratuită ca poezia, să prindă într-un târziu rădăcini, ca şi cum ar avea în urma ei un trecut bogat în

comunicare şi cunoaştere şi participare reciprocă la ale vieţii noastre, ale vieţilor noastre „paralele" (mai puţin „ilustre") - curgând în făgaşuri şi foarte diferite şi asemănătoare, alaturi, la distanţă mai mică, mai mare, fără să se atingă? îmi şi îţi dai seama că nu e posibil. Ar trebui să scriu tomuri. Sunt şi prea multe lucruri, prea multe, prea grele, prea complicate pentru ca să le trimiţi în voiaj peste graniţi. Să încep deci prin alt punct decât cele de sus: mai încearcă sa întreprinzi muncile pregătitoare pentru de atâtea ori proiectata ta vizită! Anul acesta au venit atâţia, poate că reuşeşti şi tu de data asta şi ne realizăm totuşi planul de a te avea aici pentru câtva timp, de a ne vedea în fine la faţă, de a vorbi pri- vindu-ne în ochi!

Cuvintele tale de laudă mi-au căzut cât se poate de bine, deşi sunt nemeritate: nu ştiu ce mare act de curaj găseşti în ce am spus acolo. Cel de a-mi spune părerea pe şleau? Asta am tot făcut o viaţă întreagă - n-ai crede nici tu, nu-i aşa, că fără ponoasele consecutive, De data asta - je m'en fous. N-au decât să mă înjure câţiva că m-am atins de sfânta sfintelor lor, nu m-am aşteptat însă ca Pleşu, pe care îl apreciez mult, să-mi trateze vorbele, recunosc: vehemente, drept „istericală" de (punând între ghilimele, deci de luat pe dos) „femeie deşteaptă". Să fie sănătos. Mai tare decât vanitatea flatată (de aprecierile tale) a vibrat însă o altă coardă, văzând că eşti de acord cu mine; asta-i o mulţumire mai profundă, mai substanţială, o dată prin înţelegerea găsită - de, nu degeaba suntem confraţi întru necazuri -, o dată în sine, în faţa constatării că mai sunt pe acolo capete ce nu ameţesc de băutura vorbelor şi suflete drepte, care nu tolerează treburile strâmbe. Vezi deci că am pornit la tratarea punctului 2, ceea ce nu e de mirare, â tout seigneur tout honneur (cât i se cuvine îi acordasem şi lui C.N., deşi Pleşu zice că-l consider „zero tăiat", dar acum mă refer la junele „of great expecta- tion"), trebuie să recunoaştem că a produs o carte in- citantă, şi, ca să-i dau apă la moară muzei tale satirice, îţi voi spune că nu e numai „Stadtgesprâch" (sau „Lan-desgesprâch"), ci face obiectul gesprâchurilor epistolare peste ţări şi mări. Ramon s-a pronunţat pe unde, despre ea, printre reacţiile consemnate, adresate lui, să menţionez pe una de dincolo de

ocean, de la Nemoianu (cu păreri de asemenea în favoarea mea), iar dintre numeroasele schimburi de păreri conversaţionale cu diverşi vizitatori de pe aici sau în trecere pe aici, să-ţi pomenesc de una: o nesfârşită seară în care am ajuns aproape la păruială cu Breban. Iată că-ţi furnizez material; scrie-ţi satira, de ce nu?I Va ieşi colosală. Dar regizorul acestui teatru nu şi-a ajuns el scopul? Care altul era rostul decât ele a face zgomot. Nu a izbutit el să fie cel mai popular, mai discutat, mai răspândit autor fără osteneala unei scrieri propriu-zise, nu şi-a făcut, vorba ta, statuie ţi el ante mortem, bătând monedă din sublimele deşteptăciunii, profunzimi, subtilităţi, cunoştinţe „superioare", dibăcii ale condeiului etc., ale lui şi ale celorlalţi din această aristocraţie de salon şi de mahala a gândirii, ai cărei membri nu ştiu să comunice între ei decât pe planurile eterate ale limbajului, printr-un schimb de „profunzimi" dansând graţios pe muchia de cuţit între preocupare reală şi pretenţie, între sublim şi ridicol, executând pantomima schimbului de împunsături mortale şi îmbrăţişări tandre.

Îţi mărturisesc că eu însămi am citit cartea ca pe un roman poliţist, fascinată - până la cam o treime sau jumătate chiar din ea, când mi-a căzut fisa: cât de jucat e totul, câtă maimuţăreală, cât fals în acte intelectualei exact după modelul maestrului. (Cum o şi relevasem la sfârşitul scrisorii mele.) Am fost tentată să continui aşa: poate că te-ar amuza să-ţi indic prin ce trebuie să înlocuieşti „puncte-puncte" din amintita mea scrisoare şi apoi să-ţi enumăr câteva din cele care merită pentru pitorescul lor. M-am răzgândit, nu vreau să pun piedici în calea scrisorii de faţă. Rămâne totuşi un fapt incontestabil: cartea stârneşte ceva, pune minţile în mişcare şi numai indicibila mea pasivitate, trândăvie, incapacitate de a-mi vedea de treburile propriu-zis ale mele mă împiedică să pun mâna pe condei (maşină) ca să public şi eu o dare de seamă despre ea. Destul despre acest subiect, s-a şi prezentat cvasi de la sine trecerea spre altul (ţinând de punctul 3 din cele de sus), Iată.

Tu scrii: „cred că Sîrbu are o operă". Aşa cred şi eu, ferice de tine. M-aş felicita dacă aş avea şi eu una - fie şi postumă. Ce contează, ce a contat întotdeauna pentru mine, mai mult decât succesul deloc dispreţuit, a fost să mă simt „făcând". Şi tocmai asta nu pot. Mă împotmolesc, îmi pun singură mii de piedici, sunt handicapată de inhibiţii, oboseli, deprimări, slăbiciune fizică, un fel de înţepenire a minţii care nu e deloc anchilozată (bat în lemn şi mulţumesc lui Dumnezeu) când stă să producă idei, dar e paralizată exact în clipa în care e vorba să le formulez. E ca o boală, nu ajută nici „voinţa" nici leacurile. Nu-i vorbă că ştiu să-mi explic rădăcinile răului. De, avem cu toţii decepţiile noastre, o Craiova a noastră, închisorile noastre. Toate s-au adunat şi stau ca un

bolovan în cale-mi - aici buturuga mare răstoarnă carul mic. Nu puţin contribuie la asta domnul pe care tu mereu îl găseşti „frumos", comportându-se într-un fel pe care nu mi l-aş fi putut imagina posibil, aşa că nu te mai scuza dacă „mi-l torni;“ nu e nevoie, ştiu eu prea bine ce e de ştiut şi-mi ajunge.

Fraza cu citatul a fost transmisă cui de drept (de altfel toată scrisoarea a fost citită într-un mic cerc - select, nici vorbă - comentată şi admirată), şi răspunsul este că ai un loc bun în istoria literaturii.

Acestea fiind în fine puse pe hârtie, te îmbrăţişez fratern şi te rog cu insistenţă să mai scrii cât de mult.

Mariana

Dacă treci prin Bucureşti (urgent, fiindcă M. are intenţia să vină încoace pe la 1 nov.), pune-l să-ţi arate

tot ce are din Valurile, Vânturile - trei fragmente, sau vrei să-ţi trimit?

Acum la urmă îmi dau seama că n-am amintit de scrisoarea ta din 7 iunie (cea cu afişul Doinaş), am primit-o deci; am avut o vară întreagă de marasm (accentuat încă de potopul din jur - numai apă cât vezi cu ochii), nu m-am putut urni, iartă-mă.

Dragă Marianna, dragă Ramon,

„E frig şi e târziu, seniori" - ar fi un motto din Sha- kespeare sau Fulga, nu ştiu că e foarte frig în lumea întreagă, e şi târziu, mi s-a făcut dor de voi, ce mai faceţi, ce mai tăceţi, cum aţi petrecut de sărbători, dar de sărbătoriri, vă mai aduceţi aminte de noi!? L-am visat pe Flamon Ocg, era desculţ, sub un tannenbaum (noi eram cu toţii în pom), plângea şi ne reproşa: „de ce aţi rămas, de ce m-aţi părăsit, cu cine mai fac eu revista, mama voastră de infugi!?"

Nu e bine - şi nici sănătos nu este - să visezi cu personaje sau personalităţi? De câte ori, în vise, mă întorc în Sibiul de altădată, a doua zi dimineaţa mă simt ca Adam în ziua în care a primit acel şut biblic ce l-a trimis în istorie şi agricultură. Nu-mi place nici să-mi văd prietenii plângându-mi sub geam, prieteni de visezi, necazuri înseamnă, scrie în cartea de vise a soţiei mele Lizi: cel mai cumplit dor sertarele, amintirile, prietenii decedaţi şi prieteni cedaţi (provizoriu, ca Ardealul). Nu cred că ne vom mai vedea vreodată în această lume şi această contemporaneitate, noi am început pregătirile materiale şi morale pentru Marea Trecere. Nu ştiu cum e la voi, dar pe aici se zvoneşte că am fi cu toţii foarte muritori, până şi nemuritorii, ca să rămână nemuritori, mai întâi trebuie să moară. Se şi moare primprejur, azi unul, mâine altul, ca lumânările într-o pustie catedrală, ne stingem pe rând, precum în acel Abschieds-Sym- phonie de Haydn... Nu se mai vorbeşte de o viaţă de apoi: am primit o chemare să fac parte dintr-un plen ia judecata de apoi - am refuzat; am iertat pe toată lumea, ca să fiu şi eu iertat pentru viciul de a fi iubit şi de a fi crezut în bărbăţie şi onoare; adio, nimeni nu vrea încă o viaţă, ne ajunge asta, ne gândim doar la un fel de metempsihoză în jos, am dori să fim muguri, frunze, tuberculi, sau fluturi în stare de pupă; sau broaşte de mâl, sau viermi în hrean, orice numai oameni în rai nu vrem. Iadul s-a desfiinţat (din motive de economie), acolo mi-ar fi plăcut să fierb într-un cazan cu Litere şi Filo- sofie, împreună cu toţi turnătorii mei în mare veselie şi spirit. La acest iad pierdut, cu nostalgie mă gândesc în timp ce îmi fac plimbarea mea de solitar (solidar) în parcul (poporului), ca o siluetă gârbovită, un biet moşneag, alături de umbra unui câine bâlbâit. Ne prefirăm printre arbori, precum o pagină din Istoria Literaturii, scrisă de Procopie Bifrons, în Bysanţul cel mai bizantinizat.

M-am sculat la nouă (abia la trei am închis ochii), azi-noapte m-am hotărât să vă scriu: nu ştiu

dacă această tristă epistolă va ajunge la voi, mai nou se ajunge greu şi până la WC, necum într-o ţară a cărei monedă creşte în mod atât de alarmant.

Citesc năvăliri barbare, inchiziţii, Ana Comneana, Atila, istoria Chinei, jurnalul lui Tolstoi etc. Acestea ar fi lecturile mele de noapte, ele mă ajută să doresc a părăsi această viaţă cât mai curând şi mai discret; scriu, în virtutea inerţiei, lui Edmund, îmi trimite aspirine; lehamite şi oblomovism letargic, iată semnele de sfârşit de secol şi viaţă. Un amic, procuror, mi-a promis să îmi procure toate actele din dosarul meu penal, zice el: „dacă le vei citi, moartea va deveni o plăcere şi o victorie...".

Am transcris în ultimul meu negru caiet (de „exerciţii de luciditate", adagii şi soliloqui) următoarea poveste chinezească:

„în a doua împărăţie a dinastiei Ming, exista un că- lău-artist unic în priceperea sa de a tăia un cap printr-o singură lovitură perfectă. Acest călău nutrea un vis: să ajungă să reteze un cap care să nu cadă. Atât de perfectă să fie tăietura încât capul să rămână pe gât - aşa cum unii scamatori, pot să smulgă o faţă de masă fără ca vasele de pe ea să cadă.,.

Avea 77 de ani, tăiase în ziua aceea 11 capete. El stătea cu sabia la spate în timp ce condamnatul, ras în cap, urca treptele eşafodului. Pe la spate îl şuiera, capul cădea în coş, totul era de o perfecţiune vecină cu arta şi plăcerea. In sfârşit, urcă cel de-al 12-lea condamnat. Se concentră. Şi reuşi! Capul tăiat nu căzu. Mai mult: condamnatul continua să urce pe trepte, ca şi când... De fapt nici nu simţise tăietura. Ajuns sus, se întoarse către călău şi-i spuse:

- Maestre, tu care eşti cel mai mare artist în meseria ta, de ce îmi prelungeşti chinurile aşteptării? Puteai să mă tai când urcam treptele, nici nu aş fi simţit...

încântat, maestrul-călău îşi simţi inima plină de bucurie. Cu mărinimie îi spuse celui ce îi vorbea:

- Rogu-te, salută!

Această anecdotă circula prin anii 32, 33, printre cei care nu aflaseră (sau nu voiau să afle) că Hitler le tăiase de mult capul. Iar eu v-o povestesc ca să ştiţi pentru ce salut pe stradă cu mâna (niciodată apie- cându-mă) - şi de ce închei şi această scrisoare veselă, stând drept, fiindcă...

Am predat un roman idiot, scriu acum unul cretin: lumina vine totuşi de la răsărit: Doinaş se sfinxeşte, Regman se zorinează, Ioanichie a fost pus pe liber, nu mai e şef la Viaţa Românească. Am trei boli incurabile, dintre care ultima e şi perfidă pe dedesupt.
A
doriţi

Craiova, 23 ianuarie 1987

A divorţat Deliu, a fost părăsit Radu Enescu, acum e iar îndrăgostit, vrea să se însoare pentru a 6-a oară. Ea a plecat spre Paris, a vândut cu metrul biblioteca, vrea să-şi caute soţul şi să înceapă cu el o viaţă nouă. Deliu e foarte bolpav, Puiu se gândeşte la sinucidere, domnul Şora e foarte monden, tace cu public, mă traduc ruşii şi cu Arca şi cu Şoarecele.

Dulce Marianne,

Continui să vă iubesc, să mă gândesc şi chiar să visez uneori cu voi; să visez mai ales în nopţile mele buiac-insomniace, când, din cauza bilanţurilor dezastruoase, încerc s$ găsesc colegi, prieteni, semeni,, care să-mi justifice imfensa şi ridicol-tragica-mi ratare. întregul secol - îmi zic eu - e ratat, singurul Zweckwert pe care l-am realizat şi în care am învăţat să înot (pe spate, crawl, fluture) este majestuosul rahat în care, ca pensionar, supravieţuiesc încă acestei ierni metasimbolice. Ninge şi e frig, la 11 merg să văd un film românesc, „Domnişoara Aurora", de acelaşi Eugen Barbă cu soţia. Filmele româneşti (ca şi cele coreene) mă ajută mult să plâng; şi plânsul, în sala întunecată, mirosind a picioare şi spirite de tineri onanişti în curs de neanderthalizare, îmi face bine; mă gândesc la acel porc de Jean Genet, care, la sfârşitul vieţii sale, ne mărturisea că nu a fost fericit decât într-o închisoare de minori şi în cinematografele de mahala ale Athenei; fiindcă adora mirosul de cururi tinere nespălate şi necorydonizate încă.

Cumpăc^egulat bilete la loto-prono, vânzătoarea a obosit să îmi mai zâmbească, e un fel de impozit de prostie ideea de noroc; dar eu le cumpăr fiindcă soţia mea Lizi mereu îmi impută că trec ca un idiot prin oraş, gesticulând şi vorbind cu cerul, fără să observ că aici poate că se dă ceva, dincolo chiar se va da ceva, eu mă fac că sunt distrat şi trec prin urbe ca o stafie din secolul trecut care nici de foame nu ştia şi nici la coadă nu stătea... Cumpăr bilete loto, nu câştig niciodată; îmi aduc aminte de Tata şi de felul cum jtia el să organizeze tăiatul porcului: un ritual de jertfa şi basm, îmi dau lacrimile când mă gândesc ce însemna să tăi un porc în Valea Jiului pe vremea când îmi plăcea latina şi matema- ticile... I-am spus odată (cu morgă de elev hun la română): e stupid salutul ăsta „Noroc Buni" al minerilor; şi i-am explicat ce e pleonasmul. A oftat şi încă o dată s-a convins că pe cât de deştept sunt, pe atât mă prostesc cât mai tare. „Mă fiule, mi-a zis: zicem „cobori jos în mină", fiindcă e mai bine să cobori jos decât să cobori în sus, spre minister sau ceruri; zicem „noroc bun“ fiindcă, în lunga sa experienţă, clasa muncitoare ştie că există şi un noroc rău".

Cu religiozitate ascult cum îşi citeşte compunerile *ia* Hmba română fiul meu rătăcitor; plâng şi pentru el (am lacrimi supranormative), aş vrea să te rog să îl păzeşti de o nouă însurătoare. Are acest defect: adună cărţi pe care nu niai are timp să le citească, se căsătoreşte cu femei pe care

nu le mai poate utiliza şi scrie Istorii Literare pe care nu le va termina niciodată. Am auzit că arată foarte frumos; că seamănă cu Ibsen când e fericit, cu Wagner când e nefericit şi cu Darwin când e o simplă maimuţă a bunului Dumnezeu.

în zilele trecute Dan, fiul Etei noastre celeste, mi-a trimis fotografia color a fetiţei de un an, pe nume Eta Boeriu. Seamănă leit cu bunica ei înainte de a-i cunoaşte pe cretinul Umberto şi pe divinul Dante. A fost ca un şoc, e teribil să nu ai copii şi să vezi că totuşi copiii sunt singura certitudine de supravieţuire. Am trimis fotografia preacuvioasei noastre amice, Delia Giurgiu, să se bucure în cele 11 limbi streine pe care le ştie. Enescu - care se nunteşte la Oradea pentru a 7-a oară - în cinstea sălbaticei minuni a nouei sale încoronate (o poetă olteancă, genială) a hotărât să facă în luna mai o întâlnire „Cotruş-Eta“ la Oradea; ne-am aduna cei care mai suntem în viată, la mormânt, la „Familia", restaurantul Bihorul. Regman e frumos ca un soare critic, dar în loc să-şi piardă părul, îşi lapădă umorul; a devenit şi Nestor; adună monezi negre pentru zile albe. Doinaş e tainic şi bizar, Irinel fiind ocupată cu bolile şi rugăciunile ei, el este cel care găteşte: pizza, pizza şi pi... mă-si. Bucătăria lui se numeşte „laborator de preparate culinare", biroul său „laborator de preparate meta- psihice". Cel mai bun prieten al meu - un adevărat frate de inimă şi memorie - este Horia Stanca. Tare e singur şi pieziş, ca şi mine.

Romanul meu „Lupul şi Catedrala", pe care l-am predat în toamnă la Ed. Bălăiţă, ca o cărămidă fierbinte, e dat din mână în mână. Nu se răceşte, din contră, am jmpresia că cetitorii mei din redacţie se tem să nu ia foc. încet, încet, fără voia noastră, opera postumă se adună, spre lauda cerului şi a generaţiei noastre de fraieri şi păguboşi.

Acum scriu un roman pentru copii, comandă fermă, - fiindcă am mare nevoie de bani, vrem să ne cumpărăm un radio şi un televizor nou, totul în casa noastră, ca printr-un complot sau grevă, s-a stricat: robinetele curg, TV-ul e chior, radioul nu prinde decât luni Londra literară. Adică pe câinele Ramon cu vocea lui nefericită de eunuc fără sultan.

Citesc corespondenţa lui Flaubert, jurnalul lui Tolstoi şi pe Pascal. Citesc Braudel „Une leşon d'histoire" şi Philip Aries „L'homme devant la mort". Citesc „Istoria Transilvaniei" scrisă de unguri şi zic: şi nu mai zic nimic. Lizi e o zână, aş dori să moară în aceeaşi zi cu mine; dincolo, fără ea, nu aş putea supravieţui.

Sper că nu te-am plictisit, scrisorile mele nu mai sunt acte amical-iiterare, sunt sindromuri de depresiunea şi moarte.

Servus,

Craiova, 23 ianuarie 1987

Divina Marianna,

- Nu se mai face vreme frumoasă; primăvara a trecut fără să fi fost (ca şi tinereţea noastră); până în iunie am tremurat de frig şi diferite alte nevroze; acum plouă, cerul e mereu de plimb, „tot mai citeşti probleme sociale - ar zice Bacovia, sau ce mai faci iubita mea uitată".
- Suntem bine; scârţâim din toate încheieturile, încep să simt că am inimă, uneori aud cascade în urechi, surzesc încet, dar sigur. Deja am privirea lui Camil, acea idioată expresie de superioritate şi idioţie prin care surzii încearcă să pară înţelepţi şi profunzi, insomniile mă bântuie, nenoroacele îmi bat la uşă. Romanul meu Lupul şi Catedrala nu poate trece deocamdată de nişte cataracte; scriu un roman pentru copii, Ursul, nu va fi nici roman, nici pentru copii - dar sper să-l predau până la 1 septembrie.
- Sper că Ramonul nu s-a supărat pe mine, am obiceiul de a face gafe din prea multă dragoste (Par de- licatesse, j'ai perdu ma vie. Nu?). Ne e dor de el, ne vedem rar dar ne ştim. Lucrăm pe rupte; pe aici se cam moare, media de vârstă a coborât sub cinci volume bune.

- Am sperat, am visat să-i arăt soţiei mele (care trudeşte cu aprovizionarea bucătăriei noastre foarte levantine) măcar o catedrală gotică; nu ştiu dacă mi se va aproba această a treia cerere. Speranţa e sufletul de rezervă al celor nefericiţi.
- La toamnă, cu Doinaş şi Enescu', fiind zece ani de la moartea lui Cotruş şi trei ani de la cea a Etei noastre - ne vom întâlni la un simpozion la Oradea. Câţi vom mai fi în viaţă (fiindcă unii mor şi pleacă, alţii pleacă şi mor), Doinaş, Regman, Ioanichie, Todoran, Deliu, Delia, Puiu Boeriu şi subsemnatul cu a mea Lizi.

Te sărut cu melancolie,

Gary

Dragă Marianna,

- Azi e ziua soţiei mele, Lizi, împlineşte 58 ani, face eforturi lăudabile să îmbătrânească în ritm cu mine, pe aceeaşi lungime de undă; diseară eu dispar, vor veni cele şapte neo-gaiţe craiovene, li s-au pregătit gustă- rica, vinişorul, cafeluţa; se va râde, se va bârfi (bârfa trebuie să o trecem în rândul genurilor literare majore), are levantul nostru miticesc un farmec ascuns, o forţă teribilă de vieţuire, un elan vital, ascuns sub mohoreală şi iarnă ce nu se mai termină.
- Vine Crăciunul, e cazul să vă spun sărbători fericite, an nou cu sănătate şi bucurii - dar nu îmi place să uzez de acest cuvânt „fericire" - şi nici cel de „nou" nu îmi surâde; asta nu înseamnă că nu mă gândesc la voi, la tine şi la câinele Ramon Ocg, cărui îi trimit alăturata fotografie;
- La un vernisaj, pe Deliu Petroi, nimerit întâmplător la Craiova, l-am invitat la un dialocţ cu mine despre pictură, peisaj, flori de câmp - mi-a făcut o deosebită plăcere să îl simt alături după atâţia ani de la despărţire; este un lucid şi înţelept dascăl de Istoria Artelor, foarte cumpănit, cu un umor blând şi atoateiertător, cu un calm
şi o lipsă de crispare nemaipomenită; a trăit viaţa alături de indivizi maceraţi de vanitate scriitoricească şi chinuiţi atâta de scris cât şi de publicitate - iată, el, acceptând să rămână doar un excelent dascăl de catedră, mi s-a părut fericit şi împăcat, mult mai limpede şi mai filtrat decât

suntem noi (eu, Doinaş sau Nego), care, din cauza obligaţiilor ce le avem faţă de veşnicie, ne zbatem şi ne frământăm; defectele noastre sunt legate toate de cărţi şi scris, nu suntem liberi din cauza cărţilor, avem un contract şi cu istoria dar şi cu diavolul; Deliu e liber, citeşte cât trebuie, vorbeşte curat şi limpede (cu un farmec de catedră transilvană, uşor desuetă, dar de bună calitate), şi-a aranjat fata, Delia, a căzut ea trei ani la rând la medicină, acum este la seral la Fizică, am stat de vorbă trei seri, teribil de bine ne-am înţeles, scrisoarea asta v-o scriu sub semnul evocărilor sentimentale operate de noi doi.

- Fiindcă, am căzut de acord, ceasul prieteniilor se opreşte în jur de 45 de ani (ca şi gustul artistic), după aceea ne facem relaţii, cunoştinţe, dar nu prieteni noi, eu am recunoscut că şi în materie de poezie şi pictură am rămas (ca gust şi plăcere, nu ca informaţii şi teorie) la poezia de tip Rilke şi pictură de tip Van Gogh, Pătraşcu, Tonitza; şi la ora când scriu, recitind articolele mele scrise la Naţiunea Română şi Patria, găsesc că, la acea vârstă a candorilor mele idioate, eram pe departe mai deştept şi mai clarvăzător decât sunt astăzi.
- Marianna, am fost foarte afectat de moartea lui Noica, cu toate că mi-a fost strein, şi Păltinişul Liiceanu un fel de bal al surdo-muţilor - dar el s-a mântuit la sfârşitul vieţei, moare la timp, în pace şi onor, ceea ce este lucru deosebit; aflu acum că a murit şi Leonid Dimov; Baconsky a fost sărbătorit de revista „Manuscriptum“ ca un fel de geniu al caracterului, un erou al poeziei scrise spre Europa, un mare cosmopolit, dar se uită că până în 1954, ce să mai vorbim; a fost şi lepră, şi hahaleră şi pramatie de înaltă clasă, i-au fost lăudate mobila şi colecţia de picturi, dar nu a fost amintit pentru ce fel de

poezii a primit el banii, pentru acele daruri către un şleahtic arlus, care, între prieteni, era chemat „Tolea", pe vremea când eu eram dat afară de el din Arlus fiindcă susţineam că totuşi Dostoievschi e un mare scriitor.

- Nu pot să nu-ţi citez un aforism apocrif din Blaga: „orice rahat, după ce se usucă are dreptul să-şi scrie memoriile sale de trandafir"; am fost cu Carandino la o mare actriţă nonagenară să ne dicteze câteva amintiri, a fost pe vremea ei cea mai teribilă muiere, a cunoscut o mie şi unu de bărbaţi frumoşi şi celebri, acum lăcrimând ne spunea: „foarte bine, voi ştiţi ce viaţă curată am dus eu, voi să scrieţi că eu niciodată nu mi-am înşelat soţul, am fost curată ca un crin

- Şi Lizi zice despre mine că „nici usturoi n-am mâncat (ca ilegalist comunist) şi nici gura nu îmi miroase", bătrâneţea este purgatoriul prin care ne re- scriem biografia ca să intrăm în iad, la foc continuu, fără pete în dosar.

- Marianna, de la edituri nici o veste, nimic nu se naşte, nimic nu moare, totul se amână, bat pasul pe loc, poate la primăvară să apar cu Ursul meu, fiindcă cu Lupul şi Catedrala nu âm prea multe şanse.

- Voi fi nevoit* să-mi scriu memoriile, asta sună ca o ameninţare, despre femei, prieteni şi idei nimic nu voi scrie, am destule de scris despre colonia Petrila, despre război, mină, jilave şi craiove. [...]

*- Edmund mă ţine cu medicamente, vă sărut cu nesfârşit dor şi dragoste,

măgarul Gary
t

31 - Traversarea Cortinei

Visez mereu - şi din ce în ce mai bizar - cu câinele Ramon Ocg, mă tot pregătesc să vă scriu, apoi amân; am ritm de viaţă ce a devenit aproape mecanic: adorm greu (cu barbiturice) la orele 1, mă scol la 8,30. Mă pun la masa de scris la Ş; scriu, transcriu, până pe la 1,30. La două am luat deja masa. După masă citesc presă, după cinci ori mă plimb, ori mă duc să văd vreun film coreean sau sovietic, seara doar două ore la IV, Sofia sau Bşlgrad. Lecturi preţioase între 10-12, apoi lecturi de adormit grijile, teama, bilanţul, între 12-1-2, uneori nu adorm decât pe la 5-6. Nu mă întâlnesc cu nimeni cu lunile; nimeni nu vine să mă vadă. în tinereţe eram simpatic şi comunicativ, cum de am ajuns un fel de urs singuratic, de peşteră? Buna mea soţie,' Lizi, care tot mai des cade la pat, bate drumurile spre doctori, are ceva cu bila, vezica, junghiuri, migrene violente, reuma- tisme. Ea face totuşi totul în casă, servindu-mi până şi lingura de pantofi. Se agită mult, căile ei spre furnizorii curţii noastre sunt complicate şi misterioase; nimic nu se cumpără, totul se procură;

Craiova, 7 febr. 1988

Dulce Marianna Şora,

dar avem, slavă Domnu- lui, cât să facem faţă unui foarte onorabil metabolism; mâncăm, nu chiar ca aristocraţii noştri părinţi, dar mâncăm totuşi, în timp ce mulţi colegi ai mei din Capitală se hrănesc sau se nutresc doar.

De mai multă vreme am vrut să-ţi scriu, dar mă simt jenat şi ruşinat faţă de tine; am scos de la bibliotecă ultimul op filosofic publicat de frumosul şi distinsul tău soţ, de câteva ori, deşi sunt. un brav şi înrăit cititor, din lene sau comoditate, de fiecare dată m-am considerat în neputinţă de cauză, am un creier needucat, eforturile mele spre limbă le fac sub semnul clarităţii şi simplicităţii, felul său de a scrie (de a gândi ce scrie) presupune categorii de gramatică şi logică pe care nu le posed; „A fi, a face, a avea“ se intitulează cartea lui Mihai (o voi răzbi, îţi promit, în aceste zile, aştept doar să ningă, în sfârşit, să se termine cu iarna ăsta nevrotică şi secetoasă), ea mi se pare a fi scrisă sub semnul lui Heidegger şi Noica, în sensul că speculaţia se face cu ajutorul gramaticii (a unor noi semne de ortografie), dar mai ales cu ajutorul limbii germane, singura limbă vie (cea veche greceacă fiind moartă, cea ebraică, ascunsă), incapabilă să filosofâze singură, în sine. A chinui cuvintele înseamnă a fi chinuit de el6, zic eu, şi totuşi îmi dau seama că am nevoie să trec prin proba dialogurilor şoriene.

Prin vrăjitoarea asta angelică şi copilăroasă, Olga Caba (cu care schimbăm scrisori, este şi ea foarte izolată în Sebeş, are ca şi mine o carte la Scrisul Românesc etc.), care corespondează cu marele poet, compozitor şi globetrotter, Wolf von Aichelburg, am aflat cum că Nego ar fi bolnav de un fel de ciroză; ieri la Pe- trila a fost înmormântat ultimul meu văr din imensa mea familie, trebuie să-ţi spun că am început să mă gândesc la moarte. Mama mea- fiindcă eram fructul unui fel de păcat al ei - m-a îjlâptat „până am vorbit", copi

lăria am parcurs-o golăneşte, desculţ, bătând mingea pădurile, înotând în Jiul rece ca gheaţa. Am fost fotbalist, atlet, la alergări, am călărit, am făcut zbor fără motor, numai cu câţiva ani în urmă eram capabil să intru în mare (ultima vacanţă la Neptun, cu Eta şi Puiu) la orele zece şi să ies în larg abia la unu, înotând distanţe uriaşe. Acestea, cred eu, m-au ajutat să ies din încercuirea de la Stalingrad şi să ajung la Rostov înainte de a se deschide cercul - şi tot aceste daruri fizice m-au ajutat să absolv cu notă maximă examenele de foame, frig, bătaie în timpul anilor lungi de pension şi reeducare. Totuşi acum, diabetul, inima, o eczemă suspectă şi insomniile sunt semne că e timpul să fac summing up-ul meu, să scriu serios, nu pot recupera 17 ani ce-mi lipsesc din inventar, dar pot totuşi lăsa în urmă un mare nume care să nu facă de ruşine Cercul Literar... Tocmai pentru aceste motive îţi scriu şi te rog să-mi dai veşti despre această ciroză pe care o sper pur legendară: „sărman, fără rude, pe ţărâmuri străine, n-avea nici prieten, nici un ajutor", recitam eu despre câinele Azor în copilărie; acum visez mereu că îl caut pe Nego într-un fel de uriaşă metropolă, nu am adresa lui, nu am acte, sunt urmărit, trebuie ^ă-l găsesc...

Dacă îl vezi pe distinsul meu prieten (şi protector) poetul Doinaş, nu uita să-i spui că aştept să-mi aducă zece pixuri nemţeşti ieftine dar bune, am mare nevoie fiindcă în anul acesta, după ce termin cartea la care lucrez acum („Jurnalul unui jurnalist fără jurnal"), sunt hotărât să mă apuc să scriu, în sfârşit, memoriile. Ridicolele, ruşinoasele mele amintiri legate de...

Nu am intrat la tipar nici cu Adio Europa şi nici cu Lupul şi Catedrala; aceste romane se amână, deocamdată; dar sper ca în două luni să ies pe piaţă cu un roman pentru copii (pentru copii ca mine şi ca tine), „Dansul Ursului", pe care, în speranţa că nu aţi uitat să citiţi subtextual, am să vi-l trimit cu dragoste şi zâmbet.

Nu mă mai întreba de ce nu vin la Munchen; oamenii sunt albi sau negri, unii au noroc - alţii nu au, unii au drept la paşaport, alţii nu au. Aş fi dorit înainte de moarte să-i arăt sclavei mele proletare, Lizi, o catedrală occidentală; nu se poate, avem origini prea sănătoase.

Te sărutăm,

Gary şi Lizi

nu lua tu în serios tot ce-ţi scriu gratuit din simpla plăcere de a şti că existaţi (şi că ştiţi câte ceva şi despre subexistenţa mea); m-am bucurat aflând - via Stokholm, Copenhaga - că Nego şi-a terminat (Gelt şi Dank) istoria Literaturii Române. Caută un traducător în germană, e greu, stilul său baroc expresionist, latin în formă, valah doar în conţinut - e greu de tradus. Dar ce nu e posibil

când trăiţi într-o lume imposibilă? Curând (o lună, două), vă trimit un roman „pentru copii şi bunici", „Dansul Ursului", e pentru copii ca mine şi bunici ca Ramon; un fel de pariu al meu, dorind să-mi dovedesc că se poate scrie literatură majoră mimând minorii, filosofând ca în fabule, eroii romanului fiind un Urs (ce-mi seamănă, portretul fiind al autorului în tinereţe) şi un Măgar, pe nume Gary, acesta fiind perfectul portret al meu, acum şi aici.

Să nu uiţi să-mi trimiţi 10 (zece) picsuri BIG prin Doinaş; am nevoie, eu scriu mult după-masa, seara, noaptea, maşina mea (care răsună ca o mitralieră) e interzisă în bloc.

Mărţişor, 1988

Craiova, 22 febr. '988

Dragă Marianna,

Am luat premiul Asociaţiei Craiova a Scriitorilor pentru volumul de comedii „Bieţii Comedianţi" (1985), 7 000 lei, Lizi vrea să văruie, să punem o antenă, eu visez un TV color, dar mă costă „locul de veci“, 12 000 lei. Te sărută, măgarul

Gary

să nu crezi că pun scrisorile tale ad acta fără a reacţiona la ele, dimpotrivă, urmăresc cu cei mai mare interes evoluţia ta pe calea îmbătrânirii şi înţelepţirii, precum şi amănuntele vieţii tale literare şi particulare pe care mi le dai cu dărnicie nemeritată de mine, biată sclavă a propriilor mele aventuri pe aceeaşi cale (numai a îmbătrânirii, exclusiv) şi sclava ambiţiilor (deşarte) de a mai „produce" câte ceva, acum la spartul târgului. Asta mă împiedică să-ţi răspund mai prompt şi cu aceeaşi largheţe. Acum mai e şi Mihai pe aici, ceea ce înseamnă nişte ocupaţii în plus, de pildă la coada cra- tiţei. Foarte tuşată însă de atenţia mărţişorului (nemaivăzut de ani de zile!) pentru care-ţi mulţumesc. M-am decis să-ţi trimit câteva rânduri, la repezeală, fiindcă dacă aştept s-o pot face la ne-repezeală, cine ştie când va fi asta. Graba se impune şi prin ştirile pe care le primeşti pe căi nemaipomenit de lungi şi întortocheate despre Nego, şi care sunt cât se poate de fistichii şi de semiadevărate. Linişteşte-te în primul rând în privinţa stării sale de sănătate care este, bat în lemn, cât se poate de excelentă. Are, ce-i drept, un ficat cam ciudat.

aşa cum reiese din analize, dar nici vorbă de ciroză şi nici nu se resimte de o anumită disfuncţie, fiind vioi, plin de energie şi activ, absolut fericit în ambianţa dată şi vesel ca niciodată. Ca un Ramon tânăr. Cât despre Istoria literaturii, e drept că treaba înaintează bine, că a scris enorm şi caută traducător, dar gata nu e, adică e ca vorba din poveste, înainte mult mai este!

Mă bucură nespus lipsa de apreciere de care te plângi, este şi ea destul de relativă, de vreme

6 martie 1988

Dragă Gary,

ce ai luat premiul amintit şi te vom citi în curând. Bravos şi la mai marej

în ce mă priveşte, am avut şi eu nişte „ecouri răsunătoare" (mă ţin să nu mor de râs, la „publicul meu", constând dintr-o mână de oameni) cu câte ceva publicat pe aici. îmi pare nespus de rău că nu ţi le pot trimite, dar voi încerca (dacă-ţi convine). în special un articol monstru despre Cioran (din vara trecută) a avut urmări prin entuziasmul principalului interesat. încurajată de aceste fapte, încerc să fac o carte în acelaşi subiect. Dar la mine e greu numai până mă apuc, că de lăsat, mă las repede. Să nu mă ponegresc, poate nu mă las dar mă plictisesc repede, iar de lucrat, lucrez încet. Dar poate pridides. Mai am şi amintirile neterminate şi câte şi mai câte. Sertarele pline de proiecte şi avortoane literare.

Cam astea sunt veştile esenţiale, aşa că te las, dorindu-ţi spor la toate, sănătate şi voie bună cât îngăduie lumea asta a noastră care e cum e, cum bine zici.

Multe îmbrăţişări

Mariana

- L-am visat iar pe Ramon; eram foarte nefericit, undeva pe un tărâm străin, fusesem rău de tot, mi se furaseră toate boarfele; cu greu am ajuns la o casă necunoscută, uşa era închisă cu un lacăt. Sus de tot s-a deschis un ochi de geam, el era acolo, tânăr şi felice, mă trimitea să c(erşesc în altă parte, el nu poate să-mi dea nimic. Apoiiam ajuns într-un grup, Todoran împărţea felii de pâine cu şuncă, eu iar am ajuns când totul se terminase, eram bucuros totuşi fiindcă scăpasem întreg din bătaie...“ Poziţia uterină, le explicam eu băieţilor, este cea mai perfectă poziţie defensivă. Să-ţi fereşti capul, ficatul şi testiculele; acestea nu se pot înlocui..."

- Stupid, absurd, unul din următoarele vise legate de complexul meu de frustrare. Prin

claustrare. Foamea şi bătaia sunt amintiri (de viitor), iar pierderea hainelor e legată - cred eu - de durerea de a fi pierdut toate manuscrisele mele într-o aventură mai veche. „Nu am fost cuminte" şi astfel, tot ce am scris (trei cărţi) plus piesele mele toate au fost „date la topit“.

- Suntem bine, sănătoşi. Accidia. Ruginim frumos într-o Valachie tot mai fanariotă. Mereu vorbim de moarte, nimic mai trist şi mai idiot, decât să-nchizi ochii fără să ştii ce rost a avut viaţa ta, fără să vezi cea mai mică soluţie la orizont. Nu trec prin „English-park“ - un părculeţ de lângă blocul nostru, ca să nu văd grupul acela de pensionari cretini, cu ochi apătoşi, privind în gol, apatici, fără memorie, fără istorie.

- Azi, 20 Mai, în sfârşit, printr-un tânăr eseist, Ghi- ca, ce lucrează împreună cu Doinaş 1a o antologie Paul Valery (fericite spirite), mi-au ajuns pixurile trimise din Bavaria. Sunt liniştit, mă bucur ca un copil. Am acum pixuri până la moarte. Şi după aceea. Dimineaţa scriu (transcriu) la maşina mea de scris, dar după-masă şi seara folosesc pixuri. Ele trebuiesc să fie bune, altfel (dacă pătează sau seacă) mă apucă „nevroza tehnologică", încep să blestem inginerii, inventatorii etc. Un pix bun înseamnă scriere fără accidente, libertate, pace;

- A trecut pe la mine traducătorul meu în cehă (aşteaptă şi el apariţia romanului „Dansul Ursului" pe care i l-am povestit), îi vorbesc despre generaţia noastră. Am fost, îi spun eu, ca o echipa de tineri atleţi, talentaţi şi antrenaţi pentru cele mai dificile confruntări europene. Visam olimpiade. Ne antrenam, concursurile în- târziau, conştienţi că într-o zi vom reprezenta culorile patriei sub ochii lumii întregi. Munceam, înotam, ne comparam realizările cu ceea ce citeam în ziare. Nu observam că apa în bazin scade, scade mereu. Au trecut ani, decenii, uni; au şi murit, noi continuam să ne facem că înotăm şi ne prefăceam că uneori suntem atleţi, apa din bazin s-a

6 martie 1988

Dragă Gary,

terminat, înotăm în mâl, aici vom şi muri, fără să fi participat - nu la o olimpiadă - ci măcar la un simplu concurs raional.

încolo, goldige Marianne, suntem nişte bătrâni cumsecade, foarte fericiţi că toate au şi un sfârşit. Nu există un cuvânt mai vesel, mai încurajator ca acest „sfârşit".

Vă sărutăm,

Ion D. Sîrbu

Str. Cuza Vodă 9 bloc 156, sc.5, ap. 3 HOOCraiova Munchen, 28 mai 1988

Dragă Gari,

după câte înţeleg încă nu ai primit de la Domaş cele zece (cincisprezece?) pixuri ce ţi-am trimis. în ce priveşte manualul de conversaţie, îţi sunt foarte recunoscătoare, căci tocmai vroiam să-mi îmbogăţesc cunoştinţele lingvistice. Cu recunoştiinţă, simpatie, dor, consideraţie şi aplomb!

a ta Mariana

Am primit cartea ta poştală (din 28 Mai) şi am fost fericiţi; am primit, între timp (printr-un binevoitor mesager) şi cele exact zece pixuri; am fost de-a dreptul extaziaţi.

Am constatat cu bucurie şi emoţie, văzându-ţi uitata ta grafie, că nota aceea delicioasă (şi oarecum tea- tral-perversă) de schizofrenie infantilă este prezentă; mâna nu-ţi tremură, nici inima; doar în jurul nimbului tău olimpian persistă norii bătrâni de pe vremea când ne scriam scenariul vieţii noastre viitoare; pe acea vreme tu erai un geniu „in nuce", Doinaş doar un geniu în opinci; Stanca nu era deloc, iar eu înca nu mă născusem. Scrisul tău metternich, scrisul tău fouche, scrjsul tău de austerlitz, dar după mai multe waterloouri foarte valahe. Am stat (eu şi absurda mea jumătate Lizi) şi am studiat cu lupa fiecare cuvânt, fiecare literă, fiecare minus-cu- vânt sau minus-literă: o „mariannă" generoasă - (zece pixuri) Zweckmässigkeit ohne Zweck: schmutzig -schmut-zig aber nie geizig. îţi mulţumim, cu aceste pixuri (care ne vor ajunge circa un cincinal) vom încerca a ne scrie memoriile; deşi m-a lăsat memoria; tocmai pentru asta; cred că a sosit timpul să îmi aştern pe hârtie acele

amintiri de război şi pace (la rece şi la cald) prin care tinereţea noastră („ah, tu sanie, pe cărări de nea şi ... Dierzanie“) va primi dreptul de a figura într-o istorie a iterelor. Doar tinereţea noastră; noi, maturitatea am pierdut-o, iar bătrâneţea am depus-o la o consignaţie prăfuită şi fără orizont. Porcul acela chior cu al său âtre et le Neant declara îrtr-un interviu, asta după ce trecuse pe rând prin toate convingerile ferme şi definitive: „problema nu este ce fac eu cu mine însumi, problema este ce fac eu cu ceea ce au făcut ei din mine". Ce înţelegea el prin ei, pentru mine este un mister; pot să fie zeii, soţiile prietenilor, Elza şi Aragon, diferiţii ehrenburgi sau fadeevi, tovarăşi de drum şi paşaport.

La mine e totul schimbat; problema este ce fac eu cu ei, care nu au putut face nimic din mine? Deşi gândul de a o lua de la început... (ce este orice Biografie, dacă nu o recapitulare vagă şi mincinoasă a ieşirii tale din aia mă-tii. Nu?). Eu sunt acel răutăcios care tot citind biografiile revizuite şi cosmeticate ale bravilor mei colegi (de redacţie, proces, exil şi uitare) am declarat ritos

şi cult (Valentin Silvestru era de faţă): „nu voi spune: nici usturoi nu^am mâncat, nici gura nu-mi miroase". E prea ţărănesc. îl voi cita pe Blaga; pe care-l citez ori de câte ori îmi apare vreun vechi stalinist în bătaia gurii mele; el zicea: „orice căcat, după ce se usucă, are dreptul să-şi scrie memoriile sale de trandafir".

Dulce Marianne, veşti literare nu pot să-ţi dau; literatura e o problemă de celuloză, fiecare carte înseamnă un copac tăiat. „Să ne numărăm bine zilele vieţii noas- tre“, scria în Biblie, mai nou ne numărăm bine copacii ce se vor tăia pentru romanul sau romanele noastre. Viaţa e o lungă aşteptare, unii suferă că nu mai pot să scrie - alţii, fiindcă nu mai pot să publice. Publicul? Dar pe cine mai interesează acest public, căruia soţia mea, în momentele ei de mânie, îi spune, foarte urât, popor!

Stau prost şi cu ethnia mea; prin chinuite metamorfoze am trecut încet-încet la naţionalitatea yalta, asta nu o vei putea tu înţelege; cu marele Preda am

avut, pe vremuri, o ceartă transilvană. Eu îi spuneam că, după a mea părere, suntem trei seminţii ce vorbim aproximativ aceleaşi înjurături, adică: foşti-români, neo- morometeţi şi ultra-ciocoi. El nega, spunea că suntem cu toţii morometeţi şi că morometismul e o problemă de futu- rologie balcanică; în Occident, zicea el, toţi sunt mai mult sau mai puţin evrei, la noi toţi vom fi morometeţi, adică evrei din plastic, evrei din prefabricate sau de crescătorie...

Citesc franţuzeşte, detestând franţuzii; ascult radio în englezeşte, înjurându-l pe Churchill; vorbesc pe stradă tare ungureşte, aici nimeni nu mă bagă în seamă, toţi mă cred turc sau peceneg. Scriu în româna pre-mo- dernistă şi visez la limba rusă fără profesor. De aceea ţi-am şi trimis acel manual; boşimanii sunt fericiţi fiindcă ei, ziua, sunt plictisiţi, scârbiţi, umblă după insecte, viermi, alte vânaturi mici; dar noaptea visează. Visul e considerat a fi adevărata lor viaţă. Au un singur cuvânt pentru toate uneltele şi hrana lor, în schimb au mii de cuvinte pentru diferitele lor forme de vis; iar visele în limba rusă mi se par cele mai moderne şi mai la modă vise. Occidentul cade în cur de câte ori un mujic, în lipsa de votcă, spune bâlbâind: „libertate". De aceea învăţăm ruseşte cu râvnă, viitorul aparţine Asiei, deja mă alint cu îmbrăţişarea acestui bătrân continent, nu visez decât eliberarea Parisului, Londrei, Washingtonului...

La sfârşitul vieţii mele constat că sunt plagiat; se spune azi ce scriam eu pre vremuri la Sibiu: l'eternel retour? Nu cred. Ci o lipsă totală de imaginaţie a Istoriei, această longue durâe, din care nu ştiu când vom ieşi. îţi citez dintr-un filosof pe care îl citesc acum (Fer- nand Braudel): „ia această lecţie pe care ne-o serveşte acum Istoria, până şi bunul Dumnezeu a venit total ne-pregătit!"

Servus,

t

- Ieri, citind raţia mea modestă de presă săptămânală (ora mea de melancolie şi masochism gazetăresc), am dat peste numele tău;
- Maşina mea de scris, brusc, la mijlocul unui rând nevinovat, a clacat; pur şi simplu s-a înţepenit (să fie vreun semn?). între mine şi acest instrument metafizic, de-a lungul acestor ani în care mi-am bătut cele circa zece cărţi apărute, ca şi cele 4-5 care aşteaptă să apară cândva, s-a stabilit o reacţie oarecum magică. îi permiteam maşinii mele anumite hachiţe, capricii: uneori o lăsam să scrie singură, eu serveam doar de primum- movens; dar niciodată nu mi s-a întâmplat ca ea să-mi simuleze acest infarct sau comă diabetică;
- Am în faţă exemplarul-semnal al romanului meu apărut la „Cartea Românească". (Craiova mi-a făcut figuri - l-am retras şi l-am dus la cea mai inteligentă şi promptă editură). E vorba de „Dansul Ursului", care, printr-un recurs la metoda compilării, a ieşit ca fiind o fabulă

despre animale, libertate, dragoste şi moarte. O „gariadă" - zice Irinel Liciu, singura care m-a citit în manuscris; soţul ei, din cauză Poeziei, e definitiv pierdut pentru orice fel de literatură naivă şi sentimentală;

- De îndată ce primesc exemplarele mele de autor îţi transmit un exemplar; mă felicit că (exceptând câteva penibile greşeli de tipar şi corecturi) romanul a trecut toate vămile, fără jertfe mari şi fără corecturi ulterioare. L-am scris în opt luni, anul trecut; romanul meu „Lupul şi Catedrala", nefiind considerat actual, ca să nu pierd locul în plan, am scris repede un roman despre un urs şi un magar. A ieşit aşa cum vei vedea, mie îmi plac şi copiii şi caii şi pădurea şi ursul. Sunt un măgar bătrân, toată viaţa am fost puţin bufon, mi-a plăcut tichia aceea cu clopoţei; cea mai reuşită serie de conferinţe ţinute de mine la Teatrul Naţional Craiova (eu vorbeam, actorii recitau, iterpretau) a avut titlul „Bufonii şi bufoneria la Shakespeare”.

Te sărut cu dragoste (murim de căldură), la toamnă încerc iar un start spre tine.

Servus,

Gâry

Craiova, 17 iulie 1988

Dulce Marianne,

Contemplu cu adâncă mortificare ultimele tale trei (sage und schreibe: drei) scrisori, toate substanţiale, la care nu m-am învrednicit să răspund, reuşind să smulg pasivităţii mele - ca să nu zic lenei mele monstruoase - altceva decât acea carte poştală pe care o aminteşti.

Tu în schimb eşti un ^corespondent demn de admiraţie în toate privinţele. îţi mulţumesc pentru atenţia pe care mi-o acorzi aşa, pe nemeritate, şi pentru misivele tale pe care le savurez întotdeauna din plin, chiar şi atunci când conţinutul lor are de ce să mă întristeze şi mă face realmente să particip la necazurile tale, dintre care multe le avem în comun. Dar tu găseşti tot-deauna acel ton autoironie sau sarcastic, sau colorat de amărăciunea trecută prin filtrul unei filozofii care transpune totul într-o cheie a duhului.

Acum îţi sunt foarte îndatorată că, în virtutea unei imaginare prietenii vechi, mă ţii la curent cu zgomotul (şi furia?) iscate recent în jurul numelui meu (sper că nu-mi angajează şi numele), sau, mai bine zis, în jurul altui nume - deci indirect şi prin ricochet tamtamul mi-a făcut oficiile trâmbiţelor faimei - pe care (nume) am încercat

în modul cu totul inocent (căci nici prin vis nu mi-a trecut că voi fi publicată) dar nu mai puţin agresiv, ce-i drept, cu o agresivitate involuntară, chiar dacă polemica era intenţionată, nu să-l defăimez, dar să-l strâng puţin între limitele normale peste care a debordat.

Surpriza pe care mi-ai făcut-o nu era chiar atât de subită, fiindcă cu două-trei zile înainte mă anunţase Mi- hai 1a telefon (apel scadent, de altfel, la o lună încheiată după ce plecase de aici) de

acest eveniment public şi publicitar. El avea aerul mulţumit, parcă din pricina celui de al doilea calificativ al evenimentului. Pe mine - cât pe aci să mă lovească „şlogul", reacţionând, vezi bine, cam în acelaşi stil cu maşina ta de scris (genială fiinţă), între timp am făcut rost de copia fragmentului anterior şi a celui ulterior, am deci în faţa ochilor întreaga extindere a dezastrului (dacă este unul, dar cum nimic nu face gaură-n cer...) în fond mă indiferă. Lucrul publicat e la cheremul oricui, îl poate admira sau înjura, ciopârţi şi utiliza, comenta şi ciţi, cine, când şi cum vrea. Treaba lui.

Găsesc însă că nu e lipsit de o anumită picanterie cum s-au structurat lucrurile: cine anume ia apărarea distinsului personaj cultural (acum el e decedat) şi împotriva cui? Unei brute, unei banauze, care-l depreciază cu violenţă, ba chiar îl („aproape") insultă. Aşa cum „sunt lacrimae rerum“, există şi un „risus rerum“ nu? că dacă râd şi curcile, trebuie în acest caz să râdă şi hârtia şi literele. Sau poate, dimpotrivă (ceea ce e mai verosimil), rechizitoriul meu e folosit (iată-mă şi coadă de topor) pentru a da în alte persoane, indirect, nu bătând şeaua, ci desfiinţând iapa pe care aceasta tronează împreună cu persoanele vizate. N-am dreptate? Dar - suficiente comentarii la o furtună într-un pahar cu - ce? Să trecem la alt subiect.

Mă bucur că a apărut Dansul ursului, îl aştept. Dacă nu-şi vâră dracul coada printre roţile carului meu care înaintează hurducat pe căile vieţii, spşr să-ţi pot trimite relativ curând şi eu ceva. Dar nu vreau să anticip, din superstiţie, adică de frica amintitului personaj infernal, că numai eu ştiu câte feste mi-a jucat.

Veşti deosebite n-am de dat, dar poate te va bucura să afli că spre deosebire de mine, care trec printr-una din nenumăratele interminabilele mele perioade de lehamite, nevolnicie şi impotenţă, javra noastră mult iubită se bucură de energie neştirbită şi produce, produce. încojâ nimic notabil.

Puţinătatea celor ce pot spune-în raport invers proaorţiohîlfcuimultitudinea celor ce aş avea de spus, dacă asta n-ar cere nickun efort - să nu te descurajeze! Mai sene dacă vrei să-mi îijşeninezi (chiar şi cu amar) unele clipe, şi mai ales daca o faci cu generozitate, adică fără exigenţa de a fi plâtjţ „cu aceeaşi monedă.

• I i [1]

Cu drag, Mariana

P.S. Scrisoarea asta a făcut puţin „poche res- tante“, astfel te pot anunţa că azi, 8 aug., am primit „Dansul" în trei exemplare (ce vor fi distribuite, fireşte). Mii de mulţumiri.

Ştiu că te plictisesc, bănuiesc că ai multe alte mai nobile griji decât aceea de a primi şi citi scrisorile noastre triste mai ales, şi sterpe. Scriu într-o limbă a unui popor foarte tăcut. Foarte tăcut

Craiova, 17 iulie 1988

Dulce Marianne,

şi „cuminte". Eu însumi, după o viaţă bravă de frondă gălăgioasă, îmi trăiesc amurgul meu spenglerian, contemplând alternativ atât leneşa aluvionare a istoriei (în care nu se mai întâmplă nimic, „la longue duree" presupune sistole şi diastole seculare, dacă nu chiar milenare) cât şi harpagonica cumulare de manuscrise nevandabile din dureroasele mele sertare. După 60 de ani orice om intră în agonie; mai nou, nici ideile nu trăiesc mai mult, se întâmplă ca în decursul unei singure vieţi să poji contempla faţa radioasă a unei brave lozinci iar la bătrâneţe să-i vezi curul său urât întors către lume şi istorie. Nu aş putea să-ţi spun că trec sau că am trecut printr-o criză hegeliană (deşi îl văd pe Herr Profesor Hegel la tablă, prinzându-l pe Karlie Marx cu lecţia neînvăţată şi aplicându-i bătaia herbartiană, cu joarda în palme). Dar m-am săturat să tot văd Spiritul circulând prin Materie, fără să ajungă la scopul său suprem: libertatea. Prin trup şi suflet ajun-
gând să devină Fiinţă. Spiritul Practic, cel al individului în societate, este elastic, de multe ori prea elastic; lichelele şi curvele, ideile de călău şi principiile dogme (setoase de sânge) nu sunt invenţii ale bietei materii nevinovate. Teatrul mezozoic, ce se joacă de 70 de ani în draga noastră Eurasia, nu este o secreţie morală a unor glande făcute de Dumnezeu ca să ne regleze mâniile, poftele şi egoismul (conservându-ne viaţa), ci mai degrabă emanaţia spirituală a unor demoni ce au pus stăpânire pe întreaga omenire (progresistă); după ce am rătăcit mai mulţi ani prin diferite dialectici mincinoase, mai nou, recurg tot mai des la tratatele de demonologie şi, crede-mă, orizonturile mi se limpezesc şi încep să pricep ... şi să mă pricep. Am un dicţionar de demonologie, de Tondrieux, salvat din incendiul idiot ai unei biblioteci martire (stăpânul ei fiind un fugitivo genial, dar, din păcate, având boala de a se însura cu cele mai proaste femei din republică) şi jur, cum zic, am acest dicţionar, umblu cu el în mână, după ce termin rugăciunea de seară („înger, îngeraşul meu ...“), mă culc alături de acest malefic dar benefic tratat demonologie. Rezultatele sunt excepţionale: încep prin a vedea clar, diferenţiind pe cei posedaţi sincer de cei posedaţi doar teatral. Simt direct fantastica şi afurisit şireata inteligenţă a materiei (a materiilor prime, mai ales, ele nu ştiu carte, nu au nivel, nu se lasă convinse etc.), dar văd şi multilaterala preacurvire şi încăcănare a intelectualilor, a tuturor acestor idioţi utili, compagnon de route et de deroute a claselor sociale revoluţionare. Cu ochii mei de mărunt demonolog, mă uit spre celebra statuie ce reprezintă colhoznica cu secera şi muncitorul cu ciocanul. Ei bine, ciocanul e posedat, secera s-a întors cu fundul spre înainte, ea priveşte înapoi spre prima împroprietărire din patria sufletelor moarte. Divina mea soţie (pe care demonii o ocolesc din cauza opiumului acela marxist) merge în

piaţă să cumpere ştevie şi ur-
zici; eu o însoţesc, piaţa este un minunat loc de reculegere şi meditaţie eschatologică. Ea aude pe ţărani zicând terorie şi praftică; eu nu aud nimic, doi draci verzi mă filează obraznic, plătesc un oarecare preţ pentru libertatea de a fi demonolog semioficial...

Totul a început cu domnul Carandino; tot văzându-l în oraş, prin cofetării (pe vremea când exista un oraş cu cofetării) însoţind fel şi fel de femei din ce în ce mai frumoase, din ce în ce mai tinere. într-o zi, cuprins de invidie şi curiozitate, la casa scriitorilor, eheu-eheu, după un vin băut creştineşte (1975), l-am. întrebat: „pentru Dumnezeu, spuneţi-mi, domnule, ce le faceţi?" Brav şi mândru (palicar şi moftangiu de olimpiană stirpe), domnul Carandino mi-a răspuns scurt şi categoric: „le compromit!" (Nu râde , Marianna, nu e glumă; verbul acesta, „a compromite", este foarte serios, noi românii suntem atleţii acestei arme, am compromis regii noştri, democraţia (câtă a fost), burtăverzimea popească, extrema dreaptă, vitejia armatei noastre etc... La noi cei mai mari predicatori nu cunosc decât o scurtă glorie: după aceea, gura rea a poporului îi dă în stambă. Eu însumi, fără să-mi dau seama, prin 1955, întor- cându-mă din Bucureşti ia Cluj, aflai de la fostele mele eleve că P.H. (cel care în 1943 m-a refuzat jignit că i-am cerut să-mi vândă cizmele sale verzi, cizme de artilerie, eu îmi pierdusem pe ale mele, eram după Stalin- grad, nu puteam să mă eliberez de la cazarmă fiindcă îmi lipseau aceste cizme), ei bine, acest brav erou al extremelor, devenise între timp un zbir al catedrei de stalinism feroce. Nu am avut curajul să-l bat (deşi me- rita), nici să încep cu el o discuţie filosofică; era ca o viperă, mi-era frică să-i întorc spatele. Ce am făcut totuşi? L-am dus la cârciumă (era ceea ce se chema pe atunci un „băutor cu taxă inversă". Se chema astfel un iubitor de beţii care te invită la restaurant, comandă ei, apoi te lasă pe tine, invitatul, să plăteşti întreaga con-
sumaţie). L-am îmbătat linguşindu-l; l-am linguşit, îmbă- tându-l. Când am văzut că e „fofleau şi cârpă-n cur“ (oltenisme Liziene) l-am condus ipocrit spre sala Pîrvan unde avea el un curs despre semănatul cartofului şi Lîsenko. L-am arătat studentelor şi am ţinut eu cursul său, vorbindu-le râs- cu-plânsul valah, despre lumea ca Teatru şi teatrul ca sublime...

Nu am rămas la „Alepe, Satan, alepe“, nu vreau să repet trista şi ridicola experienţă a mea cu magia. Da, a fost o epocă în care m-am ocupat frenetic de tot felul de magii: albe, negre, angelice, demonice etc. - cu un singur meschin scop: să ajung să am puterea de a-l schimba pe Pavel Apostol în căcat. Atât. Am reuşit să avansez în cunoaştere, trecusem de Eliphas Levi şi Broglie,

Craiova, 17 iulie 1988

Dulce Marianne,

posedam formulele mexicane, amuleze (vudu), petrilene. [...] M-am lăsat de magie, sunt un spirit slab, simplu ucenic vrăjitor, jur că de atunci deseori am sentimentul că altcineva mă transformă şi pe mine în „merde“ de tip UBU.

Acum, continuând linia demonologică, fiind în faza în care când mă privesc în oglindă văd clar şi pe cea de a doua umbră a mea (umbra verde-crud a morţii apropiate), am început să studiez asiduu problema asta dificilă a blestemelor. Teribilă forţă. Ani întregi am petrecut în meditaţie şi rugăciune; ca om, legătura cu cerul o făceam rugându-mă ca un sectant oarecare. Ca muncitor agricol la stuf, sfeclă, dig sau canal, alternam rugăciunile spre cer cu blestemele (învăţate de la ţărani) spre pământ. Află, Dulce Marianna, nimic din ce am cerut în rugăciuni nu mi s-a dat; în schimb, tot ce am blestemat s-a împlinit, cu depăşiri cantitative şi calitative ... Nu am dat în viaţa mea o palmă (am primit numai), nu am tras nici cu puşca, nici cu pistolul. Dar am blestemat - şi acum, în loc să scriu despre filosofia istoriei la moro- meţi şi ciocoi, studiez blestemul ca energie, esoterie, katarsis şi mai aies vindicatio.

între timp, conform graficului, idioţia mea progresează ritmic. Uit multe, uit des. Vorbesc singur, gesticulez pe stradă, surzenia mă obligă să ţip. Şi ţip. Tot ce am scris mi se pare scris de fratele meu cel vitreg, tot ce voi scrie încă va fi scris de Cain Abelizatul.

Să priveşti un tornado caraib de departe e o plăcere; să fii în mijlocul său înseamnă o experienţă demo- nologică de la care eu nu am putut să lipsesc.

Te sărută (incub şi sucub), dar cu smerenie şi umilinţă ortodoxă,

Gary

P.S. îţi trimit, într-un plic separat, o splendidă şi clară (chiar şi pentru mine) pagină a soţului tău, publicată în Ramuri, 10/1988. A fi, sive a nu avea.

Scumpe Qary şi mult stimate Sîrbu,

recunosc că ai toate motivele să mă crezi o ingrată şi-ţi acord dreptul integral de a mă înjura pentru atâta aparentă indiferenţă, tembelism sau lene. Dar să-mi aduci mie - şi implicit ţie - injuria că mă plictiseşti scriindu-mi, nu-ţi dau voie! Dimpotrivă, mi-ar cădea bine să-mi administrez zilnic, ca un fel de leac, plăcerea unei astfel de lecturi. Dar ar fi culmea neobrăzării să-ţi cer să-mi scrii mai des! j

Motivele tăcerii mele îndelungate sunt cu totul străine de o eventuală neapreciere a atenţiei pe care mi-o acorzi (sper nu numai interimar sau prin delegaţie), în primul rând să-ţi mulţumesc pentru articolele puse în plic la adresa mea, care s-au brodit să fie tipărite spate-n spate! Fără al tău nu-l vedeam nici pe celălalt decât la Paştele Cailor. Afară de asta, talentul tău epistolar mă uimeşte de fiecare dată. Sunt scrisori antologice, cu pasaje geniale, cu o vervă îndrăcită şi amară. Am putea duce o corespondenţă pasionantă, deşi, ca orice convorbire, ar fi puţin cam ca dialogul între surzi, fiecare vorbind de ale sale, ceea ce nu înseamnă iarăşi că interesul pentru celălalt (cel puţin al meu pentru tine) n-ar fi intens. Să revin la motivele silenţiului meu epistolar.

Toată vara am dus-o prost, într-o stare depresivă, de continuă sfârşeală şi impotenţă totală. Mi se făcea scârbă de scris numai când aruncam o privire asupra maşinii şi a hârtiei. De aproape două luni mi-am revenit ca printr-o minune dumnezeiască. Asta înseamnă bineînţeles că încerc sa recuperez din timpul pierdut - pre- iosul nostru timp al bătrâneţii cu zilele numărate - şi că ucrez pe rupte, nu, din păcate scriind, „producând", pentru asta deocamdată nu sunt încă date toate con- diţiile, dar cel puţin traducând, deci cu perspectiva unor parale binevenite, cu termen de predare, dar grăbindu-mă indepedent de acesta tocmai ca să pot trece la altele mai importante (cel puţin din înşeJătoarea persp 'tivă proprie). Afară de asta s-au adunat nenumărate ane îndatoriri şi

1 dec. 1988

treburi casnice. Te gândeşti că sunt singură şi mă zbat cu absolut tot ce ţine de practic, fără „femeie" şi fără bărbat. De altfel, cam aşa a fost toată viaţa. Decât că acum parcă m-au ajuns şi pe mine bătrâneţile. Dar, cum îţi spuneam, sunt acum mai puternică şi mai rezistentă la muncă decât am fost ani de zile. (Klopf Holz.)

Dragă Gary, iartă-mă dacă va suna a predică ceea ce vreau să îţi spun, crede-mă că nu e, sau nu intenţionat. Vreau să relev că amărăciunile tale pe care, crede-mă, le înţeleg la fel de bine ca şi când n-ar fi această distanţă şi schimbarea de orizont, pe care o aminteşti, şi care sunt poate tocmai resortul sarcasmelor, ironiilor, vervei amare şi intensităţii, ai temperaturii performanţelor taie stilistice, oricât ar fi de îndreptăţită, sunt totuşi susceptibile de a fi ţinute între limite rezonabile.

Să-ţi amintesc întâi de o vorbă de a lui Creangă, care mi-a sunat în ureche timp de decenii ca şi cum aş fi auzit-o spusă: „Cine n-are copii nu ştie ce-i necazul". De această „ştiinţă" ai scăpat. Imaginează-ţi ce ar fi dacă ia toate s-ar adăuga şi grijile de ei, eventualele supărări etc. E ca'zul să amintim anecdota cu sfatul rabi

nic: bagă în casă şi vaca. Apoi şi capra. Când le scoţi pe rând, vezi ce bine ţi-era înainte.

Afară de asta te plângi că ai sertarele pline. Ce bine înţeleg acest necaz. Dar gândeşte-te puţin la o neisprăvită ca mine: sertarele mele sunt pline numai cu avortoane literare! Trăiesc încontinuu cu gândul, remuş- carea, disperarea că n-am făcut aproape nimic din oe puteam, din ce eram datoare să fac, conform parabolei cu talantul! Cu toate acestea, şi printr-una din binecunoscutele ironii ale soartei, tocmai în acest an, când am fost mai neputincioasă ca oricând, am cunoscut un fel de gloriolă, gratuită şi fără urmări prezivibile. De altfel trebuie tot ţie să-ţi mulţumesc pentru trimiterea acelor pagini de revistă din care am aflat că mi se mai vântură numele pe acolo. Dar şi aici s-a produs ceva ca un fel de Durchbruch (grozav de repede, după 10 ani şi mai bine!). Chiar şi contractul de traducere e aşa ceva: fiind primul. Am avut multe ecouri la cele câteva chestii pu- blicate - vai ce rău îmi pare că nu îndrăznesc să ţi ie trimit - mi s-au cerut interviuri, am fost invitată să particip la un colocviu universitar şi apoi să ţin şi o conferinţă cu care am avut - cu totul pe neaşteptate, că eu muream de jenă şi trac - un succes monstru (se va publica într-un volum colectiv şi, last but not least, mi-a apărut eseul despre Cioran la editura L'Herne! Primesc felicitări (dacă vrei să-mi trimiţi).

Aici am fost nevoită să mă întrerup şi n-am mai reuşit să reiau până azi, 5 decembrie. Aş fi vrut să-ţi mai spun o mulţime de lucruri, îmi este însă cu neputinţă. Mă excedează multitudinea de treburi. Nu ştiu dacă-ţi poţi imagina ce înseamnă să fii fără nici un ajutor - şi adesea neajutorat - femeie singură şi bătrână -deci şi bărbat în casă şi mamă şi scriitoare! Să te ocupi de toate, de la reparaţii până la public rela- tions, de la cumpărături ia gătit şi făcut lecţii cu nepotul până la cultivarea minţii (totuşi!) prin lecturi (am reluat unele filozofice) şi cu tot ce se mai iveşte între ele: dus la doctor, la dentist, la bibliotecă etc. etc. Literalmente nu ştiu unde-mi stă capul. De aceea trebuie să las pen- tru altă dată tot ce mai vroiam să-ţi spun.

Atâta doar: regret infinit că nu pot trimite exemplare ţie şi altor câţiva prieteni; ştiu de un caz în care o carte a lui C trimisă cuiva a sosit ciopârţită! Şi n-am chiar atâtea exemplare ca să fie de prăpădit.

Rămâi sănătos, te îmbrăţişez cu drag

Mariana

2 dec. 1988 - Craiova, Spitalul 1, Chirurgie, cam. 556

Dragă Marianne

- sunt cam de două spătămâni internat aici; în 26 noiembrie am fost operat de prof. Dr. Iustin Mihăiescu. Mi s-a descoperit, cu totul întâmplător, în gât un foarte frumos, cochet şi prosper cancer. Instalat în formă de soare japonez pe omuşor, în corolă, a fost nevoie să mi se extirpeze rădăcinile amigdalelor, omuşorul şi inevitabilul palatin moale.
- sunt aproape mut: hârâi-cârâi-fonfăi. în general însă tac (filosofic). Mănânc greu, mâncarea are tendinţa să-mi iasă pe nas. Mă hrăneşte cu lingura divina mea soţie Lizi, care stă cu mine în rezerva asta din spital.
- nu am primit de circa şase luni nici o scrisoare de la voi, nici nu ştiu dacă Edmund a primit coletele cu cărţi ce i le-am trimis în vară.
- îţi scriu ţie, poate scrisoarea asta veselă să poată ajunge la Tine, scumpă şi necunoscută prietenă; vei avea grijă să comunici prietenilor mei -buni şi ne-buni - .diagnosticul meu existenţialist, am vorbit şi scris destul despre întunerec şi Moarte, de-acum sunt întru întuneric şi Moarte, onoarea filosofică mă obligă ia mândrie şi discreţie.
- am fost un atlet al mizeriei, am ajuns campion naţional în diferite probe de suferinţă, de-acum urc, calm şi curat, [...] durerilor fizice.

-„mundum amabam, et amabam amorem ..."

Vă sărut cu veche şi în aur acoperire-dragoste,

Gary

Am fost cutremurată de recentele veşti primite de ia tine. I-am comunicat scrisoarea lui N. Scrisoarea mea precedentă s-a încrucişat cu a ta, sper că ai primit-o între timp.

Mi se rupe inima ştiindu-te în starea pe care o descrii. Cum se poate că s-a descoperit totul aşa, întâmplător? Dar poate că întâmplarea a survenit totuşi destul de timpuriu, aşa încât toate speranţele sunt îngăduite.

Desigur că nu ştii, n-ai de unde, că şi eu sunt operată de cancer la san şi iată, am scăpat! Sunt opt ani de atunci. E foarte important să nu te laşi în voia previziunilor sumbre, speranţa şi voinţa din noi pot mult, în orice caz sprijină orice jnedicaţie. Spune-ţi că mai ai ce ‘face pe lumea asta. îţi admir „onoarea filozofică" şi demnitatea stoică. Dar caută să-ţi aduni puterile în ajutorul duhurilor bune din rioi şi din afara noastră.

Mă gândesc că Lizi, pe care o cunosc ca şi pe tine, din spusele tale, şi o preţuiesc tot prin ele, mai dă pe acasă, aşa că mi se pare mai sigur să adresez scrisoarea acolo decât la spital, a cărui adresă n-o indici. Sper s-o primeşti.

în condiţiile date, ar fi o impudoare să-ţi urez ce de sărbători şi totuşi, cine ştie, poate că ele îţi vor adif- ce un mai bine, şi o nouă speranţă. Să dea Dumnezeu să fie aşa.

Te îmbrăţişez cu mult drag, toate gândurile mele sunt la tine.

Mariana

33 - Traversarea Cortinei

ţi-am scris din spital (eram încă sub şoc - foarte curios că numele tău s-a înscris între primele câteva urgenţe ale spaimei), nu sunt deloc sigur că ai primit scrisoarea aceasta. A fost la mine în vizită soţul tău, este fermecător, teribil de aproape şi de aceeaşi generaţie, l-am simţit. Mi-a adus o copie a studiului tău „DiogDne, sous les toits..." - şi un volum de Cioran „Le mauvais Demiurge" - pe care mă feresc să-l citesc acum, tocmai fiindcă, în cazul meu, se pune serios problema unei sinucideri, in extremis. Citesc Froisard, „N'ayez pas peur“, îmi face bine; mă rog mult, am zece psalmi care mă ung la inimă. Studiul tău e scânteietor, îl umanizezi şi-i creezi o raţiune suficientă pe care mă tem că nu o are. Gândesc ca un puşcăriaş - eu îl miros intuitiv, e un mare poet al filosofarii tocmai pentru că e un mare fricos. A avut noroc, nu ştiu ce se făcea dacă pierdea două războaie, două păci calde şi reci, două extreme, două puşcării. Dar îl gust ca jongleur şi scamator al ideilor, două pagini din el, luate cu puţină rugăciune, seara, te scapă de frică.

Am uitat să-ţi spun că în 26 Nov. am fost operat de un cancer în gât, mi s-a scos vălul palatin, acum vorbesc fonfăit, dar vorbesc. Căutăm citostatice, în ianuarie intru o lună la nişte raze (cobalt). Humorul mi-e intact, prin acest „ordin de chemare", dintr-o dată, totul în jurul conştiinţei mele a devenit deosebit de simplu, de clar.

Nu uitaţi că vă iubesc şi că, acum, ştiu că talentul meu major a fost bunătatea şi dragostea. Sărbători fericite, la mulţi ani, 1988.

Gary

Contrar la „bunăvestire“

Goldige Marianne,

- Am primit deodată, ieri, scrisorile tale de la începutul lui decembrie. Abia din a doua scrisoare reiese că între timp „Reavestirea" mea oncologică ţi-a parvenit.

- Mă bucur ca un copil ori de câte ori primesc un rând de la Tine (eu ţi-am scris, a fost şi Mihai să mă vadă, teribil ce mult mi-a plăcut, e tonic, simplu, uman, eram gata-gata să-i pun în braţe un top de manuscrise originale, dar m-am oprit la timp, nu avea nici o vină, de ce să-l chinuiesc), cum spun, rândurile tale mă bucură mult. Noi nu ne-am văzut niciodată şi cu toate

acestea, prin ceaţa memoriei mele, umbra lui N. se îndepărtează şi se pierde -iese silueta ta abstractă, devine contur şi conţinut. Ne cunoaştem de o existenţă, chiar dacă nu ne cunoaştem de o viaţă.

- Nego m-a mâhnit, a vorbit total deplasat despre Buzura şi Eminescu; Balotă mi s-a părut mult mai ponderat, mai academic şi mai latin. Nego trece din extremă în extremă, fiind un mare fricos devine categoric şi
vindicativ de îndată ce a reuşit să fugă din apropierea lupului cel rău. îl înţeleg - fiindcă îl cunosc, dar ar fi bine să-şi tempereze umorile extremiste... Nu trebuia să plece, după a mea părere el gândea mult mai interesant cu picioarele sale în acidul sulfuric valah.

Am început de zece zile razele cobalt. O clădire roşie, ascunsă, alături e morga. Ieri am văzut un siciru pe care scrie „Veselu Gheorghe", am auzit că acest Ve- selu a fost ucis de fiul său (18 ani). Dar nu cumva ţi-am scris deja despre această bombă-Cernobîl? Confund scrisorile de când mi s-a stricat maşina de scris, scriu cu mâna, uit de la mură la gură cum şi ce am scris.

Dar în sala de aşteptare la cobalt (figuri de bătrâni ca la Leonardo, Bosso, Bomarzo, Bosh) realizez ideea de antecameră la... Dincolo, un smeu atomic mă bombardează pe nevăzute. Mi-e gura ca o Sahară, mi se distrug şi celulele sănătoase, salivare. Curând va trebui să mănânc fără proteză, toată gura mă doare. Un ţăran bătrân cu care am stat de vorbă acolo mi-a spus două adevăruri plasticizante:

1. - Mai rău decât cancerul în gură nu e decât cancerul în cur.
2. - Moartea nu e decât o intrare în altă colectivă. Mai bună.

Mă chinuie cărţile pe care nu le-am scris. Amintirile mele despre Tata (vechea clasă muncitoare, dispărută acum) şi despre Blaga-Omul. Aş avea datoria să scriu şi cele cinci drame pur literare, să termin un roman despre anul 2084 (în care descriu retragerea şi plecarea din lumea noastră a limbii, a cuvântului vorbit şi scris.... Am trei nuvele de război începute şi neterminate, am un triptic, „Viaţa aceasta" (dragostea), „Umbra" (moartea) şi “Visul" (arta). Viaţa aceasta e umbră, vis - ar fi fost desfăcut şi recompus prin poveste.

îmi lipsesc cumplit cei 15-17 ani în care nu am avut acces la condei; un an de ucenicie stupidă, patru

ani de război idiot, interdicţie 1947-1955, detenţia 1957- 1963, Mina 1964, Craiova până In 1968, când, în sfârşit, am primit dreptul de a iscăli şi publica. (Aceste pierderi sunt cu atât mai ridicate cu cât eu singur, din toată generaţia mea, am fost membru de partid în ilegalitate între anii 1940-1945... O tempora, o boves...)

- Acum, la râul Vavilonului, constat cu amar humor şi trist skepsis că toată viaţa m-am luptat, nu cu un înger, ca lacob, ci cu câţiva proşti, simple diferenţiale cretine ale fascismuui şi stalinismului. Mor curând - nu la marginea Europei, ci la sfârşitul Europei ţării şi poporului meu.

- Personal, din motiv de instinct, intuiţie şi filosofia culturii, nu cred în ruşi, nu cred în acest crist al re- naşteriilor liberale. Nu văd un Luther confundat cu un Popă, reformând katolicismul din vatican. Am stat cu un rus, sub bolşevicul din el era un soldat, sub soldat era un pravoslavnic, sub pravoslavnic se ascundea un tătar asiatic. Orice aţi zice voi, socialismului nostru valah este cel mai real, altfel nici că poate fi. Noi prezentăm Lumii şi Istoriei imaginea la rontgen a sistemului în sine. Trăiesc lucid, urmărind cu uluială un nesfârşit şi ireversibil alai (în turceşte ului-ala este contrariul cuvintelor alai-ului). Sunt om de teatru, ştiu să apreciez o comedie sau o tragedie, la această tragi-comedie a lumii noastre eu asist acum dintr-un fotoliu de orchestră „şi bătut, şi fu- tut şi cu banii luaţi" (ar zice divina mea Lizi).

- Lizi a pus - ^asul să sune, e timpul să mă îmbrac şi să merg la spitU. A.i ea are oră la coafor. Lizi e cuminţenia acestui pământ pe măsură ce bibliografia şi siudine mele intră în neant (prin neani), bunul ei simţ, calmul si simplitatea stoică şi resemnată de Jărancă „hârşrtă de rele * se ridică spre lumină şi revelaţie, 'n faţa nenorocirilor şi a morţii, ea este infinit mai pregătită practic decât mine.

Ieri, asistând la o furioasă a mea ieşire materialist-isto- rică, mi-a servit o vorbă dunăreană: „bărbate, decât să futem musca-n sbor, mai bine să tăcem grămadă şi să tragem apa după noi“... Amin... i-am răspuns şi Amin îţi zic şi ţie, scumpă şi iubită fantasmă bavarică.

Servus,

Gary

P.S. Nu ştiu dacă ţi-am scris, a apărut un volum cu Şoarecele tradus în ruseşte şi ceheşte. Va apare şi în franţuzeşte, la Paris. („Arcade"). Mieux vaut tard qu'apres la mort!

P.S. Pentru orice eventualitate îţi transcriu fişa de analiză a tumorii mele (dragi): „structură microscopică de epitelion malpighian spinocelular (Gradul 1) pe fragmentul trimis".

Te sărutăm, Gary şi Lizi

Craiova, 22 februarie 1989

Dragă Marianna,

Cu dragoste şi un pic de melancolie esteuropeană îţi trimit cuvenitul mărţişor. La noi e vară; n-a mai plouat din August, afară e ciad, mergem la spital în pardesie. Ghioceii nu au văzut zăpada, cred că pământul suferă de secetă, aşa cum suferă şi oamenii care nu mai speră. Termin săptămâna asta ciclul de şase săptămâni de radiaţii cu cobalt, mi-e pura iască, am arsuri, îmi pierd auzul. Un mugure persista undeva sub urechea stângă. Dar sunt brav, voios de braţ cu belalia mea cadână, Lizi, traversăm zilnic oraşul înspre clinica de cobaltologie. De braţ cu femeia iubită, sub soarele încăpăjânat al acestei false primăveri (care e, de fapt, o iarnă fara sfârşit), călcăm spre monstrul acela rusesc care mă radiază: din extrema stângă, din extrema dreaptă, obrajii îmi ard, devin surdo-mut, dar privesc numai în sus, drept înainte, nemişcat....

Am scris un lung interviu despre Blaga, am citit Cio- ran în româneşte (Studiul său despre Valery e trăsnitor, parcă ar fi scris despre Doinaş). Eu l-am înjurat deseori, fiindcă s-a lepădat de limba română, fiindcă îl bănuiesc fricos, fiindcă evită politica, fiindcă şi-a invenţat propria acostare, ancheta, puşcărie... Fiindcă e foarte ţnvăţat... Dar încet-încet, încep să mă las cuprins de climatul său
de intuiţie şi credinţă. E un român întors pe după un habotnic malgrâ lui, un viteaz al fricii şi un erou al anean- tizării. Ce pacat că talentul lui fantastic a pierdut ocazia de a trăi aici, de a visa, în mijlocul trecutului şi nemişcatului tornado al morţii prin lentă pieire. Nimicnicire. Rienologică, Trăiască primăvara, jos cancerul!

Gary

P.S. Am scris un lung interviu despre Blaga, trebuie să copiez două numere succesive, a intrat la şpalt partea I, renunţ la partea a Ii-a. Dar voi începe „o poveste", drolaticele noastre întâlniri.

Mă întorc la talentul meu originar, cel oral, fiindcă asta sunt şi rămân: un povestitor. Copilărie, armată, războiul, puşcăria, soţia, satul, colonia au fost orizonturi în care m-am format, oglinda înainte de a începe să citesc şi „să studiez" mai totul despre lume, cărţi, oameni...

La ora asta proza noastră modernă e atât de sensibilă şi de experimentată, că ea nu e citită decât de profesionişti ai lecturii. Limba îşi menţine clorofila în gări, săli de aşteptare, coadă etc. - prin şfichiul proaspăt al limbii vorbite. îmi vine o prietenă din Israel, nu la conversaţii sau discuţii, ci... ca să mai povestim.

Sper că Ramon e bine! La noi criticii s-au înmulţit enorm; numai în Sibiu avem 25 de critici pe strada Mitropoliei. Iar poeţi? Dacă dai cu un bumerang de pe acoperişul teatrului nostru omori sigur zece poeţi şi nici un om cumsecade.

Limba se alintă, îşi face gimnastica pe întuneric. Tunelul e lung, trebuie să-şi păstreze condiţia

fizică. Din faţă se vede un punct luminos, nu ştiu dacă e ieşirea sau o locomotivă slavonă ce vine spre noi.
Tehuss

Am pe masă - picat din Cer - volumul tău apărut la Herne. îl citisem înainte, mi se părea că ţi-am scris despre acest Diogene. Odată, dacă Dumnezeu îmi va permite, îţi voi transcrie, din caietul meu secret, cele cinci sau şase pagini de jurnal, în care, la diferite vârste ale suferinţelor mele, îl scuip şi îl ridic în slavă pe acest bufon genial al porţii. Acum însă, avându-l şi în româneşte. Il citesc nu numai din motive de stil şi poezie (filosofică), ci pentru că am descoperit asta în perioada dramaticei mele operaţii în gât (am citit un articol interesant în „Les nouvelles de Moscou", în care cancerul în gât e numit cancer politic - fiindcă circa 5-6 mari scriitori ruşi - Twardowski, Pasternak, etc. - la-u primit în urma stressului provoct de interzicere, exil, marginali- zare. Ce zici?), deci cu ocazia acelor zile am descoperit că Cioran - aşa amar şi sinucigaş cum este - dacă îl citeşti mult şi încăpăţânat, te scapă de spaima morţii. Fiindcă el suplineşte prin vorbe (şi ce vorbe!) şi baga-telizează prin cunoştinţe (imensa sa bibliografie) ceea ce de fapt este o lucrare a trupului, în lupta sa cu gândul morţii. Scoate frica din celulele mele şi o mută în
Literatură şi Neant. Simt alături pilula de cianură, dar uite, nu o înghit, cât timp moartea poate fi amăgită, de ce să nu trăim, citindu-l pe acest cioban din Raşinari, ajuns peregrin prin infernul tuturor îndoielilor, suferinţelor, insomniilor... Tot aşa mi s-a părut că - după ce am constatat, la masa mea de lucru, că tot ce notez şi scriu se uită, se şterge - tot ce povesteam la Koln nu avea nici un efect, fiindcă lucrurile pe care noi le trăim şi îndurăm aici, acolo ele sunt de muh literatură, informaţie, ştiinţă politologică,, bibliograf ie...

O singură informaţie a mea l-a cutremurat pe Doinaş (despre care eu am spus cu răutate: „eşti cel mai mare Doinaşolog din literatura română", ca soldat ce nu a dezertat niciodată, consider că azi poezia şi filosofa- rea subtilă şi abstractă (in sich) nu este decât gaura de şarpe în care se ascund diferiţi mari fricoşi de geniu şi aşteptare) şi anume: „visez multe şi amestecate, de un lucru mă mir: eu, care toată viata am trăit între cărţi şi pentru cărţi, nu am visat niciodată că citesc sau că scriu. Niciodată, ceea ce poate să însemne că visul poate aparţine viselor din altă existenţă..."

încolo, bine, mă simt ca-n Cer. Am terminat cu razele cobalt, am un mugure ce mă doare, încep un serial de injecţii citostatice. Am citit, recitit în original „Memoriile lui Hadrian" de Yourcenar. Sufăr ca un câine că de câteva luni nu am scris nimic serios.
Te sărută,

Craiova, 22 februarie 1989

Gary,

ieri (abia) a sosit scrisoarea ta cu mărţişorul. Ce extraordinar din partea ta că te mai gândeşti să faci o bucurie altora şi încă uneia mizerabilă, ingrată, care nu s-a învrednicit să-ţi răspundă încă la cea precedentă! Mor de ruşine, dar am circumstanţe. Am să-ţi scriu pe-ndelete curând, din păcate te rog să ai răbdare şi să mă înţelegi despre multe, mai ales, în mod obligator, despre impedimente ce s-au ivit: sunt extenuată de lucru (ai să şi râzi poate), am avut şi o gripă, plus mii de mici belele. Dar mă gândesc oricum la tine, cu drag, cu o prietenie ciudat legată, cu infinită admiraţie pentru ţinuta ta eroică. Da, trăiască primăvara şi bucăţica de viaţă pe care o mai avem înainte! Să dea Dumnezeu să fie totuşi mai lungă decât credem - amândoi (Eu trăiesc de la 18 ani cu spectrul morţii inacceptabile şi invariabile), dragostea mea pentru tine creşte proporţional cu admiraţia. Scrisorile tale splendide le păstrez cu sfinţenie. Odată, cred, sper, vreau să fie strânse într-un volum. Acelaşi gând îl are nenorocitul de fost prieten, de care încolo nu mai vreau să ştiu.

Deocamdată această mică poză să servească şi drept salut pascal cu toate urările, întinse, din toată inima, de sărbători cât mai luminoase pentru tine şi pentru Lizi care a prins şi ea substanţă în imaginaţia mea, graţie cuvintelor nemaipomenit de frumoase, adică sentimentelor corespunzătoare pe care ţi le inspiră şi din plin le merită.

Mii de îmbrăţişări,

Mariana

Dragă Marianna,

cu cele două scrisori ale tale din 16 mai şi 6 iunie, în faţă, mă apucă din nou o cumplită dezolare. De ce atâta suferinţă, de ce atâta nedreptate pe lume, când s-ar fi putut ca soarta să-ţi rezerve, măcar în compensaţie pentru alte rele, o bătrâneţe senină - pe lângă mult doritul voiaj pe care-l aşteptam şi eu în speranţa bucuriei de a ne cunoaşte în fine „personal". Afară de întristarea profundă şi inexprimabilă mă muncesc şi mustrări de cuget că-ţi răspund cu atâta întârziere, Iată de ce: aceste scrisori au sosit în absenţa mea. Am fost plecată la invitaţia Valentinei Caraion la Lausanne, apoi la fiul meu la Paris, iar când m-am întors, în fine, la sfârşitul lui iunie, am păţit numaidecât ceva cu totul stupid: am alunecat pe caldarâmul ud de ploaie şi mi-am fracturat, ce zic, zdrobit o rotulă. Am stat trei săptămâni la spital, unde ţi-am citit şi răscitit scrisorile, fără să am putere de a aşterne pe hârtie măcar o frântură din gândurile legate de tine ce mă turmentau şi mă obsedau. Acum sunt din nou acasă, pot umbla deja binişor, dar sunt destul de hărtănită, vlăguită de atâta nesomn, descurajată şi, ca de obicei în perioada de tristeţe şi melancolie (acum se zice deprimare), incapabilă de cea mai uşoară activitate, chiar şi de a scrie scrisori.

Abia azi, în fine! Iartă-mă! Crede-mă că, cu cât particip mai tare la suferinţa ta, cu atât îmi vine mai greu să mă exprim, să mă adun cât trebuie, ca să ţin un condei în mână. Şi cu atât mai mult te admir pe tine, care ai această putere extraordinară, în împrejurări atât de vitrege şi cumplite. Scrisorile tale sunt o comoară. Şi ce gânduri îţi umblă prin cap (planuri, proiecte, idei politice, tuşantele vise de întâlniri cu Cioran şi mine, tu povestind cu haz!), când altul n-ar şti decât să geamă!

Dar câtă dreptate ai spunând că, dacă n-ai fi avut parte în viaţă decât de dragostea unei femei, care se dovedeşte şi azi atât de demnă de a ta şi de admiraţia. oricui, tot a fi mare lucru. Poate cel mai mare lucru: să ai un suflet de om adevărat lângă tine.

Pelerinajul nostru pe valea lacrimilor e cumplit. Şi totuşi, trebuie să păstrăm credinţa că toate au un rost, că eternitatea ne răscumpără. Dar eu mai cred şi în minuni. Poate aflu că s-a întâmplat una cu tine şi-ţi merge mai bine. Dumnezeu e mare.

Pentru prietenia noastră epistolară eu sunt cea care trebuie să-ţi mulţumesc!

Te îmbrăţişez cu toată inima,

Marianâ

Craiova, 19 aprilie 1989

Dragă Marianne,

Fac injecţii cu Bleomicină, un citostatic japonez teribil de puternic; întregul meu organism e întors [ie dos. Am mari dureri în gât, înghit foarte greu, abia pot vorbi; îmi sunt paralizaţi muşchii respectivi. Somnolez, mă înec, e penibil... Dar, dacă am intrarea în hora asta a speranţei (speranţa fiind utopia bolnavilor), ca un bun soldat transilvan ce sunt, înţeleg să duc totul până la capăt. Deşi eu mă specializasem în diferite suferinţe (existenţiale), iată-mă acum obligat să mă reciclez şi să trec la capitolul dureri fizice. Ce bine era în sferele metafizice; acolo, totul era dramă, cutremur, entwedero- der - dar fizic erai lăsat în pace. Acum gata; trupul îşi face meseria, boala este luată foarte în serios de acest tovarăş, de când am cancer psihicul şi spiritul au coborât în pivniţe, abia serile când mă rog şi eu (marelui Lexicon thecilogic din memoria mea intelectuală), abia atunci simt că în afară de carne, limfă, sânge şi nervi - mai am şi câteva rămăşiţe din vârsta mea aleată, zestrea mea de bacalaureat în absurd şi prostologie.

Citesc (când pot) Memoriile lui Raymond Aron, am şi eu o carte teribilistă a lui Andre Glucksmann, „La Betise“. Aici mi s-au naţionalizat peisajul natal, politic şi moral, în occident se scriu comod cărţile pentru care eu am îndurat aici. Nu e ridicol? De zece ani adun material despre Prostie, Urât, Putere - şi într-o zi aflu că, în Paris sau Londra, s-a scris de mult cartea pe care eu, aici, abia am înghesuit-o în fişe şi bune intenţii... Unii îndură, şi alţii dură.

Doleo - ego sum. Sufăr, deci exist. încerc sentimentul tragic al numărării anilor pierduţi; toată viaţa nu am făcut decât să citesc despre viaţă, lume, oameni. Ceea ce am trăit şi cunoscut nu a fost decât o ante- cameră la biroul sectoristului care îmi dă dovada necesară că am dreptul să-mi cumpăr locul de veci.

Practic, acum doi ani am vrut să cumpăr locul de veci în cimitir: sosise din Israel Ditha, noi îi îngrijeam mormântul soţului ei încjropat în Craiova. Ditha a zis, vă dau locul nostru, vi-l dăruiesc. Am fost la Administraţie, au zis, nu se poate, Ditha poate să-l predea Primăriei şi Primăria poate să mi-l vândă ieftin dacă prezint o dovadă de muribund. Nu glumesc. Am zis: am diabet, am enfizem... Nu ajunge, mi-a spus funcţionarul; faceţi rost de un cancer sau de un infarct. Dacă aveţi o asemenea dovadă, vă vindem locul familiei dr. Ditha Palescu.

Acum, ce să mai zic; nu am făcut rost de dovadă, dar am făcut rost de un cancer frumos şi viteaz. Continui să te iubesc mai nou, dar îl iubesc foarte mult pe Mihai. (Nego este un neg).

Sărutări,

Gary

Scrisorile tale mă uluiesc, ultima, din 19 aprilie, sosită azi, m-a cutremurat. Cum este cu putinţă

ca cineva să sufere fizic de data asta, nu metafizic, cum bine zici (de binecunoscutele noastre dureri, să nu le minimalizăm, destul de repede, şi totuşi, cât de alături cumva de realitate, de cea tangibilă, concretă şi distrugătoare, unde mai pui că omul e îndeobşte însoţit de vaga plăcere egoistă, de autosatisfacţia suferinţelor „superioare), să sufere deci aşa cum zici, şi totuşi să arate atâta tărie, demnitate, elevaţie şi să mai scrie şi spiritual!

Toate scrisorile tale sunt admirabile, le păstrez cu sfinţenie, cu speranţa că într-o zi se va îndura cinevâ să le strângă şi să le dea locul cuvenit în tezaurul imaterial al sufletului impus în cuvinte, materializat prin ce se numeşte „lumina tiparului".

Daca nu-ţi scriu mai des şi mai pe larg, nu e fiindcă nu mă gândesc des şi cu drag la tine, ci pur şi simplu din incapacitate. Lasă ostenelile treburilor mai mult sau mai puţin curente! (Am tradus un roman al lui M. Eliade, a fost o muncă penibilă, făcută pentru bani, că de, pensia mea rue tocmai strălucită, apoi mi s-a cerut o postfaţă la ea şi încă un articol urgent despre reuniunea din toamna trecută unde am vorbit despre Arghezi; în plus, Sanda a fost plecată două săptămâni în America, la un congres al aşa- zisei Academii Române de acolo, aşa că a trebuit să stau cu copilul etc. etc). Lasă miile de impedimente ce mi se pun mereu de-a curmezişul în clipa în care vreau să pun mâna pe condei! Cum mă inhibă însuşi gândul la starea în care te afli. Ce să-ţi spun ca să nu pară încercare de consolare ieftină? Ce ţi-aş putea relata care să mai prezinte un oarecare interes, când tu te lupţi cu marele duşman? Nu pot spune decât că sper şi eu într-o minune, doresc din toata puterea inimii să rezişti, să învingi, să primeşti un real şi important „sursis“, aşa cum îl primim cu toţii, mai lung, mai scurt, condamnaţi, oricum, ce suntem.

Nu ştiu dacă în situaţia ta cele ce mi-ai spus despre privirea aruncată în urmă capătă o mai mare intensitate. Mă refer la regretele relative, la viaţa ce ne-a fost hărăzită, aşa cum a fost să fie. Poate că în înfruntarea cu timpul şi realităţile ultime, aceste considerente să devină, dimpotrivă, mai neimportante. Regretele însă le încerc şi eu, de altfel nu de azi: de ce n-am reuşit să scot mai mult din mine, când toate premisele erau date? Sunt ca un jucător (rinai degrabă am fost, dar mai sunt şi acum) care a primit o mână splendidă, plină de atu- uri, dar n-a ştiut să le joace... Şi mie mi s-a întâmplat de nenumărate ori să văd tipărite de alţii idei pe care le-am tot învârtit în cap amânând exprimarea, sau ne- fiind MI stare de ea...

Ceea ce povesteşti de „locul de veci“ e de un umor negru, sinistru şi, vorba ta, incredibil. Dar Dumnezeu e mare, poate că nu va fi nevoie - încă nu, poate încă multă vreme.

[...] Eu mă rog pentru tine. Mă ţin cu dinţii de zestrea de dinainte de învăţămintele întru nihilism -credo quia absurdum.

Te îmbrăţişez cu toată căldura şi frăţeasca participare, cu admiraţie şi imensă preţuire

Mariana

9 mai 1989

Dragă Gary,

- Ieri mi-au comunicat doctorii (trei) ceea ce bănuiau ei de mai multe săptămâni: cancerul meu a recidivat, am trei muguri de metastază. Aş putea să mă operez la unul (înseamnă un chin cumplit şi fără de rost, fără nici o speranţă);
- Desigur, soluţia III îmi umblă prin minte - ca s-o salvez pe divina mea soţie Lizi de chinurile acestor săptămâni (luni?) ar trebui - urban şi detaşat - să-mi trag un glonte în tâmpla mea (pură), dar de unde pistol? Sau să înghit pilula de cianură a d-lui Malraux. Dar de unde cianură? Pe vremea lui Socrate se găsea cucută oricând, azi e foarte greu. Totul în societatea noastră e organizat spre a ucide pe alţii - nimic şi nimeni nu te ajută să te omori singur.
- Soluţia Seneca, în baie. Habar nu am unde am vinele în cauză. Spânzurătoarea ţărănească ar fi la îndemână, deşi mă îndoiesc că în casă există un cui care să reziste la greutatea mea (Am slăbit totuşi 15 kg.).
- îţi scriu într-un moment de cumpănă, nu eşti scutit de ridicol nici când doctorii ţi-au pronunţat condamnarea la moarte (prin lungă şi grea suferinţă). Las câteva cărţi, dovadă că nu am fost chiar un rahat al generaţiei mele. Nu mi-am scris memoriile, dovadă că totuşi fi iubesc şi iert pe prietenii şi duşmanii mei.
- Nu am apucat să-mi văd ţara aşa cum eu aş fi meritat s-o văd - nu-i nimic, ţara a ars, baba se perpetuă, generaţiile viitoare nu âu decât să scrie despre „hermeneutica ideii de libertate"
- Soţul tău e un brav regret ca un câine că nu l-am apropiat. Dar într-un decaniu două vine şi el la prima conferinţă a scriitorilor ce va avea loc în câmpiile Elysee.
- Spune-i lui Nego atât: să-şi numere bine zilele vieţii sale. Eu am ţinut mult la el, am şi suferit din cauza lui. L-am iertat. Doresc să ne revedem aşa cum ne-am văzut la prima noastră tinereţe sibiană.
- Stau drept şi curat în faţa veşniciei (ce vorbe!) Nu am nici o certitudine - doar câteva credinţe primite, învăţate de la ţărani în Gherla şi Jilava. „Doamne, ai milă de mine, păcătosul!"

îţi mulţumesc pentru superba noastră abstractă prietenie

Gary Sîrbu

- am un cancer generalizat. A apărut întâi în gât, Cernobîl, deasupra omuşorului. Urât ca un mic şi cochet soare nipon.
- l-am operat în noiembrie 88. Apoi am făcut lungi şi chinuitoare şedinţe de iradiere cu cobalt.

- când să încep aşa-zisa chimio-terapie (cu injecţii de Bleomicină), vajnicul meu cancer a apărut, metas- tazat, în patru forme: o tumoră în locul unde ar trebui să fie amigdala stângă, la rădăcina limbii, pe esofag şi undeva în sistemul nervos; am mari greutăţi la vorbire şi la înghiţire. Dureri cumplite.

Acum am intrat în lunga şi dureroasa agonie care premerge sfârşitul. Teoretic, mă consider bine pregătit (creştineşte) pentru acest sfârşit, totuşi mi-e frică mereu ca nu cumva aceste dureri, ce muşcă din trupul meu, să-mi altereze, într-o bună zi, şi acea luciditate la care eu ţin atât de mult. (Nu ţie ţi-am scris pe vremuri? Luciditatea e libertatea celor lipsiţi de libertate?!) Nu neg că gândul paharului cu cuc.uţă, al băii lui Seneca sau al pilulei lui Malraux mă ispiteşte din ce în ce mai insistent

îţi scriu fiindcă am „ordinul de lăsare la vatră" primit. Voi muri curând. Moartea e o taină, ea nu are nimic comun cu literatura. îţi mulţumesc pentru prietenia... şi răbdarea ta. Dacă ar fi fost posibil un dialog liber şi total între noi, cred că am fi putut realiza un reuşit duo-filosofic, politic, religios.

Vreau să-ţi spun că ma consider destul de bine - şi din inimă - pregătit religios pentru acest „prag albastru" peste care am şi început să trec. Cred că din punct de vedere filosofic, acum, la 70 de ani ai mei, pot spune, cu ironie, că am câştigat absolut toate bătăliile mele teoretice, pierzându-mi, desigur viaţa, cariera, opera.

îmi lipsesc cei 17 ani din inventar şi uneori mă cuprinde furia când aud şi simt că cei care au iscălit actul acela nenorocit de la Yalta (Potsdam, Teheran, Moscova) acum se fac că plouă. Nici usturoi nu au mâncat, nici gura nu le miroase.

Am publicat 11 cărţi, am apărut în mai multe anto>- logii, am fost tradus (şi jucat) în alte limbi. Mai am, gata de publicare, câteva opusuri de bătrâneţe. Cele mai bune cărţi ale mele rămân nescrise, boala asta m-a lovit ca o săgeată neagră venită pe la spate.

Stau drept şi curat în faţa dascălilor mei ardeleni: cât am putut, am onorat încrederea acordată. Am scris mult despre moarte - acum, de când am în buzunar şi „ordinul de chemare'[1] şi cel „de lăsare definitivă la vatră“, mă simt eliberat de literatură. Mă pregătesc pentru intrare într-o altă colectivă, cred că prietenii mei plecaţi mai de mult, Blaga, Ghibu, Roşea, Stanca, Co- truş, Eta Boeriu, pe Otopenii de dincolo mă aşteaptă agitând steguleţe..

Eu mi-am meritat şi ţara şi Limba!

Cu dragoste, lacrimi şi pace interioară, te sărută, ca un frate,

Fac un efort deosebit de a mă ridica din pat şi de a mă apropia de acestă mare, fostă, dragoste

9 mai 1989

Dragă Gary,

a mea, domnişoara Olivetti: maşina mea de scris. Trăiesc într-un continuu timp farmaceutic; acum am crizele de dureri (dimineaţa, la sculare, mai ales), trebuie să îmi fac gargarele (trei feluri); apoi mă anesteziez (cu analgezice puternice) împotriva acelor dureri pe care le am din cauza tumoarei (tumorilor) ce îmi cresc în gât, şi care, la fiecare înghiţitură (uneori chiar şi când încerc să vorbesc) mă fac să urlu de durere. Apoi urmează chinuitul mic dejun (soţia mea, îngerele emerită Uzi), pâine muiată, ouă moi, totul încet, foarte încet. Ca să nu mă doară, ca să respect defecţiunile tehnice de glutiţie; fiindcă bravul meu cancer (tânăr, puternic, pe soartă stăpân) a atacat şi sistemul nervos care reglează înghiţirea; am mari greutăţi la vorbire şi mai ales la băutul lichidelor... (probabil, pedeapsă pentru cincinalele în care beam cu o plăcere şi o uşurinţă năzdrăvană...) Apoi vin fel de fel de pilule, hapuri, gargare ştiinţifico- fantastice; când încep durerile, alerg la dulap (curând biblioteca mea va deveni un depozit de medicamente), între timp mă doare capul, mi se face - ziua-n amiaza mare - un somn de moarte...

Gândesc încă. încă.

Noaptea scriu scrisori către bunul Dumnezeu (şi către puternicii cretini ai acestei lumi), ziua ascult ştiri în cinci limbi antibaicanice, citesc theologi, mă îndoiesc, dar mai ales, 90% din timp, fac planuri din ce în ce mai precise privind actul ultim din piesa mea despre Socrate (scene cu cucuta), din romanul meu despre Nero (moartea în baie a lui Seneca), despre eseul meu anti-marlaux (povestea cu pilula aceea de cianură) - cu alte cuvinte, chiar dacă nu scriu, fac fel de fel de literatură, care trebuie să aibă un sfârşit. Fiindcă eu nu mai am nici un fel de speranţă, doctorii deja îmi recomandă faza de trecere la morfină. Aş dori să preîntâmpin cumva Moi- ra mea, dar, deocamdată, mai am câteva lucruri de aranjat, câteva zile de suferit, câteva vorbe de spus... Mi-e frică să nu devin - din cauza durerilor - o cârpă înainte ca eu să pot să îmi scriu replica de înainte de exit...

(Ieri i-am scris o scrisoare de adio lui Pilu, am uitat să-i spun esenţialul: că, în 1917, ideologii revoluţionari au fost total nepregătiţi în a prelua, substitui şi reconstrui edificiul MORAL al religiei, - acum, invers, religia (religiile) mi se par total nepregătite să formuleze ceva în locul problemelor sociale, politice, economice pe care, se pare, revoluţiile nu au reuşit să le rezolve).

O tâmpenie: de asta îmi arde mie acum. Nu am eu destule griji, mai mi le asum şi pe cele ale Papei de la Roma!?

Despre soţul tău cel frumos şi cei şapte cuconi din Efes, nu pot să-ţi spun decât cuvântul: Austerloo... Să mergi la Waterloo ca să lipeşti un timbru pe o cerere de audienţă... De ce nu sunt eu sănătos, de ce nu sunt eu tânăr, de ce nu locuiesc eu în Capitală?

Azi am spus un singur lucru frumos: chiar dacă nu aş fi scris nici o carte, nu aş fi strălucit nicicând şi niciunde, dar aş fi avut parte de dragostea unei femei ca Lizi, soţia mea, înseamnă că nu am trăit degeaba.

Am mari dureri acum. Se apropie ora la care îmi iau anestezicele de prânz; Marianne, când nu dorm nopţile, visez că te întâlnesc pe tine şi pe Cioran şi că vă povestesc „de-ale noastre", făcându-vă să râdeţi cu lacrimi, o noapte întreagă. Prima mea defilare cu Blâga, prima mea întâlnire cu un general rus, prima mea chemare la cadre... Doamne, aţi crăpa de râs, zău...

Acum, Lizi umblă la Primărie să-mi obţină ceea ce aici se cheamă „locul de veci". Nu în literatură, nici în teatru, ci în cimitir. Locul de veci - sună teribil de frumos. Pentru ce am luptat, am muncit şi m-am zbătut toată viaţa? Pentru locul de veci. Undeva. Dacă nu în cimitir cu Istoria Literaturii, măcar în memoriile unor prieteni dragi.

Te sărut fericit - deşi îndurerat.

Gary

P.S. Ieri, un deştept mi-a spus: „Cancerul nu e o boală, e o simplă greşeală politică a organismului, necombătută încă din faza în care era visul de veacuri al omenirii..."

Sunt plecată de acasă de aproape patru săptămâni şi nu mai ştiu nimic de spre tine, sperând din toată puterea inimii că-ţi revii. Am stat întâi două săptămâni la Lausanne la văduva lui Ion C., dar n-am apucat să-ţi scriu, aşa cum vroiam (fiind moartă de oboseală şi si- lindu-mă să fac corespondenţa obligatorie neglijată atâta vreme). Ca să adaug un post scriptum la scrisoarea mea precedentă, şi anume, că deşi e din păcate prea adevărată, situaţia acolo pomenită ce a intervenit între N. şi mine, i-am comunicat bineînţeles copii de pe scrisoarea ta în care ai povestit astă-iarnă operaţia suferită...

Şi aici sunt extenuată de diverse obligaţii şi nu mai pot să mă bucur ca altă dată de acest Babilon, devenit şi mai uriaş şi mai plin de lume şi mai necuprins şi de savant pedestru cum obişnuiam, totuşi la fel de splen- did-unic.

Multe, multe gânduri bune şi calde îmbrăţişări

Mariana

The Catholic University of America Washington, D.C. 20064 Comparative Literature

Mr. I.D. Sîrbu

Str. Cuza, bl. 156, sc. 5

1100 Craiova

România 7 iulie 1989

Dragul şi bunul meu Gary,

Auzisem deja de la pieteni despre boala ta şi mă doare să văd confirmate cele mai rele

18 iunie 1989

bănuielii, scrisoarea ta va rămâne pentru mine - indiferent de faptul că Dumnezeu ni te lasă nouă încă vreo câţiva ani, sau te vrea la El mult mai curând - un document de demnitate, de luciditate şi de gravitas cu adevărat romană. în viaţa mea tu ai fost - în anii corespondenţei noastre - şi ai rămas în continuare un moment luminos, lucru confirmat din plin de aceste clipe de adevărată cumpănă. Câţi dintre conaţionali (şi în fond câţi dintre contemporanii noştri în general) izbutesc atât de genial (bagă de seamă: îmi măsor bine cuvintele) să unească surâsul Raţiunii voltairiene cu o credinţă caldă şi întreagă în Fiinţă (ca obşte umană, ca fami ie, ca tradiţie, ca natu

Dragă Gary,

ră, ca divinitate), aşa cum faci tu? Astfel de performanţe intelectuale şi existenţiale reuşeau poate în Weimarul lui Goethe, dar nu se văd mai niciodată în zilele noastre. Mai adaug că mie personal corespondenţa cu tine mi-era un pur balsam, restaurându-mi încrederea în neamul omenesc.

Dacă va fi să fie ca tu să mă precezi Acolo Sus, pune o vorbă bună pentru mine. între noi doi, eu sunt cel care are nevoie de ajutorul tău, iar nu invers. Căci sper să am şi eu parte de graţia de care tu cu siguranţă vei avea parte. Cu pelerinajul terestru o dată sfârşit, ne vom putea pune pe acea eternă conversaţie (între noi, şi prin divinitate), care e în fond paradisiacul însuşi.

Se citează multe cuvinte din urmă celebre. Mie din toate îmi place al episcopului Latimer, dus la rug pentru credinţa sa, pe la mijlocul secolului XVI. „Play the man...“ îi zice tovarăşului său de supliciu, „play the man, and we shall this day light such a candle by God's grace in England that I trust shall never he put out.“ E bine când putem avea anume încredere în sensul su- ferjnţei noastre şi în raportul ei cu transcendenţa.

Dar, cu sau fără astfel de încrederi, să ştii că eu sunt unul din oamenii de pe acest pământ care te iubesc şi te admiră din tot sufletul,

al tău,

Pilu Nemoianu

Stimate domnule profesor Virgil Nemoianu,

Nu ştiu şi nici nu pot să vă mulţumesc, nu găsesc cuvinte pe măsură să exprime umila mea recunoştinţă pentru sentimentele de caldă preţuire adresate lui Gary prin ultima Dvs. scrisoare.

Ele au avut darul să-i aline cumplita suferinţă, să-i dea putere să-şi păstreze demnitatea până la capătul drumului.

N-a putut însă să vă mai scrie.

Vă mulţumesc mult pentru omagiul adus memoriei

sale.

Ştiu că prietenia Dvs. epistolară (de re-vărsare a sa către lume) a fost una din puţinele mari bucurii ale vieţii sale.

Cu cele mai alese sentimente de recunoştinţă,

Elisabeta Sîrbu

Redactor: EUGEN DORCESCU Tehnoredactor: EMIL GRAMA

Bun de tipar: 28.01.1994 Apărut: 1994 Coli de tipar: 34 Tiparul executat la S.C. „HELICON" BANAT S.A. Timişoara, Calea Aradului nr. 1 sub comanda nr. 91

ION D. SÎRBU

TRAVERSAREA CORTINEI

Corespondență

cu

Ion Negoițescu, Virgil Nemoianu,

Mariana Şora